ILUSTROVANI ROMANI J. VERNE-OVI



ZVIJEZDA JUGA

(U ZEMLJI DIJAMANATA)

Hrvatska knjižara Jar. Merhauta, Zagreb Marovska ulica 23

ZVIJEZDA JUGA



Tlovid jugoistočne Afrike.

JULES VERNE

ZVIJEZDA JUGA

(L'ÈTOILE DU SUD)

ILI

U ZEMLJI DIJAMANATA

ROMAN

PREVEO Dr. A. J.

SA 22 SLIKE OD BENETTA

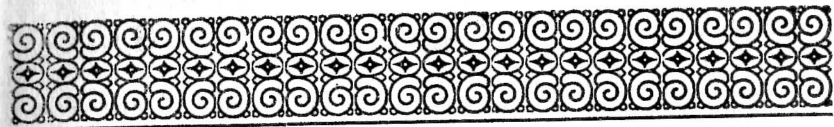
II. IZDANJE



ZAGREB

HRVATSKA KNJIŽARA J. MERHAUT, MAROVSKA ULICA 23

Tiskara „Merkantile“ Zagreb



I.

Ti Francuzi potpuno su ludi.

Govorite gospodine, slušam vas!

»Gospodine, čast mi je zaprositi u vas vašu kćerku Miss Watkinsovu.

»Alicu, zar? — — —

»Da, gospodine. Čini se, kao da vas moja molba iznenadjuje. No vi ćete oprostiti, što teško shvaćam zašto vam se vidi tako neobičnom. Dvadeset i šest mi je godina, a ime mi je Cyprien Méré. Po zvanju sam rudarski inžinir, a politehničku školu svršio sam s vrlo dobrim uspjehom. Moja obitelj ugledna je i čašćena ako i nije bogata. Francuski konzul u Kapstadtu — ako želite — posvjedočiti će vam ovo, a i moj prijatelj Pharamond Barthès, — vama i cijelom Griqualandu dobro poznati i neustrašivi lovac, potvrditi će isto. Sada sam ovdje po nalogu Akademije znanosti i francuske vlade. Prošle sam godine za moje radnje o kemičkoj sastojini vulkanskih bregova Auvergne nagradjen Houdartovom nagradom. Moja rasprava o dijamantnim poljanama Vaala, koju ću doskora dovršiti, biti će u znanstvenom svijetu bez dvojbe srdačno pozdravljena. Nakon svršetka svoje misije, biti ću imenovan pomoćnim profesorom na rudarskoj školi u Parizu, pa zato sam zadržao svoj stan u Sveučilišnoj ulici broj 104., u III. spratu. Moji dohoci narasti će budućeg prvoga siječnja na 4800 franaka. To nije Peru, ja to znadem, no privatnim radnjama, kod znanstvenih novina, podvostručiti će se ovaj dohodak. Dodajem, da mi uz skromni način moga života i ne treba više, a da budem sretan.

Gospodine, čast mi je zaprositi u vas vašu kćerku. Miss Watkinsovu.«

Već po sigurnom i odlučnom tonu kratkog ovog govora, lako je razabrati, da Cyprien Méré u svim stvarima polazi bez okolišanja cilju i da govori kako mu je na srcu.

Izraz njegovog lica nije slabio utisak njegovih riječi. Bio je to izraz mladog, ozbiljnim, znanstvenim pitanjima zabavljenog čovjeka, koji sitnim stvarima ovoga svijeta posvećuje tek onoliko vremena, koliko je to upravo nužno.

Njegove smedje, posve kratko pristrižene kose, plava, takodjer kratko rezana brada, jednostavnost njegovog putnog odijela iz sivoga platna, slamnati šešir po deset soua, što ga je ušav učtivo odložio na jedan stolac — dočim je domaćina, običajnom bezobzirnošću anglo-saske rase, pridržao svoj na glavi, — sve to odavaše na Cyprienu Méré-u ozbiljan duh, kao što se je u njegovom jasnom pogledu odražavalo čisto srce i mirna savjest.

Osim toga valja spomenuti, da je mladi Francuz govorio tako savršeno engleski, kao da je dugo vremena obitavao u najbritanskijim predjelima Združenih kraljevina.

Sjedeći u svom drvenom naslonjaču, pruživ lijevu nogu na slamnati stolac, podbočen laktom o ugao prostoga stola, pred sobom bocu gina i čašu napola napunjenu jakom ovom alkoholičnom tekućinom, slušao ga je Mr. Watkins mirno, pušeći dugu svoju lulu.

Bio je obučen u bijele hlaće, haljetak iz gruboga, modroga platna i žućkastu vunenu košulju bez prsišta i ogrlice. Ispod ogromnoga pustenoga šešira, koji kao da se nikada nije rastajao s njegovom prosijedom lubanjom, virilo je prilično crveno, nešto nabuhlo lice, kao da si ga namočio u sok od ribiza. Iz ovog malo simpatičnog lica, obraslog pojedinim čupercima žućkaste brade, probijala su dva siva oka, koja ne odavahu baš mnogo strpljivosti i dobroćudnosti.

Da ispričamo donekle gospodina Watkinsa, moramo odmah pridodati, da je mnogo trpio od kostobolje i to ga je prisililo, da lijevu nogu drži vazda čvrsto zamotanu. Kostobolja, kako u ostalim krajevima, tako i u južnoj Africi, nije podobna da ublaži karakter ljudi, čije zglobove muči.

Prizor ovaj, što smo ga opisali, zbio se u prizemlju farme Mr. Watkinsa, pod 29. po prilici stupnjem južne širine a 25. stupnjem istočne dužine od Greenwicha, na zapadnoj granici slobodne države Oranje, a sjevernom dijelu engleske kapske kolonije, to jest sred južne ili englesko-holandeske Afrike. Zemlja ova, čiju granicu prema južnom rubu velike pustare Kalakari, tvori desna obala Oranje-rijeke, i koja na starim zemljovidnim kartama nosi ime Griqualand, prozvana je od kojih desetak godina ispravnijim nazivom »Diamands-Field« — »Dijamantne poljane«.

Soba, u kojoj se vodila ta diplomatska rasprava, bila je vrijedna pažnje, koli zbog neobične raskoši nekojih komada pokućstva, toli i zbog oskudnosti stanovitih drugih dijelova njenih. Pod sobe na primjer bio je iz čvrsto nabijene ilovače, ali mjestimice pokrivenim debelim sagovima i skupocjenim krznima. Na zidovima, kojih nije nikada pokrila tapeta od papira, visjela je prekrasna ura njihalica iz cizeliranog bakra, bogato oružje različitih vrsti i engleske slikarije u skupocjenim okvirima. Baršunasti divan stajaše po strani bijela drvena stola, koji je više odgovarao potrebama kakove kuhinje. Izravno iz Evrope dobavljeni naslonjači, badava su pružali svoje naslone prema Mr. Watkinsu, koji se je radije odmarao u starom, nekoć vlastitom rukom izradjenom stolcu. U cijelosti podavalo je ovo neumjesno natrpavanje skupocjenih predmeta, osobito smjesa panterskih, leopardskih, žirafinih i tigarskih koža, koje pokrivahu sve pokućstvo, cijeloj sobi vid i neke barbarske prenatrpanosti.

Oblik stropa odavao je jasno, da kuća nema više spratova, već da sastoji samo od prizemlja. Kao što sve kuće u ovoj zemlji, bila je i ova podignuta dijelom iz dasaka, dijelom iz ilovače, te prekrivena pločama narebranoga kositrenoga lima, koji bje položen preko krovišta.

Uostalom vidjelo se, da je nastan taj tek pred kratko vrijeme dovršen. I doista, trebalo je samo pogledati kroz jedan od prozora, pa se opazilo s lijeve i desne strane pet do šest zapuštenih gradnja, jedna nalik na drugu, ali razne starosti, a što starija to zapuštenija. Bijahu to isto toliko kuća, što si ih je Mr. Watkins redomice posagradio, u njima se nastanio, pa ih napustio već prema tome, kako mu je imetak rasao, te koje su sada nekim načinom označivale stepenice njegovog obogaćivanja.

Najudaljenija bila je sagradjena samo od komada ledine, te jedva zasluživala da se nazove kolibom. Slijedeća sagradjena bje iz ilovače i dasaka, četvrta iz ilovače i cinka. Iz toga se vidi, po

kakovoj se ljestvici uspinjao Mr. Watkins prema uspjehu svojih poduzeća.

Sve te, više ili manje propale zgrade, uzdizale su se na humčiću blizu sastavka Vaala i Modere — glavnih dvaju pritoka Oranje-rijeke, u ovom dijelu južne Afrike. Naokolo, doklegod je dopirao pogled, vidjala se prema jugozapadu i sjeveru žalosna i gola ravnica. »Veld« — kako se ondje naziva — sastoji se iz crvenkaste, suhe, mršave i prašne zemlje, na kojoj je jedva tu i tamo porasla rijetka trava ili po koji grmečak trna.

Potpuno pomanjkanje drveća osebujna je značajka tužnog ovog kraja. Priračuna li se k tome, da nema niti kamenog ugljena, i da je sveza s morem polaganija i tegobna, ne ćemo se čuditi oskudici na ogrijevu, koja sili ljude, da za porabu u kućanstvu spaljivaju izmetine od blaga.

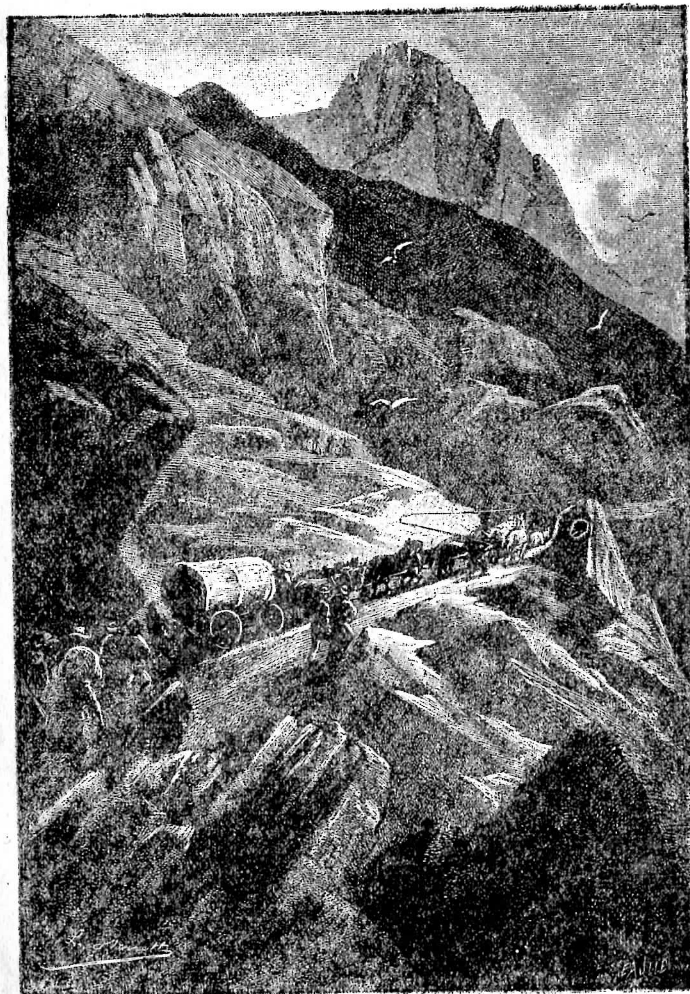
Kroz ovo jednolično zemljište, vrlo jadna pogleda, provlače se korita dviju rijeka, no tako plitka, tako niska, da se jedva može shvatiti, kako da se rijeke nisu prelile preko cijele ravnice.

Samo prema istoku prekidaju horizont udaljeni vršci dvaju bregova: Platberg i Paardeberg, podno čijih bi obronaka oštro oko možda moglo raspoznati dim, prašinu, te male bijele točke — naime kolibe ili šatore, a naokolo mravinjak ljudskih bića.

U ovome »Veldu« nalaze se dijamantna polja, što se iskorišćuju: »Du Toit's Pan«, »New-Rush«, i od sviju možda najbogatije »Vandergaart-Kopje«. Ovi različni, otvoreni i skoro u jednakoj ravnini sa tlom ležeći rudokopi, koji su poznati pod imenom: »dry-diggins« ili »suhi rudokopi«, dali su od godine 1870. dijamanata i drugog dragocjenog kamenja u vrijednosti do četiri stotine milijuna. Oni se nalaze na okupu, u opsegu od neko dva do tri kilometra, a sa prozora Watkinsove farme, koja je udaljena od njih oko četiri engleske milje, može ih se sa dalekozorom posve jasno vidjeti.

Naziv »farme« uostalom dosta je neumjestan, ako ga primijenimo na ova nastaništa, jer okolo naokolo nisi vidio traga bilo kakovoj kulturi. Kao svi tako zvani farmeri Južne Afrike, bavio se Mr. Watkins više gojenjem stoke, t. j. bio je vlasnikom čitavih stada goveda, koza, ovaca, negoli što se bavio poljodjelstvom . . .

Mr. Watkins medjutim nije još bio odgovorio na isto tako uljudni kao i odrješiti upit Cypriena Méré-a. Nakon što si je uzeo barem tri časka vremena za razmišljanje, odluči se nakopon, da



A kakova bje to krasna vožnja! (Str. 17.)

izvadi lulu iz ustiju, te izrekne rečenicu, koja očevidno nije bila ni u kakovoj svezi sa samom stvari:

»Ja mislim, da će se vrijeme promijeniti, dragi gospodine! Još nikada nijesam toliko trpio od moje kostobolje, koliko upravo danas!«

Mladi inžinir namršti obrve, otkrenu na čas glavu, nastojeći da se svlada, kako ne bi odao odviše svoje razočaranje.

»Možda biste dobro učinili, kad biste se odrekli gina, gospodine Watkins!« — odgovori mu dosta suhoparno, pokazavši na kameni vrč, čiji se sadržaj brzo gubio u grlu nezasitnoga pijača.

»Gina da se odreknem? Boga mi, dobro me svjetujete! vikne farmer. Je li gin još ikada poštenu čovjeku naškodio? Da, znadem ja, kuda vi šibate... Vi me kanite usrećiti receptom, koji bijaše odredjen za nekoga lordmajora, koji je trpio od kostobolje! — Kako li se zvao dotični liječnik? Abernethy, mislim! »Želite li da vam bude dobro?« rekao je svome bolesniku. »Živite dnevno za jedan šiling, a zaslužite si ga sami svojim radom!« To je sve lijepo i dobro! Ali tako mi stare naše Engleske, budem li, ako hoću da mi je dobro, morao živjeti dnevno za jedan šiling, čemu sam si onda sticao imetak... Takove su gluposti nedostojne duhovita čovjeka, kakav ste vi, gospodine Méré... Molim vas, dakle ne govorite mi više o tom!... Što se mene tiče, vjerujte mi, da bih radije odmah legao u grob!... Dobro jesti, dobro piti, popušiti lulu dobroga duhana, i to svagda, kadgod si zaželim, većega veselja ne poznajem na ovome svijetu, a vi biste htjeli, da se toga odreknem?

»Oh! Podnipošto! odvrati Cyprien prostodušno. Ja vas samo podsjećam na jedan zdravstveni propis, za koji držim da je valjan! No, pustimo to, ako vam je po volji gospodine Watkins, i vratimo se pravome povodu mojega posjeta.«

Mr. Watkins sve do čas prije tako rječit, zapade opet u svoj muk i otpuhivaše tiho oblake dima u zrak.

U taj čas otvoriše se vrata. U sobu udje mlada djevojka noseći na podnosu čašu. Ljepušno to dijete, kojemu je velika, na farmama »Velda« uobičajena kapica dražesno pristajala, bila je obučena jednostavno, platneno odijelo, protkano sitnim cvjetićima. Bilo joj je devetnaest do dvadeset godina, vrlo bijele puti, lijepe fine plave kose, velikih modrih očiju, a lišca sladjana i vesela: bila je slika zdravlja, dražesti i dobre ćudi.

»Dobar dan, gospodine Méré! reče ona francuski, ali lakim engleskim naglaskom.

»Dobar dan, gospodjice Alice!« odgovori Cyprien Méré, koji je kod dolaska mlade djevojke ustao i naklonio joj se.

»Vidjela sam vas, gdje dolazite, gospodine Méré, nastavi Miss Watkins, pokazavši ljubeznim smiješkom svoje lijepe zubiće, pa pošto znadem, da ne volite odvratni gin moga oca, donosim vam čašu narančinog soka i nadam se, da će vas dobro osvježiti!

»To je vrlo ljubezno od vas, gospojice!«

»Ah! à propos, zamislite si, što je Dada, moja nojevica, danas pojela! nastavi ona neusiljeno. Moju kruglju od slonove kosti, što ju rabim za krpanje čarapa!... Da! moju kruglju od slonove kosti!... A ta je prilično velika. Ta vi je poznajete, gospodine Méré, dobila sam ju izravno s billarda u New-Rushu!... Pa gle! ta proždrljiva Dada proguta ju kao da je kakova pilula! Zaista, zločesta ova životinja spraviti će me prije ili poslije od srditosti u grob.«

Čavrljajući ovako bezbrižno, odavao je veseli posmjeh u modrim očima Miss Watkinsove, da nema osobite volje, da ma i kasnije kada ispuni žalosnu, netom izrečenu, grožnju. No s finim osjećajem žene opazila je ubrzo muk, štono je zavladao izmedju oca joj i mladoga inžinira, i nepriliku obojice s njenog prisuća.

»Izgleda gospodo, kao da vas smetam! reče ona. Vi znadete, da ću odmah otići, ako imadete tajna, koje nijesu za moje uho!... Uostalom nemam ni suvišna vremena! Moram uvježbati još jednu sonatu, prije no što dovršim jelo za ručak... Da, da, danas niste osobito razgovorni, gospodo!... Ja vas dakle prepuštam vašim crnim nakanama!«

Već je bila pošla, ali se još jednom povrati, i prem je predmet bio vrlo ozbiljan, reče dražesno:

»Gospodine Méré, ako me želite ispitati o kisiku, evo me, spremna sam. Poglavlje iz kemije, koje ste mi zadali da naučim, prošla sam tri puta, a ono plinovito tijelo bez boje, mirisa i okusa, nema već tajna za mene!«

Nato se Miss Watkinsova lijepo nakloni i nestade je poput svijetlog meteora.

Čas kasnije začuli se iz odaljene odaje zvuci izvrsnoga glasovira, odavajući, da se je mlada djevojka svim marom podala svojim muzikalnim vježbama.

»Dakle, gospodine Watkins, započe ponovno Cyprien, kome je ljupka ta prikaza opet dozvala u pamet njegovu molbu, ako ju je uopće i mogao zaboraviti, hoćete li mi odgovoriti na molbu, koju sam imao čast staviti na vas?«

Mr. Watkins izvadi lulu iz ustiju, pljucne dostojanstveno na zemlju, baci osorno glavu unatrag, mjereći očima mladog čovjeka.

»Jeste li vi, gospodine Méré, zapita on, slučajno već govorili s njome o svemu tomu?

»Govorio, o čemu?... S kime?

»O tome što ste malo prije meni rekli?... S mojom kćerkom?

»Za koga vi mene držite, gospodine Watkins? odvrati mladi inžinir toplinom, koja nije dozvoljavala sumnje o njegovoj iskrenosti. Ja sam Francuz, gospodine!... Ne zaboravite toga!... To će reći, da si nikada ne bih dozvolio govoriti vašoj gospojici kćerki o ženidbi bez vaše dozvole!«

Pogled Mr. Watkinsa postade blaži i čini se, kao da mu se je jezik lakše razvezao.

»To je najbolje!... Bravo, mladiće!... Ja i nijesam od vaše diskrecije prama Alici drugo očekivao! odgovori on prilično suhoparnim tonom. Pa pošto se čovjek u vas može pouzdati, dajte mi riječ, da joj ni u buduće ne ćete ništa o tome spominjati!«

»A zašto to, gospodine?«

»Jer ovaj je brak nemoguć, i jer će biti najbolje, ako ga sasvim izbrišete iz vaših osnova! odgovori Mr. Watkins. Gospodine Méré, vi ste čestit mladić, potpuni gentleman, izvrstan kemičar, vanredan profesor, čovjek velike budućnosti — o tome ne dvojim nimalo. Ali moje kćeri ne ćete dobiti s jednoštavnoga razloga, što imadem glede nje sasvim drugih nakana.

»Ali gopodine Watkins...«

»Ne trudite se dalje... Bilo bi izlišno!... odvrati farmer. Pa da ste vojvoda i pair engleski, ipak mi ne biste mogli biti po volji. No vi niste niti engleski podanik i osim toga mi očitujete s najvećom prostodušnošću, da nemate imetka! Budimo iskreni, mislite li vi ozbiljno, da sam ja svoju Alicu odgojio tako kao što jesam, da sam joj držao najbolje učitelje Viktorije i Bloemfontaina, a da ju jedva s navršenom dvadesetom godinom pošaljem iz kuće, da živi u Parizu u Sveučilišnoj ulici, u trećem spratu, s čovjekom, čiji jezik niti ne razumijem?... Promislite to, gospodine Méré i stavite se malo u moj položaj!... Uzmite da ste vi farmer John Watkins, vlasnik rudnika Vandergaart-Kopje, a ja, ja da sam Cyprien Méré, mladi francuski učenjak, koji je izaslan u Cap... Predočite si, da sjedite ovdje, u ovoj sobi, u ovom naslonjaču, srčući svoj gin i pušeći lulu hamburškog duhana: biste li onda i jedan čas... jedan, jedini... i pomislili na to, da mi svoju kćer dadete za ženu?

»Zacijelo, gospodine Watkins, odvrati Cyprien, i to bez oklijevanja, ako bih u vas otkrio vrlina, koje bi bile podobne da joj osiguram sreću.

»Lijepo! Onda biste uradili krivo, moj gospodine i to vrlo krivo! odvrati gospodin Watkins. Vi biste počinili nešto, što je nedostojno čovjeka, koji je posjednikom Wandergaart-Kopje, ili bolje rekući, vi uopće ne biste mogli niti posjedovati tog rudokopa! Jer napokon, zar vi mislite, da mi je ovaj rudokop doletio u usta kao pečeni golub? Držite li možda, da pri tome nije bila potrebita stanovita inteligencija, željezna marljivost, da ga pronadjem i da osiguram njegov posjed? Eto vidite, gospodine Méré, onu inteligenciju, koju sam dokazao u onim odlučnim časovima, tu istu inteligenciju primjenjujem na sve dogadjaje mojega života, a pogotovo na sve one, koji se odnose na moju kćer... Zato vam i opet ponavljam: brišite to iz svojih osnova!... Alice nije stvorena za vas!«

Pod dojmom tog triumfalnog zaključka, prihvati se gospodin Watkins ponovno svoje čašice gina, da iz nje junački potegne.

Mladi inžinir kao gromom ošinut, nije našao riječi da mu odgovori. To videći onaj drugi, htjede da izrabi svoju prednost.

»Čudni li ste zanešenjaci, vi Francuzi! nastavi on više za sebe. Vi ne dvojite ni o čemu, vjere mi! Vi dolazite upravo kao da ste pali s mjeseca, ovamo u srce Griqualanda, pred poštenog čovjeka, koji jošte prije kakova tri mjeseca nije nikada ništa čuo o vama i koji vas je u tih devedeset dana jedva deset puta vidio! — Vi dolazite da ga potražite u njegovu stanu i velite mu: John Stapleton Watkins, vi imadete dražesnu, izvrsno odgojenu kćerku, koju općenito smatraju biserom čitavoga kraja, što ništa ne škodi i koja je — vašom jedinom baštinicom, gledom na posjed najbogatijeg dijamantnog rudokopa obaju svjetova! — Ja pako, ja sam Cyprien Méré, inžinir iz Pariza, te imadem 4800 franaka go-

dišnjega dohotka!... Vi ćete mi dakle, ako vam je po volji, dati tu mladu gospojicu za ženu, da ju odvedem u moju domovinu, te o njoj ne ćete više ništa čuti — osim od vremena do vremena poštom ili brzojavom!... I to sve nalazite vi posve naravnim?.. Ja, ja to držim potpunim ludilom!«

Cyprien podigao se sav blijed i segnuv za šeširom, spremaše se na odlazak.

»Jest!... potpunim ludilom! — opetova farmer. Ah! ja ne zasladjujem gorke pilule!... Ja sam Englez staroga kova, gospodine!... Kako me ovdje vidite bijah mnogo siromašniji od vas, da zacijelo mnogo siromašniji!... Ja sam ali pokušao i prošao sve i sva. Bio sam mornarom na nekom trgovačkom brodu, zatim lovac na bivole u Dakoti, rudar u Arizoni, pastir u Transwaalu!... Upoznao sam studen, tropsku vrućinu, glad i najteže napore!... U znoju lica svoga zasluživao sam kroz punih dvadeset godina ono malo suha hljeba, što mi bijaše jedinom hranom!... Kada sam oženio pokojnu mistress Watkinsovu — majku Alicinu a kćerku jednoga Boera francuskoga podrijetla* — kako i vi, da to mimo gred spomenem, — nijesmo oboje imali niti toliko, da bi hranili jednu jedinu kozu. Ali ja sam radio!... Nikada nisam izgubio srčanosti!... Sada sam bogat, i kanim uživati plodove svoga napora!... Moju kćerku želim zadržati pod svaku cijenu, da ublažuje moju kostobolju i da mi sviranjem prikrati večeri! A ako li se ikada udade, udati će se za sina ove zemlje, jednako bogata kao što je i ona, za farmera ili posjednika rudokopa kao što smo i mi, te koji mi ne će govoriti, da polazi živjeti i umrijeti od gladi u trećemu katu stanovite zemlje na koju ne bih nikada htio da stavim svoje noge. Ona će se udati na primjer za Jamesa Hiltona ili kojega drugoga momka njegova kova!... Na proscima joj ne manjka, uvjeravam vas!... Ukratko, dotičnik mora da bude dobar Englez, koji se ne plaši čaše gina i koji će mi znati praviti društvo, kada si zapušim lulu!«

Cyprien već je stavio ruku na kvaku, da ostavi ovu prostoriju, u kojoj mu je bilo kao da će se zagušiti.

»Bilo bez zamjere! dovikne mu Mr. Watkins. Ja nemam ništa protiv vas, gospodine Méré, i uvijek ću vas rado vidjeti u svojoj

* Veliki dio Boera ili holandeskih seljaka u južnoj Africi potječe od Francuza, koji su se nakon izdanja Nanteškoga edikta iselili u Holandiju, a odavle u Kapsku koloniju.

kući, no samo kao stanara i prijatelja! — Gle, upravo večeras očekujem nekoliko gostiju!... Ne biste li i vi htjeli doći k nama?...

»Ne, hvala, gospodine! odvrati Cyprien hladno. Moram dovršiti svoju korespondenciju još prije, nego li se otpremi pošta«.

I naklonivši se ode.

»Ti Francuzi potpuno su ludi... potpuno ludi — opetovaše Mr. Watkins pripaljujući si sumpornim fitiljem, što mu je svagda bio pri ruci, lulu. I natoči si veliku čašu gina.

II.

Na dijamantnim poljanama.

Što je mladoga inžinira u odgovoru gospodina Watkinsa najviše zapeklo, bilo je to, što nije mogao a da ne prizna, kako je kraj sve surovosti, u njemu bilo mnogo istine. Kod pobližega razmatranja začudio se i sam, što nije za vremena pomišljao na sve one prigovore, koje mu je farmer mogao navesti, te se tako izvrgnuo tome, da bude na takav način odbijen...

On zaista do toga časa nije niti jedamputa pomislio na ponor, koji ga je radi razlike u imućstvenim prilikama, podrijetlu, odgoju i saobraćaju, dijelio od mlade djevojke. Već od pet do šest godina vičan, da ocjeni svaku rudu samo sa znanstvenog gledišta, nisu dijamanti u njegovim očima bili drugo, doli uzroci krutoga ugljika stvoreni samo za to, da u prirodopisnoj zbirci rudarske škole ispune svoje mjesto. Zauzimajući mimo toga u Francuskoj daleko viši društveni položaj od Watkinsa, pustio je naprosto s vida ogromnu vrijednost farmerovih dijamantnih nalazišta, pa tako mu nije ni u snu palo na pamet, da bi izmedju kćerke vlasnika Vandergaart-Kopje i francuskoga inžinira mogla postojati tolika razlika. Sve kad bi mu i takova šta palo na pamet, bilo je posve prirodno, te bi on kao pravi Parižlija i nekadašnji djak politehničke škole došao do zaključka da on tom prošnjom čini korak, koji bi ga doveo do nedoličnoga braka.

Tek nakićena prodika gospodina Watkinsa trgnula ga nemilo iz njegovih sanja, ali u njega bilo je dovoljno trijezna razuma, da uvaži te stvarne razloge, a podjedno previše poštenja, a da bi se našao uvrijedjen s odluke, koju je u bitnosti priznavao ispravnom.

Uza sve to bio je udarac taj za nj dosta osjetljiv, a pogotovo kad je, imajući se posvema odreći Alice, najednom osjetio, kako mu je ona za ta tri mjeseca postala mila i draga.

I doista, nema tome više od tri mjeseca, što ju je Cyprien poznavao, jer je tek toliko vremena boravio u Griqualandu.

Kako li mu se sve to pričinilo davnim! Vidio se jošte u duhu, kako je po nesnosnoj vrućini i prašini prispio na cilj svoga putovanja, s jedne polukruglje zemaljske na drugu.

Nakon što je sa svojim prijateljem Pharamondom Barthésom, starim svojim saučenikom, koji je već po treći puta zabave radi poduzeo lovački izlet u Južnu Afriku — prispio na afričko tlo, odijelio se od njega u Capu. Pharamond Barthés pošao je u zemlju Basuta, da tamo sakupi malenu četu crnaca, koji bi ga imali pratiti na njegovom opasnom pohodu. Cyprien pako sjeo je u stara teška kola, pod koja bijaše upregnuto četrnaest konja, a služe umjesto omnibusa na putu do Velda, i zaputi se prema dijamantnim poljanama.

Prtljaga sastojala mu se od šest teških škrinja — sadržavajući potpuni kemijski i mineraloški laboratorij od kojega se ne bi bio rado odijelio. Vozar ali nije dozvolio da se poveze od više 50 kilograma prtljage, pa je Cyprien bio prisiljen da povjeri svoje dragocjene škrinje volujskom podvozu, koji ih je imao dovesti u Griqualand marvinskom upravo sporošću.

Prije spomenuta kola, veliki voz, sa dvanaest sjedala, a prekrivena platnom, pomicala su se na četiri ogromna kotača, koji bijahu vazda mokri, jer su kola često vozila pličinom rijeka.

Konje, koji su upregnuti dva po dva i kojima se prema potrebi uzimalo još i mazge, tjerala su vrlo spretno dva na kozliću sjedeća vozara. Jedan od njih držao je uzde, dok je drugi pomoću dugačkoga bambusovoga biča, podobnog ogromnoj udici, ne samo tjerao konje, da brže voze, već i pazio da ne skrenu s pravoga puta.

Cesta vodi preko Beauforta, lijepa, na podnožju Nieuveveldskih brda sagradjena gradića, prelazi preko njihovog lanca a otuda skreće prema Viktoriji i vodi napokon u Hopetown — Grad nade — što leži na obali rijeke Oranje, a otuda do Kimberleya i do glavnih nalazišta dijamanata, koja su udaljena tek nekoliko milja.

Putovanje kroz pusti Veld vrlo je tegotno i jednolično, a traje po osam do devet dana. Okolica pruža po svuda upravo žalosnu

sliku — ništa doli crvenkasta ravnica, posuta ogromnim kamenjem, pećinama, što proviruju iz zemlje, žutkasta, mršava trava i rijetko, oskudno grmlje. Nigdje ni traga obradjenom zemljištu ili prirodnim krasotama. U velikim razmacima nadje se po koja bijedna farma, čiji se je vlasnik, zadobiv od kolonijalne vlade zemljište u vlasništvo, podjedno obvezao, da će davati putnicima noćište i hranu. Ali ta je opskrba još uvijeke vrlo primitivna. U ovim čudnovatim gostionama nema ni kreveta za ljude, niti staja za konje. Najviše nekoliko kutija konzerva, koje su zacijelo već nekoliko puta prošle put okolo svijeta, a osim toga ih ne možeš ni zlatom naplatiti.

Pod ovakovim okolnostima ispregnu se životinje i puštaju slobodno po ravnici, da si same nadju hranu, po koji čuperak trave izmedju onoga kamenja. Dakako, kada treba nastaviti put, sto muka ti zadaje da ih opet uloviš, a skopčano je sa znatnim gubitkom vremena.

A kakova je to krasna vožnja u tim pretpotopnim kolima, po jošte gorim cestama! Drvene škrinje za prtljagu kao sjedala, a nesretni putnik, koji mora da njima prosjedi beskrajni gotovo tjedan dana, nabija po njima kao bat po mužaru. Ne možeš čitati, niti spavati niti ugodno čavrljati. Zato većina putnika puši dan i noć kao Turci, pije bez mjere i pljucka — gora bi se zelenila od toga.

Cyprien Méré našao se u probranom društvu svake vrsti skitnica štono hrle sa svih strana svijeta u novo otkrivena zlatna ili dijamantna nalazišta, čim do njih dopre glas o njihovome otkriću.

Bio tuj neki veliki, šepavi Napolitanac duge crne kose, smedjega lica i očiju, što baš nisu ulijevale mnogo pouzdanja, a nazivao se Annibal Pantalacci, — zatim, portugiški Židov, po imenu Natan, prekupac dijamanata, koji je tiho sjedio u svojem kutiću te poput filozofa promatrao ljude, nadalje rudar iz Lancashira, Tomas Steel, momče s velikom crvenom bradom i plećato, koji je uteko iz ugljenokopa, da pokuša svoju sreću u Griqualandu, — zatim Nijemac, »Herr Friedel«, koji je govorio kao proročište — a poznavao na dlaku sve što se je ticalo kopanja dijamanata, ma da nije nikada vidio nijednoga dijamanata u surovom stanju. Bio je tuj Yankee neki s vrlo tankim usnama, koji se je neprestance zabavljao samo sa svojom kožnatom bocom, a po svoj je prilici išao onamo da otvori jednu od onih kantina, u kojoj običavaju

radnici ostavljati najveći dio svoje zaslužbe. Farmer neki s obale Harta, neki Boer iz slobodne države Oranje, jedan trgovac sa slonovom kosti, koji je putovao u zemlju Namaqua, dva naseljenika iz Transwaala i napokon neki Kinez imenom Li — kako to već dolikuje Kinezu — upotpunjavali su ovo šaroliko, razgaljeno, pokupljeno, bučno društvo, u kojem se bilo teško snaći pristojnu čovjeku.

Nakon što je Cyprien neko vrijeme promatrao lica i ponašanje ovih ljudi, dodija mu to ubrzo. Preostaše samo Tomas Steel, sa svojim gipkim, mačjim kretnjama, za koje se je dalje zanimao. Napolitanac pako, sa svojim obješenjačkim licem i svojim blezgarijama, činio je na njega neodoljivo odvratan utisak.

Već od dva, tri dana bila je najmilija zabava toga čovjeka, da Kinezu o perčin, što ga je po običajima svoga naroda nosio, veže kojekakove nevrijedne predmete, kao snopiće trave, korijenje od zelja, kravski rep, konjsku lopaticu, što ih je pokupio putem.

Najvećim mirom skidao si je Li s duge pletenice privjeske, ali ni jednom riječi, nijednom kretnjom, pače nijednim pogledom nije odavao, da ta neumjesna šala prelazi granice dozvoljenoga. Njegovo žuto lice i malene, nakose oči izricale su takav duševni mir, kao da ga se nimalo ne tiče što oko njega biva. Gotovo moglo bi se misliti, da ne razumije ni riječi od svega onoga, što se je govorilo u ovoj Noemovoj barci, na putu u Griqualand.

Annibal Pantalacci nije propuštao zgode, a da svoje proste šale ne poprati posebnim komentarom, u lošoj engleštini. —

»Držite li, da je njegova žuta boja priljepčiva? upita sasma glasno svoga susjeda.

Ili je opet:

»Samo da su mi škare, odrezao bih mu perčin, pa da vidite lice što bi ga napravio!«

A putnici smijahu se tome. Veselost njihova povećavala se, kada su se Boeri, koji su trebali dulje vremena, da shvate ono, što bi Napolitanac htio reći, — dva do tri časka kasnije negoli ostali — podali glasnome neobuzdanome smijehu.

Napokon dodija Cyprienu tvrdokornost, kojom je Napolitanac uzeo jadnoga Li-a na nišan, te reče Pantalacciu, kako njegovo ponašanje nije ni najmanje dostojno. — Ovaj htjede već da mu dr-



Cyprien našao se u probranom društvu (Str. 17.)

zovito odgovori, nu jedna riječ Tomasa Steela bijaše dovoljna, da mu začepi usta.

»Ne, to nije pošteno, da se s tim siromakom tako postupa, a pogotovo, gdje ne razumije niti riječi od svega onoga, što mu govorite«, primijeti čestiti mladić, prekoravajući se već što se i sam s ostalima smijao.

Time je stvar bila predbježno riješena. Ali malo iza toga pričini se Cyprienu, kao da mu je Kinez dobacio laki ironički pogled, u kojem se je očevidno izražavala zahvalnost. To ga uvelike začudi i dovede na misao, da Kinez možda više razumije engleski, negoli hoće da pokaže.

Zaludu je ali Cyprien pokušao na slijedećoj stanici da zaprede s njime razgovor. Kinez osta besćutan i nijem. Od to doba stala je ta čudna ličnost zanimati mladoga inžinira kao zagonetka, koju je htio pod svaku cijenu da odgonetne. Uslijed toga nije se Cyprien mogao suzdržati, a da svom pozornošću ne proučava to žutkasto i glatko lice, te tanke savijene usne, iz kojih su provirivali lijepi, bijeli zubi taj kratki zijevajući nos, to široko čelo, te nakose, uvijeke oborene oči, kao da želi prikriti zloban pogled.

Koliko godina je moglo biti Li-u? Petnaest ili šezdeset? To odrediti bilo je nemoguće. Ako su mu zubi, pogled i crna svilena kosa govorili za mladost, to su nabori na čelu, licu i okolo ustiju dali zaključivati, da je već poodmakao u godinama. Bio je malena i slaba uzrasta, živahnih kretnja, ali je imao na sebi nešto staračko, žensko.

Bijaše li bogat ili siromašan? Opeta dvojbeno pitanje. Hlače od sivoga platna, bluza od žute svile, kapa od pletenoga konopa, cipele s pustenim potplatima, koje su pokrivale čarape zamjerne bjeline, mogle su pripadati mandarinu prvoga razreda, kao što i čovjeku iz puka. Njegova putna prtljaga sastojala se iz jednoga jedincatoga kovčega iz crvenoga drva, sa ovim crnom tintom ispisanim naslovom:

H. L i

from Canton to the Cape.

što znači:

H. Li iz Cantona, na putovanju u Cap.

Kinez osim toga, činilo se, bio je vanredno čist, nije pušio, pio je samo vodu, a nije propustio niti jedne stanice, a da si s najvećom pomnjom ne obrije glave.

Cyprien nije mogao više o njemu saznati pa je doskora napustio, da se dalje bavi ovom živom zagonetkom.

Medjutim je prolazio dan za danom i milja za miljom. Pokadšto potrčali bi konji brže, a više puta se činilo, da se i ne miču s mjesta. Ipak se put malo po malo primicao svome kraju, te jednoga lijepoga dana osvanuše poštanska kola u Hopetownu. Još malo, pa prispješe u Kimberley. Tuj su se vidjele u daljini na horizontu već drvene kolibice.

Bijaše to New-Rush.

Ovo obitavalište kopača dragoga kamenja jedva da se i razlikovalo od onih provizornih gradova, što u civilizaciji nedavno otvorenim krajevima preko noći poput gljiva niču iz zemlje.

Kućarice od dasaka, većim dijelom vrlo malene i slične stražarskim daščarama na evropskim škverovima, nekoliko šatora, kojih dvanaest kavana ili kantina, jedna dvorana za biljarenje, zatim alhambra ili plesna dvorana, nekoliko »stora« ili magazina, s najnužnijim životnim namirnicama, — to je eto odmah padalo u oči.

U tim trgovinama bilo je svega i svačega. Odijela i pokućstva, cipela i stakla za prozore, knjiga i sedla, oružja i tkanina, metala i strijeljiva za lov, pokrivala i cigara, svježega zelenja i ljekarija, plugova i toaletnih sapuna, četaka za nokte i koncentriranog mlijeka, krušnih peći i litografija — jednom riječi svega — osim — kupaca.

Bilo je tako zato, što su stanovnici toga logorišta bili upravo u to vrijeme zaposleni u rudokopu, što je bio tri do četiri stotine metara udaljen od New-Rusha.

Dok se je pripravljao ručak u kolibi, koju je resio pompozni natpis »Hotel Continental«, požurio se i Cyprien Méré, kao i svi pridošlice, da si pogleda rudokop.

Bilo je po prilici šest sati po podne. Sunce se na horizontu već gubilo u tankoj zlaćanoj maglici. Mladi inžinir promatrao je ovdje ponovno onaj, neobično veliki promjer, što ga sunce i mjesec imadu prividno u ovim južnim krajevima, a da mu dosele još nije uspjelo naći razjašnjenja ovom fenomenu, koje bi ga zadovoljilo. Taj promjer najmanje je dvostruko tolik, koliki je onaj, što se opaža u Evropi.

Ali još neobičniji prizor čekao je Cypriena Méré-a u kopje-u, to jest u nalazištu dijamanata.

Prije negoli su započele radnje izgledao je rudokop kao plosnati briježuljčić, koji je na tom mjestu nadvisivao ravnicu, ravnu posvuda kao mirno more. Ali sada je to bila ogromna izdubina s okomitim stijenama, neke vrsti cirka u obliku elipse, a oko četiri stotine četvornih metara površja, što su ju izdubli na tom mjestu. Na toj plohi ležalo je ništa manje nego tri do četiri stotine »claima«, ili koncesija od trideset i jedne stope širine koje je ovlaštenik mogao po volji da izrabljuje.

Posao u ostalom vrlo je jednostavan, a sastoji se u tome, da se motikom i lopatom pregrće zemlja, koja u glavnom sastoji od crvenkastoga pijeska, pomiješanoga sa šljunkom. Dopremljena na rub rudokopa, ova se zemlja pere u spravama za čišćenje, drobi se, rešeta i napokon se s najvećom pomnjom pretražuje, da se ustanovi ima li u njoj dragoga kamenja. Pošto se ovi »claimovi« iskapaju neovisno jedan od drugoga, nastaju dašto iskopine različitih dubljina. Nekoje od njih dosižu i dubljinu od stotinu metara i više, dok su druge duboke samo petnaest, dvadeset do trideset metara.

S obzirom na posao i promet, obvezan je svaki koncesionar i to službenom odredbom, da ostavi na jednoj strani svoje jame posve netaknuto sedam stopa širine. Ovaj prostor u savezu s onim, što ga i susjed mora da ostavi, čini neku vrstu ceste ili nasipa u nivea-u prvotne razine tla. Na ovakov umjetni put poslaže se gusto poprijeko red greda, što sa svake strane strše po jedan metar preko ruba, da cesti podadu dovoljnu širinu, kako se dvojica kolica ne bi mogla sraziti. Na štetu solidnosti ovakovoga visećega puta kao i sigurnosti radnika, potkapaju koncesionari žalibože — što dublje silaze — postepeno podnožje zida, tako da ovaj bedem koji često puta dosegne dvostruku visinu Notredamskoga tornja, poprima konačno oblik okrenute piramide, koja počiva na svojem vršku. Posljedice ovoga lahkoumnoga postupka lako se predviđaju. Stijene se često poruše, osobito u vrijeme kiša ili kad nagla promjena temperature povećava rasjeline popucane već zemlje. No unatoč ovakovih čestih katastrofa, ne dadu se nerazboriti kopači odvratiti od toga, a da ne izrabe svoj claim do najskrajnje granice dozvoljenoga.

Kada se Cyprien Méré približavao rudokopu, nije ispočetka opazio ništa drugo, doli kolica, što su se bilo puna bilo prazna kotrljala ovim visećim putevima. Ali kada je došao sasvime nablizu, je mogao zagledati u dubinu tih čudnovatih kamenoloma, opazio je mnoštvo kopača, svih rasa, svih boja i svih nošnja, koji su marljivo kopali na podnožju »claima«. Bilo je tuj crnaca i bijelaca, Evropljana i Afrikanaca, Mongola i Kelta, većinom skoro posvema golih ili odjevenih samo hlaćama od beza, košuljama od flanela i vunenim pregačama, a na glavi im slamnati šešir, često okićen nojevim perima.

Svi ti ljudi napunavljali su zemljom kožnate sudove, koji su se odmah po dugim željeznim žicama, potezanim pomoću remenja iz kravske kože, smotanog oko drvenih valjaka, dopremali do vrha rudokopa. Gore su se ti sudovi žurno ispražnjivali u tačke, a prazni vraćali se smjesta na dno »claima«, da se i opet dignu sa novim tovarom.

Ovi dugi željezni kabeli, koji su koso nategnuti preko dugoljastih četvorina što ih tvore »claimovi«, podavaju ovim »dry-digginsima« iliti suhim dijamantnim rudokopima poseban izgled. Moglo bi se reći, da su to niti ogromne paukove mreže, čije je stvaranje nenadano prekinuto.

Cyprien se neko vrijeme zabavljao da promatra taj ogromni mravinjak, a zatim se vrati u New-Rush, gdje domala zazvoni zvono zovući k zajedničkome ručku. Ovdje je mogao tijekom cijele večeri slušati jedne kako pripovijedaju o bogatim nalazima, siromašne kopače poput Joba, koji su se nenadano jednim jedinim dijamantom obogatili, dok su se drugi tužili na svoju »smolu«, na sebičnost mešetara ili nepovjerljivost u rudokopima zaposlenih crnaca, koji da pokradu najljepše kamenje, kao i druge razgovore tehničkoga sadržaja. Govorilo se je samo o dijamantima, karatima i stotinama funti šterlinga.

U cijelosti svi ovi ljudi izgledali su dosta jadno i na jednoga sretnoga »diggera«, koji je bučno zahtijevao bocu šampanjca, da zalije svoju dobru sreću, otpadalo je po dvadeset žalosnih lica, čiji se vlasnici zadovoljiše tek malom bocom piva.

Katkada išao je oko stola od ruke do ruke jedan kamen koji su vagali, pregledavali i cijenili, dok se napokon i opet ne bi izgubio u džepu vlasnika. Taj sivkasti i mutni kamen, u kojega nije bilo više vatre nego u svakoga potokom dovaljanoga kamena, bio je dijamant u svome prirodnome obliku.

Kada se spustila noć, napuniše se kavane, a isti razgovori iste rasprave koje su začinjale ručak nastaviše se mnogo udobnije uz čašu gina ili brandya.

Cyprien legao je zarana u krevet, koji mu dodijeliše u jednome šatoru blizu hotela. Usnuo je brzo, unatoč plesa, što su si ga priredili okolišni kopači Kaferi pod vedrim nebom i usprkos glasnog ječanja roga, uz koji su bijela gospoda u jednome javnome salonu izvodila svoje koreografske vježbe.

III.

Malo znanstvene poduke, sve u prijateljstvu.

Mladi inžinir — u čast mu se mora priznati — nije došao u Griqualand da potrati svoje vrijeme u ovoj atmosferi sebičnosti, pijanstva i duhanskoga dima. Dobio je nalog, da o stanovitim dijelovima ove zemlje načini topografičke i geološke snimke, da sabire uzorke dijamantonosnog kamenja i zemlje i da s njima odmah na licu mjesta pravi brižne pokuse. Njegova prva briga bijaše stoga, da si nadje miran stan, gdje bi si mogao urediti svoj laboratorij, koji mu je imao biti tako reći središtem za naučne izlete po cijelom rudarskom okružju.

Mali brježuljak, na kome se nalazila farma Mr. Watkinsa pobudio je smjesta njegovu pozornost jer mu se je položaj činio osobito zgodnim za njegove poslove. Dovoljno daleko od logorišta kopača da ne bude odviše smetan ovim bučnim susjedstvom, našao bi se Cyprien otuda za jedan sat hoda u najudaljenijim »Kopjama«, — jer cijelo to dijamantno okružje nije imalo veći opseg od deset do dvanaest kilometara. Mladome inžiniru bilo je dovoljno pola dana, da si odabere jednu po John Watkinsu napuštenih kuća, da se s njime pogodi glede stanarine i u njoj se odmah namjesti.

Uostalom farmer pokaza mu se s dobre strane. Zapravo jako se je dosadjivao u svojoj samoći, te je s veseljem gledao, kako se je u njegovoj blizini nastanio mladi čovjek, koji će ga bez dvojbe malo rastresti...

Ali, ako je Mr. Watkins računao, da će u svom stanaru naći druga za stol i stalnoga pomagača u kreševu s vrčem gina, vrlo se je prevario u računu. Jedva što je bio gotov s namještanjem svojih retorta, peći i posuda za reagencije u zapuštenoj kućici i prije još no što su mu stigle najvažnije stvari njegova laboratorija, već je Cyprien započeo sa svojim geološkim izletima po okolici. A s večeri, kad se vraćao posvema izmučen i natovaren otpacima



— mnošivo kopača, svih rasa i boja. (Sir 23.)

kamenja u svojoj kositrenoj zaklopčici, u svojoj lovnoj torbi u svojim džepovima, a često i u svome šeširu, osjećao je naravski veću potrebu da legne u krevet i da se ispava, nego li da sluša dosadno brbljanje Mr. Watkinsa. Uostalom pušio je malo, a jošte manje pio. Sve to nije odgovaralo slici vesela i zabavna druga, kako si ga je Mr. Watkins zamišljao.

Uza sve to bio je Cyprien tako čestit i vrijedan, tako jednostavan u svome ponašanju i sudu, tako uman i tako čedan, da je bilo nemoguće općiti s njime, a ne zavoljeti ga srdačno. Mr. Watkins osjećao je — a da si sam nije bio svjestan toga — pram mladom inžiniru mnogo više poštovanja, negoli prema ikomu drugome. Da je samo to momče htjelo čestito da pije? Što da se ali započne s čovjekom, koji svoje grlo nije nikada nakvasio s kapi gina? Tako je obično završavao sud farmerov o njegovom stanaru.

Miss Watkinsova ubrzo se sprijateljila s mladim učenjakom. Ona je u njega odmah primijetila otmjeno ponašanje i duševnu premoć, koja je njenoj običnoj okolini posvema manjkala, pa zato je gorljivo upotrijebila priliku što joj se pružala, da si prisvoji potpuno znanje u eksperimentalnoj kemiji i da tako upotpuni vrlo temeljitu i mnogostranu naobrazbu, što ju je već stekla čitajuć razna znanstvena djela.

Laboratorij mladoga inžinira sa svojim čudnim aparatima vanredno ju zanimao. Poglavito htjela je da sazna sve što se je ticalo dijamanata tog dragocjenog kamenja, koje je igralo tako važnu ulogu u razgovorima i u trgovini ove zemlje. Alice nije u tomu dragulju vidjela drugo doli obični kamen. Cyprien — kako — je opazila — bio je u tom pogledu posvema istoga mišljenja kao i ona. I ovo suglasje nazora nije bilo na uštrb prijateljstvu, koje se je tako brzo porodilo medju njima.

Mirne duše možemo reći, da je jedino njih dvoje u Griqualandu bilo toga nazora, da nije jedina svrha životu tražiti, brusiti i prodavati ovo maleno kamenje, što se toliko traži u svim krajevima svijeta.

»Dijamant, — reče joj jednoga dana mladi inžinir, — nije ni šta drugo doli ugljik. To je naprosto komad kristalizovanoga ugljena. On izgara kao svaki obični komad ugljena. Baš ovo gorivo svojstvo pobudilo je sumnju o njegovoj pravoj naravi. Newton, koji je promatrao tolike stvari, opazio je da brušeni dijamant odrazuje svijetlo jače od svih ostalih prozračnih tjelesa. Znajući dakle da ovo svojstvo imadu poglavito goriva tjelesa, zaključivao je posve ispravno, da bi i dijamant »morao« biti goriv. Pokus potvrdio je njegovu predmnjevu.

»Ali, gospodine Méré, ako dijamant nije drugo već ugljen, zašto se onda prodaje tako skupo? zapita mlada djevojka.

»Jerbo je vrlo rijedak, gospojice Alice«, odgovori Cyprien, »i jer ga se u prirodi nalazi u vrlo malim količinama. Dugo vremena dobivali su ga samo iz Indije, Brazilije i sa otoka Bornea. I bez dvojbe vi ćete se — ta onda vam je moglo biti sedam ili osam godina — sječati onog vremena, kad se je svijetom pronio glas, da u ovom dijelu južne Afrike imade dijamanata.

»Naravski da se sjećam toga,« reče Miss Watkins. »Sav svijet u Griqua-landu kao da je poludio! Nisi vidio drugo nego ljude oboružane lopatama i motikama, što su pretraživali tlo, svraćali tok potoka, da im pretraže dno — ne mareći i ne govoreći ni o čem drugom, već jedino o dijamantima. Kakogod sam bila malena, uvjeravam vas, gospodine Méré, da mi se je često pušila glava! Ali vi rekoste, da je dijamant zato tako skup, jer je rijedak... Zar mu je to jedino dragocjeno svojstvo?

»Ne, zacijelo nije, Miss Watkins. Njegova prozračnost, njegova vatra, kada ga tako isbruse da odrazuje svijetlo, poteškoće ovakvoga brušenja, pa napokon i njegova osobita tvrdoća, učiniše ga vrlo zanimivim predmetom za učenjake, a ja ću dodati: vrlo korisnim za industriju. Poznato vam je, da se brusi tek vlastitim prahom, a upravo poradi njegove neobične tvrdoće upotrebljuju ga od nekoliko godina kod bušenja pećina. Bez njega ne samo da bi se teško izradjivalo staklo i mnoge druge tvrde tvari, nego bi i bušenje tunela, rudokopnih zdenaca bilo mnogo teže!«

»Sada mi je sve jasno«, reče Alice, koja je počela poštivati uboge ove dijamante, koje je dosele tako omalovažavala. »Ali gospodine Méré, taj ugljik, o kojemu vi tvrdite, da je dijamant njegova kristalinična forma — zar ne da sam se dobro izrazila — što je zapravo taj ugljik?«

»To vam je, nekovno i u prirodi najrasprostranjenije počelo«, odvrati Cyprien. »Svi organički spojevi, bez iznimke kao drvo, meso, kruh, trava sadržavaju ga u znatnoj mjeri. I baš zato što u njihovim sastojinama imade ugljika nalazimo da su si srodni.«

Kako je to čudnovato! reče Miss Watkinsova. »Dakle ovo grmlje, trava s ove livade, drvo što nas štiti, meso moje nojevice Dade, pa i ja sama, i vi, gospodine Méré, sastojima djelomice iz ugljika... kao i dijamanti? Da nije onda čitav svijet iz ugljika?...«

»Zaista, Miss Alice, već dugo vremena naslućivalo se to, no današnja znanost iznosi od dana do dana sve to više dokaza za to ili bolje reći ona dnevno umanjuje broj jednostavnih elementarnih tjelesa, našto se dugo vremena nije nitko usudio ni da pomisli. Uspjesi spektroskopskih opažanja unijeli su u tom pogledu svijetlo u kemiju. Možda bi se dalo sve 62 supstancije, koje su se dosle držale običnim elementima ili fundamentalnim tjelesima svesti na jednu jedinu atomsku supstanciju — na primjer vodik — koji bi se samo uslijed dinamičkih i kaloričnih prilika pokazivao u različitim oblicima!«

»O, vi me zastrašujete, gospodine Méré, s toliko zvučnih riječi!« klikne Miss Watkinsova. »Pripovijedajte mi radije nešto više o ugljiku! Zar ga vi gospodo kemičari ne bi mogli kristalizirati kako to činite sa sumporom, od kojeg ste mi nedavno pokazali tako lijepih primjeraka? Ta to bi bilo mnogo udobnije, nego li tek dupsti jame u zemlju, da se u njima nadju dijamanti!«

»To, što vi spominjete,« odgovori Cyprien, »pokušalo se već više puta i nastojalo stvoriti umjetni dijamant kristalizacijom čistog ugljika. Primjetiti mi je, da je to do neke mjere i uspjelo. Godine 1853. proizveo je Despretz, a u najnovije doba drugi neki učenjak u Engleskoj, dijamantni prah, izvrgnuv komade ugljena, oslobodjene svih rudnih sastojina i preparirane sa čistim šećerom, u zrakopraznom prostoru, jakoj električnoj struji. No do danas nema riješenje toga problema još nikakove vrijednosti za industriju. Vjerojatno je ali, da je to pitanje najkraćeg vremena. Danas ili sutra, a možda i u času, dok vam o tome govorim, miss Watkins, možda je već riješeno pitanje o proizvodnji umjetnih dijamanata.

Tako su razgovarali šetajući po pjeskovitoj terasi, koja se protezala duž farme, ili sjedeći s večeri na zračnoj verandi i promatrajući sjajne zvijezde južnoga neba.

Nato bi Alice ostavila mladoga inžinira da se povrati u farmu — u koliko ga ne bi povela sa sobom da pogleda njeno maleno stado nojeva, koje je držala u ogradjenom prostoru na podnožju brijčežuljčića, na kojem je stajala kuća Johna Watkinsa. Mala bijela glava, što se nadvisila nad crno tijelo, dugačke ukočene noge, čuperci žutkastog perja, što im rese krila i rep, sve to zanimalo je mladu djevojku, koja se je već jednu ili dvije godine zabavljala time da si uzgoji cijelo stado tih visokonožaca.

Obično si kapski farmeri ne daju truda da se životinje pripitome, već ih puštaju da žive kao na slobodi. Oni se zadovoljavaju da

ih zatvore na prostranoj zagradi, koja je zaštićena visokom ogradom od mjedene žice, kakova se u mnogim krajevima postavlja duž željezničkih pruga. Pošto pako nojevi ne mogu letjeti, to im nije moguće da umaknu kroz ogradu. Tu dakle živu kroz cijelu godinu u jedva primjetivom zatvoru, hrane se time što nadju, i traže si skrovita mjesta da snesu onamo svoja jaja,koja su protiv kradje zaštićena osobito strogim zakonima. Samo u vrijeme perušanja, kad treba da im se očupa perje, što ga ženski svijet Evrope toliko potražuje, satjeraju se nojevi u sve to uži i uži prostor, tako da ih se lako može uhvatiti i lišiti njihovog uresa.

Od nekoliko godina zahvatila je ta industrija u krajevima Kapa veliki opseg, pa je pravo čudo, što se dosele nije udomaćila u Algiru, gdje nebi bila manje izdašna. Svaki takav uhićeni noj donosi svome gospodaru bez ikakova troška godišnji dohodak od kojih dvijesto do tristo franaka. Da se ovo uzmogne razumjeti, treba znati, da se svako veliko pero, u koliko je dobre kvalitete, prodaje po šezdeset do osamdeset franaka, a da je i neznatnije i manje perje takodjer u dosta velikoj cijeni.

Nu Miss Watkins gojila je po prilici dvanaest komada ovih velikih ptica samo za svoju zabavu. Zabavljalo ju je promatrati, kako legu svoja ogromna jaja, ili kako dolaze po hranu sa svojim mladima, kako to običavaju činiti kokoši i purice. Cyprien pratio ju je po koji puta i volio je dragati jednoga od najljepših nojeva toga stada, sa crnom glavom i zlatkastim očima, baš onu brižno paženu Dadu, koja je progutala kruglju od slonove kosti, štono je Alici rabila kod krpanja.

Medjutim, malo po malo osjetio je Cyprien, kako mu se u srcu radja za tu mladu djevojku sve to dublji, sve to nježniji osjećaj. Govorio si je, da ne bi mogao naći bolje družice za svoj život, koja bi bila prostodušnija, naobraženija, ljupkija i u svakom pogledu savršenija od nje. I doista, Miss Watkinsova izgubiv zarana majku, i primorana da vodi očevo kućanstvo, bila je jednako iskusna domaćica kao i prava svjetska dama. Baš ta osebujna mješavina maćica potpune otmjenosti i privlačive jednostavnosti podavala joj osobiti čar. Bez glupih predrasuda tolikih otmjenih gradjanskih kćeri evropskih, ona se nije bojala da bijelim rukama svojim zamijesi tijesto za pudding, da pripazi na objed, da se pobrine da kućno rublje bude uvijek u dobrom stanju. Ali to ju nije smetalo da jednako dobro ako ne i bolje od mnogih drugih svira Boethovenove sonate, da govori savršeno dva ili tri jezika, da se zabavlja čita-

njem, da znade cijeniti remek-djela svih literatura i napokon da polući mnogo uspjeha i kod malih zabavica, štono su se kadikad priredjivale kod bogatih farmera ovoga okružja.

Da ne bi tko mislio da su u ovim krajevima naobražene žene rijetke. U Transvaalu kao i Americi, Australiji i svim novo naseljenim zemljama, gdje materijalni rad oko civilizacije, koja je u zametku, zaokuplja svu djelatnost muškaraca, tamo je duševna kultura mnogo više, negoli u Evropi,pače isključivo monopol žena. Osim toga one vrlo često nadmašuju muževe i sinove, osobito općom naobrazbom i umjetničkom istančanošću. Skoro svi putnici imali su prilike da zamijete — ne bez nekog udivljenja — kod žena australskog kopača ili squattera sa Far-Westa, muzikalni talenat prvoga reda kao i duboko poznavanje literature i znanosti. Kćerka sabirača cunja iz Omahe ili mesara iz Melbourna zarumenila bi se na samu pomisao, da svojom naobrazbom, društvenim ponašanjem i onim drugim što k tome spada, možda zaostaje za bilo kojom princesom Evrope. U slobodnoj državi Oranje, gdje je već odavna odgoj djevojaka na istom stepenu kao i odgoj dječaka, gdje ali ove prije ostavljaju školske klupe, razlika je medju oba spola još veća, negoli drugdje. Muškarac je u braku »Bread-winner« privreditelj kruha. On sa svojom prirodjenom surovošću podnosi sve što mu donosi posao na svježem zraku, život pun napora i opasnosti. Žena naprotiv, uz izvršivanje svih domaćih dužnosti, uzela je pod svoje okrilje znanost i umjetnost, koje njezin suprug prezire ili zanemaruje.

I tako se često dogadja, da cvijet osobite ljepote, otmjenosti i dražesti procvate na rubu pustinje, a takav slučaj bio je i s kćerkom farmera Johna Watkinsa.

To sve si je Cyprien predočio, pa kako je ravno polazio k cilju, nije oklijevao da ju zaprosi.

Žalibože, sada se je probudio iz slatka sna, te možda po prvi puta opazio, koliki ga nepremostivi jaz dijeli od Alice. Zato mu je bilo teško pri srcu kad se je poslije ovoga odlučnog razgovora povratio u svoj stan. On ali ne bijaše čovjek, koji bi se prepustio uzaludnoj zdvojnosti, već je odlučio, da nastavi ovdje svoj rad, pa tako je domala u radu našao sigurno sredstvo da ne misli na svoju bol.

Sjednuv za mali svoj stol, dovršio je mladi inžinir brzom i čvrstom rukom dugi povjerljivi list, što ga je započeo ujutro, a na-

naslov svoga štovanoga učitelja M. J...... člana akademije znanosti i naslovnog profesora na rudarskoj školi.

»To što sam držao da ne trebam istaknuti u svojem službenom izvješću,« — pisaše on — »jer je to za mene zasada samo hipoteza — jest nazor, što sam si ga, povodom geoloških promatranja stvorio o pravom načinu tvorbe dijamanata. Niti hipoteza koja tvrdi da je vulkanskoga podrijetla, niti ona koja njegovu pojavu u sadanjim nalazištima svadja na djelovanje nasilnih prevrata prirodnih, nisu me mogle osvjedočiti, baš kao ni vas poštovani gospodine profesore, pa zato vam ne trebam da ponavljam razloge poradi kojih smo ih zabacili. Tvorba dijamanata na licu mjesta, pomoću vatre takodjer me ne osvjedočava niti zadovoljuje. Jer kakovu bi moć morala imati ta vatra, te zašto ne bi bila preobrazila i sve ostalo vapnenasto kamenje, što ga redovito nalazimo u dijamantnim ležištima? To mi se čini baš tako dječinski kao i teorija o vijavicama i kvakastim atomima.

Jedino objašnjenje, koje bi me zadovoljavalo ako i ne posvema, a ono ipak donekle, bilo bi to, da su sastojine toga dragulja pridošle vodom, te da se je kristal kasnije na licu mjesta stvorio. Upada mi u oči osebujni, gotovo jednaki profil raznih ležišta, koja sam razgledao i najvećom pomnjom izmjerio. Sva imadu više ili manje izgled čaške, kapice ili još bolje, uzev u obzir koru što ih obavija — izgled na stranu položene lovačke boce. Svako takovo ležište tvori rezervoar od trideset do četrdeset tisuća kubičnih metara sadržine, sav ispunjen konglomeratom pijeska, mulja i aluvijalne zemlje, što se sleglo na kamenu pragorja. Karakter taj se osobito opaža u Vandergaart-Kopju, novo otkrivenom nalazištu dijamanata, koje mimogred budi spomenuto, pripada vlasniku kućice, u kojoj vam to pišem.

»Ako se u jednu posudu saspe tekućina što sadržaje više različitih, tudjih tjelesa, što će se onda dogoditi? Tudja će se tjelesa slegnuti na dno ili na rub posude. Eto! To isto vam se dogadja i u Kopje-u. Dijamanti nalaze se tuj poglavito na dnu i u sredini basina, kao i naskrajnim mu rubovima. To je tako nedvoumno dokazano, da claimovi, koji leže izmedju, brzo u cijeni padaju, dočim oni, što leže u sredini i blizu ruba dosegnu smjesta neizmjernu vrijednost, čim je oblik nalazišta odredjen. Analogija govori u prilog dobave materijala pomoću vode.

»Osim toga, upućuju vrlo mnoge okolnosti, što ćete ih naći nabrojene u mojem izvješću, na tvorbu kristala na licu mjesta, a

protiv njihova pridolaska u gotovom stanju. Da spomenem samo dvije ili tri — dijamanti nalaze se gotovo uvijeke u grupama iste naravi i iste boje, što se za cijelo ne bi dešavalo, kad bi ih već posvema ili gotove doplavila bujica. Često se nadju po dva zajedno sljepljena kamena, koji se mogu lakim udarcem rastaviti. Kako bi ovi mogli odoljeti trvenju i drugim slučajnostima vodenoga dovoza? Osim toga, veliki se dijamanti nalaze skoro uvijeke pod kakovom pećinom, što upućuje na to, da su neki tom pećinom uvjetovani uplivi, njena isjevajuća toplina ili drugi razlozi olakšavali kristalizovanje. Napokon rijetko, vrlo rijetko nalazi se velike i male dijamante zajedno. Uvijeke, kad se nadje koji lijepi kamen, taj je osamljen. Biva, kao da su se u tom slučaju svi dijamantni elementi dotičnoga gnijezda pod uplivom nepoznatih razloga ujedinili u jednom jedincatom kristalu.

»Ti razlozi, kao i mnogi drugi govore za tvorbu na licu mjesta, nakon što su vodom privedeni elementi kristalizacije.

»Ali otkuda ona voda, koja nosi sa sobom organičke detrituse, odredjene da se pretvore u dijamant? O tom si jošte nijesam mogao stvoriti suda, premda sam najpomnjije istraživao različita nalazišta.

»Kad bi se to objasnilo, bilo bi svakako od velike važnosti. Kad bi se mogao pronaći put, kojim je nekoć ona voda prošla, zašto se onda ne bi, ako proslijedimo natrag njenom putanjom, moglo doći i do točke, s koje su skrenuli dijamanti, i gdje bi ih se bez dvojbe moralo naći mnogo više, nego li u onim malim rezervoarima, što se sada iskorišćuju. To bi u cijelosti utvrdilo moju tvrdnju, a meni pružilo veliku zadovoljštinu. Ali ja toga pitanja ne ću moći riješiti, jer sam evo na kraju moje misije, i jer mi je bilo nemoguće, da u tom pogledu dodjem do bud kakovog odlučnog zaključka.

Nastavljajući svoj izvještaj, zašao je mladi inžinir u jezgru svoga rada, u tehničke detalje, koji su bez dvojbe za njega i za adresata bili od velika interesa, a o kojima profani učitelj zacijelo ne bi bio istoga mišljenja. Zato bit će pametnije, ako ga poštedimo s time.

O ponoći svršiv svoj dugi izvještaj, utrnu Cyprien svjetiljku, pruži se u svom hamaku i usnu san pravednika.

Rad pridušio mu bol — bar na nekoliko sati — ali dražesno vidjenje prikaza se najednom mladom učenjaku u snu, a ovome se činilo kao da mu govori, neka još ne gubi svaku nadu.

IV.

Vandergaart—Kopje.

»Bezuvjetno moram otputovati,« reče si drugoga jutra Cyprien, zaposlen svojom toaletom, »moram da ostavim Griqualand. Poslije svega onoga što sam morao progutati od onoga dobrijana, bila bi slaboća da ostanem ovdje i jedan dan dulje! On dakle ne će da mi dade svoju kćerku? Moguće imade pravo! Svakako ne pokazuje nimalo sklonosti, da uvaži olakotne okolnosti. Kakogod bila bolna, moram da njegovu izjavu muževno primim, i uzdati se u bolju budućnost!«

Bez otezanja počeo je Cyprien da slaže svoje aparate u škrinje, koje su mu dosele služile kao stolovi i ormari. Sa svim žarom dade se na posao i već je bio zaposlen sat dva, kad li kroz otvoreni prozor, kroz koji je strujio jutarnji zrak, začuje svjež i čisti glas, koji se je poput ševina pijeva razlijegao sa podnožja terase i dopirao do njega, pjevajući jednu od najdražesnijih pjesmica pjesnika Moore-a:

It is the last rose of summer
Left blooming alone
All her lovely companions
Are faded and gone.

To posljednja ljetna je ruža
Što jedinu resi još cv'jet
Dok sve joj družice ljupke
Jur svenuše, moraše mr'jet.

Cyprien pohrli do prozora i opazi Alicu, koja se bila zaputila k tornu svojih nojeva, sa punom pregačom svakojakih poslastica. Bijaše to ona, što je već zarana pjevala.

I will not leave thee, thou lone one!
To pine on the stem,
Since the lovely are sleeping,
Go sleep with them . . .

Ja ne ću da ti baš jedina
Na stabalcu ugineš svom!
Kad one ljupko već sniju,
Ti s njima kr'jepi se snom . . .

Mladi inžinir nije inače baš bio sklon poeziji, pa ipak ta ga se pjesma duboko dojmila. On pristupi bliže k prozoru, suspregnu dah, da sluša ili da bolje reći da upija slatke te riječi.

Na neko vrijeme zamukne pjesma. Miss Watkins dijelila je poslastice svojim nojevima, a bila je milina pogledati, kako su istezali svoje duge vratove i nespretne kljunove za njenom malenom ručicom, što ih je draškala. Kad je podijelila svu zalihu, povrati se pjevajući natrag:

It is the last rose of summer,
Left blooming alone.
Oh! who would inhabit
This black world alone?

To posljednja ljetna je ruža
Što jedinu resi još cv'jet...
Oh! tko bi još osamljen htio
Da crni nastava taj sv'jet?...

Vlažnih očiju i sav očaran stajaše Cyprien još uvijek na istome mjestu kao ukopan.

Glas se udaljivao. Alice se vraćala u farmu i nije još prošla kojih dvadeset metara, kad li začu iza sebe brze korake, što joj dadoše povoda da zastane i naglo se okrene.

Tjeran nekom nepromišljenom, ali nesavladivom silom, poletio je Cyprien bez šešira iz svoje kućice i potrčao za njom.

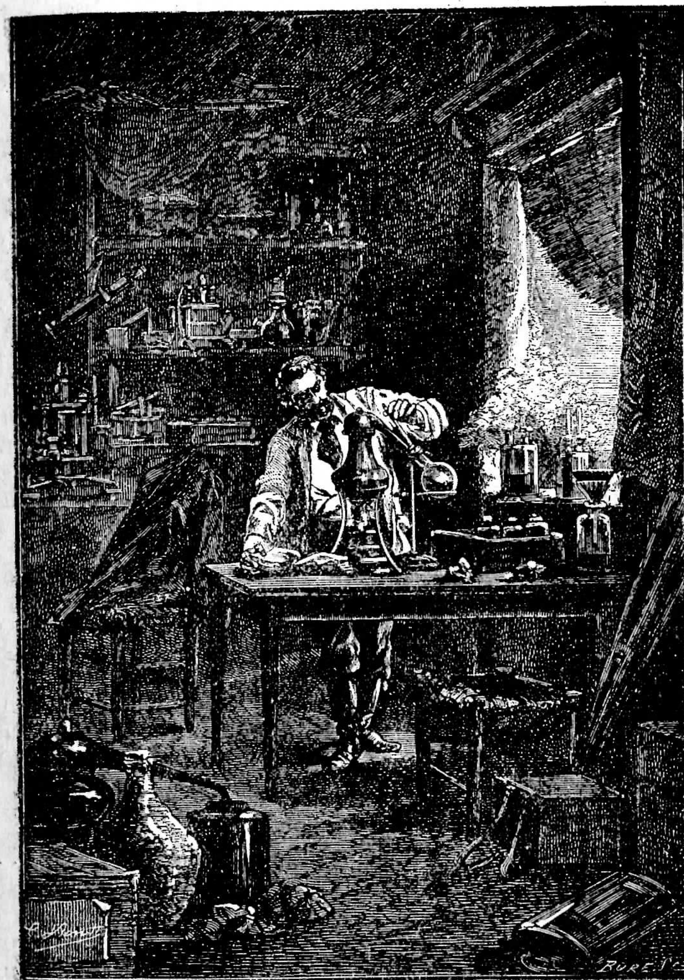
»Gospodjice Alice!...«

»Gospodine Méré?...«

U punom sjaju jutarnjega sunca, na putu što je vodio uz farmu, stajali su si sada okom u oko. Njihove elegantne sjene lijepo su se isticale na bijelome plotu u tom pustom kraju. Sada, kada je Cyprien dostigao mladu djevojku, prestravi se sa smjelosti i sav u neprilici, zašuti.

»Vi mi htjedoste nešto reći, gospodine Méré?« upita ga ona s interesom.

»Htjedoh da se s vama oprostim, gospodjice Alice! Ja odlazim još danas!« odgovori on dosta nesigurnim glasom.



Rad pridušio mu bol... (Str. 32).

Lakog rumenila, što je oživljavalo nježno lice Miss Watkinsove, s mjesta nestade.

»Otići?... Vi kanite otići... kamo?...« zapita ona sva smetena.

»U moju domovinu... u Francusku...« odgovori Cyprien. »Moj posao ovdje dovršen je!... Mome poslanju je kraj... U Griqualandu već nemam posla, pa tako sam obvezan da se povratim u Pariz...«

- Govoreći ovako isprekidanim glasom, govorio je kao krivac, koji se ispričava.

»Ah...Da!... Istina je!... Tako bi moralo da bude!« buncala je Alice, ne znajući zapravo što govori.

Mladu djevojku kao da je grom ošinuo. Vijest ta zatekla ju iznenada u njenoj sreći, kao udarac kijačom. Na oči joj navriješe suze i spustiše se polako na duge trepavice, što su ih zasjenjivale. Ali kao da joj je ta provala boli povratila prisutnost duha, imala je toliko snage, da smiješeći se rekne:

»Vi dakle kanite otići?« opetova ona. »Lijepo, a vašu odanu učenicu hoćete da ostavite, a da nije dovršila svoj započeti tečaj kemije?... Vi hoćete da ostanem kod kisika, a tajne azota, da mi ostanu knjiga zatvorena sa sedam pečata? To nije lijepo od vas, gospodine Méré!«

Pokušala je da to rekne šaljivo, ali glas joj je odavao, kako je bila u duši svojoj duboko potresena. Pod tom šalom sakrivao se tajan prikor, koji se je duboko kosnuo srca mladićeva. U običnom govoru zvučilo bi to ovako:

»Lijepo, a ja?... Ja vama dakle ne vrijedim ništa?... Bacate me jednostavno u prijašnje ništavilo!... Kao da ste došli ovamo samo poradi toga, da se ovim Boerima i pohlepnim ovim kopačima dragoga kamenja pokažete kao neko više, privilegovano biće, mudro, ponosno, bez ikakovih interesa... Vi ste me učinili družicom vaših nauka i vašeg rada!... Otvorili ste mi svoje srce i dali mi da dijelim vaše visoke težnje, vašu znanstvenu premoć, vaš umjetnički ukus!... Otkrili ste mi jaz, koji postoji izmedju čovjeka dubokih misli, kao vi što ste i ostalih dvonožaca, koji me okružuju!... To sve ste učinili nedvojbeno samo zato, da vam se svi dive i da vas ljube! A kad vam je to uspjelo, tad dolazite iznebuha, da mi najavite, da odlazite, da je sve svršeno, da se

kanite vratiti u Pariz i nastojati da mene što brže zaboravite!... A držite li vi, da ću ja takovo riješenje primiti filozofskim mirom?«

Jest, to sve je ležalo u riječima Aličinim, a njene vlažne oči potvrdjivale su to tako jasno, da je Cyprien već skoro htio da odgovori na ovaj neizrečeni, a ipak tako riječiti prikor. Umalo te nije kriknuo:

»Mora da bude!... Jučer zaprosio sam vas u vašega oca, da mi vas dade za ženu!... On me je odbio, a da mi nije ostavio ni tračka nade!... Pojimate li sada zašto odlazim?«

Za vremena se ali sjeti svoga obećanja. Ta on se obvezao, da ne će nikad kćeri Johna Watkinsa govoriti o svojim sanjama, a sam bi sebe prezirao, kada bi pogazio zadanu riječ.

Istodobno je ali osjećao kako je odluka njegova da smjesta otputuje, stvorena pod utjecajem neuspjeha, što ga je doživio, brutalna da ne reknemo divljačka. Sad mu se pričini nemogućim, da bez pripreme, bez odgode, ostavi ovo dražesno dijete, koje je ljubio i koje mu je — to se je sada jasno vidjelo — takodjer bilo iskreno i duboko sklono.

Odluka ova, koja mu je još pred dva sata činila bezuvjetno nužnom, prestrašila ga sada ljuto. On se nije usudio, da ju očituje. Što više, on ju zanijeka.

»Ako sam govorio o odlasku, gospodjice Alice,« reče on, »to nisam time mislio, da će to biti već jutros, niti danas!... Imadem još više toga pobilježiti... još koješta nadopuniti!... Svakako ću imati jošte čast, da vas još vidim i da govorim s vama... o vašim dalnjim naukama!«

Poslije ovih riječi Cyprien se naglo okrene na petama i pobjegne kao ludjak, uleti u svoju kolibu, baci se u drveni naslonjač, i zamisli duboko.

Sad su njegove misli pošle sasvim drugim putem.

»Tolike ljepote i dražesti da se odreknem, a samo radi pomanjkanja ono malo novca!« mrmljao je pred sebe. Da napustim borbu već kod prve zapreke! Je li to srčanost, kakovu sam si ja zamišljao« Ne bi li bolje bilo žrtvovati nekoliko predrasuda i nastojati da je budem dostojan?... Toliki su ljudi za nekoliko mjeseci kopanjem dijamanata stekli imetak! Zašto da i ja to ne pokušam? Što mi priječi da i ja ne iskopam takav kamen od sto karata, kako se je to i drugim desilo; ili još bolje da pronadjem novo

nalazište? Bez dvojbe u mene je više teoretskog i praktičnog znanja, nego li u većine svih tih ljudi! Zašto meni ne bi znanost donijela ono, što drugima donosi rad uz malo sreće?... Napokon, kod toga pokusa i ne riskiram mnogo. Već i s obzirom na moje poslanstvo ne čini mi se beskorisnim, da uzmem lopatu u ruke i pokušam sreću kao kopač dragoga kamenja!... A kada bi mi tim jednostavnim sredstvom uspjelo obogatiti se, tko zna ne bi li se i John Watkins dao umekšati; možda bi opozvao svoju prvobitnu odluku? Svakako je nagrada vrijedna pokusa!...«

Cyprien uzšeta se svojim laboratorijem, ali ovaj puta ruke su mu mirovale, dok mu je mozag neumorno radio.

Najednom zastane, uzme šešir i izadje napolje.

Kada je došao do nogostupa, što vodi u ravnicu, krenu brzim korakom prema Vandergaart-Kopje. Po prilici za jedan sat stigao je onamo.

U taj čas baš su kopači u hrpama izlazili napolje na drugi zajutrak.

Promatrajući redom sva ta suncem opaljena lica, zapita se Cyprien, na koga da se obrati, da mu dade nužne obavijesti, kad li medju jednom skupinom opazi čestito lice Thomasa Steela, bivšeg lancashireškoga kopača. Dva ili tri puta već otkako stigoše u Griqua-land, imao je Cyprien prilike, da ga sretne i da se osvjedoči, da to čestito momče vidno napreduje, što je jasno dokazivalo njegovo zdravo lice, njegovo sasma novo odijelo, a poglavito široki kožnati pojas, kojim se je opasao.

Cyprien se odluči, da ga nagovori i da mu saopći svoje namjere — što bi i svršeno sa par riječi.

»Zakupiti jedan claim? Ništa laglje od toga, ako imate novaca!« odgovori mu kopač. »Baš do moga ima sada jedan! Četiri sto funti sterlinga,* upravo poklonjeno. S pet do šest crnaca, koji će ga za vas obradjivati, možete sigurno na dijamantima »zaraditi« najmanje sedam do osam stotina franaka na tjedan.

»Ja ali nemam deset tisuća franaka i niti jednoga crnčeta!« reče Cyprien.

»Dobro dakle, kupite jedan dio claima, — jednu osminu ili samo jednu šesnaestinu — i obradjujte ga sami. Za to vam dostaje i tisuću franaka!«

* 10.000 franaka.

»Ovo bi već odgovaralo mojim imućtvenim prilikama,« odgovori inžinir. »Ali — vi sami gospodine Steel, kako ste vi započeli — oprostite mojoj radoznalosti. Vi ste dakle ovamo došli s kapitalom?«

»Došao sam ovamo s moje dvije ruke i tri komadićka zlata u džepu,« odgovori mu ovaj. »Nu bio sam sretne ruke. Isprva obradjivao sam napolice jednu osminu, čiji je vlasnik volio prosjediti u kavani, negoli da se bavi svojim poslovima. Sporazumili smo se da podijelimo što se nadje, a ja sam našao vrlo lijepih, osobito jedan kamen od pet karata, koji smo prodali za dvije stotine funti sterlinga! Dodijalo mi ali, da radim za tu dangubu, pa sam si kupio jednu šesnaestinu, koju sam sam obradjivao. Pošto sam ali nalazio samo maleno kamenje, napustio sam ga, ima tomu desetak dana. Sada kopam opet napolice s nekim čovjekom iz Australije, u njegovom »claimu«; ali prvoga tjedna nismo nas obojica zaradili više od pet funti.«

»Kada bih mogao da kupim dio dobroga »claima«, a ne prešupo, biste li bili voljni da se sa mnom udružite da ga iskorišćujemo?« upita ga mladi inžinir.

»To se razumije« odgovori Thomas Steel, »nu pod jednim uvjetom: naime da svaki za se pridrži ono, što nadje! Ne velim to iz nepovjerenja, gospodine Méré! Ali vidite, otkad sam tu, opazio sam, da sam svagda prikraćen kod dijeljenja, jer se razumije u kuku i lopatu, pa obavim dva do tri puta više posla nego drugi.«

»Vaš je zahtjev pravedan,« odgovori Méré.

»Ah!« kliknu nenadano Lancashireman, prekinuvši ga. »Dobra misao, možda jako dobra!... Kako bi bilo da nas dvojica uzmemo jedan »claim« Johna Watkinsa?«

»Kako? Jedan od njegovih »claimova«? Zar nije cijelo zemljište Kopje njegovo vlasništvo?«

»Bez dvojbe, gospodine Méré. Vi ali znate, da ga kolonijalna vlada smjesta posvoji čim se ustanovi, da je tamo nalazište dijamanata. Vlada upravlja njime, katastrira ga i dijeli u »claimove«, zadržavajući za sebe najveći dio dohotka od koncesija, dok vlasniku plaća samo stanovitu rentu. Ta renta ali, ako je Kopje tako prostrana kao ova ovdje, predstavlja još uvijeke vrlo lijep dohodak, a osim toga vlasnik ima uvijeke prednost, da si otkupi toliko claimova, koliko ih može da dade obradjivati. Tako se imade i s Johnom Watkinsom. Osim što je vlasnikom cijelog rudokopa, daje

on na svoj račun više claimova obradjivati. Ali on ih ne može da iskoristi onako, kako bi to htio, jer mu smeta kostobolja da dodje sam na lice mjesta, i ja držim da bi vam stavio prihvatljive uvjete, kad biste mu ponudili, da kanite preuzeti takav jedan »claim«.

»Meni bi bilo milije, kada biste vi taj posao s njime zaključili,« odgovori Cyprien.

»Neka vam to ne zadaje brige,« odvrati Thomas Steel. »Stvar će biti brzo na čistu!«

Tri sata kasnije bje polovica »claima« broj 942, — valjano iskolčena i u nacrtu ucrtana — u propisanoj formi izdana u zakup gg. Méré-u i Thomasu Steelu, uz cijenu od devedeset funti sterlinga,* a s tom namirom u ruci, stekli su na nju i sva prava. Osim toga izrično bi ugovoreno, da povlaštenici imadu svoj nalaz dijeliti s Johnom Watkinsom, te mu s naslova »royalty (vrhovništva)« predati prva tri dijamanta od preko deset karata težine, ako ih nadju. Ništa nije govorilo za to da će taj slučaj ikada nastupiti, ali moguć je bio — kao što je sve moguće.

U cijelosti mogao se taj posao smatrati vanredno povoljnim za Cypriena i Mr. Watkins mu to izrazi svojom običajnom prostodušnošću, napijajući mu nakon potpisa ugovora.

»Dobro ste uradili, mladče!« reče on potreptav ga po ramenu. Momak ste od oka! Ne bih se nimalo začudio, da postanete jedan od naših najboljih kopača u Griqualandu!«

Cyprien je u tim riječima vidio povoljan znak za budućnost.

I Miss Watkinsova, koja je prisustvovala pregovorima, imala je tako svijetao sjaj u svojim modrim očima! Ne! Nitko ne bi niti pomisliti mogao, da su te oči cijelo jutro plakale.

Kao po dogovoru nitko nije spominjao jutrašnji neugodni razgovor. Cyprien ostao je ovdje, to je bilo jasno, a napokon to je bilo glavno.

Mladi inžinir ode mnogo lagljega srca, da spremi sve za svoje iselenje, prem si je u jednoj putnoj torbi ponio sa sobom samo nešta odijela, jer je odlučio nastaniti se pod jednim šatorom u Vandergaart-Kopje, i ne vraćati se u farmu, osim da ondje sprovede svoje slobodno vrijeme.

*2178 kruna.

V.

Prvi pokusi iskorišćivanja.

Drugoga dana ujutro podjoše oba poslovna druga na posao. Njihov je »claim« ležao blizu ruba Kopje, i morao je — potvrdi li se Cyprienova teorija — biti jedan od najbogatijih. Na žalost bio je taj »claim« već dobrano iscrpljen i dosizao već dubljinu od pedeset i više metara.

U jednom pogledu bila je to neka prednost, — jer time, što je bio dublji od susjednih »claimova«, pripadala mu je po zemaljskom zakonu sva zemlja, a dosljedno tome i svi dijamanti, koji bi se onamo urušili iz okolnih »claimova«.

Posao bio je vrlo jednostavan. Oba druga otkopali su najprije kukom i lopatom posve sustavno stanovitu količinu zemlje. Nato bi se jedan od njih zaputio na vrh rudokopa i pomoću dugačkog kabela od žica vukao gore kožnate posude sa zemljom, koje mu je onaj dolje šiljao.

Ta se je zemlja u tačkama vozila do Steelove kolibe. Tuj se je zemlja — nakon što su ju velikim cjepanicama nagrubo smrvili i od bezvrijednog kamenja očistili — prorešetala kroz sita sa reškama od petnajst milimetara širine da se odijeli najsitnije kamenje, koje se pomno pregledavalo prije negoli se je kao bez vrijednosti bacalo u kraj. Napokon prosijala se je ta zemlja kroz vrlo gusto sito, da se od nje odijeli prašina, a tada je tek bila podesna za pomnije istraživanje.

Iza toga istresala bi se na stol, za koji su sjela oba kopača, te ju pomoću neke vrsti strugala od bijelog lima pomno pretraživali, komadićak po komadićak i odbacivali pod stol, odakle bi ju kasnije iznijeli napolje i gdjegod istovarili, kad su pretraživanje dovršili.

Sav taj posao imao je tu svrhu, da se nadje koji dijamant, katkada jedva veći od pol zrna leće. Pa ipak su se oba druga smatrali sretnima, ako nije prošao dan, a da ne bi otkrili jedan takav kamen. Podali su se tome poslu s velikim oduševljenjem i pretraživahu najpomnije zemlju svoga »claima«. Ali u cijelosti bio je uspjeh prvih dana gotovo negativan.

Pogotovo Cyprienu ne bijaše sreća osobito sklona. Ako se je i našao u zemlji koji mali dijamant, to ga je sigurno Thomas Steel

otkrio. Prvi, koji mu je posrećilo da ga nadje, jedva je težio šestinu karata, zajedno sa svojom žicom.

Karat je težina od četiri grana, a odgovara skoro petini grama.* Dijamant prve vrsti, to će reći potpuno čist, proziran i bezbojan, vrijedi brušen oko dvijestopedeset franaka, ako važe jedan karat. Ali ako su manji dijamanti od razmjerno vrlo malene vrijednosti, to većima cijena silno raste. Općenito se računa, da je prometna vrijednost kamena čiste vode jednaka kvadratu njegove težine, izraženom u karatima i pomnoženom sa gornjom cjelinom karata. Prema tome, ako uzmemo da je cijena jednom karatu dvijestapedeset franaka, to bi kamen iste vrsti od deset karata vrijedio sto puta toliko, to jest dvadesetpethiljada franaka.

Ali kamen od deset karata, pače i oni od jednog karata vrlo su rijetki. I baš zato tako su skupi. U drugu ruku dijamanti iz Griqualanda imadu većim dijelom neki žutkasti sjaj, što znatno umanjuje njihovu draguljarsku vrijednost.

Nalaz kamena što važe šestinu karata, bila je vrlo slaba odmjena za svu onu muku i naporni rad od sedam ili osam dana. Uz takvu platu bilo bi unosnije obradjivati polje, pasti stada ili na cesti razbijati kamenje. Tako si je Cyprien govorio sam sebi. Medjutim nada, da će naći lijepi dijamant, koji će ga u jedan mah odštetiti za naporni rad od toliko tjedana, pače — od toliko mjeseci, podržavala ga je, kao što je podržavala sve kopače pače i one najnepovjerljivije. Thomas Steel lativ se jednom posla, radio je brzo dalje poput stroja, ne misleći pri tome ni na što — barem se je tako činilo.

Oba poslovna druga obično su zajutarkovali zajedno, zadovoljili se sa sandwichima i pivom, što se prodavalo pod vedrim nebom u jednom buffetu; a ručali su u jednom od brojnih zajedničkih blagovališta u kojima su i ostali ručali. S večeri, prije no što bi se rastali, da podje svaki sebi, pošao bi Thomas Steel u koji od billardskih salona, dok bi Cyprien na jedan ili dva sata pošao na farmu.

Tu bi mladi inžinir često — što mu baš nije bilo najugodnije — našao svoga suparnika, Jamesa Hiltona, velikoga klipana crvene kose, bjeloputna lica, osuta malim pjegama, tako zvanim efelidama (sunčane pjege). Da je taj suparnik sve to više ulazio u volju Johna Watkinsa, jer je pio jošte više gina i jošte jače pušio od njega — bilo je jasno.

* Točno 0.2052 gr.



...dijelila je poslastice svojim nojevima. (Str. 34.)

Alice doduše omaložavala je potpuno prostačku udvornost i plitke razgovore mladoga Hiltona. Ali Cyprienu nije zato bila manje neugodna njegova prisutnost. Često već nije mogao podnijeti toga društva i osjećajući, da se ne bi mogao svladati, brzo bi se oprostio i otišao.

»Francuz kao da nije baš zadovoljan!« rekao bi tada John Watkins, namignuv okom svojem drugu. »Čini se, da dijamanti ne će sami da dodju pod njegovu lopatu!«

Našto bi se James Hilton glupo nasmijao.

Takve večeri sproveo bi Cyprien vrlo često kod nekoga staroga čestitoga Boera, imenom Jakoba Vandergaarta, koji je stanovao u blizini logorišta.

Njegovim je imenom prozvana Kopje, čije je zemljište on bio nekoć zaposjeo, kad su se počele izdavati koncesije. Ali, ako mu smijemo vjerovati, bio je očitom nepravdom suda izbačen iz posjeda, a u korist Johna Watkinsa. Sada tako reći uništen, živio je u staroj, zemljanoj kućici, te dalje tjerao svoj zanat kao brusač dijamanata kao i nekoć u svom rodnom gradu Amsterdamu.

Često se naime dogadjalo, da su mu kopači, željni saznati točnu težinu svoga kamenja nakon brušenja, donašali ga bilo da ga rascijepa, bilo finije izradi. Ali za takav posao tražila se sigurna ruka i oštro oko, a stari Jakob Vandergaart, nekoć izvrstan brusač, imao je često mnogo muke da izvrši sve narudžbe.

Cyprien, koji mu je donio svoj prvi dijamant, da mu ga stavi u prsten, ubrzo ga zavoli. Rado je prosjedio koji čas u čednoj radionici, da malo čavrlja s njim, ili da mu naprosto pravi društvo, promatrajući ga pozorno dok je radio. Sa svojom bijelom bradom, svojom ćelavom glavom, koja je bila pokrivena baršunastom kapicom, svojim dugačkim nosom i velikim okruglim naočalima na njemu, izgledao je Jakob Vandergaart medju svojim čudnim orudjem i bocama s kiselinama, kao kakav stari alkimista iz petnajstoga stoljeća medju svojim tajnovitim bocama.

U jednoj udubini, na stoliću do prozora nalazili su se surovi dijamanti, što su bili povjereni Jakobu Vandergaartu i čija je vrijednost često puta bila znatna. Ako je htio da rascijepa jednoga od njih, koji nije bio dovoljno kristaliziran, to je najprije pomoću povećala istraživao kojim pravcem teku pukotine, koje ove kristale dijele u paralelne listiće; nato bi s oštricom već cijepanoga dijamanta napravio u željenom smjeru zarez, stavio na nj malo ocjelno dlijeto i po njem naglo udario.

Dijamant bio je na jednoj plohi rascijepan, a posao bi se tako i na drugima opetovao.

Ako li je pako Jakob Vandergaart htio da »izbrusi« jedan kamen, ili da se ljepše izrazimo, da mu dade stanovit oblik, to si je na njemu kredom označio naumljene plojke. Na to bi redomice te plohe stavljao u dodir s drugim dijamantom, te ih tro jedan o drugi. Oba kamena brusila su se tako medjusobno, a plojke im se malo pomalo stvarale.

Jakob Vandergaart znao je da draguljima dade i onaj oblik, koji je sada općenito u porabi i po kojemu se oni dijele u tri velike skupine, i to: »briljante dvostruko brušene«, »briljante jednostavno brušene« i »ružice«.

Dvostruki briljant ima šezdeset i četiri plojke, jednu oveću plohu i vršak.

Briljant jednostavno brušen tvori samo polovicu dvostruko brušenoga. »Ružica« je odozdo plosnata, a odozgo zaobljena i osuta plojkama kupule.

Vrlo rijetko imao je Jakob Vandergaart da izbrusi »brioletu«, to jest dijamant, koji je, bez gornjega i dolnjega dijela, imao oblik malene kruške. U Indiji buše brioletu na tanjem joj dijelu, da se može nanizati na vrpcu.

»Pendeloques« pako, koje je stari kamenar imao vrlo često priliku brusiti, bili su dijamanti u obliku polukruške s većom plohom i vrškom, a osuti na gornjoj strani plojkama.

Kad je dijamant izbrušen, valja ga još ulaštiti, da posao bude potpun. To se obavlja pomoću brusa, neke vrsti diska od ocjeli po prilici dvadesetosam centimetara promjera, koji se postavljen vodoravno na stolu, okreće na šiljku pomoću velikog kotača i ručnog pogona brzinom od prilike dvije do tri tisuće okretaja u minuti. Na taj diskus koji je bio nauljen i naprašen prašinom prijebrušenih dijamanata, pritiskao bi Vandergaart jednu za drugom plojku svoga kamena, sve dotle dok se nisu ulaštile kako treba. Ovaj kotač okretao bi sad koji hotentotski dječarac, što bi ga najmio na dan, sad opet, ako je bilo potrebno, koji prijatelj kao na primjer Cyprien, koji se nije kratio da mu iskaže tu uslugu iz puke uslužnosti.

Kod posla bi čavrljali. Pokadšto bi Jakob Vandergaart, pomaknuv naočale na čelo, zastao na čas, da ispriča štogod iz prošlih vremena.

O južnoj Africi, gdje je obitavao već četrdeset godina, znao je zaista mnogo pripovijedati. Što je njegovom pričanju podavalo toliki čar, bilo je poglavito to, što se je u njemu odražavala tradicija kraja — tradicija još i danas svježa i živa.

Prije svega, stari kamenar ne bi u svome pričanju zaboravljao svojih patriotskih i osobnih jada. Englezi bijahu u njegovim očima najogavniji razbojnici, što ih je zemlja rodila. Odgovornost za taj, nešto pretjerani nazor, mora se njemu prepustiti. — te mu ga donekle i oprostiti.

»Nije niti čudo«, opetovao bi rado, »da su se Sjedinjene države proglasile neovisnima, baš kao što ne će niti Indija niti Australija oklijevati da isto učine! Koji narod bi htio da podnosi takovu tiraniju!... Ah! gospodine Méré, kad bi svijetu bile poznate sve nepravde, što su ih ovi, na svoj novac i svoju pomorsku silu tako ponosni Englezi svijetom počinili, onda ne bi ljudski jezik imao dovoljno pogrda, da im ih dobaci u lice!«

Cyprien niti povladjujući, niti ne povladjujući, šutio je ne odgovoriv ništa.

»Hoćete li, da vam pričam, što su meni učinili, meni, koji govorim s vama?« prihvati iznova Jakob Vandergaart sav uzrujan. »Čujte me, i recite mi, može li se o tome imati dvojako mnijenje!«

Kad ga je Cyprien uvjerio, da mu ništa ne bi učinilo većega veselja, nastavi dobričina, kako slijedi:

»Rodio sam se u Amsterdamu godine 1806. na jednom putovanju, što su ga moji roditelji tamo poduzeli. Kasnije povratih se onamo, da naučim svoj zanat, ali djetinstvo svoje sprovedoh u Capu, kamo mi se porodica iselila već prije pedeset godina. Bijasmo Holandezi i vrlo ponosni na to, — kad li si Velika Britanija — provizorno, kako je govorila — prisvoji koloniju! John Bull ali ne pušta iz ruke što je jednom zahvatio i tako nas g. 1815. na kongresu sakupljene Evrope, svečano proglasio podanicima Sjedinjenih kraljevina!

»Pitam vas, šta se je imala Evropa miješati u poslove afričkih pokrajina!

»Da, podanicima engleskim, ali mi ne htjedosmo da to budemo, gospodine Méré! U osvjedočenju, da je Afrika dosta velika, da nam dade domovinu, koja bi bila naša — samo naša, — ostavismo Kapsku koloniju i zaputismo se u divlje još krajeve, što

graniče s onom zemljom prema sjeveru. Nazvaše nas »Boerima«, t. j. seljacima, ili pak »Voortrekerima« t. j. pionirima, prednjacima.

»Jedva što smo si preorali ta nova zemljišta, i jedva teškim trudom i naporom stvorili neovisnu egzistenciju, britska nas vlada reklamira za se sve pod izlikom, da smo engleski podanici!

»To je bio povod našoj velikoj seobi. Bijaše to godine 1833. Nanovo iselismo se i to u velikom mnoštvu. Naše pokućtvo, orudje i žito natovarismo na kola, potpregnuta volovima, i zaputismo se još dalje u pustaru.

»U ono doba bijaše Natal gotovo posvema nenapučen. Neki krvološni osvajač, imenom Tchaka, pravi crnački Atila iz plemena Zulukafra, istrijebio je u razdoblju od 1812. do 1828. više od jednoga milijuna ljudi. I njegov nasljednik Dingaan vladao je na strah i trepet svima. Taj divlji kralj ipak nam je dozvolio, da se naselimo u krajevima, gdje se danas dižu gradovi Durban i Port-Natal.

Nu hulja ta Dingaan dao nam je tu dozvolu samo u zasjednoj namisli, da nas napadne, kad se naša naseobina bude podigla. Da se obranimo, svaki se od nas opskrbio oružjem, i mogu reći, da nam je samo neizmjernim naporima i pravim čudesima hrabrosti u preko stotinu bitaka, u kojima su se naše žene pače i sama djeca borila uz nas bok o bok — uspjelo ostati u posjedu te zemlje, koju smo natopili svojim znojem i svojom krvlju.

»Jedva da smo konačno svladali tog crnog despota i skršili njegovu moć, kad li guverner Capa posla jednu englesku četu s nalogom, da posvoji cijelo područje Natala u ime Njenog Veličanstva kraljice Engleske!... Kako vidite, bijasmo još uvijek engleski podanici! To se desilo godine 1842.

»Drugi su naši zemljaci iseljenici dotle osvojili Transval i na rijeci Oranje slomili moć tirana Moselekatze-a. I oni moradoše gledati kako im se običnom dnevnom zapovijedi konfiscira nova domovina, koju su si s toliko muka stekli.

»Preći ću preko svih pojedinosti. Borba trajala je punih dvadeset godina. Polazili smo sve to dalje, no velika Britanija pružala je uvijek za nama svoju grabežljivu ruku kao za robovima, koji još uvijeke pripadaju zemljištu, ma da su ga davno ostavili!

»Napokon, nakon mnogo muka i krvavih bojeva, uspjelo nam je steći priznanje naše neovisnosti u slobodnoj državi Oranje. Po kraljici Viktoriji potpisana proklamacija od 8. travnja 1854. za-

jamčila nam je slobodno vlasništvo naših zemalja i pravo, da se upravljamo po svojoj volji. Stvorismo si konačno republiku, i možemo reći, da je naša država, osnovana na strogom poštivanju zakona, na slobodnom razvitku pojedinačkih sila i na naobrazbi svih slojeva puka, mogla služiti uzorom mnogim narodima, koji se drže da su mnogo civiliziraniji od jedne malene južnoafričke države.

»Griqualand, bio je jedan dio te nove države. Tu sam se i ja naselio kao farmer u istoj ovoj kući, gdje se taj čas nalazimo, s mojom ubogom ženom i sa dvoje djece! Tuj sam si podigao svoj Kraal ili obor za živinu i to upravo na onoj površini rudokopa, gdje vi sada radite! Deset godina kasnije dodje ovamo John Watkins i sagradi svoju prvu kolibu. Tada se još nije znalo, da u ovim zemljama imade dijamanata, a što se mene tiče, ja sam, više od trideset godina imao vrlo malo prilike da tjeram svoj stari zanat, tako da sam se jedva i sjećao da uopće postoji ovo dragocjeno kamenje!

»Nenadano, oko godine 1867. raširi se vijest, da u našim zemljištima ima dijamanata. Neki Boer sa obale Haarta našao je dijamanata, dapače i u izmetinama svojih nojeva, i u ilovastim zidovima svoje farme.*

»Medjutim engleska vlada, vjerna svome sistemu gramzivosti, prezirući sve ugovore i svako pravo, izjavi da Griqualand njoj pripada. Uzalud je naša republika prosvjedovala!... Uzalud je predlagala da se prijepor podvrgne pravorijeku kojega evropskoga vladara... Engleska otkloni pravorijek i posvoji našu zemlju.

»Čovjek bi očekivao, da će naši nepravedni gospodari poštivati barem privatno vlasništvo! Ja koji ostah udovac i bez djece, povodom strašne pošasti od godine 1870., nisam više ćutio u sebi snage, da si idem tražiti novu domovinu, da si podignem novo

* Taj Boer zvao se Jakobs. Neki Niekirk, holandeski trgovac, koj je tuda putovao u društvu jednog lovca na nojeve, imenom O'Reillya, opazio je u rukama djece toga Boera kao igračku dijamant, te ga kupio za nekoliko sousa, a prodao za 12.500 franaka kapskom guverneru, sir Filipu Woodehouse-u. Dotični kamen bi smjesta izbrušen, te poslan u Pariz, gdje je dobio mjesto na svjetskoj izložbi na Martovom polju god. 1867. Od toga vremena iskapalo se iz zemlje Griqualanda godimice dijamanata u vrijednosti od najmanje četrdeset hiljada franaka. Spomena je vrijedno, da se već prije znalo da u toj zemlji ima dijamanata, ali se s vremenom i zaboravilo na to. Na starim kartama petnajstoga stoljeća unešena su ta mjesta s opaskom: „Here Diamonds“. — „Ovdje ima dijamanata“.

ognjište — šesto ili sedmo u mome životu. Ostah dakle u Griqualandu.

Bio sam skoro jedini u zemlji, koje se nije taknula ta dijamantska groznica, koja je zahvatila čitav svijet, te sam i dalje obradjivao svoj povrteljnjak kao da i nije otkriveno nalazište »Du Toits Pan«, udaljeno jedva puškomet od moje kuće.

Kako veliko bijaše moje začudjenje, kad jednoga dana opazih, da je zid moga »kraala«, sagradjen po običaju iz suhoga kamenja, unoći porušen i pomaknut jedno dvije stotine metara dalje u ravnicu. Na mjestu mojega, podignuo je John Watkins pomoću koje stotine crnaca drugi, koji se je ticao njegovoga, a time se je njegovom vlasništvu pripojio još komad pjeskovite i crvenkaste zemlje, što je dosele bila mojim neprijepornim vlasništvom.

»Ja se potužih tome otimaču. On se samo smijao. Grozio sam mu se sudom... Reče mi, neka to samo učinim!

»Tri dana kasnije riješila se zagonetka. Meni pripadajuća izbočina zemljišta, bijaše nalazište dijamanata. Čim se je John Watkins o tome uvjerio, požurio se, da pomakne moj obor, nato se je požurio u Kimberley, da službeno najavi to nalazište kao svoje vlasništvo.

»Podigoh tužbu. Ne bih želio da ikada saznate, šta stoji u engleskim krajevima takova tužba!... Malo pomalo izgubih svoje volove, svoje konje, svoje ovce!... Prodadoh sav svoj namještaj, sve svoje odijelo, da se zaštitim od te ljudske pijavice što se zovu solicitatori, attorney-i, sherifi i sudski sluge! Ukratko, nakon godinu dana natezanja, očekivanja, prevarenih nada, zebnje i uzbudjenja, bilo je pitanje moga vlasništva konačno uredjeno, a da nisam mogao uložiti utoka, niti ukinuti presude.

»Izgubih parnicu, a povrh toga bijah posvema uništen! Osuda donešena u zakonitoj formi izjavi, da moje pravo nije dokazano i odbi moju tužbu rekav, da je sudištu nemoguće utvrditi pravo stranaka i da bi trebalo za buduće ustanoviti točnu granicu. I tako bje ustanovljen dvadesetipeti stupanj istočne duljine od Greenwicha kao granica, koja imade odsele dijeliti oba posjeda. Zemljište što leži zapadno od toga meridijana, imalo je da ostane Johnu Watkinsu, a ono što leži istočno od njega, da pripane Jakobu Vandergaartu.

»Da izreknu ovu osebujnu presudu, čini se, da je suce ponukalo to, što je doista dvadesetipeti stupanj duljine prolazio preko okružja, a poprijeko preko zemljišta, na kom se je nalazio moj kraal.

»Rudokop nažalost, ležao je prema zapadu. Naravski, da je pripao Johnu Watkinsu!

»Pa ipak, i kao da se htjelo neizbrisivim znakom ovjekovječiti mnijenje, što si ga je čitavi kraj stvorio o ovoj nepravednoj presudi, naziva se taj rudokop još i danas Vandergaart-Kopje!

»Nude, gospodine Méré, nemam li pravo, kad velim, da su Englezi nitkovi?« reče stari Boer, završiv svoje i suviše istinito pričanje.

VI.

Običaji logorišta.

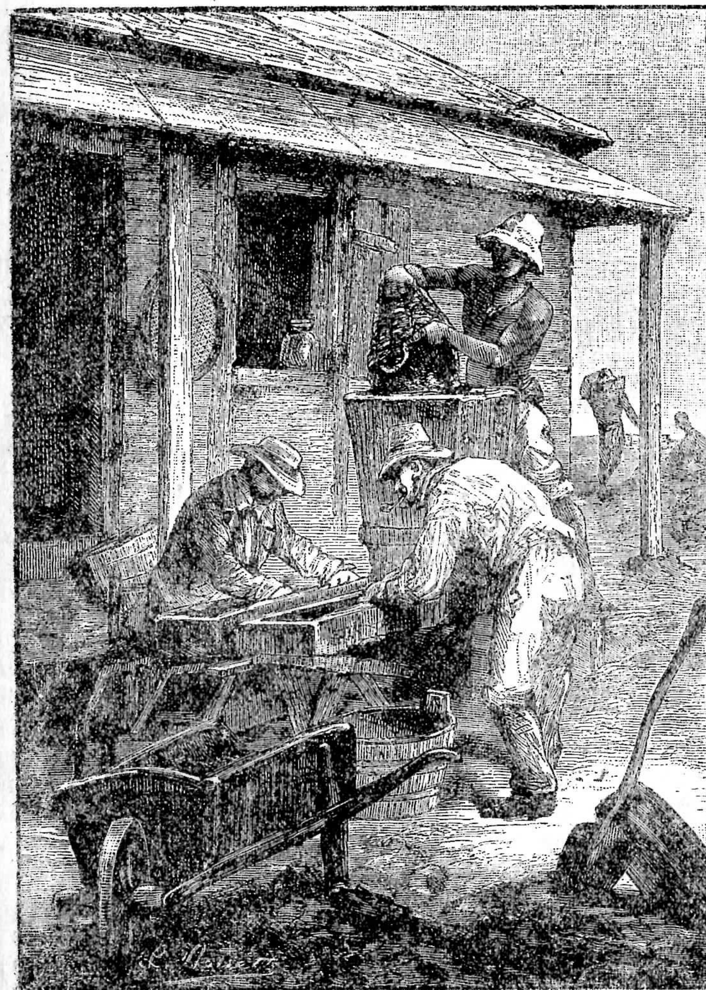
Svatko će priznati, da u tome razgovoru nije bilo baš ništa ugodna za mladoga inžinira. Nisu mu mogli prijati takovi napadaji na čast čovjeka, koga je i nadalje smatrao svojim budućim tastom. Zato se doskora i priviknuo, da mnijenja Jakoba Vandergaarta u pogledu Kopje, smatra kao fiksnu ideju, od koje treba da se mnogo toga otkine.

John Watkins, kome je jednog dana s dvije riječi natuknuo o toj stvari, nasmija se glasno umjesto odgovora, i zaklimav glavom, metnu kažiprst na čelo, kao da je htio reći, da stari Vandergaart nije već posve pri zdravoj pameti!

Zar nije bilo moguće, da si je starac pod dojmom otkrića dijamantskog rudokopa, utuvio u glavu, a sve bez dovoljnih razloga, da je taj njegovo vlasništvo? Napokon, sudovi ga bezuvjetno odbiše, pa nije moglo biti vjerojatno, da bi suci bili hotimično krivo sudili. Tako se eto mladi inžinir spričavao sam pred sobom, što je i nadalje zalazio u kuću Johna Watkinsa, usprkos svega onoga, što je od Jakoba Vandergaarta o njemu čuo. —

Drugi susjed komu bi se Cyprien takodjer rado svraćao i to zato, što je u njega nalazio život Boera sa prvotnim mu osebinama — bio je neki farmer, imenom Mathys Pretorius, dobro poznat svim kopačima Griqualanda.

Prem mu je bilo tek četrdeset godina, ipak je i Mathys Pretorius dugo bludio pustom prodolicom rijeke Oranje, prije nego se je u ovom kraju stalno nastanio. No, nomadski taj život nije na nj djelovao onako, kao na Jakoba Vandergaarta, da bi ga uči-



Zemlja se rešetala kroz sito. (Str. 41.)

nio mršavijim i razdražljivim. Naprotiv ojačao i odebelio je tako, da su ga noge jedva nosile. Mogli bi smo ga porediti sa slonom.

Sjedeći skoro uvijeke u ogromnom drvenom naslonjaču, koji je bio napravljen baš za njegov omašni opseg, ostavljao bi Mathys Pretorius kuću samo u kolima, spletenim iz vrbinih prutova, pod koja je bio upregnut ogroman noj. Lakoća, kojom je taj trkač vukao za sobom tu ogromnu masu, bila je očitim dokazom za osobitu snagu njegovih mišica.

Mathys Pretorius dolazio bi obično u logorište, da s kantinerima sklopi kakav posao u pogledu povrća. Bio je tamo vrlo popularan, ali tu popularnost mu nije nitko zavidjao, jer se je temeljila na njegovoj vanrednoj plašljivosti. Kopači dijamanata uživali su, da ga raznim glupim šalama natjeraju u užasan strah.

Sad bi mu javili, da će naskoro navaliti Bassuti ili Zulukafri! Drugi put opet uzeli bi u njegovom prisuću novine, te tobože u njima čitali, da se sprema zakon, valjan za sve britanske posjede, prema kojem se imade smaknuti svakog čovjeka, koji je teži od tri stotine funti! Ili mu rekoše, da je stigla vijest, da se neko bijesno pseto skita na cesti od Driesfontena. Bijedni Mathys Pretorius, koji se je morao baš tim putem vratiti kući, izmišljao je sve moguće izgovore, samo da ostane u logorištu.

Nu sve te strašive utvare gubile su se sasvim pred ozbiljnim strahom, koji ga je mučio, da bi se ikada moglo naći na njegovu zemljištu dijamanata.

Unaprijed već si je slikao sve one strahote, što bi se mogle dogoditi, kad bi pohlepni ljudi provalili u njegov povrteljnjak, prekopali mu sve gredice, a njega povrh toga bacili iz posjeda! Jer, zašto ne bi i njega mogla zadesiti ista sudbina kao i Jakoba Vandergaarta! Englezi zacijelo bi našli sredstava, da dokažu, kako je ta zemlja zapravo njihova.

Kada bi ga zaokupile takove sumorne misli, na smrt mu ojadiše dušu. Ako je, kojom nesrećom opazio kakovog »Prospectera«* kako bludi oko njegovog posjeda, tad nije mogao ni da jede ni da pije. A ipak se je svakim danom sve to više debljao!

Najpostojaniji njegov progonitelj bijaše sada Annibal Pantalacci. Zlobni taj Napolitanac — komu je, čini se, dobro išlo, jer je

* Tako se zovu ljudi, koji su pošli da traže nalazišta ruda ili dragog kamenja, bilo da se pri tom prepuste pukom slučaju, da ih otkriju, bilo da u tom pogledu po nekom sustavu postupaju.

imao već tri Kafra, koji su kopali u njegovu »claimu«, na prsima košulje mu se kočio veliki dijamant, — ubrzo je otkrio slabost nesretnoga Boera. Podjedno si je najmanje jedamputa na tjedan priuštio ne baš duhovitu zabavu, da istražuje i prekapa zemlju u okolici Pretoriusove farme.

Posjed taj sterao se po prilici dvije milje na lijevoj obali Vaala iznad logorišta, a sastojao se od aluvialne zemlje, u kojoj je doista moglo biti dijamanata, prem se to do danas još nije dokazalo.

Da ta glupa komedija što bolje uspije, postavljao bi se Annibal Pantalacci napadno pred same prozore Mathysa Pretoriusa, a vrlo često poveo bi sa sobom više drugova, da ih pozabavi sa svojim neumjesnim šalama.

Moglo se vidjeti jadnika, kako se napola skutrio iza lanenoga zastora i bojažljivo pratio i promatrao sve njihove kretnje, spreman da odtrči do staje, pa da upregne svoga noja, i pobjegne ako bi tkogod provalio na njegov posjed.

Zašto je bio tako neoprezan, te je jednom svojem prijatelju odao, da drži dan i noć svoju pticu vozaricu upregnutu, a u svojim kolima da imade vazda zaire, da bude u odlučnom času sve spremno na bijeg?

»Poći ću do Bušmana na sjever Limpopa!« govorio bi. »Ima tomu deset godina, što sam s njima trgovao sa slonovom kosti i uvjeravam vas, da je sto puta bolje živjeti medju onim divljacima, lavovima i šakalima, nego li ostati medju ovim nezasitnim Englezima!«

Povjerljivi taj prijatelj nesretnoga farmera nije imao prečega posla — kao i svi povjerljivci — već objesi te namjere na veliko zvono! Ne treba tek reći, da se je Annibal Pantalacci okoristio time, da što bolje pozabavi kopače u Kopju.

Druga obična žrtva neslanih šala toga Napolitanca bio je i ostao je, Kinez Li.

I on se nastanio u Vandergaart Kopje, gdje si je otvorio praonu rublja. Poznato je naime, da se djeca nebeskoga carstva razumiju u pranje rublja!

I doista, u glasovitom onom crvenom kovčegu, o koji si je Cyprien prvih dana svoga putovanja iz Capa u Griqualand toliko razbijao glavu, nije bilo ništa drugo, nego kefe, soda, komadi sapuna i modrila. Za inteligentna Kineza bilo je to dovoljno, da poluči sreću u tim krajevima!

Uistinu Cyprien nije se mogao suzdržati od smijeha, kad bi sreo Li-a, uvijek šutljiva i zakopčana, gdje nosi svoju veliku košaru punu rubenine, da ju preda svojim mušterijama.

Ali zato ga je ogorčavalo, kako je upravo surovo Annibal Pantalacci postupao s ovim siromaškom. On bi mu bacio bocu s tintom u korito od pranja, razapeo bi mu uže pred vratima, tako da je morao pasti, pripeo bi ga uz klupu, zabiv mu čavao kroz skut haljetka. Naročito ali ne bi nikad propustio, da ga, gdjegod bi mu se pružila prilika, udari nogom i nazove »poganim psetom!« Pa ako mu se je i narinuo kao mušterija, bilo je to samo zato, da se može tjedimice podati toj svojoj zabavi. Nikad mu nije bilo rublje dosta dobro oprano, ma da ga je Li najvećom pomnjom i oprao i izgladio. Najmanji nabor natjerao bi ga u divlji bijes, a tada bi sa siromašnim Kinezom postupao kao da mu je rob.

Takovim surovim zabavama kratili su si u logorištu vrijeme. Ali kadšto znale su poprimiti i ozbiljniji karakter. Ako bi se na primjer desilo, te je koji od crnaca, što su radili u rudokopima, bio optužen da je ukrao dijamant, tada su svi držali svojom dužnošću, da krivca otprate do oblasti i da ga već unaprijed živo obdjelavaju šakama.

Na taj način, ako bi sud slučajno i riješio optuženika, odnio je ovaj ipak svoje batine, umjesto plate. Medjutim moramo reći, da se je u takovim slučajevima odriješenje vrlo rijetko izricalo. Sudac bi brže izrekao osudjujuću osudu, nego što bi pojeo četvrtinu osoljene narandže — što se tamo vrlo rado jelo. — Osuda je obično glasila na četrnaest dana prisilna rada i dvadeset udaraca s »cat of nine tails« t. j. korbačem od devet na kraju zauzlanih remena, s kojim se još i sada služe u Velikoj Britaniji i engleskim pokrajinama za bičevanje kažnjenika.

Bijaše ali još jedno zločinstvo, kojemu kopači dijamanata nisu tako lako praštali kao kradji, a to bijaše zatajivanje nalaza.

Ward, Yankee, koji je prispio u Griqualand u isto vrijeme, kada i mladi inžinir, došao je do žalosnoga iskustva u tome pogledu, što je od nekoga Kafra kupio dijamante. Kafer prema zakonskim propisima ne smije uopće posjedovati dijamanata, jer mu zakon brani da si nabavi »claim«, ili da ga obradjuje za svoj vlastiti račun.

Jedva što se saznalo — bijaše to podvečer, poslije večere, kada je obično čitav logor vrvio životom, kadli se bijesna množica krene prema kantini krivca, te ju opljačka od temelja do

krova, a zatim potpali. I zacijelo bi se Yankee bio zaljuljao na konopu, što su mu ga neki ljudi »dobre volje« već bili spremili, da se na njegovu sreću ne namjeri ovuda u pravo vrijeme dvanaestero okonjenih stražara, koji su ga spasili samo tako, što su ga odveli u zatvor.

Posred ovoga šarolikoga razdražljivoga i na pol divljega društva, ne bijahu naravno tako nasilni ispadaji nikakova rijetkost. Ovdje su se okupile sve rase u šarolikom skupu! Tuj su, pomama za zlatom, pijančevanje, utjecaj žarkoga podneblja, razočaranja i razne neprilike doprinosile k tome, da su se glave usijale, a savjest opterećivala! Kada bi svi ovi ljudi bili imali više uspjeha kod iskapanja, možda bi bili mirniji i strpljiviji! Ali na jednoga, kojemu je od vremena do vremena pošlo za rukom, da nadje kamen velike vrijednosti, došlo je stotinu njih, koji su tek mučno životarili, a zasluživali jedva toliko, da su mogli podmiriti svoje potrebe, ako nijesu pali u najveću bijedu. Dijamantni rudokop bijaše nalik na zeleni stol, na kojemu se na kocku stavljao ne samo sav novac, nego i vrijeme, trud i zdravlje pojedinaca. A broj onih sretnih igrača, kojima je slučaj vodio lopatu kod kopanja njihovoga »claima« u Vandergaart-Kopje, bio je veoma ograničen.

To je Cyprien od dana u dan sve to jasnije osjećao i pitao se, bili nastavio ovaj nimalo izdašni posao ili ne, kadli ga slučaj navede da promijeni svoju radnu metodu.

Jednoga jutra naidje na četicu od kojih dvanaestero Kafera, koji bijahu došli u logor, da ovdje potraže zaslužbe. Ovi jadnici došli su iz udaljenih gora, što dijele pravu zemlju Kafra od zemlje Bassuta. Oni su prošli duž Oranje rijeke preko sto petdeset lieuea, naravno pješice, hraneći se samo onime, što bi putem nalazili, to će reći, korijenjem, jagodama i skakavcima. Bili su tako užasno omršavili, da su sličili više kosturima, nego li živim stvorovima. Svojim izmoždenim nogama, sa svojim dugim, golim tijelom, a pergamenastom kožom, koja kao da je obavijala šuplji kostur, sa svojim izbočenim bokovima, sa svojim upalim licima, izgledali su kao da više čeznu za beefsteakom od ljudskoga mesa, nego li za time, da nadju prikladan posao. No nitko nije bio ni voljan, da ih zaposli i tako su čučali u skupu pokraj puta, neodlučni, žalosni, otupljeni od nevolje.

Cyprien kad ih vidje, duboko ga to dirnu. On im dade znak da pričekaju časak a sam podje u gostionu, gdje je običavao ručati, te naruči veliki kotao kukuruznog brašna pofurenog s vo-

dom, i dade ga odnijeti tim jadnicima zajedno s nekoliko kutija konzerviranoga mesa i dvije boce ruma.

Na to je s uživanjem promatrao, kako su se bacili na tu, njima još nepoznatu hranu.

Zaista bi se moglo reći, da su to brodolomci, koji su se nakon petnaest dana gladovanja i teškoga straha spasili na splavi! Oni su toliko jeli, da su se nakon četvrt sata mogli raspuknuti poput granate. Obzirom na njihovo zdravlje, bilo je nužno, da se njihovome objedu učini kraj, jer bi se inače cijela družina bila jednostavno zagušila.

Samo jedan od tih crnaca, momak inteligentna i pravilna lica — u koliko se moglo prosuditi, i po svoj prilici najmladji izmedju sviju — pokazivao je neku suzdržljivost kod utišavanja svoga velikoga glada. A što biva vrlo rijetko, pokušao je, da se zahvali svome dobročinitelju, na što drugi niti pomišljali nijesu. On se približi Cyprienu s neprisiljenom i pristalom kretnjom, prihvati mu ruku i stavi ju na svoju kudravu glavu.

»Kako ti je ime?« zapita ga onako na sreću, mladi inžinir, ganut ovim izražajem zahvalnosti.

Kafer, koji je slučajno razumio nekoliko engleskih riječi, odgovori smjesta:

»Matakit!«

Njegov otvoreni i povjerljivi pogled svidio se Cyprienu, pa stoga dodje na misao, da ovoga liepo raštenoga momka zaposli u svome »claimu«. To bijaše svakako dobra ideja.

»Napokon,« govorio je sam sebi, »to isto radi sav svijet u ovome kraju! Za siromašnoga Kafera je ali ipak bolje, ako sam mu ja gospodarom, negoli da padne u ruke kakovome Pantalacciju!«

Zatim nastavljajući zapita ga:

»No, Matakit, ti dolaziš ovamo, da si potražiš posla, zar ne?«

Kafer potvrdi ovo pitanje znakom.

»Hoćeš li u mene raditi? Ja ću te hraniti, pribaviti ću i orudje i davati ću ti dvadeset šilinga na mjesec!«

Ovo bijaše obična tarifa i Cyprien je dobro znao, da nije niti smio više ponuditi, a da ne navuče na sebe bijes čitavoga logora. Ali on si pridrža, da ovu mršavu platu poboljša darovima u odjeći,



Sve — ljudi, bivoli i kolica, survalo se u dubinu. (Str. 63.)

hrani i svemu onome, što je znao da ima neku vrijednost u očima Kafra.

Umjesto svakog odgovora, pokaza Matakit, smiješeći se, dva reda svojih bijelih zubi i ponovno stavi ruku svoga pokrovitelja na glavi si. Ugovor bijaše sklopljen.

Cyprien povede svoga novoga slugu odmah sa sobom. Iz svoga torbaka izvadi hlače od beza, košulju od flanela i stari jedan šešir i to pokloni Matakitu, koji jedva mogaše vjerovati svojim očima. Vidjeti se, jedva što je zavirio u logorišti, odjevena u tako sjajno ruho, daleko je nadmašivalo i najsmjelije sanje siromašnog crnca. Nije znao, kako da iskaže svoju zahvalnost i veselje. Poskakivao, smijao se i plakao je u isti mah.

»Matakit, čini mi se da si valjano momče!« reče Cyprien. »Opažam vrlo dobro, da razumiješ i nešto engleski. Zar ne znaš i reći nekoliko riječi?«

Kafer zanijeka znakom.

»E pa dobro! Kad je tako, pokušati ću, da te naučim francuski izjavi Cyprien.

I bez krzmanja započme on sa svojim učenikom prvu vježbu, imenujući mu nazive najobičnijih predmeta, a ovaj ih je morao opetovati.

Matakit pokazao se ne samo kao valjan momak, već je bio i bistra glavica, a nadaren vanrednim upravo pamćenjem. Za nešto manje od dva sata naučio je više od stotinu riječi, a i izgovarao ih je dosta dobro.

Začudjen s tolika dara, odluči mladi inžinir, da ga i izrabi.

Mladome Kafru trebalo je sedam do osam dana odmora i okrepljujuće hrane, da se oporavi od napora svoga putovanja i da bude sposoban za rad. Ovih dakle osam dana odmora upotrijebiše koli njegov učitelj, toli i on tako, da je na koncu tjedna Matakit bio već kadar, da svoje misli izrazi francuski — ako i ne posve ispravno, a ono ipak dosta razumljivo. Cyprien okoristi se time, da mu ispriča svoju povijest. Ova je bila vrlo jednostavna.

Matakit nije znao niti za ime svoga rodnoga kraja, koji je ležao s one strane gorja, gdje sunce izlazi. Sve, što je znao reći, bilo je, da se tamo vrlo bijedno živi. Hotio je dakle, da po primjeru nekojih ratnika svojega plemena, što su se iselili, i on pokuša sreću, pa tako je došao do »dijamantnih poljana«.

Čemu li se nadao, da će ovdje steći? Ništa, do crvenoga ogrtača i deset puta deset srebrniša.

Značajno je, da Kafri preziru zlatniše. Ovo potječe iz neiskorjenjive predrasude, koju su skrivili oni Evropejci, koji su prvi počeli da trguju s njima.

A što bi počeo slavohlepni Matakit s tim srebrnišima?

E, pribavio bi si crveni ogrtač, pušku i praha, a nato bi se povratio u svoj kraal. Tuj bi si kupio ženu, koja bi radila za njega, timarila mu kravu i obradjivala mu kukuruzno polje. Pod tim prilikama bio bi on tada odličan čovjek, veliki poglavica. Svatko bi mu zavidjao njegovu pušku i njegov veliki imetak, a umro bi u visokoj starosti, i poštivan od svakoga. Ovo je bilo prilično jednostavno.

Saslušav ovaj skromni životni program, Cyprien se duboko zamisli. Zar da ga promijeni, zar da proširi duševni vidokrug toga ubogoga divljaka, da mu pokaže dostojnije ciljeve privredne težnje, negoli je crveni ogrtač i puška kremenjara? Ili zar ne bi bilo bolje, da ga ostavi u njegovom naivnom neznanju, pa da život svoj svrši u miru, u svome kraalu, kako si on to zamišlja? Bilo je teško pitanje, što ga mladi inžinir nije hotio naprečac da riješi, no koje je doskora sam Matakit načeo.

I doista, jedva što si je prisvojio osnovne pojmove francuskoga jezika, pokaza mladi Kafer neobičnu pohlepu za znanjem. Bez prestanka bi zapitkivao, htio je sve da znade, ime svakoga predmeta, njegovu upotrebu i njegov postanak. Nato bi se strastveno bacio na čitanje, pisanje i računanje. Jednom riječi bio je nezasitan! I Cyprien se ubrzo odluči. U oči ove očite nadarenosti nije mogao da krzma. Odluči dakle, da Matakita, — koji je uz svoj posao u rudokopu cijelo vrijeme, što mu je preostajalo, posvećivao svojoj naobrazbi — svake večeri podučava po jednu uru.

Obradovana s tako neobičnoga mara, preuze Miss Watkinsova na se, da s mladim Kafrom opetuje njegove lekcije. Uostalom, on si ih je ponavljao sam u sebi po vas dan, bilo da je kopao na dnu »claima«, bilo da je izvlačio kabliće sa zemljom, bilo da je prebirao kamenje. Izdržljivost njegova kod rada bila je tako privlačiva, da je poput zaraze zahvatila čitavo osoblje, a posao u rudokopu, činilo se, da se obavlja s mnogo više pažnje.

Na preporuku Matakitovu najmio je Cyprien jošte jednoga Kafra iz istog plemena, imenom Bardika, čiji je mar i inteligencija zasluživala jednako poštovanje.

Uto posluži mladoga inžinira sreća, kakova mu se dosada još nije bila desila: našao je kamen od kojih sedam karata težine,

kojega je smjesta onako surova prodao prekupcu Nathanu za pet tisuća franaka.

Bijaše to zaista vrlo dobar posao. Kopač dijamanata, koji od svoga posla očekuje samo primjeran dobitak, mogao se je s time posvema zadovoljiti. Da! bez dvojbe, no Cyprien nije bio zadovoljan.

»Ako mi svaka dva, ili tri mjeseca posluži takova sreća,« govorio si, »jesam li štogod pokročio naprijed? Ne trebam ja samo jedan kamen od sedam karata, već tisuću ili petnaest stotina takovih kamena... inače izmače mi se Miss Watkinsova, da dopane onoga Jamesa Hiltona ili kojega drugoga suparnika, koji nije bolji od njega.«

Jednoga dana, vraćajući se poslije zajutarka, a po nesnosnoj vrućini i zagušljivoj prašini — onoj crvenoj prašini, što zasljepljuje i što se neprestance tjera atmosferom dijamantnih rudokopa — u Kopje, podao se Cyprien takovim sjetnim mislima, kadli se iznenada trgnu od užasa, došav na zaokret jedne osamljene kolibe. Strašan prizor prikaza se njegovim očima.

Čovjek neki visio je o rudu volujskih kola, što su bila osovljena o zid kolibe, sa stražnjim dijelom na zemlji, a s rudom u zrak. Nepomično, ispruženih nogu, spuštenih ruku, visjelo je tijelo poput olovnice, tvoreći u zamirućem danjem svijetlu na jednoj ponjavi sa rudom kut od kakovih 20 stupnjeva.

Bijaše to strašan prizor.

Isprva zaprepašćen, oćuti Cyprien silno čuvstvo sažaljenja, kad je u obješenom prepoznao Kineza Li-a, koji je na dugom perčinu, što mu bijaše omotan oko vrata, lebdio izmedju neba i zemlje.

Mladi inžinir ali nije dugo razmišljao što mu je najprije činiti. Uspeti se na vrh ruda, obuhvatiti tijelo nesretnikovo i podignuti ga, da se umanji djelovanje konopca, a zatim džepnim nožem prerezati perčin, sve to bilo je djelo od nekoliko časaka. Kada je to učinio, spusti se oprezno i polegne svoj teret u sjenu kolibe. Bilo je već skrajnje vrijeme. Li ne bijaše još posve ohladnio. Srce slabo mu je kucalo, no kucalo je. Naskoro otvori oči i začudo činilo se, kao da mu se je u isti čas povratila svijest, čim je opet ugledao svijetlo.

Na ravnodušnom licu toga sirotana nije se ni sada, kad je izmakao tako strašnoj kobi, opažao bilo kakav strah ili začudjenje. Moglo bi se reći, da se jednostavno budi iz lakoga sna.

Cyprien mu dade da gutne nekoliko kapi vode, pomiješane s octom, što mu je bila u poljskoj boci.

»Možete li već govoriti?« upita ga mehanički, zaboravljajući, da ga Li baš ne mora razumjeti.

No Kinez kimnu u znak potvrdjivanja glavom.

»Tko vas je ovdje objesio?«

»Ja sam,« odvrati Kinez, a izgledalo je, kao da nimalo ne dvoji, kako time ne bi bio učinio ništa neobična, niti kažnjiva.

»Vi?... Vi htjedoste dakle da počinite samoubojstvo, nesretniče!... A zašto?«

»Li-u bilo je prevruće! Li se je dugočasio!...« odgovori Kinez. Nato smjesta zaklopi oči, kao da želi izbjeći daljnjim pitanjima.

Sada tek zamjeti Cyprien, začudnu okolnost, da je razgovor proslijedio u francuskom jeziku.

»Vi govorite takodjer i engleski?« prihvati on.

»Da«, potvrdi Li, dignuv trepavice.

Rekao bi, da vidiš dva zapućka, što su zinula s obe strane njegovog malenog nosa.

Cyprienu se pričini, kao da u tome pogledu ima nešto od one ironije, koju je već za vrijeme vožnje od Capa u Kimberley često bio primijetio.

»Vaši su razlozi tričavi!« reče mu strogo. »Čovjek se ne ubija, ako mu je prevruće!... Govorimo ozbiljno!... Okladio bih se, da se iza toga krije opet kakova zlobna psina Pantalaccijeva?«

Kinez spusti glavu.

»Htio je, da mi odreže perčin,« rekne on pridušenim glasom, »a ja sam siguran, da bi to bio za dan, dva i izveo.« U taj čas opazi Li taj znameniti perčin u rukama Cyprienovim i osvjedoči se, da se je nesreća, koje se bojao više nego li ičega drugoga, već i dogodila.

»O, gospodine!... Kako!... Vi... Vi ste mi ga odrezali!« povika on zdvojnim glasom.

»Bilo je nužno da vas odriješim, prijatelju moj!« odvrati Cyprien. »Ali do djavola! Radi toga nijeste ovdje, u ovome kraju, niti jednoga sousa manje vrijedni! Umirite se!...«

Kinez, činio se tako zdvojan radi ove amputacije, da je Cyprien u strahu, da će pokušati ponovno samoubojstvo, odlučio, povratiti se svojoj kolibi i povesti ga sa sobom.

Li ga je poslušno slijedio, sjeo je do svoga spasitelja, slušao njegovu prodiku, obećao da ne će više nikada takova šta pokušati i pod utjecajem šalice vrućega čaja priopćio je pače neke pojedinosti iz svoga života.

Li, rodjen u Kantonu, bio je u nekoj engleskoj kući odgojen za trgovinu. Na to je pošao u Ceylon, odatle u Australiju i konačno u Afriku. Nigdje ali nije mu sreća bila sklona. S pranjem rublja u rudokopnom prijedjelu nije mu išlo bolje, nego li s onih dvadeset drugih zanimanja, u kojima se je već pokušao. Ali njegov zloduh bijaše i ostade Annibal Pantalacci. Taj stvor eto skrivio je njegovu nevolju, i da nije bilo njega, možda bi se bio sprijateljio s tom dvojbenom egzistencijom u Griqualandu! Da se riješi njegovog vječnog zabadanja, hotio je da si oduzme život.

Cyprien ohrabri jadno momče, obeća mu, da će ga štititi protiv Napolitanca, dade mu čitavo svoje rublje, što ga je mogao naći za pranje i otpusti ga, ne samo utješena, nego dapače posvema izliječena od sujevjerja u pogledu njegova privjeska od kose.

A znate li, kako je to mladom inžiniru uspjelo? On je Li-u posve jednostavno, ali ozbiljno razjasnio, da konopac obješenoga donosi sreću, te da će njegove nedaće zacijelo prestati sada, gdje svoj perčin nosi u svome džepu.

»Bilo kako bilo, Pantalacci ne može više da mi ga odreže.« Ovim posve kineskim razmatranjem, završilo se izliječenje.

VII.

Urušenje.

Prošlo je već pedeset dana, a da Cyprien nije našao ni jedan jedini dijamant u svome rudokopu. Zvanje kopača sve više i više mu se omrazilo, jer mu se pričinjalo zvanjem budale, dok čovjek ne raspolaže s dovoljno kapitala, da si nabavi »claim« prvoga reda, i kojih dvanaestero Kafra, sposobnih za rad. —

Jednoga jutra posla Cyprien Matakita i Bardika, da podju s Thomasom Steelom, a on ostade sam u svome šatoru. Hotio je da odgovori na pismo svoga prijatelja Pharamonda Barthêsa, koji mu je poslao vijesti o sebi po nekome trgovcu sa slonovom kosti, koji se vraćao u Cap.

Pharamond Barthès bio je vandredno zadovoljan sa svojim lovačkim životom i njegovim pustolovinama. Bijaše ubio već tri lava, šesnajst slonova, sedam tigrova, nebrojeno mnoštvo žirafa i antilopa, ne uračunav ovamo divljač, što je služila za hranu.

»Poput historičkih osvajača«, pisaše on, »hranio je rat s ratom. S lovinom svojom uspjelo mu je ne samo da prehrani čitavu svoju malenu pratnju, već bi, samo da je htio, lako mogao postići znatan dobitak s prodajom krzna i slonove kosti ili trgovinom na zamjenu s Kaferskim plemenima, medju kojima se upravo nalazio.«

Pismo završavao je ovako:

Ne bi li htio, da sa mnom poduzmeš izlet po Limpopu? Ondje će biti koncem slijedećega mjeseca, pa namjeravam, da se po njemu spustim sve do Delagoa zatona i morem povratim u Durban, kamo sam se obvezao da ću natrag dovesti moje Bassute... Ostavi dakle taj tvoj strašni Griqualand na nekoliko tjedana, i dodji da mi se pridružiš...«

Cyprien stade ponovno da čita to pismo, kadli ga strašna detonacija i velika buka, što je nastala u cijelom logoru, u tome prekinu i na vrat na nos istjera iz šatora. Mnoštvo kopača hrlilo je u najvećem neredu i uzbudjenju prema rudokopu.

»Urušenje!« vikalo se sa svih strana.

Noću je bilo vrlo hladno, skoro mrazovno, dok se je prošli dan mogao brojiti medju najtoplije, kakovih već dugo nije bilo. Redovito imadu takove nagle promjene u temperaturi za posljedicu stezanje zemljanih naslaga, što leže otkrito, pa tako nastaju ovakova urušenja.

Cyprien se požuri da stigne u Kopje. Došav onamo, bilo mu je na prvi pogled jasno, što se je zbilo.

Silni zemljani zid, najmanje šezdeset metara visok, a do dvije stotine metara dug, rasjede se okomito, tvoreći rasjelinu, nalik na podor pourvanog bedema. Više tisuća centi šljunka otkide se i odroni u »claimove«, napuniv ih pijeskom, gruhom i kamenjem. Sve što se u onaj čas nalazilo na grebenu: ljudi, bivoli i kolica, survalo se jednim mahom u dubinu i ležalo na dnu.

Srećom, velika većina radnika nije još bila sašla u donje dijelove rudokopa, inače bi polovica stanovnika bila pokopana pod survinom.

Cyprienova prva misao bijaše njegov drug Thomas Steel. Nu, naskoro ga na svoje veselje opazi na rubu rasjeline medju

ljudima, koji su si razbijali glavu o toj nesreći. Odmah poleti k njemu i nagovori ga.

»Da, mi smo se srećom spasili,« reče Lancashireman, stisnuvši mu ruku.

»A Matakit?« upita Cyprien.

»Jadno momče, tamo je dolje!« odgovori Thomas Steel, pokazavši na survine, što su se nagomilale na njihovom zajedničkom vlasništvu. Jedva što sam ga pustio saći i čekao da napuni svoj prvi kabao, da ga izvučem, urušila se zemlja!

»Mi ali ne možemo ostati skrštenih ruku, i da ne pokušamo spasiti ga!« povika Cyprien. Možda još živi!...«

Thomas Steel zaklima glavom.

»Da bi pod petnaest do dvadeset tona zemlje još živio, to nije vjerojatno!« reče on. »Uostalom najmanje deset ljudi moralo bi raditi dva do tri dana, da isprazne rudokop!«

»Ne smeta!« odvrati odlučno mladi inžinir. »Neka se ne kaže, da smo ostavili ljudsko biće, zatrpano u tom grobu, a da nismo ni pokušali spasiti ga!«

Nato obrativ se posredstvom Bardikovim, koji se je tuj desio, na jednoga Kafra, oglasi, da će dati visoku nagradu od pet šilinga da dan svim onima, koji bi se obvezali, da će pod njegovim nadzorom očistiti njegov »claim«.

Jedno trideset crnaca ponudi se smjesta, i ne časeći časa, pošlo se na posao. Na kukama, motikama i lopatama nije manjkalo, konopi i kabli bili su spremni, a tačke takodjer. Veliki broj bijelih kopača, doznav da se radi o spašavanju nekoga jadnika, što je zasut survinom, ponudi dobrovoljno svoju pomoć. Elektrizovan Cyprienovom gorljivošću dao se je i Thomas Steel na posao, da rukovodi rad oko spašavanja.

Oko podneva već je bilo odstranjeno mnogo pijeska i kamenja, što se bilo nagomilalo na dnu »claima«.

Oko tri sata zakriknu Bardik muklo; on je pod svojom motikom opazio crnu nogu, kako viri iz zemlje.

Podvostručiv napor, bilo je par časaka kasnije iskopano čitavo tijelo Matakitovo. Nesretni Kafer ležao je na ledjima, nepomičan, po svoj prilici mrtav. Čudnovatim slučajem izvrnuo mu se jedan od kožnatih kablića, kojim se služio kod rada, preko lica i prekrivao ga poput krinke.

Ova okolnost, koju je Cyprien odmah uočio, pobudi u njemu nadu, e će mu biti možda moguće, da nesretnika privede životu.

Ta nada bila je doduše vrlo slaba, jer srce nije već kucalo, koža bijaše sasvim hladna, uda ukočena, ruke zgrčene u smrtnoj borbi, a lice — modrobijelo, kakovo je u mrtvih crnaca — bilo je uslijed ugušenja užasno nakaženo.

Cyprien ipak ne izgubi još svaku nadu. Dao je Matakita prenijeti u kolibu Thomasa Steela, jer je bila najbliža. Tuj ga položiše na stol, koji je inače služio za prebiranje pjeskulje, i stadoše ga sustavno trti i nadimati mu prsište, da proizvedu u neku ruku umjetno disanje, kako se to redovito čini kod utopljenika. Cyprien je znao, da je taj postupak jednako uporabiv za svaku drugu vrst ugušenja, a u ovom slučaju nije trebalo ništa drugo ni raditi, pošto nije bilo vidjeti ni najmanje ozlijede i preloma kosti, pače ni ozbiljnijeg potrešenja.

»Pogledajte samo gospodine Méré, evo još drži grudu zemlje u stisnutoj šaki!« opazi Thomas Steel, koji je svojski nastojao, da što bolje tare ogromno to crno tijelo.

Pa kako je samo ozbiljno uzimao stvar valjani taj sin Lancashira! Da je imao s tako zvanim »ručnim uljem« ulaštiti glavnu osovinu parostroja od dvanaest stotina konjskih sila, ne bi trebao za taj posao jače ruke!

Njegov trud urodi doskora dobrim plodom. Mrtvačka ukočenost mladoga Kafera kao da je malo pomalo popuštala. Temperatura se kože nešto povisila. Cyprien, koji je prisloniv uho na srce, prisluškivao hoće li se pojaviti kakovi znaci života, osjeti pod svojom rukom slabi drhtaj, što je bilo dobro znamenje.

Doskora bivali su ti znaci jasniji. Bilo poče da udara. Laki predihljaj nadignu jedva primjetljivo Matakitove grudi, dok je kasniji mnogo jači izdisaj bio očit znak, da su se tijelu vraćale životne funkcije. Najednoć potrese se od dvostruka snažna kiha to veliko, crno, sve dosada bešćutno tijelo od glave do pete. Matakit otvori oči, uzdahne duboko i osvijesti se.

»Hura! Hura! Spašen je!« povika Thomas Steel, koji je, brišući si znoj, prestao s trenjem. »Ali pogledajte samo, gospodine Méré, on uvijeke grčevito drži onu grudu zemlje u svojoj ruci i ne pušta je!«

No mladi inžinir imao je sada mnogo prečega posla, nego da se obazire na takovu malenkost. On uli svome bolesniku u usta kašiku ruma, te ga uspravi, da mu olakša disanje. Napokon, kada je vidio, da se je posvema povratio životu, zamota ga u pokri-

vače, te ga s pomoću trojice ili četvorice dobrih ljudi, kopača, prenese u svoj vlastiti stan u Watkinsovoj farmi.

Ovdje položiše jadnoga Kafra na njegovu postelju. Bardik mu pribavi šalicu vrućega čaja. Nakon četvrt sata pade Matakit u miran i blag san i bio je spašen.

U svome srcu osjećao je Cyprien ono neprispodobivo čuvstvo veselja, što ga osjeća čovjek, koji vidi, da je jedan ljudski život oteo pandžama smrti. Dok su Thomas Steel i njegovi pomagači teško izmučeni tolikim terapeutičkim vježbama, pošli da proslave svoj uspjeh u najbližoj kantini i zalijevali ga obiljem piva, ostao je Cyprien kod Matakita i uzeo knjigu u ruke, prekidajući svoju lektiru od vremena do vremena, da pogleda je li jošte spava, kao otac, što bdije nad snom svoga sina, što polako ozdravlja.

Za ovo šest tjedana, što je Matakit stupio u njegovu službu, imao je dosta povoda, da bude s njime zadovoljan, što više začudjen s njega. Njegova naravna darovitost i lakoća pojimanja, njegov mar za posao bili su upravo neprispodobivi, Bio je valjan, dobroćudan, uslužan, a osobito blaga i vesela karaktera. Nije bilo posla što bi ga otklonio, ništa tako teško a da to ne bi pokušao da svlada. Pokadšto izgledalo je, da bi ga jedva koji otmjeni Francez, snabdjeven takovim svojstvima, mogao dostići i prestići A eto, toliko skupocjeno blago, krilo se pod crnom kožom i rudastom lubanjom jednostavnoga Kafra.

Uza sve to imao je Matakit i jednu pogrješku — pače vrlo lošu pogrješku — koja je očevidno bila posljedica njegovog prijašnjeg odgoja i suviše lake demonskih običaja, što su vladali u njegovom kraalu. Bi li ga odali? Matakit je pokadšto, ali skoro besvjesno — krao. Ako bi opazio predmet, koji mu se svidio, smatrao je posve naravnim, da si ga i prisvoji.

Uzalud ga je gospodar, primjetiv tu zlu naviku, radi toga vrlo oštro prekoravao! Uzalud mu se grozio, da će ga otjerati, bude li ga jošte jedamputa zatekao na činu! Matakit je obećavao, da će se okaniti kradje, plakao je, molio za oproštenje, a sjutradan ako mu se pružila prilika i opet je krao.

Do kradje ali vrijednih stvari nije došlo. Ono, što je podraživalo njegovu želju, nije bilo od velike vrijednosti i bijahu to kakav nožić, kravata, olovka ili kakova slična sitnica.

Ali Cypriena ipak je boljelo, što je morao otkriti takovu pogrješku kod inače tako simpatičnog bića.



Matakit se brinuo da se vatra ne utrne. (Str. 74·)

»Pričekajmo!... Nadajmo se!« umovaše on. »Možda će mi ipak uspjeti, da mu razjasnim, koliko je zlo kradja.«

I dok je promatrao spavajućega, razmišljao je Cyprien o ovim čudnim kontrastima, koje si je mogao objasniti jedino Matakitovom prošlošću i odgojem medju divljim mu suplemenicima.

Kada se je spustila noć, probudi se mladi Kafer tako svjež, tako bodar, kao da mu se dah nije na dva do tri sata skoro posvema prekinuo bio. Sada je mogao pripovjedati, što se je dogodilo.

Kablić, koji mu je slučajno prekrio lice i duge ljestve, tvoreći iznad njega potporanj, zaštitiše ga iznajprije protiv mehaničkih učinaka urušenja. A zatim ga dosta dugo sačuvaše od potpunog udušenja, ostaviv mu na dnu njegova podzemnog zatvora ipak nešto malo zraka. Ovaj sretni slučaj previdio je smjesta i poduzeo sve i sva, da se njime okoristi, dišući tek u velikim razmacima. Ali malo pomalo pogorša se zrak i Matakit osjeti, kako mu se svijest postepeno pomućuje. Konačno zapao je u neku vrst teškoga, tjeskobnoga drijemeža, iz kojega bi se na mahove trgnuo, da samo s najvećim naporom uhvati nešto malo zraka. Nato mu se je sve zamračilo. Nije više znao što se s njime dogadja — bio je mrtav... i zapravo od mrtvih je i uskrnuo!

Cyprien ga pusti, da neko vrijeme tako čavrlja, dade mu jesti i piti, i prisili ga — mada se je tome protivio, da ostane preko noći u krevetu, u koji su ga bili polegli. Napokon, kad se je uvjerio, da je svaka opasnost minula, ostavi ga na samo, te podje da obavi običajni svoj posjet u kući Watkinsovoj.

Mladi inžinir ćutio je potrebu, da Alici priopći dogodovštine dana, svoju odvratnost, što je njime ovladala protiv rudokopnje — odvratnost, koju je današnja strašna nezgoda samo jošte povećavala. Već sama pomisao, da izvrgne opasnosti život Matakitov, za volju nekoliko loših dijamanata, što bi ih možda našao, bila mu je mrska.

»Da sam obavljam taj posao, hajde de!« govorio si je. »Ali da ga za kukavnu plaćicu naprtim ovome jednome Kafru, koji mi ništa ne duguje, to je naprosto nedostojno!«

On priopći dakle mladoj djevojci, svoje duševno neraspoloženje i odvratnost. Spomenuo joj je i o pismu, što ga je primio od Pharamonda Barthèsa. Pa doista ne bi li bilo bolje, da posluša savjet svoga prijatelja? Što bi izgubio time, da ode do obala Limpopa, i ondje pokuša svoju sreću u lovu? To bi bilo svakako pristojnije a i sigurnije, nego li da ruje po zemlji poput krta, ili da po njoj za njega ruje nekoliko jadnika?«

»Što mislite vi o tome miss Watkins?« zapita on, »vi u koje ima toliko fina razumijevanja i zdrave pameti!? Svjetujte me! Vrlo mi toga treba! Izgubio sam moralno ravnovjesje! Treba mi prijateljska ruka, koja će me pridići!«

Tako je govorio s najvećom iskrenošću, te nalazio osobiti užitak — koji si nije ni kušao protumačiti — u tome, što je unatoč svoje običajne sustezljivosti, pred ovom blagom i dražesnom djevojkom razotkrio svu golotinju svoje neodlučnosti.

Razgovor tekao je već od nekoliko minuta u francuskome jeziku, i poprimi uslijed te jednostavne okolnosti vrlo povjerljiv karakter, mada se John Watkins, koji je pred kratko vrijeme kod svoje treće lule čvrsto usnuo, ne bi bio nimalo brinuo za ono, što su mladi ljudi govorili engleskim ili bilo kojim drugim jezikom.

Alice saslušala je Cypriena s dubokim saučešćem.

»O svemu što ste mi netom rekli, gospodine Méré«, odgovori ona, »već sam ja davno mjesto vas razmišljala! Nisam mogla nikako da shvatim, kako se je inžinir, učenjak kakav ste vi, mogao vesela srca odlučiti na to, da provodi ovakav život! Nije li to zločin protiv vas samoga i protiv znanosti? Svoje dragocjeno vrijeme tratite teškim poslom, koji bi svaki Kafer, ili svaki najobičniji Hotentot obavio daleko bolje od vas. To je zlo — uvjeravam vas!«

Cyprien je trebao samo jednu jedincatu riječ da rekne, pa da mladoj djevojci rastumači taj problem, koji ju je toliko čudio koliko vrijedjao. A konačno, tko bi znao, ne pretjeruje li ona nešto malo svoje negodovanje, da mu izmami kakovu tajnu?... Tu ali tajnu, on se zakleo, da će ju sačuvati za sebe. Morao bi sama sebe prezirati, da ju oda; zato stisnu zube i ne reče ništa.

Miss Watkinsova nastavi:

»Ako vam je toliko stalo da nadjete dijamanata, gospodine Méré, zašto ih ne tražite radije ondje, gdje bi imali zacijelo više izgleda, da ćete ih naći — u svojem taoniku? Kako! Vi ste kemičar, vi znate bolje no itko što je to jadno kamenje, koje tako visoko cijene, pa ipak ga tražite na tako nezahvalan, makinalan način? Što je do mene, ja se vraćam na svoju ideju; da sam na

vašemu mjestu, radije bi nastojala da dijamante — stvaram, nego li da se mučim, tražeći ih već gotove.«

Alice govoraše s tolikim oduševljenjem, tolikim pouzdanjem u znanost i u Cypriena samoga, da je srce mladoga čovjeka bilo osvježeno kao jutarnjom rosom.

Nažalost u taj se čas trgnu John Watkins oda sna, te počne zapitkivati za novosti u Vandergaart-Kopje. Valjalo se vratiti engleskome jeziku, te prekinuti taj tako prijatni tihi razgovor. Jednim mahom nesta svega.

No sjeme palo je na plodno tlo i imalo da proklija. Vraćajući se kući razmišljavao je mladi inžinir o onim živim, a možda i ispravnim riječima, što mu ih je govorila Miss Watkinsova. Svega, što je možda u njima bilo himeričkoga, nestalo je ispred njegovih očiju, a da vidi ono samo, što je u njima bilo plemenita, povjerljiva i odista nježna.

»Napokon, pa zašto i ne?« govorio si. »Pravljenje dijamanata, koje se je još prije jednog stoljeći smatralo utopijom, danas je u neku ruku gotova činjenica! Gg. Frémy i Peil u Parizu proizvadjali su rubine, smaragde i safire, koji nisu ništa drugo, nego različito obojeni kristali gline! G. Mac Tear iz Glasgowa i g. J. Ballantine Hannay iz istoga mjesta, dobili su g. 1889. kristale od ugljena, koji su imali sva svojstva pravoga dijamanta, a jednu jedinu pogrješku, da su naime bili užasno skupi, — daleko skuplji negoli prirodni dijamanti iz Brazilije, Indije ili iz Griqualanda — pa dosljedno tome, nisu ni mogli da odgovoraju potrebama trgovine! Ali čim se za koji problem nadje znanstveno riješenje, ne može da je daleko ni industrijalno riješenje! Pa zašto da ga se ne traži?... Svi oni učenjaci, što dosele nisu imali uspjeha, bili su sami teoretičari, ljudi od zelenoga stola i iz laboratorija! Oni nisu proučavali dijamant na licu mjesta, u rodnom mu terenu, u kolijevci njegovoj da tako reknemo! Ja, ja mogu da se okoristim njihovim radom, njihovim iskustvom pa i svojim! Ja sam iskapao dijamante svojim vlastitim rukama! Pretraživao i proučavao sam najpomnije njihova nalazišta! Bude li ikome uz malo samo sreće uspjelo, da se svlada zadnje poteškoće, bit ću to ja!... To mora da budem ja!«

Eto, to si je Cyprien u duhu ponavljao i to mu se je još dugo u noći vrzlo glavom.

Odluka bijaše brzo stvorena. Drugoga jutra obavijesti on Thomasa Steela, da ne kani više — bar privremeno ne — niti

raditi niti dati obradjivati svoj claim. On se pače sporazumi s njime i u tome, da mu je slobodno njegov dio, ako se tkogod nadje, dalje prodati. Nato se zatvori u svoj laboratorij, da razmišlja o svojim novim projektima.

VIII.

Veliki eksperimenat.

Prigodom zanimljivih istraživanja o topivosti čvrstih tjelesa u plinovima — s kojima se je bavio čitavu godinu — upalo je Cyprienu u oči, da su se stanovite supstance, kao na primjer kremikov kis i glina, koje nisu topive u vodi, rastopile u vodenoj pari pod velikim pritiskom i uz vrlo visoku temperaturu.

Stoga odluči, da ponajprije ispita, ne bi li mogao i za ugljik otkriti isto takav rastopljujući plin, da ga onda uzmogne kristalizirati.

No svi njegovi pokušaji u tom pravcu ostaše bez uspjeha, tako, da je poslije nekoliko tjedana uzaludnoga pokušavanja bio prisiljen, da promijeni svoje baterije.

»Baterije« bijahu prava riječ, jer kako ćemo vidjeti, imao je top da pri tom igra važnu ulogu.

Različite analogije dovele su mladoga inžinira na misao, da bi se dijamant u Kopju mogao lako stvarati na isti način kao i sumpor u solfatarama. Poznato je naime, da sumpor nastaje polovičnom oksidacijom sumporova vodika. Dok se jedan dio pretvara u sumpornu kiselinu, preostatak se slaže na zidove solfatare u formi kristala.

»Tko zna,« govoraše Cyprien, »nijesu li dijamantna nalazišta prave karbonatare? Jer neminovno dolazi onamo s vodom i aluvijalnim staložinama neka mješavina vodika i ugljika, i to u obliku močvarnoga plina. Zašto to ne bi mogla biti oksidacija vodika spojena s djelomičnom oksidacijom ugljika, koja bi konačno vodila do iskristaliziranja ugljika?«

Od zamisli do pokusa, da mu bilo koje tijelo — u analognoj ali umjetnoj reakciji — preuzme teoretske funkcije kisika, nije kemičaru mnogo trebalo.

I Cyprien se dade odmah na to, da izvrši ovu zamisao.

Ponajprije radilo se o tome, da se stvore takovi eksperimentalni preduvjeti, koji će se po mogućnosti što više približiti

predmijevanim, kod proizvodnje naravnoga dijamanta, odnošajima. Ti preduvjeti morali su, što više, biti vrlo jednostavni. Sve, što su priroda ili umjetnost stvorili velikoga, sve se odlikuje ovom osebinom. Imade li što jednostavnijega od najljepših ljudskih otkrića, kao zakona gravitacije, kompasa, tiska, parnih strojeva i električnoga telegrafa?

Cyprien donese si sam iz dubine rudokopa zalihu zemlje one vrsti, koja mu se činila najprikladnijom za njegov eksperimenat. Nato načini od ove zemlje gusti maz, a s njime ispuni brižno nutrinju ocjelne cijevi od pol metra duljine, a do pet centimetara debljine i osam centimetara unutarnjeg promjera.

Ova cijev ne bijaše drugo, nego li odrezak staroga, izvan porabe stavljenoga topa, što ga je slučajno prekupio u Kimberley-u od neke dobrovoljačke čete, koja bje raspuštena poslije boja sa susjednim kaferskim plemenima. Spomenuti top, u radionici Jakoba Vandergaarta primjereno prirezan, podao mu je aparat, kako ga je upravo trebao, to će reći, recipient dovoljne otpornosti, da izdrži golem unutarnji pritisak.

Nakon što je u tu cijev, koju je predbježno na jednome kraju bio začepio, stavio otpatke bakra i neko dvije litre vode, napuni ju Cyprien s «močvarnim plinom«; nato ju brižno začepi, te dade oba kraja učvrstiti kovnim zaporima nedvojbene čvrstoće.

Aparat bijaše dakle gotov. Sada ga je trebalo samo jošte izložiti što intenzivnijoj vrućini.

Tako dogotovljeni aparat stavljen bi u veliku reverberiersku peć, u kojoj se je imala vatra podržavati dan i noć, da se sva razbijeli, što je imalo trajati puna dva tjedna.

Cijev i peć budu povrh toga obloženi naslagom otporne gline, da se uzdrži što veća vrućina i da se tek vrlo polagano ohladjuje, kada bude vrijeme zato . . .

Cijelo vrlo je sličilo ogromnoj košnici ili kolibi Eskimljana.

Sada je već i Matakit bio u stanju da donekle pomogne svome gospodaru. S najvećom pažnjom pratio je sve pripreme za eksperimenat, a kada je saznao da se radi o fabriciranju dijamanata, pokazao se osobito marnim da i on, po mogućnosti doprinese svoj dio uspjehu. Ubrzo je naučio podržavati vatru tako, da mu se taj posao mogao mirne duše prepustiti.

Uostalom, nitko si ne može predstaviti, koliko su posla zadavale sve te na oko jednostavne pripreme. U Parizu, u velikom



Ovo je najveći dijamant na svijetu! (Str. 79.)

kojem laboratoriju, mogao se je takav pokus izvesti u roku od dva sata iza kako bje zamišljen — i nebi trebalo kao Cyprienu, u ovoj poludivljoj zemlji, potpuna tri tjedna, da samo nepotpuno izvede svoju osnovu. Kraj svega toga još mu je poslužila osobita sreća, poglavito, što je u onome gradu našao ne samo onaj stari top već i ugljen što mu je trebao. I doista, to gorivo bilo je tako rijetko u Kimberley-u da si se morao obratiti najmanje na tri trgovca, da si pribaviš bar jednu tonu.

Napokon su bile svladane sve poteškoće, a kad je jednom vatra bila zapaljena, Matakit se je brinuo, da se više neutrne. Mladi Kafer bio je,to valja reći, vrlo ponosan na svoje funkcije. One mu baš nisu morale biti nešto posve nova, jer je bez dvojbe već i kod svoga plemena podržavao oganj u više ili manje paklenskoj kuhinji.

I doista. Cyprien se je u više navrata, otkako je Matakit stupio u njegovu službu osvjedočio, kako medju ostalim Kafrima uživa ugled pravoga pravcatoga čarobnjaka. Nešto elementarne kirurgije i dvije ili tri čarolije, što ih je naučio od svoga oca, to je bila cijela njegova čarobnjačka sprema. Ipak su dolazili da ga pitaju za savjet o faktičnim ili umišljenim bolestima, da im protumači sanje, ili da im riješi razmirice. Ukratko, Matakit imao je svaki dan da izda kakov ljekarski propis, da štogod protumači ili izrekne svoj sud. Njegovi ljekarski propisi bijahu nerijetko besmisleni, njegove izjave smiješne, ali zemljaci mu bijahu zadovoljni. Šta je dakle trebalo više?

Mora se primijetiti, da su retorte i boce, kojima je bio opkoljen u laboratoriju mladoga inžinira, da ne govorimo o tajinstvenim operacijama, kojima je bio pripušten kao saradnik — nemalo doprinijele da podignu njegov ugled.

Cyprien se često nije mogao suzdržati od smijeha, promatrajući ono važno lice, kojim je valjano to momče obavljalo svoje čedne funkcije ložača i pripremača, kad bi prilagao ugljen na vatru, podjarivao žar ili oprašivao kakovu policu s pokusnicama i talinjacima. I doista bilo je nešto dirljiva u toj ozbiljnosti: bio je to naivni izraz počitanja, što ga ulijeva znanost priprostoj, ali inteligentnoj i znanja željnoj naravi.

Matakit je povrh toga imao i svoje obijesne, vesele časove, osobito onda, kada bi se nalazio u društvu Li-ovom. Izmedju ova dva bića, tako različna podrijetla, razvilo se tijesno prijateljstvo naročito otkako je Kinez sada vrlo često dolazio na Watkinsovu

farmu. Obojica govorili su prilično francuski, obojicu je Cyprien spasio od sigurne smrti, a zato mu bijahu obojica i srdačno zahvalni. Bilo je dakle sasma naravno, da ih je jednoga k drugome privlačila neka iskrena simpatija, koja se domala prometnu u pravo prijateljstvo.

Kada su bili na samu nazivali bi Li i Matakit mladoga inžinira imenom ljupkim jednostavnim, u kojemu se je jasno odražavala narav onoga čuvstva, što su ga spram njega gojili. Nazivahu ga »ćaćko« i govorahu o njemu s velikim udivljenjem i skoro pretjeranom odanošću.

Ta odanost očitovala se kod Li-a u najsavjesnijoj pomnji kod pranja i glačanja Cyprienove rubenine — kad Matakita pako u pobožnoj onoj brizi, kojom bi se trsio, da najtočnije izvrši naloge svoga gospodara.

Ali, katkada zašla bi oba druga predaleko u svom maru da razvesele »ćaćka«. Desilo bi se na primjer, da je Cyprien na svom stolu — on je sada kod kuće ručao — našao voća ili drugih slatkiša, kojih on nije zahtijevao i za koje nije mogao saznati otkale potječu, jer ih nije nalazio u računima dobavljača. Drugi puta bile su to košulje, kad su mu povraćene iz pranja, u kojima su bili zlatni gumbići nepoznata mu podrijetla. Povrh toga bi se još od vremena do vremena tajnovito upotpunjavao kućni mu namještaj: elegantnim i udobnim naslonjačem, vezenim jastukom, panterovim krznom ili drugom kojom skupocjenom stvarcom.

A kada bi Cyprien o tome ispitivao bilo Li-a bilo Matakita, dobivao bi od njih samo ševrdave odgovore.

»Ne znam!... Ja to nisam bio!... Mene se to ne tiče!...«

Cypriena su se doduše ugodno dojimala ova iznenadjenja, nu smetala ga je misao, da im izvor možda nije posve čist. Nisu li ovi darovi možda stajali samo truda da ih se prisvoji? Medjutim ništa nije potvrdjivalo ovih sumnja, a sva istraživanja, često vrlo pomna, poduzeta u pogledu čudnog onog prirašťaja, nisu dovela ni do kakova uspjeha.

A iza njegovih ledja izmijenjivali bi si Matakit i Li krilate posmjehe, dobacivali značajne poglede i pravili kojekakove znakove, koji su imali zacijelo značiti:

»Ah taj »ćaćko... On uvijek vidi samo crno!«

Uostalom, druge su brige, neizmjerno teže, zaokupile dušu Cyprienovu. John Watkins bijaše odlučio — kako se činilo — da Alicu udade, a radi toga postala je njegova kuća od nekog vremena čitavom zbirkom prosaca.

Sada to nije bilo samo James Hilton, koji je ovamo redovito zalazio svake večeri, nego i svi neoženjeni kopači — kojima je uspjeh kod iskopnje po nazoru farmera podavao ona bitna svojstva zeta, kakova si je on zamišljao — bili su od njega pozivani u kuću, pridržavani kod večere i konačno predstavljeni kćeri mu, da si kojega od njih odabere.

Nijemac Friedel i Napolitanac Pantalacci spadahu medju te odabranike. Obojicu držali su najsrtnijim kopačima u Vandergaart-Kopju. Sveopći ugled, koji posvuda prati uspjeh, nije im manjkao niti u Kopju, niti na farmi. Friedel bijaše pedantniji i nepristupačniji nego li ikada prije, otkada se njegov dogmatizam upirao o nekoliko tisuća funti sterlinga. Annibal Pantalacci, koji se je sada preobrazio u kolonijalnog dandya, sav načičkan zlatnim lancima, prstenjem, dijamantnim iglama, nosio je bijelo platneno odijelo, koje je njegovu žutu i zemljanu boju lica još više isticalo.

Ali ovo smješno čeljade badava se je naprezalo da pozabavi Alicu sa svojim lakrdijaškim šalama, svojim napolitanskim pjesmama, svojom tobožnjom duhovitošću. Nasuprot mu je ona pokazivala neki posebni prezir, iz kojega se je vidilo, da nije u dvojbi o povodu, koji ga je doveo na farmu. Ona se je zadovoljavala time, što ga nikada nije dobrovoljno slušala, što se nikad nije nasmijala niti njegovim naumjesnim šalama niti držanju njegovom. Nepoznavajući nimalo njegovih moralnih mana, pa da posumnja o tužnoj pozadini njegovih brbljarija, ona je u njemu gledala samo obična prolaznika, koji nije bio dosadniji od većine drugih. Tako se bar činjaše Cyprienu, koji je silno trpio, kad bi vidio nju, koju je toliko poštivao i ljubio — u razgovoru s tim ogavnim stvorom.

Bolilo ga je to tim više, što mu je ponos branio, da išta od toga pokaže, držeći ispod svoje časti da i pokuša, kako bi u očima Miss Watkinsove ponizio ma i tako nevrijedna suparnika. Uostalom i kojim pravom?

Kako da i opravda svoj sud? Potanjega nije ništa znao o Annibalu Pantalacci-u, a u nepovoljnom sudu, što si ga je o njemu stvorio, vodilo ga samo čuvstvo instinktivne odvratnosti. Da ga predstavi u tragičnom svijetlu, to bi proizvelo samo buru smijeha. To je eto Cyprien jasno uvidjao, i zacijelo bi ga dovelo do zdvojnosti, da je Alice posvećivala i malo pozornosti takvome čovjeku.

Povrh toga bio se je bacio sa svim žarom na posao, kojemu se je morao posvetiti tako reći noć i dan. Nije se naime radilo o jednom samo načinu stvaranja dijamanata, već o deset, o dvadeset različnih pokusa, što ih je imao u pripremi, a kanio ih je ispitati, ako mu uspije prvi pokus. Nije se više zadovoljavao teoretskim hipotezama i formulama, kojima je po čitave satove ispisivao listove svoje bilježnice. Svaki bi čas pohrlio u Kopje, te donašao nove vrsti kamenja i zemlje, te bi po stoti put ponavljao svoje analize, ali tolikom pomnjom i točnošću, da se činila isključena svaka pogrješka. Što je veća bila opasnost da mu se Miss Watkinsova izmakne, to je čvršće odlučio da ništa ne propusti, kako bi ju svladao.

A ipak je osjećao toliko nepovjerenja spram sama sebe, da nije ništa htio spomenuti mladoj djevojci o svojem pokusu, što ga je poduzeo. Miss Watkinsova znala je samo to, da je poslušao njen savjet, i da se je opet bacio na kemiju — i bila je sretna.

IX.

Iznenadjenje.

Dan, u koji se je imao konačno dovršiti eksperimenat, bio je velik dan.

Već od dva tjedna nije vatra više gorila, — pa tako se je aparat mogao postepeno ohladiti. Držeći, e kristalizacija ugljika mora da je dovršena, ako je uopće mogla uslijediti pod danim uvjetima, odluči se Cyprien da odstrani glinu, što je bila nasuta oko peći.

Za to je trebalo jakih udaraca kukom, jer glina ta bila je tako otvrdnula kao cigla u ciglarskoj peći. Napokon ali popusti pod udarcima Matakitovim i doskora pokaza se najprije gornji dio, — tako zvana kapa, — a zatim cijela peć.

U času, kad je mladi Kafer, pomoću Li-ovom i Bardikovom skinuo tu kapu s peći, udaralo je srce mladoga inžinira sto i dvadeset puta u minuti. Da mu je eksperimenat uspio, u to je slabo vjerovao, jer bijaše jedan od onih ljudi, koji uvijeke sami o sebi dvoje! Pa ipak moglo bi biti! Koje li radosti, da bude tako! Zar nije taj ogromni crni cilindar, što se je nakon toliko tjedana iščekivanja opet pojavio pred njegovim očima, sakrivao svu njegovu nadu u sreću, slavu i bogatstvo!

Ali jao!... Top se je raspuknuo!

Jest! Ogromnom pritisku silno ugrijane vodene pare i močvarnog plina, nije mogao odoljeti niti sam ocjel. Cijev, kojoj su stijene bile pet centimetara debele, raspuknu se kao jednostavna pokusnica. S jedne strane, gotovo u sredini, ukazalo se zjalo nalik na velika, pocrnjela, od plamena nakrivljena usta, koja kanda su se zlobno smijuckala razočaranom učenjaku u brk.

To je bila nesreća! Toliko truda, da postigneš takav negativan rezultat! Zacijelo bio bi se Cyprien osjećao manje potištenim, da mu je kraj tolikih mjera opreznosti barem aparat izdržao u vatri. Da u cilindru ne će naći kristaliziranog ugljika, na to razočaranje bio je potpuno spreman! Ali da je tu staru ocjelnu cijev, koju je sada mogao baciti na smetište, kroz punih mjesec dana ugrijavao pa onda pustio da se ohladi — i recimo pravo: nad kojom je tako nježno bdio, — to je ipak prevršavalo svaku mjeru! Najvolio bi ju bio nogom gurnuti na stranu, da cijev nije bila preteška, a da se s njom tako neprisiljeno postupa!

Cyprien htjede već da ju ostavi u peći i spremaše se, sav ojadjen, da ode i Alici javi svoj jadni neuspjeh, kad li ga znatiželja kemičara, koja je u njemu tinjala, natjera, da upaljenom žigicom kroz pukotinu osvijetli unutarnost cijevi.

Bez dvojbe se je, tako mišljaše on, i glina, kojom sam obložio nutrinju, pretvorila u opeku kao i vanjska obloga peći.

Ta predmijeva bi potvrdjena. Medjutim se je na čudan način, što si ga Cyprien nije mogao odmah da protumači, od toga glinenoga obloga odljuštila neka vrst glinene kruglje i sama za sebe u cijevi otvrdnula.

Ova crvenkastocrna kruglja, promjera kolik i u narandže, lako se je mogla izvaditi kroz pukotinu. Cyprien ju dakle izvadi i uze dosta nehajno u ruke, da ju istraži. Nato, kad se je osvjedočio da je to doista komad gline, što se je odljuštio od stijene, i posebice se prepekao, htjede ga odbaciti na stranu, kadli primjeti, da odaje šuplji zvuk poput kakova lonca.

Izgledalo to, kao neka vrst malena zatvorena vrča, u kojem je poskakivao neki vrlo teški predmet.

»Prava pravcata škrabica za štednju!« reče si Cyprien.

Ali da je imao, pod prijetnjom smrtne kazne, da razjasni ovu tajnu, to ne bi bio kadar učiniti.

Medjutim htio je da bude na čistu. Pograbi dakle čekić i razbije s njim tu škrabicu.

Bila je odista škrabica za štednju, jer je sadržavala blago upravo neprocjenljivo. Ne! Nije moglo da bude dvojbe o naravi toga velikoga kamena, što se je ukazao pred začudjenim očima mladoga inžinira! Taj kamen bio je dijamant, uklopljen u kamenoj žici, potpuno sličnoj običnoga dijamanta, ali dijamanta od kolosalnih, nevjerojatnih i još nevidjenih dimenzija.

Neka svatko sam sudi! Dijamant taj bio je veći od kokošjeg jajeta, vrlo sličan krumpiru, a vagao je najmanje tri stotine grama.

»Dijamant!... Umjetni dijamant!« opetovaše poluglasno zapanjeni Cyprien. »Ja sam dakle otkrio riješenje problema stvaranja dijamanata, unatoč neprilike, što mi se dogodila s cijevi!... Ja sam dakle bogat!... Alice, moja ljubljena Alice, je moja!«

Nato opet, ne htijući da vjeruje u ono što vidi, opetovaše pun tjeskobne dvojbe:

»Ali to je nemoguće!... To je iluzija, opsjena!... Ah! smjesta ću znati, na čemu sam!«

I ne uzev si ni toliko vremena, da stavi šešir na glavu, potrči Cyprien sav izvan sebe od radosti, kao ono Arhimed, koji je skočio iz kupelji, u kojoj se je kupao, kad je otkrio svoj znameniti zakon, iz farme, i banu poput topovskog metka u kolibu Jakoba Vandergaarta.

Tuj nadje staroga kamenara zaposlena sa ispitivanjem kamenja, što mu ih je Nathan, prekupac dijamanata, donio da ih izbrusi.

»Ah gospodine Nathane, upravo ste mi dobro došli!« — povika Cyprien. »Pogledajte!... I vi takodjer, gospodine Vandergaart, pogledajte, što sam vam donio, te mi recite, što je to!«

On postavi svoj kamen na stol, i podmini ruke.

Nathan pograbi prvi za kamen, problijedi od čuda, i raskolačenih očiju i razvaljenih ustiju preda ga Jakobu Vandergaartu. Ovaj, dignuv premet do očiju, a u svijetlu prozora, promatraše ga kroz svoje naočale. Nato ga opeta metnu na stol i pogledav Cypriena, reče mirno:

»Ovo je najveći dijamant, što ga ima na svijetu.«

»Da!... najveći!« opetova Nathan. »Četiri do pet puta veći od Koh-i-nora, »Brda svijetla«, dike i ponosa kraljevske riznice engleske, što važe sto sedamdeset i devet karata!«

»Dva do tri puta teži od »Velikog Mogola«, najvećeg dosada poznatog kamena, koji važe dvijesto osamdeset karata!« nastavi stari kamenar.

»Četiri do pet puta teži od Careva dijamanta, koji važe stodevedeset i tri karata!« pridoda Nathan sve više i više u čudu.

»Sedam do osam puta teži od »Regenta«, koji važe sto trideset i šest karata!« nadoveza Jakob Vandergaart.

»Dvadeset do trideset puta teži od dijamanta u Draždjanima, koji važe samo trideset i jedan karat!« povika Nathan.

Zatim nastavi:

»Ja držim, da će i poslije brušenja ovaj dijamant težiti jošte najmanje svojih četiri stotine karata! Ali tko bi se usudio da i pokuša procijeniti ovakav kamen! To prelazi svaki račun!«

»A zašto?« odvrati Jakob Vandergaart, koji je od obojice ostao mnogo mirniji. »Koh-i-noor procijenjen je na trideset milijuna franaka, Veliki Mogol na dvanaest milijuna, Carev dijamant na osam milijuna, Regent na šest milijuna!... Ovaj ovdje, mogao bi, ako malo reknemo, vrijediti najmanje stotinu!«

»Eh, sve ovisi o boji i kakvoći njegovoj!« odvrati Nathan, koji je pomalo dolazio k sebi i držao, da je moguće shodno ako stavi neke primjedbe radi eventualnoga kasnijega kupa. »Ako je bezbojan i prve vode, bit će mu vrijednost neprocjenjiva! No ako je žut, kao što je velika većina naših dijamanata iz Griqualanda, to će njegovu vrijednost znatno sniziti!... Ipak ne znam, ne bi li mi umjesto dijamanta ovolikih dimenzija, bio miliji kamen modra safirna sjaja, kao što je onaj u dijamanta iz Hope ili pako ružičasta, kao onaj u Velikog Mogola, ili pače smaragdno zelena, kao onaj u Draždjanskog dijamanta.«

»Nikako ne!... Nikako ne!« kliknu stari Vandergaart vatreno. »Ja sam za bezbojne dijamante! Govorite mi o Koh-i-nooru ili Regentu! Evo! To su pravi dijamanti!... Kraj ovih ostali su kao drago kamenje mašte.«

Cyprien ga nije već slušao.

»Gospodo, vi ćete me ispričati,« rekne iznebuha, »ali ja sam prisiljen da vas taj čas ostavim.«

I uzevši svoj dragocjeni kamen, vrati se svedj trčeći istim putem prema farmi.

Ni ne misleći na to da pokuca, otvori on vrata sobe za primanje posjeta, nadje se pred Alicom i ne promisliv nedoličnost svoga ponašanja ogrli mladu djevojku i poljubi je u oba obraza.

»Oho! Što je to?« povika Mr. Watkins, snebivajući se s toga neočekivanog prizora.

Sjedio je za stolom sučelice Annibalu Pantalacciju, i baš se spremao da s tim odurnim komedijašem započne partiju piqueta.

»Oprostite mi, gospojice Watkinsova!« mucaše Cyprien sav zatečen s vlastite smjelosti; ali sjajući od radosti. »Ja sam presretan!... Ja sam lud od sreće!... Pogledajte!... Evo, što sam vam donio!...«

I on baci više no što stavi na stol svoj dijamant, upravo medju oba igrača.

Jednako kao što Nathan i Jakob Vandergaart, ubrzo su i ova dvojica shvatili o čemu se radi. Mr. Watkins, koji je popio tek neznatnu mjericu svojega dnevnoga gina, bio je jošte posvema priseban.

»I to ste vi našli... vi sami... u vašem »claimu?« povika on živahno.

»To da sam našao?« odvrati Cyprien slavodobitno. »Što više, ja sam to načinio! Ja sam sam ga stvorio od početka pa sve do kraja!... Ah! gospodine Watkinsu, kemija je ipak dobra stvar!«

I on se smiješio i obim rukama stiskao fine prstiće Aličine, koja se je iznenadjena ovim strastvenim iskazima, ali ushićena s uspjeha svoga prijatelja, prijazno smiješkala.

»Samo vama imam da zahvalim ovo otkriće, gospojice Alice!« prihvati Cyprien. »Tko mi je savjetovao da se opeta bacim na kemiju? Tko je zahtijevao da pokušam stvoriti umjetne dijamante, ako ne vaša dražesna, vaša obožavana kćerka, gospodine Watkins!... Oh, ja mogu da joj odam hvalu, ko stari vitezovi gospodji svojoj i proglasiti, da nju samu ide sva zasluga ovoga pronašašća!... Tad bi li ja bez nje ikada i pomislio na to!?«

Mr. Watkins i Annibal Pantalacci razgledavahu dijamat, zatim pogledaše jedan drugoga, kimajući glavom. Bili su štono riječ posvema zabezeknuti.

»Vi velite, da ste to vi načinili... vi sami?...« prihvati John Watkins. To je dakle krivi kamen?«

»Krivi kamen?... povika Cyprien. »Pa dobro, jest! krivi kamen!... Ali Jakob Vandergaart i Nathan procijeniše ga malo rečeno na pedeset milijuna, a možda i na stotinu! Iako je to samo umjetni dijamant, dobiven načinom, kojemu sam ja obretnikom,

ipak je pravi pravcati dijamant. Vi vidite, da mu ništa ne manjka, pače ni njegova kamena žica!«

»I vi bi se usudili da načinite još više sličnih dijamanata?« zapita John Watkins priliježno.

»Da li se usudjujem, gospodine Watkinsu? Posve naravno! Dobavljati ću vam ih na lopate, te dijamante! Dobaviti ću vam ih deset do stoputa teže od ovoga, ako to želite! Dobaviti ću vam ih u tolikom broju, da ćete moći potaracati vašu terasu, pošljunčiti ceste u Griqualandu — ako vam srce to zaželi! Samo prvi korak je težak. Ali kad si dobio prvi kamen, drugo je sve lako, ne treba ti, već da jednostavno urediš tehničke dispozicije.«

»Ali ako je tome tako,« prihvati farmer, problijedivši, »to će biti propast vlasnika dijamantnih rudokopa, propast moja, kao i svih krajeva Griqualanda!«

»Posve naravno!« klikne Cyprien. »Kakova bi još imalo smisla prekapati zemlju i ondje tražiti malene dijamante, gotovo bez vrijednosti, pogotovo od onoga časa, kada će ih biti moguće obrtimice proizvoditi u svim dimenzijama poput hljebova od četiri funte!«

»Ali, to je nečuveno!...« odvrati John Watkins. »To je bezobrazluk!... To je grozno!... Ako je sve što vi tu velite istina, i ako zaista posjedujete tu tajnu...«

I on zasta, sav zaduvan.

»Vi vidite« reče Cyprien hladno, da ne govorim onako u vjetar, dok sam vam eto donio svoj prvi proizvod!... I ja držim, da je to dosta lijep komad, da vas uvjeri o tome!«

»Pa dobro!« odvrati konačno Mr. Watkins, koji je bio zastao, da uhvati zraka, »ako je to istina... trebalo bi vas strijeljati i to smjesta, na glavnoj cesti logorišta, gospodine Méré! To je eto moje mnijenje!«

»I moje takodjer!« držaše Annibal Pantalacci da mora dodati, poprativ svoje riječi prijetećom gestom.

Gospojica Watkinsova usta sva blijeda.

»Strijeljati mene, jer sam riješio kemijski problem, koji je nabačen već od kojih pedeset godina? odvrati mladi inžinir, slegnuv ramenima. »Uistinu, to bi bilo nemalo preoštro!«

»Nemate čemu da se smijete, gospodine!« reče farmer bijesno »Jeste li i pomislili na posljedice toga vašega, kako ga vi zovete,



— provališe vrata ali Matakita ne bijaše unutra. (Str. 107.)

otkrića... na obustavu svakoga rada u rudokopima... na Griqualand lišen svoje slavne industrije... na mene, koji s vama govorim, bačena na prosjački štap?«

»Vjere mi, uvjeravam vas, da na sve to nijesam ni izdaleka pomislio,« odgovori Cyprien posve iskreno. »Ovo su ali neizbježive posljedice industrijalnoga napretka, a prava znanost ne treba da se time uznemiruje!... Što više, vi za vašu osobu, gospodine Watkins, budite bez brige! Sve, što je moje i vaše je, i vi dobro znate što me je vodilo, da su moja istraživanja krenula ovim putem.«

John Watkins shvati mahom, kolike bi prednosti mogao izbiti iz otkrića mladoga inžinira, i ne brineći se, što bi Napolitanac mogao misliti, nije oklijevao, da štono se veli, okrene oružje.

»Nakon svega«, prihvati on, »moguće je da imate pravo, i vi mi govorite kao čestit mladić, što i jeste, gospodine Méré! Jest!... Poslije ovoga razjašnjenja nadam se, da će se naći sredstvo, kako da se sporazumimo! Zašto da proizvedete preveliku količinu dijamanata? To bi bilo najsigurnije sredstvo, da oslabite vrijednost svoga otkrića. Ne bi bilo mnogo pametnije, da sačuvate vašu tajnu, da se njome umjereno poslužite, pa da proizvedete na primjer samo jedan ili dva kamena slična ovomu, ili pače da zastanete kod toga prvoga uspjeha, koji vam osigurava jednim mahom znatnu glavnicu i čini vas najbogatijim čovjekom u čitavome kraju?... Na taj način sav svijet bio bi zadovoljan, stvari bi pošle svojim redovitim tokom kao i prije, a vi se ne biste izvrgli pobibelji, da dodjete u opreku s tudjim interesima!«

Ovo bijaše posve novo nazrijevanje stvari, na koje Cyprien dosada nije ni pomislio. Ali smjesta mu iskrsnu pred očima dilema sa neumoljivom strogošću svojom: da li je bolje da tajnu svoga otkrića sačuva za sebe, da za nju ne sazna svijet, pa da ju izrabi da se obogati, ili je bolje da jednim jedinim udarcem, kako je to s pravom rekao John Watkins, oslabi vrijednost svim naravnim i umjetnim dijamantima i dosljedno tome da se odrekne bogatstva, da poluči... a što?... propast svih kopača Griqualanda, Brazilije i Indije!

Stavljen pred ovu alternativu, krzmaše Cyprien možda, ali tek jedan časak. Pa ipak uvidjao je jasno, ako li se odluči za iskrenost, za čast i za vjernost znanosti, da mu se je zauvijek odreći onih nada, koje su mu dale prvi poticaj za njegovo otkriće!

Ta bol bijaše za njega tako gorka, tako bolna, jer ga je zatekla neočekivano, da je tako naglo nestalo najljepšeg mu sna...

»Gospodine Watkins«, rekne on ozbiljno, »ako li sačuvam za sebe tajnu moga otkrića, to ne bi bio drugo nego prosti varalica! Prodavao bih po krivoj vagi, a općinstvo varao o kvaliteti robe! Uspjesi što ih poluči učenjak, ne pripadaju njemu samomu! Oni su svojina cijeloga čovječanstva! Zadržati za sebe iz sebičnosti i osobnog interesa ma i najmanji dio, značilo bi se učiniti krivcem najpodlijega čina, što ga čovjek počiniti može! Ja toga ne ću da učinim!... Ne!... Ja ne ću čekati niti jedan tjedan, niti jedan dan, da općem dobru preda mformulu, koja mi je slučajem i uz malo vlastitoga razmišljenja pali u ruke. Jedan tek uvjet stavljam, a taj je i pravedan i prihvatljiv — da tu formulu priopćim najprije svojoj domovini, Franceskoj, koja mi je pružila priliku, da joj budem od koristi! Već sjutra saopćiti ću pismeno Akademiji znanosti tajnu moga postupka! Z Bogom, gospodine, vama imadem da zahvalim, što sam upozoren na jednu dužnost, na koju nisam niti pomišljao!... Miss Watkins, snivao sam divan san!... Žalibože, treba da ga pregorim.«

Još prije, negoli je mlada djevojka mogla, da učini ma i kret prema njemu, dohvati Cyprien svoj dijamant, a nato pozdraviv Miss Watkinsovu i oca joj, ode.

X.

John Watkins razmišlja.

Slomljena srca, ali čvrsto odlučiv da učini ono, što je držao da mu je dužnost, ostavi Cyprien farmu i podje s nova do Jakoba Vandergaarta. Našao ga je sama. Prekupcu Nathanu žurilo se da ga ostavi, e da bude prvi, koji će raširiti po logoru novost, koja je tako duboko dirala interese kopača.

Novost ova prouzročila je nemalu uzrujanost, premda se još nije znalo, da je golemi dijamant »Monsieurov«, kako su nazivali Cypriena, samo umjetni dijamant. Ali Monsieura slabo su uznemirivala babja naklapanja u Kopju! Njemu se je žurilo, da pomoću staroga Vandergaarta ustanovi kakvoću i boju toga kamena, i to prije, negoli će o cijeloj stvari sastaviti izvještaj. Radi toga pošao je ponovno do njega.

»Dragi moj Jakobe,« reče on, sjednuv do njega, »imajte dobrotu, pa mi izbrusite jednu plojku na ovoj evo izbočini, e da vidimo, što se to skriva pod žicom.«

»Ništa laglje od toga,« reče stari kamenar, uzevši kamen iz ruku svoga mladoga prijatelja. »Vi ste, vjere mi, odabrali baš pravo mjesto!« nadoveza on, ustanoviv laku izbočinu na jednoj strani dragulja, koji je izuzev tu manu, bio skoro posvema ovalna oblika. Ako ga s ove strane obrusimo, ne će njegov budući oblik nimalo trpiti.«

Ne oklijevajući dulje, dade se Jakob Vandergaart na posao i nakon što je u svojoj drvenoj zdjelici izabrao surov kamen od četiri do pet karata, i pričvrstio ga na neku vrst željeznoga drška, poče obe vanjske prevlake da snažno tare jednu o drugu.

»Bili bi brže gotovi, da ga raskolim, ali tko bi se usudio da po kamenu tolike vrijednosti udara s čekićem!«

Taj dugi i vrlo jednolični posao potraja gotovo pune dvije ure. Kada je plojka bila dostatno široka, da se uzmogne prosuditi narav kamena, trebalo ju je jošte ulaštiti na brusu, što je iziskivalo opet dosta vremena.

Medjutim, kad su predradnje bile gotove, stajalo je sunce jošte visoko. Cyprien i Jakob Vandergaart, da udovolje svojoj znatiželji, dodjoše bliže da si pogledaju uspjeh te operacije.

Njihovom oku ukaza se lijepa plojka, gagatove boje, ali neisporedive prozirnosti i sjaja.

Dijamant bijaše crn! Osebujnost upravo jedinstvena, a svakako vrlo rijetka, koja mu je vrijednost, po mogućnosti, još više podizala.

Ruke Jakoba Vandergaarta drhtahu od uzbudjenja kad ga je zrcalio u žaru zapadajućega sunca.

»Ovo je najosebujniji i najljepši dragulj što je ikada odražavao svijetlo dana!« reče on nekim pobožnim počitanjem. »Što će tek biti, kad će ga moći lamati, dok mu sve plojke budu izbrušene!«

»Biste li se odlučili, da preuzmete taj posao?« upita Cyprien živahno.

»Da, zacijelo, drago dijete! To će biti za me čast i kruna svega moga drugoga djelovanja!... No možda bi bilo bolje, da u tu svrhu odaberete mladju i sigurniju ruku od moje?«

»Ne!« odgovori Cyprien toplo. »Nitko, to sam siguran, ne bi posvetio tome poslu više brige i više spretnosti od vas! Uzmite taj dijamant, dragi moj Jakobe, te mi ga dokolici izbrusite. Vi ćete stvoriti remek-djelo! To je riješena stvar!«

Starac okretaše i premetavaše kamen u svojoj ruci, te se činilo da krzma dati izražaja svojim mislima.

»Jedno me samo uznemiruje,« rekne napokon. »Shvaćate li, da se nikako ne mogu sprijateljiti s mišlju, da u svojoj kući imadem dragulj tolike vrijednosti! Eto, tu su najmanje pedeset milijuna franaka, a možda još i više, što ih držim na dlanu ruke! Nije baš pametno, da navučem na se toliku odgovornost!«

»Nitko živ ne će ništa znati, ne budete li vi o tome govorili, gospodine Vandergaart, a što se mene tiče, jamčim vam za najstrožiju tajnu!«

»Hm! sumnjati će se! Mogao vas je tkogod slijediti kad ste išli ovamo!... Ono što se ne će znati za stalno, predmijevati će se... U ovome kraju ima svakojakih ljudi! Ne! Niti jedne noći ne bih mirno spavao!«

»Možda imate i pravo!« odvrati Cyprien, koji je dobro shvaćao oklijevanje starčevo. »Ali što da se učini?«

»O tome upravo i razmišljam,« odvrati Jakob Vandergaart, zašutiv na nekoliko časaka.

Zatim poče s nova:

»Slušajte me, drago dijete,« reče. »To, što ću vam sada predložiti, vrlo je delikatna stvar i pretpostavlja, da imadete u mene bezuvjetno povjerenje! Ali vi me dostatno poznajete, a da vam bude napadno što sam naumio poprimiti tolike mjere opreza!... Ja moram smjesta sa svojim orudjem i kamenom odatle, da se zavučem u kakav kutić, gdje me nitko ne poznaje, na primjer: u Bloemfontein ili u Hope-Town. Ondje ću si najmiti skromnu sobicu, zatvoriti se u nju, da mogu u najvećoj potaji raditi, a povratiti ću se istom onda, kad dovršim svoj posao. Možda mi tako uspije, da zavedem zločince!... No, opetujem vam, gotovo me je stid, što vam stavljam ovakav prijedlog...«

»Prijedlog taj vrlo je pametan,« odvrati Cyprien, »pa zato vas i molim, da ga bez oklijevanja izvedete!«

»Računajte, da će to dugo trajati, i da mi za to treba najmanje mjesec dana, i da me putem može lako zadesiti kakova nesreća!«

To sve ne smeta, gospodine Vandergaart, ako vi držite, da je tako najbolje! Pa napokon, da dijamant i propane, ne će to biti baš tolika nesreća!«

Jakob Vandergaart promatraše gotovo prestravljen mladog svog prijatelja.

»Tolika sreća bit će mu pomela pameću!« pomisli.

Cyprien shvatio je njegove misli, pa se nasmija. On mu sada razjasni, odakle potiče dijamant i kako će ih u buduće moći proizvoditi koliko ga bude volja. Ali bilo da je stari kamenar samo napola vjerovao u ovo saopćenje, bilo što iz osobnih razloga nije htio, da ostane u ovoj osamljenoj kolibi sam samcat sa kamenom od pedeset milijuna vrijednosti, on osta tvrdo pri tome, da smjesta otputuje.

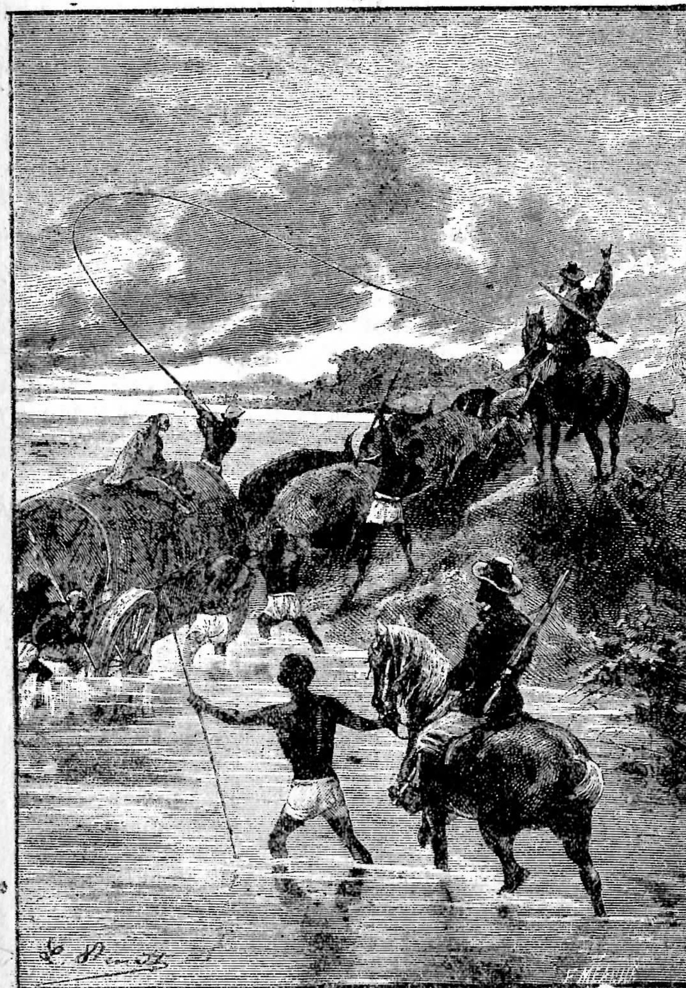
Nakon što je u staru kožnatu torbu spremio svoje orudje i najnužnije potrepštine, pričvrsti Jakob Vandergaart na kućna si vrata ceduljicu s napisom: »Poslovno odsutan«, stavi ključ u džep, sakrije dijamant u svome prsluku i podje na put.

Cyprien isprati ga dvije do tri milje cestom što vodi u Bloemfontein i ostavi ga tek na njegove opetovane molbe.

Bila je već tamna noć, kad se je mladi inžinir vratio u svoj stan, misleći možda više na Miss Watkinsovu negoli na svoje važno otkriće.

Ne uzev si medjutim ni toliko vremena, da oda poštu jelu, što mu ga je pripravio Matakit, sjedne za pisaći stol, te počne da sastavlja izvješće, koje je mislio da s prvom poštom pošalje na stalnoga tajnika Akademije znanosti. Bijaše to podroban i točan opis njegova eksperimenta, a popratio ga je s vrlo duhovitom teorijom o reakciji, uslijed koje je mogao nastati onaj veličajni ugljikov kristal.

»Poglavita osebujnost ovoga proizvoda«, pisao je medju ostalim, »leži u njegovoj posvemašnjoj istovjetnosti s prirodnim dijamantom, a pogotovo u tome, što je obavit kamenom žicom.« I doista, Cyprien bijaše čvrsto uvjeren, da ovaj tako čudnovati posljedak imade zahvaliti samo brižnom obloženju cijevi sa zemljom, što ju je brižno odabrao u Vandergaart-Kopju. Okolnost, kako se je jedan dio ove zemlje odljuštio od stijene, da sačini okolo kristala pravu pravcatu ljusku, nije se dala lako protumačiti, te zasada ostade tamnom točkom, koju će kasniji eksperimenti bez dvojbe osvijetliti. Moglo bi se moguće pomisliti, da se tuj radi o posve novom fenomenu kemijskoga srodstva, pa zato si je autor preduzeo, da taj predmet točno prouči. Nije mu bila namjera, da jed-



Trebalo je tri dana, dok se našao prelaz. (Pogl. XIV.)

nim mahom poda potpunu i konačnu teoriju o svom iznašašću. Što je htio, bilo je prije svega to, da ju bez krzmanja objavi cijelome učenome svijetu, da osigura prvenstvo Franceskoj i napokon, da izazove diskusiju i osvetljenje svega onoga, što je njemu samomu ostalo još neobjašnjeno i tamno.

Započev ovu spomenicu i dokazav njome svoju znanstvenu spremu, a nadajući se, da će ju novim opažanjima upotpuniti prije negoli ju odašalje na pravu adresu, povečera mladi inžinir nešto malo i legne na počinak.

Slijedećega jutra ostavi Cyprien svoj stan i tumaraše zamišljeno različitim dijelovima rudokopa. Svuda su ga sretali stanoviti, ne baš osobito prijazni pogledi. Što ih nije opažao, dolazilo je otuda, što je zaboravio na sve posljedice svoga velikoga otkrića, što mu ih je dan prije John Watkins tako surovo predočio, naime, manje ili više blizu propast koncesionara i koncesija Griqualanda. Sve to medjutim bijaše dovoljno, da uznemiri čovjeka u ovoj poludivljoj zemlji, gdje se nije krzmalo, da se vlastitom rukom pribavi pravo, i gdje je sigurnost rada i otuda proizlazeće trgovine smatrala prvim i glavnim zakonom. Čim bi se proizvodnja umjetnih dijamanata razvila do praktične industrije, bili bi neminovno izgubljeni svi oni milijuni, što su uloženi u rudokope Brazilije, kao i one južne Afrike, a da ne govorimo o tisućama propalih egzistencija. Bez dvojbe, mladi je inžinir mogao zadržati za sebe tajnu svoga eksperimenta; ali u tom pogledu bila je njegova izjava vrlo jasna: on bijaše odlučio, da toga ne čini.

S druge strane mogao je John Watkins, otac Alicin tijekom noći — i to vrlo nemirne noći, kojoj nije ni o čem drugom sanjao već samo o nevjerojatnim dijamantima, u vrijednosti od nekoliko milijarda — ovako razmatrati i mozgati. Da Annibal Pantalacci i ostali kopači s nemirom i srdžbom promatraju preokret što ga je Cyprienovo otkriće imalo proizvesti u eksploataciji dijamantnih zemljišta, bilo je posve naravno, jer su ih eksploatirali na svoj vlastiti račun. Za njega ali, kao jednostavnoga vlasnika farme Watkins, bio je položaj posve drugačiji. Kad bi se »claimovi« uslijed padanja cijene draguljima napustili, kad bi sav taj narod kopača odlučio da napusti poljane Griqualanda, bez dvojbe bi se i vrijednost njegove farme u znatnoj mjeri smanjila, njegovi poljski proizvodi ne bi više nalazili tako lagane prodje, njegove kućice i kolibe ne bi se mogle iznajmiti u pomanjkanju najmitelja, a moguće da bi jednoga dana bio prisiljen da napusti takav neproduktivan kraj.

»Dobro!« reče si John Watkins, »dok se to zbude proći će još mnogo godina! Proizvodnja umjetnih dijamanata nije ni prema postupku gospodina Méré-a još praktički provedena! Možda je sve to bilo tek slučajno! Nu bilo to slučajna ili ne, svakako je stvorio dijamant od neizmjerne vrijednosti, i ako ovaj, procijenjen prema vrijednosti naravnoga dijamanta vrijedi oko petdeset milijuna, to će baš zato što je umjetnim načinom proizveden, još poskočiti u cijeni! Jest! toga mladoga čovjeka treba zadržati ovdje pod svaku cijenu! Valja ga, bar za neko vrijeme spriječiti, da to svoje neizmjerno važno otkriće ne rastrubi po cijelome svijetu! Taj kamen mora stalno ući u obitelj Watkinsovu, a ostaviti ju samo uz naplatu pristojnog broja milijuna! Da zadržiš onoga, koji ga je stvorio, za to je uistinu vrlo lako — i za to si ne treba trti glave! Ta tu je Alice, a s Alicom moći ću da otegnem njegov odlazak u Evropu!... Da!... pa ako bi mu je morao obećati za ženu!... pa ako bi mu ju pače i morao dati za ženu!«

Zacijelo, pod pritiskom proždrljive lakomosti, bio bi John Watkins i na to spreman! Kod cijele te stvari imao je pred očima samo sebe i mislio je samo na sebe! Ukratko, ako je stari sebičnjak mislio na svoju kćer, desilo se to samo radi toga, da si kaže:

»Napokon, Alice ne će se moći potužiti! Taj mladi, učeni ludjak zapravo je vrlo čestit! On ju ljubi a čini mi se, da i ona nije ostala ravnodušna prema njegovoj ljubavi. Što dakle može da bude boljega, nego sjediniti dva srca, koja su stvorena jedno za drugo... ili im barem obećati to sjedinjenje, dok se cijela stvar dovoljno razbistri!... Tako mi svetoga Ivana, moga zaštitnika, do vraga i Annibal i Pantalacci i njegovi drugovi, svatko je sebi najbliži pa i ovdje u Griqualandu!«

Tako je mudrovao Jon Watkins, udešavajući tu idealnu tezulju, na kojoj je budućnost kćerke dovodio u ravnotežu sa jednostavnim komadom kristaliziranoga ugljika, i bio je sav sretan u pomisli, da su si obe strane uzdržale ravnotežu.

Drugo jutro bila je njegova odluka gotova: nije hotio da išta prenagli, već pustiti stvarima da se same razvijaju, ne brineći se mnogo za put, kojim će poći.

Prije svega, bilo mu je do toga, da opet vidi svoga stanara — što je bilo lako, jer je mladi inžinir svaki dan dolazio na farmu — ali on je htio da opeta vidi i glasoviti dijamant, koji je u njegovim sanjama ponarasao do bajoslovne veličine.

Mr. Watkins podje dakle prama Cyprienovoj kućici, koji se u to rano, jutarnje doba još ondje nalazio.

»No, mladi prijatelju,« započe on tonom dobra raspoloženja, »kako ste sproveli ovu noć . . . prvu noć iza vašeg velikog otkrića?«

»O, vrlo dobro, gospodine Watkins, vrlo dobro!« odvrati mladić hladno.

»Kako, vi ste mogli da spavate?!«

»Baš kao obično!«

»Svi ti milijuni što su izašli iz te peći,« prihvati Mr. Watkins, »nisu li vas bunili u snu?« nastavi Mr. Watkins.

»Ni u kojem pogledu,« odgovori Cyprien. »Da se dobro razumijemo, gospodine Watkins, taj dijamant vrijedio bi te milijune samo onda, kada bi bio djelo prirode, a ne dijelo kemičara . . .«

»Da! da! gospodine Cyprien! Nu jeste li vi sigurni da ćete načiniti još jedan . . . ili više njih? . . . Bi li se vi zajamčili za to?«

Znajući dobro, da bi takav eksperimenat mogao uroditi i neuspjehom, krzmao je Cyprien s odgovorom.

»Eto, vidite!« nastavi John Watkins. »Vi se ne možete zajamčiti! . . . Do daljnih dakle pokušaja i uspjeha vaš će dijamant zadržati svoju neizmjernu vrijednost! . . . Zašto dakle već sada svakomu govoriti, da je to umjetni kamen?«

»Ponavljam vam,« odvrati Cyprien, »da tako važnu znanstvenu tajnu ne mogu zadržati za sebe!«

»Da! . . . da! . . . znam ja to!« reče John Watkins, davši mladiću znak da šuti, kao da bi ih tko izvana mogao čuti. »Da! . . . da! . . . O tom ćemo jošte govoriti! . . . Svakako se ne brinite za Pantalaccija i za ostale! Ti će šutjeti o vašem otkriću, jer je u njihovom interesu da o tome ne govore! . . . Vjerujte mi . . . pričekajte! . . . a prije svega budite uvjereni, da se moja kćerka i ja, osobito veselimo vašemu uspjehu! . . . Da! . . . vrlo veselimo! . . . Ali ne bi li mogao još jednom vidjeti taj glasoviti dijamant? . . . Jučer sam jedva imao vremena da ga pobliže razgledam! Biste li mi htjeli dozvoliti . . .

»Nažalost, nemam ga više!« odgovori Cyprien.

»Vi ste ga već poslali u Francusku!« povika Mr. Watkins sav poništen s te pomisli.

»Ne . . . još ne! . . . U surovom stanju ne bi se mogla prosuditi njegova ljepota! Umirite se stoga!«

»Komu ste ga dakle predali? Tako vam svih svetaca stare Engleske, komu?«

Predao sam ga Jakobu Vandergaartu na brušenje i ne znam, kamo ga je on odnio.«

»Vi da ste povjerili takav dijamant toj staroj ludi?« povika John Watkins uistinu bijesan. »Ta to je ludost, gospodine! Prava ludost.«

»Pah!« odvrati Cyprien, »pomislite samo, šta bi Jakob ili tkomu drago započeo s dijamantom, čija vrijednost za one, koji mu ne znadu podrijetla, iznosi najmanje pedeset milijuna? Mislite li, da bi bilo tako lako, da ga kriomice proda?«

Mr. Watkins bio je zatečen ovim argumentom. Dijamant tolike vrijednosti zaista se nije mogao tako lako otudjiti. Pa ipak bio je farmer uznemiren i bio bi mnogo, da . . . mnogo! . . . dao za to, da ga neoprezni Cyprien nije povjerio staromu kamenaru . . . ili da se je stari kamenar barem već povratio sa svojim dragocjenim kamenom u Griqualand!

Jakob Vandergaart zahtijevao je ali mjesec dana vremena a John Watkins kakogod je bio nestrpljiv, morao se je hoćeš nećeš strpiti.

Ne treba tek reći, da njegovi svagdanji drugovi Annibal Pantalacci, Herr Friedel i Židov Nathan, nisu nijednog od slijedećih dana propustili zgodu a da ne napadaju čestitoga kamenara. U Cyprienovoj odsutnosti govorili su često o njemu i svakiputa spominjali John Watkinsu, kako vrijeme prolazi a stari se Jakob Vandergaart ne vraća.

»Pa zašto da se i povrati u Griqualand,« govoraše Friedel, kada mu je tako lako, da zadrži za sebe taj dijamant tako ogromne vrijednosti, kojemu ništa ne odaje njegovo umjetno podrijetlo?«

»Jer ga ne bi mogao prodati!« odvrati Mr. Watkins navodeći argumenat mladoga inžinira, prem sada već nije dostajao da ga umiri.

»Krasna li mi razloga!« odvrati Nathan.

»Da krasna li razloga!« doda Annibal Pantalacci, »i vjerujte mi, stari taj krokodil u taj je čas već preko sviju brda! Ništa laglje, a osobito za njega, da promijeni oblik kamenu, da ga više ne možeš prepoznati. Ta vi i ne znate, koje je boje! Tko mu brani da ga raskoli u četiri do šest komada i izbrusiv ih načini više dijamanata, svaki još od pristojne veličine?«

Ovakovi razgovori smutiše dušu Mr. Watkinsa, koji je već počeo misliti, da se Jakob Vandergaart već ne će vratiti.

Jedini Cyprien, čvrsto je vjerovao u poštenje staroga kamenara i odlučno tvrdio, da će se u odredjeni dan povratiti. I imao je pravo.

Jakob Vandergaart povratio se je četrdeset i osam sati prije urečenoga roka. Marljivost njegova i oduševljenje kod posla bilo je toliko, da je dospio da u dvadeset i sedam dana izbrusi dijamant. Noću je ušao opet u svoju kućicu, da ga na brusu konačno ulašti, a ujutro, dvadeset i devetoga dana, vidje Cyprien starca opeta kod sebe.

»Evo kamena!« reče jednostavno i postavi malenu drvenu kutiju na stol.

Cyprien otvori kutijicu i zasta sav zaslijepljen.

Sa podloge od bijelog pamuka bacao je ogromni crni kristal, u obliku romboidičkog dvanaesterca, svoje prizmatične zrake tolikom vatrom, da se činilo cijeli je laboratorij njima rasvijetljen. Ovaj spoj boje, kao tinta crne, savršene upravo dijamantne prozirnosti i lomivosti bez premca, proizveo je ovaj čudesni i divni efekat. Čovjek je osjećao, da stoji pred pojavom uistinu jedinstvenom, da gleda igru prirode, kojoj zacijelo nema ravne. Ostaviv mu vrijednost posvema po strani, sam sjaj dragulja glasno je govorio za nju.

»To nije samo najveći, nego je i najljepši dijamant što ga ima na svijetu!« reče Jakob Vandergaart ozbiljno i nekim očinskim ponosom. Teži četiristotrideset i dva karata! Vi si možete laskati, drago dijete, da ste stvorili remek-djelo, a vaš pokus da je bio majstorluk!«

Cyprien nije ništa odgovorio na pohvalu staroga kamenara. On sam smatrao se samo začetnikom čudnovatoga otkrića — i ništa više. Bez dvojbe mnogo se je njih na tom polju anorganske kemije već mučilo a bez uspjeha, koji je njemu bilo dano da polući. No kakove će korisne posljedice imati proizvadjanje umjetnih dijamanata za ljudsko društvo? Neminovno ono će u odredjeno vrijeme upropastiti sve one, koji živu od trgovine s dragim kamenjem, dok obogatiti ne će nikoga.

Razmišljajući u sebi tako, zapane mladi inžinir opet u opojnost, kojoj se je bio podao prvo vrijeme nakon svoga otkrića. Da! sada, gdje je taj dijamant izašao ispod ruku Jakoba Vandergaarta tako divan, sad mu se nije više pričinjao kao bezvrijedni kamen, kojemu domala već ne će pripadati ni prednost rijetkosti.

Cyprien pograbi ponovno kutijicu, u kojoj se je krijesio neisporedivi dragulj i stisnuv toplo ruku starčevu, zaputi se prema farmi Mr. Watkinsa.

Farmer sjedjaše potišten u svojoj sobi, jošte uvijek nemiran, jošte uvijek uzbudjen, očekujući povratak Jakoba Vandergaarta, koji mu se pričinjao tako nevjerojatnim. Njegova kći bijaše uz njega, mireći ga što je bolje mogla.

Cyprien otvori naglo vrata i zasta časkom na pragu.

»No što je?« zapita živahno John Watkins, digav se žurno.

»Eto, poštenjačina Jakob Vandergaart upravo se je jutros povratio!« odvrati Cyprien.

»S dijamantom?«

»S dijamantom, divno izbrušenim, koji još uvijek važe četiristotrideset i dva karata!«

»Četiristotrideset i dva karata!« povika John Watkins. I vi ste ga donijeli sa sobom?«

»Evo ga!«

Farmer pograbi kutijicu, otvori ju, a njegove velike oči krijesile su se skoro isto tako kao i dijamant, kojega je promatrao tupavim začudjenjem duševno neprisebnoga. Sada, kad mu bje dano da drži medju svojim prstima tako ogromnu vrijednost što ju je predstavljao taj dragulj u tako laganoj, priručnoj, tjelesnoj, a opet sjajnoj formi, njegovo je udivljenje prelazilo u zanesenost upravo smiješnu. Mr. Watkins plačljivim je glasom govorio s dijamantom, kao da je živo biće:

»Oh lijepa li ponosna i sjajna kamena!...« govoraše on. »Dakle si se opet povratio, drago moje!... Pa kako si prekrasan!... Kako težak!... Kolika li ti je samo vrijednost u dobrim, zvučnim guinejama!... Pa što će iz tebe da bude, krasoto moja?... Da te pošaljemo u Cap, a otuda u London, da te vide pa da ti se dive?... Tko bi ali bio toliko bogat, da te kupi! Niti sama kraljica ne bi si mogla dozvoliti ovolikog luksusa!... To bi progutalo njene dohotke od dvije ili tri godine!... Trebati će odluke parlamenta, sabiranja u narodu!... Tako će i biti, budi samo miran!... I ti ćeš poći, i ti takodjer, otpočineš u londonskom Toweru, kraj Koh-i-noora, koji će prema tebi biti tek maleni dječarac!... Kolika li može da ti je vrijednost, drago moje?«

I on stane u duhu računati:

»Dijamant Carev kupljen je po Katarini II. za jedan milijun rubalja u gotovom i devedeset i šest tisuća franaka doživotne rente! Zacijelo ne bi bilo ni najmanje pretjerano, da se za ovoga ovdje traži jedan milijun sterlinga i petstohiljada doživotne rente!«

Uto mu sunu iznenada u glavu:

»Gospodine Méré, ne mislite li vi, da bi vlasnika takovoga kamena trebalo uzvisiti na čast paira? Sve vrsti zasluga imaju pravo da budu zastupane u gornjoj kući, a posjedovati takov dijamant, nije tek obična zasluga!... Pogledaj kćerko moja, pogledaj! Dva oka zaista ne dostaju, da se nadive takovom kamenu!«

Prvi puta u svome životu promatraše Miss Watkinsova jedan dijamant nekim interesom.

»Uistinu prekrasan je... Sja se poput ugljena, što i jest, no poput užarenoga ugljena!« reče ona, uzev ga oprezno iz njegovoga pamučnoga ležaja.

Nato se, instinktivnom kretnjom, — što bi na njenom mjestu učinila i svaka druga mlada djevojka — približi se ogledalu što je visilo povrh kamina i stavi si skupocjeni dragulj na čelo, pored svoje plave kose.

»Zvijezda zlatom okovana!« reče galantno Cyprien, koji se protiv svoga običaja dao na to, da načini madrigal.

»Istina je!... Mogli bi ga nazvati zvijezdom!« kliknu Alice pljesnuv veselo rukama. »Pa dobro, ostavimo mu to ime. Okrstimo ga »Zvijezdom Juga«. Hoćete li, gospodine Cyprien? Nije li tako crn kao urodjenice-ljepotice ove zemlje, a sjajan kao zviježdje našega južnoga neba?«

»Pa neka bude »Zvijezda Juga«, reče John Watkins, kojemu je bilo malo do imena. »Ali pripazi, da ti ne ispane iz ruku!« nastavi on preplašeno, videći naglu kretnju mlade djevojke. Razbio bi se poput stakla!«

»Zaista?... Zar je to tako krhka stvarca?« odvrati Alice, metnuv dragulj s priličnim prezirom opeta u kutijicu. »Uboga zvijezdo, ti si dakle samo zviježdje za smijeh, posve obični čep za bocu!«

»Čep za bocu!...« povika John Watkins skoro bez daha. »Toj djeci nije ništa sveto...«

»Gospojice Alice,« rekne nato mladi inžinir, »vi bijaste ona, koja me je potaknula da pokušam praviti umjetne dijamante! Vama imade ovaj kamen da zahvali svoj opstanak!... Ali u mojim očima on je igračka, koja ne će imati nikakove trgovačke vrijednosti, čim mu se sazna za podrijetlo!... Vaš otac dozvoliti će mi, bez dvojbe, da vam ga podarim kao uspomenu na vaše sretno uplivisanje moga rada!«

»Kako?« klikne John Watkins, koji nije mogao sakriti što je osjećao kod ovog... neočekivanog... prijedloga.

»Gospojice Alice,« opetova Cyprien, »ovaj dijamant je vaš! a vam ga nudjam... ja vam ga darujem!«

Umjesto svakoga odgovora pruži Miss Watkinsova mladiću ruku, koju ovaj nježno stisnu u svojoj.

XI.

„Zvijezda Juga".

Vijest o povratku Jakoba Vandergaarta brzo se je raširila. I odmah pohrli mnoštvo posjetnika prema farmi, da si pogleda to čudo Kopja. Ovdje domala sazna da dijamant pripada Miss Watkinsovoj, no da je njezin otac, mnogo više nego ona sama, pravim posjednikom njegovim. Ovaj eto dijamant, djelo ljudske ruke, a ne djelo prirode, pobudio je sveopću znaličnost.

Ovdje se ali mora opaziti, da u javnost jošte ne bijaše ništa prodrlo o umjetnom podrijetlu toga dijamanta. U jednu ruku ne bijaše kopači Griqualanda tako nerazboriti da izbrbljaju tajnu, koja bi mogla prouzročiti njihovu neposrednu propast. U drugu ruku, sam Cyprien, ne hoteći da išta povjeri slučaju, nije o tome još ništa govorio, već je odlučio, da izvješće o »Zvijezdi Juga« ne odašalje prije, negoli mu uspjeh bude potvrdjen ponovnim pokušajem. Htio je da bude siguran da će ono, što je izveo prvi puta, moći izvesti i po drugi puta.

Sveopća znaličnost bijaše dakle vanredno pobudjena, a John Watkins nije već pristojnosti mogao kratiti da joj ne udovolji, a to više, što je to i njegovoj taštini laskalo. On postavi dakle »Zvijezdu juga« na lakoj pamučnoj podlozi, na glavicu maloga stupa od bijeloga mramora, što se je uzdizao nasred kamina u njegovoj sobi za primanje i sjedeći pred njim čitav dan, u svome naslonjaču, bdio je nad tim neusporedivim draguljem, i pokazivao ga svakome, tko je došao da ga vidi.

James Hilton bijaše prvi, koji ga je upozorio, kako je ovakovo ponašanje nerazborito. Zar on ne vodi računa o tome, koliko se

izvrgava opasnosti, kada svačijim očima izlaže ovako golemu vrijednost, što ju krije pod svojim krovom? Po Hiltonovom nazoru bijaše neophodno nužno, da zatraže iz Kimberleya posebnu redarstvenu stražu, jer već naredne noći mogla bi se dogoditi kakova nesreća.

Uprepašten s ove mogućnosti, požurio se je Mr. Watkins da posluša mudri savjet svojega gosta, i odahnuo je istom onda, kad je podvečer ugledao, kako dolazi odio okonjenih redara. Ovih dvadeset i četvero ljudi bude nastanjeno u pokrajnjim zgradama farme.

Porast znatiželjnika bivao je od dana u dan sve to veći, a slava »Zvijezde Juga« doskora je prešla granice okružja, da se raširi sve do najudaljenijih gradova zemlje. Dnevnici kolonije donašali su članke za člancima, da opišu njenu veličinu, njen oblik, njenu boju i njen sjaj. Telegrafski kabel u Durbanu preuzeo je na sebe, da sve pojedinosti priopći preko Zanzibara i Adena ponajprije Evropi i Aziji, a zatim obim Amerikama i Oceaniji. Fotografi otimali su se o čast, da snime sliku prekrasnoga dijamanta. Po nalogu ilustrovanih journala doputovali su posebni crtači, da ga prikažu u slici. Konačno postade stvar pravim dogodjajem za čitav svijet.

I priča se umiješa u to. Medju kopačima kolale su fantastične priče o tajinstvenim osebinama, koje su mu se pridavale. Šaputalo se, da crni kamen ne može a da »ne donese nesreću!« Iskusni ljudi kimali su glavom i izjavljivali, da ovaj djavolov kamen radije vide u kući Watkinsovoj, nego li u svojoj. Ukratko, ogovaranja pače i klevetanja, koja prate sve što je znamenito, nisu manjkala ni »Zvijezda Juga«, koja se — što je i naravno nije radi toga uznemirivala i nastavila da baca

... obilje svijetla
Na klevetnike svoje tamne!

S Johnom Watkinsom bijaše ali sasvime drugojačije, jer su ga ova babja naklapanja tjerala do zdvojnosti. Pričinilo mu se, kao da u neku ruku umanjuju vrijednost kamenu, pa ih je smatrao kao osobnu uvredu. Nakon što su došli da njegovome kamenu iskažu počast i gouverner kolonije i časnici susjednih posada, poglavarstva, zvaničnici i sve korporacije, vidjao je u tim slobodnim primjedbama, kojima su se usudili izražavati o njemu — skoro neko svetogrdje.



Strašno rikanje odgovori na taj napadaj. (Pogl. XIV.)

Da stane na kraj takovim glupostima, a povrh toga da udovolji svojoj poždrljivosti, odluči da pripravi veliku gozbu u čast milogа mu dijamanta, koji je namjeravao da pretvori u kovani novac — pa rekao Cyprien što mu drago, a njegova kćerka ma koliko želila da ga zadrži u obliku dragulja. Utjecaj želuca na mnijenja velikoga broja ljudi, žalibože, tolik je, da je objava o tome ručku dostajala, da s jednoga dana na drugi posvema preokrene javno mnijenje u Vandergaart-Kopju. Vidjalo se ljude, koji su se pokazivali vrlo nazlobni prema »Z v i j e z d i J u g a«, kako najednom udaraju u druge diple, kako govore da ovaj kamen nema onog zlog uticaja što mu se pripisuje i kako ponizno traže, da budu pozvani kod Johna Watkinsa.

O ovoj časti dugo će se jošte govoriti u kotlini Vaala. Onoga dana sakupilo se do osamdeset gosti oko stola pod šatorom, koji su nadogradili s jedne strane odaje za primanje, kojoj su u tu svrhu porušili jedan od zidova.

»Caron royal«, golema pečenica, načinjena od govedjeg hrpta, zauzela je sredinu stola, a oko nje poredali se čitavi jaganjci i zastupnici svih vrsti divljači ovoga kraja. Čitava brda povrća i voća, čitave bačve piva i vina, naslagane tu i tamo i već načete, upotpunjavahu raspored ove zaista raznolike gozbe.

Na stalku svome, iza ledja Johna Watkinsa, a opkoljena zapaljenim svijećama, predsjedala je »Z v i j e z d a J u g a« svečanosti, što bje priredjena njoj u čast.

Kod stola je posluživalo oko dvadesetak, za ovu zgodu najmljenih Kafera, pod vodstvom Matakitovim, koji se je ponudio, da će s njima ravnati — naravno sa dozvolom svoga gospodara.

Osim redarstvenog osoblja, kojemu se je Mr. Watkins na taj način želio zahvaliti za budnost njegovu, našle su se ovdje sve važnije ličnosti logora i okolice, Mathys Pretorius, Nathan, James Hilton, Annibal Pantalacci, Friedel, Thomas Steel i do pedeset drugih.

Pače i životinje farme, kao bivoli, psi a poglavito Miss Alicini nojevi, dobili su svoj dio od te gozbe, dolazeći moljakati po koji komadić.

Alice, sjedeći sučelice svome ocu na donjem kraju stola, vršila je ulogu domaćice prirodjenom joj gracijom, nu s pritajenom tugom s odsuća dviju osoba, jer mu je dobro poznavala razloga: ni Cyprien Méré ni Jakob Vandergaart nisu pribivali ovoj gozbi.

Mladi inžinir uvijek je po mogućnosti izbjegavao društvo Friedelovo, Pantalaccijevo i njihovih drugova. Povrh toga poznavao je on nakon svoga otkrića njihove nimalo dobrohotne namjere pogledom na njega, a pogotovo njihove prijetnje protiv obretnika ove umjetne proizvodnje, koja ih je mogla uništiti od glave do pete. On se dakle suzdržao i nije osvanuo na gozbi. Što se tiče Jakoba Vandergaarta — glede kojega je John Watkins poduzeo odlučne korake da pokuša izmirenje — on odbi ponosno sve te pokušaje.

Gozba se primicala kraju. Ako je sve prošlo u najboljem redu, bilo je zato, što je prisutnost Miss Watkinsove i najsurovijem gostu nalagala neku pristojnost, premda je jadni Mathys Pretorius kako uvijek tako i sada bio ciljem Pantalaccijevih loših šala; on je nesretnome Boeru pričao same uznemirujuće vijesti. Umjetni vatromet imao se je zapaliti pod stolom!... Da se čeka samo na to, dok se Miss Watkinsova udalji, pa da se najdebljeg čovjeka u družtvu osudi da popije nadušak dvanaest boca gina!... Da se pomišlja na to, da se svečanost završi velikim šakanjem i općim bojem na revolvere.

Ali ga u tome prekinu John Watkins, koji je u svojem svojstvu kao stoloravnatelj udario u stol drškom svoga noža, da izreče uobičajene nazdravice. Sve se stišalo. Amfitrion, ispraviv se u svoj svojoj veličini, podboči se s oba palca o stolnjak, i započe svoj govor od mnogoga pića malo nesigurnim glasom.

On reče, da će mu ovaj dan ostati najvažnijom uspomenom njegova života i kao kopača i kao poljodjelca. Nakon kušnja prepaćenih u mladosti svojoj, vidjeti se sada u tom bogatom kraju Griqualanda, okružen s osamdeset prijatelja, okupljenih da proslave najveći dijamant na svijetu, to je veselje, što se ne zaboravlja!... Istina je, da će možda sutra već koji od poštovanih drugova što ga okružuju naći još veći kamen od ovoga! A to je baš interesantna i poetična strana u životu kopača! (Živahno odobravanje). Tu sreću želio bi on od sveg srca svojim gostima!... (Smijeh, odobravanje). On drži, da može dapače ustvrditi, da bi teško bilo onoga zadovoljiti, tko se na njegovom mjestu ne bi smatrao zadovoljenim!... Na koncu pozvao je goste, da piju u prospjeh Griqualanda, za stalnost cijena dijamanta — ma kolika se u tome razvila konkurencija — napokon za sretan put »Z v i j e z d e J u g a« u svijet, da pronese divni svoj sjaj ponajprije u Cap. a tada u Englesku.

»Ali,« reče Thomas Steel, »ne će li biti opasno, da se kamen tolike vrijednosti otpremi u Cap?«

»Oh! on će imati sigurnu pratnju!...« odvrati Mr. Watkins. »Mnogo je već dijamanata na taj način otpremljeno i sretno su prispjeli svome cilju!«

»Dapače i onaj gospodina Dueurix de Sancy-a,« reče Alice, »no ipak bez požrtvovnosti njegovog sluge ne bi...«

»No šta mu se tako izvanredna desilo?« zapita James Hilton.

»Slušajte dakle priču,« odvrati Alice, a da se nije dala mnogo moliti:

»Gospodin de Sancy bio je francuski plemić na dvoru Henrika III. Posjedovao je glasoviti dijamant, koji još i danas nosi njegovo ime. Mimogred taj je dijamant već štošta proživio. Ponajprije bio je vlasnost Karla Smjeloga, koji ga je nosio uza se, kad bje ubijen pod zidovima Nancy-a. Neki švicarski vojnik našao je taj kamen na lješini vojvode Bourgundskoga i prodao ga za jednu forintu nekom siromašnom svećeniku, koji ga je za pet ili šest forinti odstupio nekomu Židovu. U vrijeme kad je dospio u ruke gospodina de Sancy-a, bila je kraljevska blagajna u velikoj neprilici i gospodin de Sancy pristao je na to, da založi svoj dijamant, kako bi kralju namaknuo novaca. Posudjivač nalazio se je u Metzu. Valjalo je dakle povjeriti dragulj jednome sluzi, da mu ga onamo odnese.«

»Zar se ne bojite, da bi taj čovjek mogao pobjeći s njim u Njemačku?« govorili su gospodinu de Sancy-u.

»Ja sam siguran za njega!« odgovori ovaj.

Unatoč te sigurnosti, niti je taj čovjek a niti dijamant prispio u Metz. Dapače i dvor se počeo rugati gospodinu de Sancy-u.

»Ja sam siguran za moga slugu,« ponavljaše on. »Mora da je ubijen!«

»I doista, kad su ga tražili, uspjelo im je naći njegovu lješinu u nekoj grabi kraj ceste.«

»Otvorite ga,« reče gospodin de Sancy. »Dijamant mora da je u njegovom želucu.«

»Učiniše kako je naložio, tvrdnja njegova pokaza se ispravnom. Priprosti junak, kojemu povijest nije sačuvala ni imena, ostao je sve do smrti vjeran svojoj dužnosti i poštenju, potamniv

sjajem svoga djela — kako javlja neki stari kroničar — sjaj i vrijednost dragulja, što ga je nosio.«

»Vrlo bi me čudilo«, dometnu Alice, završujući svoju pripovijest, »kad »Z v i j e z d a J u g a« u danoj prilici ne bi na svom putu naišla na jednaku odanost!«

Jednoglasno odobravanje popratilo je ove riječi Miss Watkinsove, a osamdeset ruku podiglo je jednaki broj čaša i nehotice se pogledi sviju svrnuše prema kaminu, da iskažu svoju počast tom neprispodobivom dragulju.

»Z v i j e z d e j u g a« nije više bilo na stalku, gdje se još malo prije krijesila iza ledja Johna Watkinsa!

Preneraženje ovih osamdeset lica bilo je tako očito, da se i amfitrion naglo okrenuo da vidi, što je tome razlog.

Jedva što je ustanovio, klone kao gromom ošinut u svoj naslonjač.

Svi se natisnuše oko njega, razvezaše mu ovratnik i polijevahu mu glavu vodom... Napokon povrati mu se svijest.

»Dijamant!« zaurla gromornim glasom. »Dijamant! Tko je uzeo dijamant?«

»Gospodo, neka se nitko ne udalji!« reče vodja redarstvenog odjela, odrediv da se zaposjednu svi izlazi iz dvorane.

Svi se gosti zgledaše prestrašeno i izmjenjivahu šapčući svoje dojmove. Nije prošlo još ni pet časaka, kako je većina njih još vidila dijamant ili bar držala da ga vidi. Ali kanačno valjalo je priznati, da je dijamanta nestalo.

»Ja zahtijevam da se pretraže svi prisutni, prije nego li odu!« predloži Thomas Steel svojom običnom otvorenošću.

»Da!... Da!...« odvrati društvo kao iz jednog grla, gotovo jednodušno.

Taj predlog čini se, podao je Johnu Watkinsu tračak nade.

Redastveni časnik naloži svim gostima da se postave na jednu stranu dvorane, a nato se najprije sam podvrgnu zatraženom pretraživanju. On si prevrnu sve džepove, svuče si cipele i dade si opipati cijelo odijelo. Nato je jednako postupao sa svakim od svojih ljudi. Napokon prolazili su kraj njega gosti jedan po jedan i biše podvrgnuti najpomnijoj pretragi.

Pretraga ta ali nije dovela do nikakova rezultata.

Nato budu svi kutovi i uglovi blagovališta najpomnije pretraženi... Dijamantu nigdje ni traga!

»Preostaju jošte Kaferi, koji su nas dvorili kod stola!« reče redarstveni časnik, koji nije htio otići neobavljena posla.

»To je jasno!... Kafri su to bili!« dobio je za odgovor. »Oni su poznati kao tatovi, pa su mogli i to izvesti!«

Ti siromaci izašli su medjutim malo prije zdravice Johna Watkinsa, jer nije više trebalo njihove posluge. Šćućurili su se vani, oko velike vatre pod vedrim nebom i prije negoli će iskazati poštu jelu što je preostalo od gozbe, upriličiše koncerat po svome ćefu, a po običaju kakav je u zemlji Kafera. Gitare načinjene iz tikava, frule u koje se na nos pirilo, zvučni tam-tami svake vrsti, započimali su onu zaglušnu kakofoniju, koja je preteča svake velike glazbene izvedbe južnoafričkih urodjenika.

Kaferi ti nisu zapravo ni znali što se od njih hoće, kad su ih unutra pozvali da im pretraže njihovu i onako oskudnu odjeću. Razumili su samo to, da se radi o kradji dijamanta velike vrijednosti.

Kao i predjašnje pretrage ostaše i ove bez svakoga uspjeha i koristi.

»Ako je tat medju ovim Kaferima — a mora da je medju njima — tada je već deset puta imao i suviše vremena da spremi svoj plijen na sigurno mjesto!« opazi zgodno jedan od gostiju.

»To je jasno«, reče redarstveni časnik, »ali da ga otkrijemo, ima možda samo jedno sredstvo, a to bi bilo, da se obratimo na kojega vračara njihova plemena. Takovo sredstvo više puta uspije...«

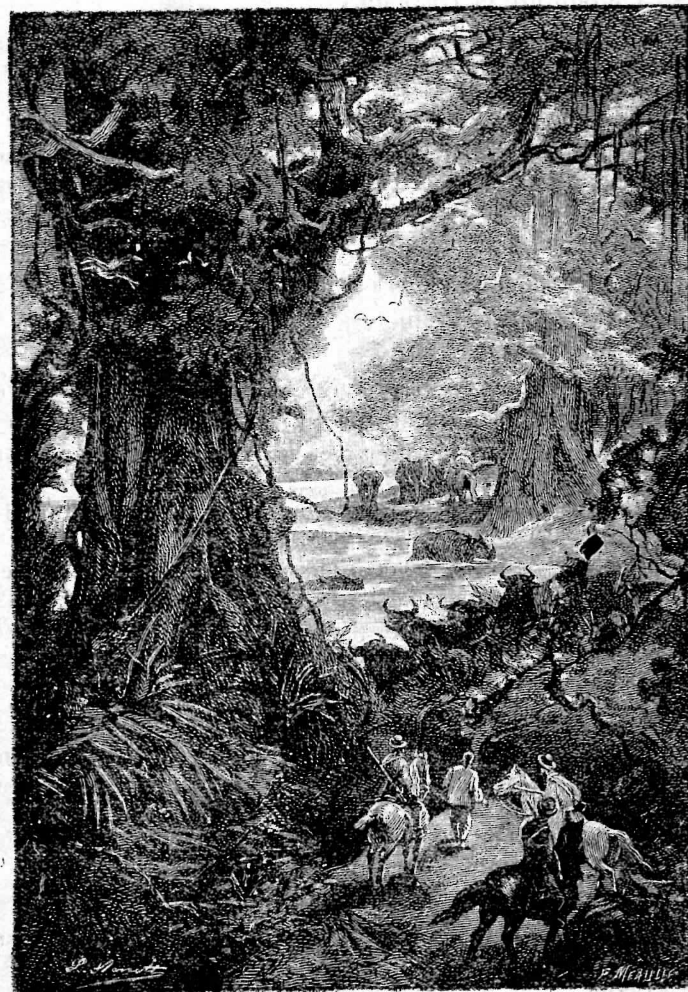
»Ako mi dozvolite«, upade mu u riječ Matakit, koji se još nalazio kod svojih zemljaka, »tad mogu ja to pokušati!«

Ponuda ta bude smjesta primljena, a gosti se poredaše okolo Kafera. Matakit, navikao već na tu ulogu vračara, spremi se da započne svoju istragu.

»Sada ću pokušati sa šibama!« reče on nakon ovih priprema.

Rekav to, podje do obližnjega grma, ureže dvadeset šiba, točno ih izmjeri i najednako dugo podreže, to jest na dvanaest engleskih palaca. Tada ih razdijeli medju Kafre, koji su u redu stajali, metnuv prije toga jednu za sebe na stranu.

»Sad možete poći na četvrt sata kudagod vas je volja,« reče on svečano svojim zemljacima, »i ne ćete se vratiti prije, negoli



U hladu ogromnih baobaba pasla su stada... (Pogl. XV.)

čujete udarati u tam-tam! Ako se tat nalazi medju vama, njegova će se šiba produljiti za tri prsta.«

Kafri se razidjoše očito vrlo potišteni tim kratkim nagovorom, poznavajući vrlo dobro sudovanje u Griqualandu, po kojem te brzo uhvate, i ne davši ti ni vremena za opravdanje još brže objese.

Gosti, koji su zanimanjem pratili sve pojedinosti ovoga prizora, naravno da su se požurili da ga tumače svaki na svoj način.

»Tat će se čuvati da se povrati, ako se nalazi medju njima!« opazi jedan.

»Pa dobro! To bi ga baš odalo!« reče drugi.

»Pah! Bit će zacijelo lukaviji od Matakita, pa će za tri prsta podrezati svoju šibu, da spriječi porast, koji mu prijeti!«

»Na to vračar po svoj prilici i čeka, jer upravo takovo nespretno pokraćivanje dostajalo bi da oda krivca!«

Medjutim prodjoše petnajst minuta i Matakit udariv oštro u tam-tam pozva optužene natrag.

Povratiše se svi do zadnjega, poredaše se pred njim i predaše mu svoje šibe.

Matakit ih primi, načini od njih snopić i nadje da su sve potpuno jednake. Spremao se dakle da ih odloži i da izjavi, kako taj odlučujući pokus govori za poštenje njegovih zemljaka, kadli se dosjeti da izmjeri šibe, što mu ih vratiše i da ih isporedi s onom, što ju je sebi pridržao.

Svaka je bila za tri prsta kraća!

Siromašci mudro se domisliše, da poduzmu ovakovu mjeru opreznosti protiv produženja, koje se je po njihovom sujevjernom mišljenju moglo lako desiti. To baš nije govorilo za osobito čistu savjest tih ljudi, i bez dvojbe je svaki od njih tijekom vremena ukrao po koji dijamant.

Sveopći smijeh popratio je to neočekivano otkriće. Matakit obori oči, očito ga bilo stid, što ga je ovdje u civilizovanom svijetu izdalo sredstvo, kojemu je uspješnost toli često iskušao u svome kraalu.

»Gospodine, ne preostaje nam drugo, već da priznamo svoju nemoć!« reče nato redarstveni časnik, pozdraviv na vojničku Johna Watkinsa. »Možda ćemo sutra biti sretniji, ako obećamo veliku nagradu svakomu onomu, koji bi nas mogao dovesti tatu u trag!«

»Tat!« povikne Annibal Pantalacci. »Zašto da to ne bude baš ovaj ovdje, koga ste odabrali da sudi svojim zemljacima?«

»Što hoćete time reći?« zapita redarstveni časnik.

»No ... ovaj Matakit, koji je preuzeo na sebe ulogu vračara, da uzmogne od sebe odvratiti sumnju!«

Da je tkogod u taj čas promatrao Matakita, bio bi opazio, kako mu se je lice čudno otegnulo, kako je brzo ostavio dvoranu i što ga noge nosile pohrlio k svojoj kolibi.

»Da!« nastavi Napolitanac. »On je bio jedan od onih, koji su nas dvorili kod stola! To je prevejanac i lopov, kojega je gospodin Méré osobito zavolio, a da ni sam ne zna zašto!«

»Matakit je pošten, ja jamčim za nj!« kliknu Miss Watkinsova, spremna da se stavi na branik Cyprienovog sluge.

»Eh! Kako ti to možeš znati?« odvrati John Watkins. »Da! ... On bi bio podoban da posegne za »Z v i j e z d o m J u g a!«

»On ne može da je daleko!« prihvati redarstveni časnik. »Časak samo, i mi smo ga pregledali. Nadje li se dijamant u njega, dobit će iznajprije toliko batina, koliko dijamant važe karata, i ako od toga ne umre, objesit ćemo ga poslije četiristo trideset i drugoga udarca!«

Miss Watkinsova drhtaše od straha. Svi ovi poludivlji ljudi odobravali su ogavnu tu presudu redarstvenoga časnika. Ali kako da umekša ove surove duše, bez trunka savjesti i milosrdja?

Čas kasnije bili su Mr. Watkins i njegovi gosti pred Matakitovom kolibom i provališe joj vrata.

Matakit ne bijaše unutra, i uzalud su ga čitavu noć čekali.

Ni sjutradan nije se povratio, pa tako je valjalo razložno predmjevati, da je ostavio Vandegaart-Kopje.

XII.

Pripreme za put.

Sjutradan ujutro, kad je Cyprien Méré saznao, što se dogodilo jučer prigodom gozbe, bilo mu je prvo da prosvjeduje protiv teške objede, kojom mu objediše slugu. Nikako nije mogao dozvoliti, da bi Matakit bio počinio takovu kradju i u tom pogledu

jednako je dvojio kao i Alice. Zapravo on bi prije bacio sumnju na Anibala Pantalacci-ja, Herr Friedela, Nathana ili bilo koga drugoga, za koje je držao, da ih se treba čuvati!

Medjutim, teško je bilo zamisliti, e bi koji Evropejac mogao počiniti takav zločin. Za sve one, koji mu nisu znali podrijetla, bila je »Zvijezda Juga« prirodni dijamant, a dosljedno tome od tolike vrijednosti, da bi bilo vrlo teško riješiti ga se.

»Pa ipak nije moguće, da je to bio Matakit!« opetovaše si Cyprien.

Nato mu ali padnu na pamet neke dvojbe u pogledu stanovitih kradja, što ih je Kafer po koji puta počinio pače i u njegovoj službi. Unatoč svih opomena svoga gospodara, nije mogao odoljeti nagonu svome, a kraj široka pojma u pogledu — moga i tvoga — nikako se nije mogao otresti te pokudne navike. Istina, nije se tuj radilo o predmetima velike vrijednosti; ali sve to dostajalo bi, da se sastavi malen sudbeni spisak, koji baš ne bi mogao rečenomu Matakitu služiti na čast. Što je potkrepljivalo sumnju, bila je prisutnost Kafra u gostinjskoj dvorani, kad je dijamanta kao čarolijom nekom nestalo; zatim čudna okolnost, da ga nekoliko časaka kasnije nisu više našli u njegovoj kolibi; napokon njegov bijeg — možda lako protumačiv — jer nije dopuštao već dvojbe, da je ostavio ovaj kraj.

I doista, zaludu je čekao Cyprien još cijelo jutro da se Matakit povrati, budući da jošte nije nikako mogao vjerovati u krivnju svoga sluge, ali sluga se vraćao nije. Pokazalo se pače, da je iz kolibe nestalo torbe s njegovim prištednjama, orudjem i drugim potrebštinama, koje trebaju svakomu, koji bi pošao u ove gotovo puste krajeve južne Afrike. Dvojiti se dakle više nije moglo!

Oko deset sati pošao je mladi inžinir, možda više ožalošćen ponašanjem Matakitovim, negoli gubitkom dijamanta, prema farmi Johna Watkinsa.

Ovdje nadje farmera, Annibala Pantalacci-ja, Jamesa Hiltona i Friedela sakupljene u ozbiljnom vijeću. Upravo u čas, kad se je najavio, udje i Alice, koja ga je vidila kako dolazi, u sobu, gdje su joj otac i njegova tri prisjednika bučno raspravljali o tome, što bi se imalo poduzeti, a da se opet dodje u posjed ukradenoga dijamanta.

»Treba ga progoniti, toga Matakita!« viknu John Watkins sav bijesan. »Pa ako ga opet uhvate, a dijamant se ne nadje u

njega, neka mu se raspori trbuh, da vidimo nije li ga možda progutao!... Ah, kćeri moja, dobro si uradila, što si nam sinoć pričala onu pripovijest!... Pretražit ćemo ga do u utrobu, toga lopova!«

»Ta nemojte!« upade Cyprien šaljivo, što se baš nije osobito svidjelo farmeru, »da proguta kamen takove veličine, morao bi u Matakita biti želudac ko u noja!«

»Zar želudac jednoga Kafra nije za sve sposoban, gospodine Méré?« odvrati John Watkins. »I vi možete da se smijete u taj čas i u takovoj prilici?«

»Ta ja se ne smijem gospodine Watkinsu!« odgovori ozbiljno Cyprien. »Ali ako žalim gubitak toga dijamanta, biva jedino stoga, što ste mi dozvolili, da ga prikažem gospodjici Alici...«

»A ja sam vam za to jednako zahvalna, gospodine Cyprien«, doda Miss Watkinsova, »kao da je jošte u mome posjedu!«

»Evo ti na pameti ženske!« povika farmer. »Jednako zahvalna, kao da joj je u posjedu taj dijamant, komu nema para na cijelom svijetu!...«

»Zaista, nije to svejedno!« javi se James Hilton.

»Zaista ne!« primijeti i Friedel.

»Nasuprot, to je baš svejedno!« odvrati Cyprien, »ako se uoči, da sam ja napravio taj dijamant i da ću moći da napravim i drugi.

»Oh, gospodine inžiniru«, reče Annibal Pantalacci glasom, koji je zvučio kao ozbiljna prijetnja mladom čovjeku, »ja držim, da biste dobro učinili, kada ne biste ponovili vaš eksperimenat, bilo bi to koliko u interesu Griqualanda, toliko i u vašem vlastitom!«

»Zaista, gospodine!« odvrati Cyprien, »držim, da u tom pogledu ne trebam tek vas da pitam za dozvolu!«

»Aj, to je zbilja zgodno vrijeme da se o tome prepirete«, povika Mr. Watkins. »A je li gospodin Méré posve siguran, da će mu novi pokus uspjeti? Bi li i drugi dijamant, proizveden u njegovom aparatu, bio jednake težine a dosljedno i jednake vrijednosti kao onaj prvi? Može li mi on zajamčiti, da će moći načiniti drugi kamen ako i manje vrijednosti? Bi li se usudio ustvrditi, da kod njegovog uspjeha nije igrao veliku ulogu slučaj?«

To, što je govorio John Watkins, bilo je posve ispravno, pa nije mladoga inžinira ni najmanje zateklo. To je uostalom bilo u skladu sa prigovorima, što si ih je sam stavljao. Bez dvojbe njegov bje eksperimenat potpuno objašnjen zakonima moderne kemije; ali zar nije kod tog prvog uspjeha moglo biti i nešto slučaja po srijedi? I ako ga ponovi, je li siguran, da će mu po drugi puta uspjeti?

Pod takovim uslovima valjalo je dakle pod svaku cijenu domoći se tata, a što je bilo još važnije — ukradenoga predmeta.

»Uostalom, nije li se do sada Matakitu pronašao još nikakav trag?« zapita John Watkins.

»Nikakav«, odvrati Cyprien.

»A je li je pretražena cijela okolica logorišta?«

»Jest, i to s najvećom pomnjom!« odgovori Friedel. »Lopov je iščeznuo, zacijelo tekom noći, pa je teško, gotovo bi rekao nemoguće saznati, na koju je krenuo stranu!«

»Je li redarstveni časnik pretražio njegovu kolibu?« zapita farmer.

»Da«, odgovori Cyprien, «ali otkrio nije ništa, što bi odavalo trag bjeguncu.«

»Ah!« povika Mr. Watkins, »dati ću tisuću i petsto funti, da ga se opet pronadje!«

»Ja to pojmim, gospodine Watkinsu, reče Annibal Pantalacci. »Ali bojim se vrlo, da ćemo se ikada domoći vašega dijamanta, kao i onoga, koji ga je ukrao.«

»A zašto ne?«

»Jer kad je već jednom odmaglio, ne će Matakit biti tako lud da sustane na putu! On će preći Limpopo i skrenuti u pustinju, odavle će poći sve do Zambezia ili do Tanganayka jezera, a ako ustreba i do zemlje Bušmena!«

Govoreći tako, da li je podmukli Napolitanac iskreno rekao ono što je mislio? Nije li možda time htio jednostavno zapriječiti potjeru za Matakitom, da ju sam na svoju ruku poduzme? Tako se je pitao Cyprien, promatrajući ga pozorno.

Mr. Watkins ali nije bio čovjek, koji bi napustio igru samo zato, što bi bila teška. On bi zacijelo žrtvovao i čitav svoj imetak, samo da dodje opet u posjed tog neprispodobivog kamena, a njegovi nestrpljivi, bijesni pogledi lutali su kroz otvoreni prozor sve do zelenih obala Vaala, kao da će na njegovom rubu ugledati bjegunca!

»Ne!« zavikne on, »time stvar nije svršena!... Ja moram imati svoj dijamant!... Ja se moram domoći toga nitkova!... Ah, da ne trpim od uloga, ne bi to ni dugo potrajalo, za to vam jamčim!«

»Dragi oče!« reče Alica kušajući da ga umiri.

»Da vidimo, tko će se toga latiti?« povika Mr. Watkins zaokruživ pogledom oko sebe. »Tko će se dati u potjeru za Kafrom?... Nagrada biti će pristojna, na moju poštenu riječ!«

A kad se nitko ne oglasi, nastavi:

»Čekajte, gospodo, vi ste ovdje četvorica mladih ljudi, što se natječete za moju kćerku! Dobro dakle, dovedite mi natrag tog čovjeka s mojim dijamantom!« On je sada već govorio »s mojim dijamantom!« — »i na poštenu riječ Watkinsovu, onaj, koji mi donese to dvoje, dobit će moju kćerku!«

»Prihvaćam!« povika James Hilton.

»I ja!« izjavi Friedel.

Tko ne bi htio da pokuša zadobiti tako dragocjenu nagradu?« promrsi Annibal Pantalacci podmuklim smiješkom.

Zarumenivši se sva i duboko povrijedjena, što je bačena kao ucjena u takovoj igri, a sve to u prisuću mladoga inžinira, zaludu je nastojala Alice da sakrije svoju zabunu.

»Miss Watkins«, reče joj Cyprien u po glasa uljudno se nakloniv pred njom, »i ja bih se rado pridružio, ali smijem li to bez vaše dozvole?«

»Vama je od srca dajem, a povrh toga i moje najbolje želje, gospodine Cyprien!« odvrati ona živahno.

»Tada sam pripravan poći do na kraj svijeta!« klikne Cyprien obrativši se opet John Watkinsu.

»Samo da se ne prevarite u računu!« nabaci Annibal Pantalacci. »Držim bo, da će nam taj Matakit oduljiti put. Uz brzinu, kojom je mogao bježati, biti će sutra već u Potchefstromu i stignuti će medju bregove prije, negoli se mi i maknemo iz naših koliba!«

»A tko nam brani, da još danas odemo... ovaj sat?« zapita Cyprien.

»O! ja zacijelo ne, ako vas srce tako vuče«, odvrati Napolitanac. »Ja se ne volim ukrcavati bez zaire! Dobra kola s dvanajst

volova i dva jahača konja, to je najmanje što treba za ekspediciju, kakovu ja predvidjam. A sve to naći ćemo tek u Potchefstromu!«

Je li Annibal Pantalacci bar sada ozbiljno govorio? Ili mu je namjera bila da se otrese svojih suparnika? Odgovor na to pitanje bio bi svakako dvojben.

O čemu ali nije bilo dvojbe, bilo je to, da je imao bezuvjetno pravo. Bez takovog prometnog sredstva i ostalih potrebština, bila bi ludost pokušati da se zaputiš u sjeverne krajeve Griqualanda.

Medjutim kola s potpregom volova — Cyprien je to dobro znao — stajala su osam do deset tisuća franaka, a on nije imao više od četiri tisuće.

»Domislih se nečemu!« reče iznenada James Hilton, kojemu je kao »Afrikanderu« škotskog podrijetla, uvijek bila na misli štedljivost, zašto da sva četvorica zajednički ne poduzmemo tu ekspediciju? Izgledi bi ostali za sve jednaki, a troškovi bi se barem dijelili!«

»To mi se čini ispravnim«, reče Friedel.

»Prihvaćam«, izjavi Cyprien bez oklijevanja.

«Za taj slučaj«, opazi Annibal Pantalacci, valja ustanoviti, da si svaki od nas sačuva svoju neovisnost i da mu je slobodno odijeliti se od svojih drugova onaj čas, kad to bude držao shodnim, da može uhititi bjegunca!«

»To se razumije samo po sebi!« odgovori James Hilton. »Mi se udružujemo samo za kupnju kola, bivola i hrane, ali svaki moći će se odijeliti, kad to nadje za shodno! I tim bolje za onoga, koji prvi postigne cilj!«

»Sporazumni smo!« izjaviše Cyprien, Annibal Pantalacci i Friedel.

»Kada kanite poći?« zapita John Watkins, komu je ovo udruženje početverostručilo izglede, da opet dodje u posjed svog dijamanta.

»Sutra Potchefstromskim brzim vozom«, odgovori Friedel. »Da prije njega stignemo onamo, ne može se ni pomisliti.«

»Sporazumni smo!«

Medjutim pozvala je Alice Cypriena na stranu i upitala ga, da li on doista drži, da je Matakit mogao počiniti takovu kradju.

»Miss Watkins«, odgovori joj mladi inžinir, »priznati moram, da sve govori protiv njega, a poglavito to, što je pobjegao! Ali

jedno čini mi se sigurnim, da bi taj gospodin Annibal Pantalacci možda više znao reći o iščeznuću dijamanta! Pogledajte samo to objesenjačko lice!... Krasna li mi druga, što si ga odabrah! Ali nužda zakon mijenja! Svakako bit će bolje, da ga imam na oku i pod nadzorom, negoli da pustim da sam i po svojoj volji radi.

Sva četiri prosca oprostiše se ubrzo od Johna Watkinsa i njegove kćeri. Kako je u takovim prilikama posve prirodno, bio je oproštaj kratak, tek stisak ruke. Što da si ali i reknu ti suparnici, koji su doduše zajedno polazili na put, ali jedan bi drugoga najradije poslali do vraga.

Vrativši se kući, nadje Cyprien Li-a i Bardika. Mladi taj Kafer, otkako je nastupio svoju službu, pokazao se je vrlo marnim. Kinez i on baš su malo brbljali na pragu. Mladi im inžinir objavi, da namjerava u društvu Friedela, Jamesa Hiltona i Annibala Pantalaccia poći u potjeru za Matakitom.

Obojica dobaciše si jedan jedini pogled; nato pristupiše k njemu, ne spomenuv ni riječi o tom, što li misle o bjeguncu:

»Baćko«, rekoše obojica, »povedi nas sa sobom, usrdno te molimo za to!«

»Da vas povedem sa sobom?«... A čemu, ako smijem pitati?«

»Da ti priredim kavu i jelo«, reče Bardik.

»Da ti operem rublje«, doda Li.

»Da spriječimo zlikovce, da ti ne naude!« prihvatiše obojica, kao da su se dogovorili.

Cyprien ih pogleda zahvalnim pogledom.

»Neka bude!« odgovori on, »povesti ću vas obojicu, jer tako želite!«

Nato podje da se oprosti sa starim Jakobom Vandergaartom, koji mu — niti odobravajući niti neodobravajući, što se je Cyprien pridružio takovoj ekspediciji, — srdačno stisnu ruku i zaželi sretan put.

Sutradan ujutro, kad je u pratnji svojih vjernih slugu polazio u Vandergaartovo logorište, da tamo udje u Potchefstromski brzovoz, pogleda mladi inžinir još jednom prema farmi Watkinsovoj koja je još ležala u dubokom snu.

Bijaše li to varka? Pričinilo mu se, kao da iza bijelih zastora jednoga od prozora razabire neku laku prikazu, koja mu je u času, kad se je voz udaljivao, domanula još zadnji z Bogom.

XIII.

Kroz Transvaal.

Prispjev u Potchefstrom saznaše naša četiri putnika, da je dan prije onuda prošao neki mladi Kafer, čiji se je opis slagao s Matakitovim. To je bio dobar izgled u uspjeh njihove ekspedicije. Ali što ju je moglo bez dvojbe vrlo oduljiti, bilo je, što si je bjegunac nabavio laka kolica potpregnuta nojem, pa bi stoga bilo vrlo teško dostići ga.

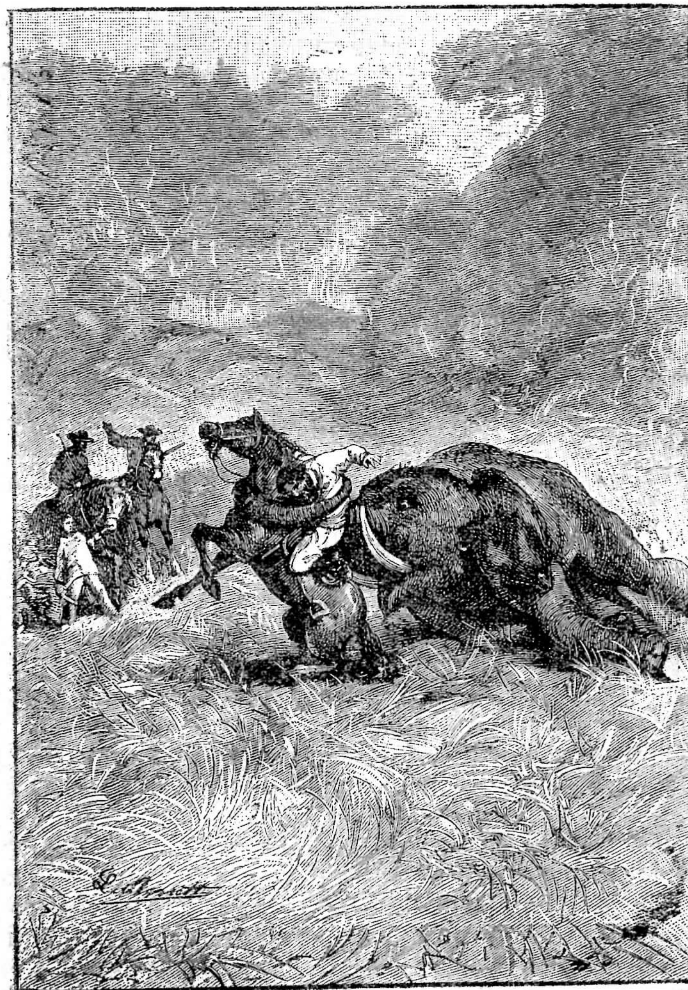
Doista nema boljih trkača od ovih životinja, a ujedno i ustrajnijih i bržih. Valja priznati, da su nojevi od podvoza — a osobito u Griqualandu — velika rijetkost, jer ih je teško priučiti na to. Zato nisu ni Cyprien ni njegovi suputnici mogli da si ga u Potchefstromu nabave.

Pod takovim uslovima — to valja naglasiti — proslijedio je Matakit svoj put prema sjeveru i to na vozilu, kojim bi zaduvao i deset potprega.

Ne preosta dakle drugo, već da se spreme, kako će što brže za njima. Uistinu je bjeguncu, osim što je bio već dobrano poodmakao, pogodovala i kudikamo veća brzina njegovog prometnog sredstva spram onoga, na koje su bili upućeni njegovi progonitelji. Napokon ali ima i nojeva ustrajnost svoje granice. Matakit biti će prinužden, da se zaustavi i tako će moguće izgubiti dosta vremena. U najgorem slučaju uhititi će ga na cilju njegova putovanja.

Cyprien je naskoro došao u priliku, da si čestita, što je poveo sa sobom Li-a i Bardika, a osobito kada se je radilo o tomu da se opskrbi sa svim, što mu je trebalo za tu ekspediciju. Nije bila mala stvar, u takovom bar slučaju, da razumno odabereš predmete, koji bi ti mogli biti uistinu korisni. Ništa ne može nadoknaditi pustinjskoga iskustva. Cyprien mogao je biti prvak u diferencijalnim i integralnim računima, ali o abecedi života u Veldu, životu u »treku« ili »na tragovima kotača«, kako se tamo dolje govori, nije imao ni pojma. Njegovi pako suputnici ne samo da nisu bili skloni da mu pomognu savjetom svojim — već su što više smjerali na to, da ga zavedu u bludnju.

Što se tiče kola, nadstrtih nepromočivim pokrovom, bivolske potprege i raznih živežnih namirnica, tekle su stvari prilično glatko. Zajednički bo interes nalagao je, da se obzirno odaberu, a to sve je James Hilton obavio kako treba. Drugačije je ali bilo



Ali životinja podigne svoje rilo. (Pogl. XV.)

glede stvari, koje su bile prepuštene svakomu na volju — nabava konja na primjer.

Cyprien si je već bio izabrao na tržištu vrlo lijepog i vatrenog ždrijepca od tri godine, kojega je mogao dobiti uz prilično nisku cijenu. Iskušav ga u sedlu i našav da je dobro dresiran, htjede već da trgovcu isplati cijenu, što ju je tražio — kadli ga Bardik pozove na stranu, te mu rekne:

»Ćaćko, ovoga li konja želiš kupiti?«

»Zacijelo, Bardik! Najljepši je što bi ga ikada za takovu cijenu našao!«

»Ne bi ga smio uzeti, pa da ti ga i badava dadu«, reče mladi Kafer. »Taj konj ne bi izdržao ni osam dana puta kroz Transvaal.«

»Što hoćeš reći time?« odvrati Cyprien. »Zar ti se je prohtjelo da prema meni igraš vračara?«

»Ne, ćaćko, ali Bardik poznaje pustinju i opominje te, jer konj taj nije »slan«.

»Da nije »slan«? Zar ćeš me možda svjetovati, da kupim konja iz salamure?«

»Ne, ćaćko, to znači, da još nije prebolio bolest Velda. Ta će ga bolest svakako ubrzo spopasti, pa ako ne pogine, biti će posvema neuporabiv!«

»Ah tako!« lanu Cyprien, iznenadjen razjašnjenjem, što mu ga je dao njegov sluga. »A u čemu se sastoji ta bolest?«

»To je jaka vrućica, pooštrena kašljem«, odgovori Bardik. »Neophodno je stoga nužno nabaviti samo onakovoga konja, koji je tu bolest već prebolio — a to se opaža već po njegovoj vanjštini — jer se rijetko dešava, ako ju jednom preboli, da ju po drugi put dobije!«

U oči ovakove mogućnosti nije bilo oklijevanja. Cyprien odmah prekinu pregovore i podje da se raspita o stvari. Svatko mu je potvrdio ono, što je govorio Bardik. To je bila tako poznata činjenica u tom kraju, da se o tome uopće više ni govorilo nije.

Poučen tako u svome iskustvu, bio je mladi inžinir oprezniji i osigurao si savjet nekog liječnika živinara iz Potchefstroma. Uz pomoć toga specijaliste bilo je moguće, da se za nekoliko sati pribavi kljuse sposobno za takav put. Bijaše to star konj sivac, sama kost i koža sa komadićem repa. Ali na prvi već pogled vidjelo se, da je taj konj već bio »soljen«, i akoprem mu je kas bio nešto tvrd, očito je vrijedio mnogo više, nego njegova vanjština.

Templar — to mu bijaše ime — uživao je u kraju velik ugled kao izdržljiv konj, a Bardik, koji si je stekao neko pravo da bude pitan za savjet, izjavi se posve zadovoljnim, nakon što ga je pregledao.

Što se njega tiče, to je upravo on imao da bude postavljen za upravljača kola i bivolske potprege, u čemu ga je imao potpomagati njegov drug Li.

Nije dakle bilo nužno uznemirivati se, kako da se opreme i jedan i drugi — što Cyprienu više ne bi ni bilo moguće, nakon isplate kupovnine, što ju je morao položiti za nabavu vlastitoga konja.

Pitanje oružja nije bila manje škakljiva stvar. Cyprien dobro si je odabrao puške, — izvrsnu Martini-Henry pušku i Remington karabinku, koje baš nisu sjajno izgledale, ali su sigurno gadjale i brzo se nabijale.

Ali čemu se ne bi bio nikada dosjetio, da ga nije Kinez na to upozorio, bilo je, da si nabavi izvjesnu količinu raspršljivih naboja. Činilo mu se posvema dostatnim, ako ponese praha i olova za pet do šest stotina naboja, i bio je nemalo iznenadjen, kad je čuo, da treba najmanje oko četiri tisuće naboja po puški za putovanje tim krajevima, punima divljih zvijeri i nemanje strašnih urodjenika.

Cyprien morao si je dakle još nabaviti dva revolvera za raspršljive naboje, a upotpunio je svoje oružje kupnjom izvrsnog lovačkog noža, koji je već pet godina resio izlog nekog oružara u Potchefstromu, a da se nije nitko našao da ga kupi.

Sada bijaše to Li, koji je uporno tražio da se nabavi, uvjeravajući, da nema ništa korisnijega od takova noža. Uostalom pomnja, kojom je kasnije nastojao, da nabrusi i izgladi tu kratku i široku oštricu, vrlo sličnu bodu francuske pješadije, dokazivala je, kako se je razumio u tu vrstu oružja, što je uostalom osebina svih pripadnika njegova plemena.

Medju inim pratio je glasoviti onaj crveni kovčeg posvuda brižnoga Kineza. Kraj raznih kutijica, tajnovitog sadržaja, pohranio je u njemu oko šezdeset metara onog podatnog i tankog, ali vrlo jakog konopa, štono ga rabe mornari. I kad ga se pitalo, što li namjerava s njime, odvratio je izbjegavajući:

»Ne mora li se koji puta u pustinji kao i drugdje povući konop?«

Za dvanaest sati bile su dogotovljene sve pripreme! Nepromočivo platno, vuneni pokrivači, jedaći pribor i posudje, obilje

hrane u zatvorenim kutijama, jarmovi, lanci, remenje za izmjenu sačinjavali su u zatku kola, sastojine općenitoga magazina. Prednji dio napunjen slamom, imao je da služi Cyprienu i njegovim suputnicima kao zaklonište i ležaj.

James Hilton vrlo je dobro riješio svoju zadaću i kako se činilo vrlo spretno odabrao sve, što je društvu moglo biti od potrebe. Bio je ali i nemalo ponosan na svoje naseljeničko iskustvo. Zato je, više da pokaže svoju premoć u tom pogledu, negoli iz drugarskih obzira, dragovoljno upućivao svoje drugove u običaje Velda.

Ali Annibal Pantalacci gotovo nikada nije propuštao a da se ne uplete i da mu ne prekine riječ.

»Koji vas djavo puti, da svoje znanje odajete i Francuzu?« govorio bi mu u po glasa. »Zar vam je toliko do toga, da baš on zadobije nagradu? Na vašem mjestu ja bih sve znao zadržati za sebe, i ne bih nikomu ni riječi rekao!«

James Hilton pogleda Napolitanca iskrenim začudjenjem i reče:

»To je živa istina, što mi tu velite... živa istina! Takova misao nije mi još pala na pamet!«

Cyprijen nije propustio da lojalno upozori Friedela na ono, što je doznao u pogledu konja ovoga kraja, ali je naišao na besprimjerenu preuzetnost i tvrdoglavost. Nijemac nije ga htio ni da sluša i odlučio da radi po svojoj glavi. On si nabavi konja vrlo mlada i vrlo vatrena, što ga je samo mogao naći — onoga istoga, što ga je Cyprien otklonio — a povrh toga opskrbi se svim mogućim ribarskim spravama — jer da će se brzo zasititi divljači.

Napokon, kad su dovršene sve pripreme, dadoše se na put i karavana se svrsta onako, kako bje odlučeno. Kola, koja je vuklo dvanaest što crvenkastih, što crnih bivola, pomicala su se na čelu povorke pod vrhovnim vodstvom Bardikovim, koji je sa dugačkim bičem u ruci čas išao pokraj tih jakih životinja, čas opet sprijeda sjedao na kola, da se odmori. Tuj, sjedeći kao na prijestolju, nije imao drugoga posla, nego da se uklanja neravnostima ceste, ne brineći se za drugo, i činilo se, da je ushićen s toga načina putovanja! Ona četiri jahača kasala su uporedo kao zalaznica. Izuzev slučaj, kad su smatrali shodnim da se udalje, pa da ustrijele koju prepelicu, ili da razvide okolicu, imao je to za dugo vrijeme biti nepromjenljivi poredak male karavane.

Nakon kratka premišljavanja odlučiše, da krenu nadesno prema izvoru Limpopa. Svi znaci odavali su, da je Matakit morao udariti ovim putem. I doista. Drugog puta nije ni mogao odabrati, ako mu je bila namjera, da se što brže udalji od britskoga područja. Prednost, što ju je Kafer imao pred svojim progonićima, bijaše bez dvojbe njegovo potpuno poznavanje kraja i lakoća njegova vozila. U jednu ruku uvijek je znao kamo da podje i udario najkraćim putem; u drugu ruku bio je siguran, da će, hvala poznanštvu, što ga je imao u sjevernim krajevima, svuda naći pomoći, zaštite, hrane i zakloništa — pače i pomagača, ako bi mu ustrebalo. A je li bilo sigurno, da se on ne će okoristiti uplivom svojim na divljake, da se obori na svoje progoniće, da ih napane oružanom rukom? Cyprien i njegovi pratioci uvidjeli su dakle sve to više potrebu, da se drže na okupu i da se medjusobno potpomažu kod te ekspedicije, ako su htjeli, da bud koji od njih ubere njen plod.

Transvaal, koji su morali proći od juga prema sjeveru, jest onaj prostrani kraj Južne Afrike — od najmanje trideset tisuća hektara — čija se površina proteže izmedju Vaala i Limpopa, zapadno od Drakenberggorja, engleske kolonije Natala, (zemlje Zulu-a i portugiških posjeda.

Posvema naseljena Boerima nekadašnjim holandeškim gradjanima iz Capa, koji su ovdje za petnaest do dvadeset godina stvorili poljodjelsko pučanstvo od preko sto tisuća duša, naravno da je Transvaal pobudio lakomost Velike Britanije, koja ga je g. 1877. i pripojila svome Kapskome posjedu. Nu česti ustanci Boera, koji uporno nastoje, da sačuvaju svoju neovisnost, čime još dvojbenim udes lijepog ovog kraja. To je jedan od najprijatnijih i najzdravijih krajeva Afrike, što dovoljno razjašnjava — ako i ne opravdava — privlačivost, koju je imao za svoje strašne susjede. I zlatni rudokopi, što ih ovdje otkriše, ne ostaše bez utjecaja na političke zahvale Engleske spram Transvaala.

U geografskom pogledu dijeli se obično — kao što ga i Boeri dijele — u tri glavna dijela: U »Gorski kraj« ili »Hooge-Veld«, u »Brežuljasti kraj« ili Banken-Veld« i u »Šikarasti kraj« ili »Bush-Veld«.

Gorski kraj leži najjužnije. Sastoji se iz gorskih lanaca, koji se od Drakenberga rasprostiru prema zapadu i jugu. To je rudokopno okružje Transvaala i podneblje mu je hladno i suho, kao u bernskom Oberlandu.

Banken-Veld je okružje poglavito ratarsko. Proteže se na sjever prvome, te u svojim dubokim uvalama, natopljenima mnogobrojnim riječicama a osjenjenima vječno zelenim drvećem, daje zaklona najvećem dijelu holandeških doseljenika.

Bush-Veld ili »Šikarasti kraj«, a podjedno najbogatiji s divljači, proteže se u dalekim ravnicama prema sjeveru sve do obala Limpopa, dok se prema zapadu produžuje sve do krajeva Bečuanskih Kafera.

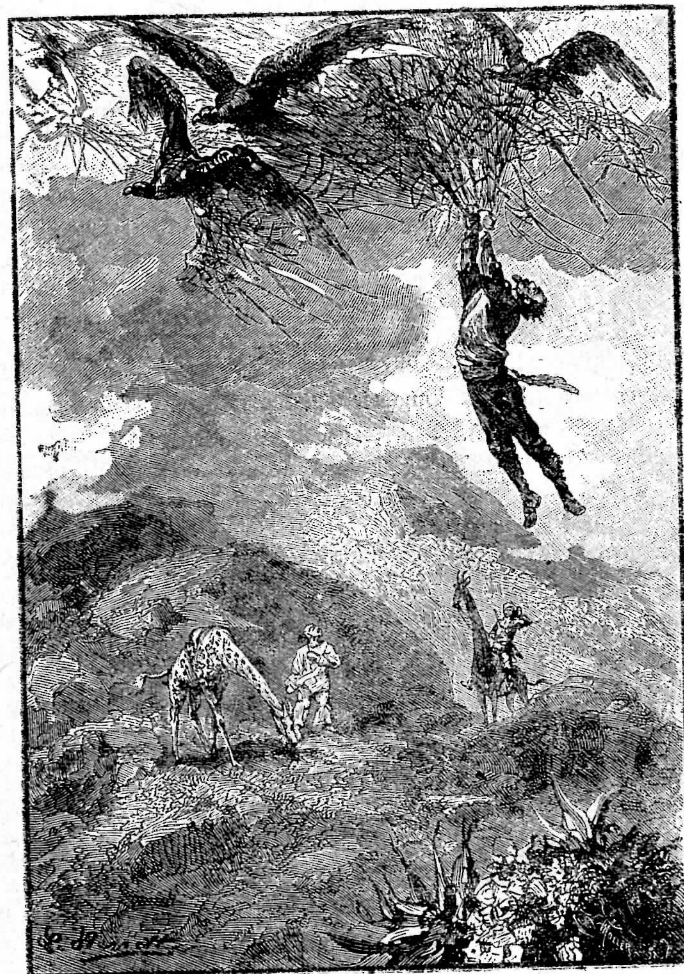
Pošav od Potchefstroma, što leži u Banken-Veldu, imali su putnici prekim putem proći najveći dio toga kraja, prije nego će stići do Bush-Velda, a odavle, dalje prema sjeveru, do obala Limpopa.

Taj prvi dio Transvaala bio im je svakako najlaglje prevaliti. Bili su tu još u polucivilizovanom kraju. Najveća neprilika bila im je po koja močvarna cesta ili po koji bolesni bivol. Divljih pataka, jarebica i srna nalazili su putem u izobilju i s njima snabdjevali doručak i ručak. Noć su obično sproveli u kojoj farmi, čiji su stanovnici, po tri četvrti godine odijeljeni od svega svijeta, s iskrenim veseljem primali goste, koji bi im dolazili.

Boeri bili su posvuda jednako gostoljubivi, susretljivi i nesebični. Običaji kraja traže doduše, da im se ponudi odšteta za ukonačenje ljudi i životinja, što putuju. Tu ali odštetu oni skoro uvijeke otklanjaju i nasuprot traže, da se od njih primi brašna, narandža i ukuhanih breskava. Ako im se u zamjenu za to prepusti bilo kaki predmet za opremu konja ili za lov, kao bič, žvale, rog za puščani prah, to su ushićeni pa bila vrijednost kako neznatna.

Dobri ti ljudi provode u svojoj prostranoj samoći život dosta prijatan; oni i njihove obitelji žive bez mnogo muke od proizvoda, što ih dobivaju od svoje stoke, a obradjuju pomoću Kafera i Hotentota tek toliko zemlje, da se uzmognu opskrbiti sa žitom i povrćem.

Kuće su im vrlo jednostavno gradjene od gline, a pokrivene debelom slamom. Ako im kiša kojiput probije zidove — što se često dogadja — evo im sredstva odmah pri ruci. Cijela se obitelj daje na to, da gnjeca glinu sve dok je ne spremi veliku hrpu; nato ju djevojčice i dječaci zgrabe punim pregrštima, te se nabacuju njome na pukotinu tako dugo, dok je sasvim ne ispune.



Vidjelo se, kako visi na rukama. (Pogl. XVII.)

U nutarnjosti ovih kuća naći će se jedva pokućstva, najviše nekoliko drvenih klupa, običnih stolova i kreveta za odrasle, dok djeca spavaju na kožama od ovaca.

Pa ipak se u ovim jednostavnim prilikama goji i umjetnost. Skoro svi Boeri su glazbenici, te sviraju gusle ili frulu. Plešu koludi i ne poznavaju ni zapreka ni poteškoća, kada se radi o tome, da se sastanu — često puta dvadeset lieue-a daleko — i da se podadu toj omiljeloj razbibrigi.

Kćeri njihove čedne su, a često vrlo lijepe u svojoj jednostavnoj holandeškoj seljačkoj nošnji. Udavaju se mlade, a svome mužu donašaju kao miraz kojih dvanaest volova ili koza, kola ili drugu kakovu dragocjenost te vrsti. Suprug preuzimlje na sebe da sagradi kuću, da obradi nekoliko jutara zemlje u blizini i eto ti nova kućanstva!

Boeri doživljuju visoku starost i nigdje na svijetu ne nalazi se toliko stogodišnjaka kao ondje.

Osebujna i dosele nerazjašnjena pojava jest debljina, koja ih skoro sve u zrelijoj dobi zahvaća, a dosiže često izvanredni opseg. Uostalom, oni su visoka uzrasta i ta se osebujnost nadje jednako u naseljenika francuskog ili njemačkog podrijetla, kao i u onih čiste holandeške pasmine.

Medjutim se je putovanje nastavilo bez zapreka. Rijetko bi se kada desilo, da u farmi, u koju bi se s večeri svraćali, ne bi ništa doznali o Matakitu. Svuda su ga vidjeli, da je prošao strelovito vožen po svome noju, s početka dva do tri, kasnije pet do šest, pa konačno sedam do osam dana prije njih. Očevidno bili su mu u tragu, ali jednako bijaše očevidno, da je pretekao one, koji su se dali za njim u potjeru.

No naša četiri progonića bijahu duboko uvjereni, da će ga stići. Bjegunac se napokon morao negdje zaustaviti. Njegovo uhićenje bilo je dakle samo pitanje vremena.

Stoga su Cyprien i njegova tri druga uzeli stvar s lake strane. Malo pomalo počeše se podavati svojim omiljelim zabavama. Mladi je inžinir sabirao različito kamenje. Friedel je tražio biline i tvrdio, da već po njihovoj vanjštini raspoznaje svojstva bilina, što ih je sabirao. Annibal Pantalacci proganjao je Bardika ili Li-a, a oproštenje za te svoje zle šale nastojao je zadobiti priugotavljanjem slasnih maccarona na stajalištima. James Hilton brinuo se je da karavanu opskrbi s divljači; nije prošlo pola dana, da nije oborio po dvanaest jarebica, bezbroj prepelica a kadšto i vepra ili antilopu.

Malo pomalo prispješe tako i do Bush-Velda. Ovdje su farme bivale sve rjedje a napokon počelo ih i nestajati. Prispjeli su do najskrajnijih granica civilizacije.

Putujući dalje, morali su svaku večer noćiti pod vedrim nebom i zapaliti veliku vatru, oko koje bi polegli i ljudi i životinje, da spavaju, dok je jedan od njih uvijek stražio.

Predjel postajao je sve to divljiji. Ravnice pokrivene žutkastim pijeskom, guštare trnovitog grmlja, ovdje ondje močvarom opkoljeni potočić, zamijeniše zelene prodoli Banken-Velda. Često puta morali su i obići po cijelu šumu tzv. »thorn trees« ili »trnovog drvlja«. To je naime grmlje, tri do pet metara visoko, s vrlo mnogo, skoro vodoravno stršećih grana, posve osutih trnjem, dva do četiri palca dugim, a tvrdim i oštrim poput bodeža.

Ta vanjska zona Bush-Velda, koja se obično nazivlje Lion-Veld — ili Lavlji Veld — nije, kako se čini, opravdala taj strašni naziv, jer i nakon tri dana putovanja nijesu opazili ni traga kojemu od tih žutana.

»Bit će to bez dvojbe tek predaja«, reče si Cyprien, »a lavovi su se povukli dalje u pustinju!«

Kad je ali to svoje mnijenje izrazio pred Jamesom Hiltonom, nasmija mu se ovaj u lice.

»Vi držite, da ovdje nema lavova?« reče on. »To dolazi jednostavno otuda, što vi ne znate da ih vidite!«

»Lijepo! Do ne bih vidio lava usred gole ravnice!« odvrati Cyprien dosta ironično.

»E pa dobro! kladimo se o deset funti«, reče James Hilton, »da ću vam prije izmaka od jednoga sata pokazati lava, koga vi prije ne ćete zamijetiti!«

»Ja se načelno nikada ne kladim«, odgovori Cyprien, »ali svakako bi želio, da obogatim svoje iskustvo!«

Pošli su kojih dvadesetpet do trideset minuta i nitko već nije ni mislio na lavove, kadli odjednom James Hilton zaviče:

»Gospodo moja, pogledajte brzo onaj mravinjak, štono se uzdiže tamo dolje nadesno!«

»Baš nešto osobita!« odgovori mu Friedel. »Od dva, tri dana i ne vidimo ništa drugoga!«

I doista, u Bush-Veldu se ne vidi ništa tako često, kao ove velike mogile žute gline, što su ih podignuli bezbrojni mravi, i koje ovdje ondje, uz nešto grmlja ili skupina mršavih mimoza, prekidaju monotoniju ravnice.

James Hilton nasmija se tiho.

»Gospodine Méré«, nastavi on, »ako biste htjeli da pojašite trkom, pa da dodjete bliže onome mravinjaku — eno tamo kud pokazujem prstom — to vam obećajem, da ćete vidjeti ono, što ste želili vidjeti. Medjutim ne idite odveć blizu, jer biste mogli vrlo zlo proći!«

Cyprien podbode konja i odjaši prema onomu mjestu, što ga je James Hilton mravinjakom okrstio.

»To lavlja je obitelj, što se tamo gnijezdi!« dometnu Nijemac, kad se je Cyprien udaljio. »Ja se kladim jedan protiv deset, da oni žuti kupovi, što ih vi držite mravinjacima, nisu ništa drugo!«

»Per Bacco!« kliknu Pantalacci, »tad biste bili imali dovoljna razloga svjetovati mu, da ne podje onamo!«

Opaziv ali, da ga Bardik i Li slušaju, reče davši svojim mislima drugi pravac:

»Taj Francuz lijepo će se prestrašiti i mi ćemo imati čemu da se smijemo!«

Napolitanac se ali prevario. Cyprien nije bio čovjek koji bi se odmah prestrašio, kako je to ovaj govorio. Neko dvije stotine koračaja pred označenim ciljem, opazi o kakvom se to strašnom mravinjaku radi. Bijaše to ogromni lav, lavica i troje mladih, koji su uokrug polegli na zemlju kao mačke i mirno spavali na suncu.

Na topot Templarovih kopita otvori lav oči, podigne veliku svoju glavu, zijevne, pokazavši medju dva reda strašnih zubi ždrijelo, u kojem bi nestalo desetgodišnjeg djeteta. Tada se zagleda u konjanika, koji se približio na dvadeset koračaja.

Na sreću, zvijere valjda ne bijaše gladno, inače zacijelo ne bi ostalo tako ravnodušno.

Cyprien maši se za pušku, čekaše dvije do tri minute, što li će učiniti njegovo lavlje veličanstvo. Vidiv ali, da ovaj nema volje da istupi neprijateljski, nije niti on imao srca da pomuti sreću te zanimljive obitelji, već okrenuv konja, odjaše spuštenim uzdama opet prema svojim drugovima.

Ovi, prisiljeni da mu priznadu njegovu hladnokrvnost i hrabrost, dočekaše ga glasnim poklicima.

»Izgubio bih okladu, gospodine Hiltone«, rekne Cyprien ukratko.

Još iste večeri prispješe do desne obale Limpopa, gdje naka niše da počinu. Premda ga je James Hilton odgovarao, ipak si je Friedel utuvio u glavu, da upeca za večeru još riba.

»To je vrlo nezdravo, druže!« govoraše mu ovaj. »Znajte, da u Bush-Veldu nije dobro poslije zapada sunca niti boraviti na obalama rijeka, niti...«

»Bah! Bah! Ta vidio sam već toliko drugih!« odgovori Nijemac poznatom tvrdokornošću svoje narodnosti.

»Aj! kliknu Annibal Pantalacci, »šta može biti zla u tome ako proboraviš jedan ili dva sata uz obalu vode? Nije li se meni desilo da sam onuda hodao po čitav dan do pazuha u vodi, kad sam pošao u lov na patke?«

»To nije ali ista stvar!« prihvati James Hilton odvraćajući Friedela.

»Sve su to samo bajke!«... odvrati Napolitanac.

»Dragi moj Hiltone, vi biste učinili pametnije, da donesete vašu kutiju sa sirom za moje makarone, a ne da nam sprečavate druga, da nalovi zdjelu riba! To će barem biti neka promjena u našoj svakidašnjosti!«

Friedel ode ne htijući da išta čuje i bacajući svoje udice zadocni se toliko, da je već dobrano zanoćalo, kad se vratio u logorište.

Tvrdoglavi ribič jeo je s najboljim tekom, a ribe, što ih je upecao, išle mu kao i svim ostalim vrlo u slast, nu kad se je legao kraj svojih drugova, da spava, tužio se na jaku groznicu.

Sutradan, zorom, kad su se digli da nastave put, tresla je Friedela jaka vrućica, da nije bio kadar zajahati konja. Usprkos tomu zahtijevao je, da nastave put, tvrdeći da će mu biti posve dobro na slami u kolima. Učiniše kako je želio.

Oko podneva počeo je bulazniti. Oko tri sata bio je mrtav.

Njegova bolest bila je smrtonosna groznica najopasnije vrsti.

Uoči tog naglog svršetka, nije se Cyprien mogao suzdržati od pomisli, da upravo Annibal Pantalacci, uslijed svog lošeg savjeta kod te zgode, nosi tešku odgovornost. No osim njega činilo se da nitko na to ni pomislio nije.

»Vidite kako bijah u pravu, kad sam govorio, da ne valja švrljati po obali rijeke kad pane noć,« rekne James Hilton filozofskim mirom.

Društvo se na kratko zaustavi, da zakopaju lješinu, koju nisu mogli prepustiti divljim zvijerima.

Bio mu je suparnik, pače neprijatelj, pa ipak je Cyprien bio duboko ganut, iskazujući mu posljednju počast. Smrt je sama po sebi veličanstvena i svečana, nu sred pustinje njen je utisak još velebniji. U prirodi samoj upoznaje čovjek još jasnije da je ona neizbježivi svršetak svega. Daleko od svoje obitelji, daleko od svih koje ljubi, krilila mu se duša još većom čežnjom k njima. Govorio si je, kako bi i on sam već sutra mogao klonuti u toj nepreglednoj ravnici, da se više ne digne, pa da i njega zakopaju stopu duboko ispod pijeska, označiv mu ležište golim kamenom i da ga na tom zadnjem putu ne će pratiti niti suza matere ili sestre, niti tuga prijatelja. I tako prenoseći na sama sebe jedan dio osjećaja, što ih je izazvala sudbina druga mu, pričinilo mu se ko da je u tome grobu zakopan jedan dio njega samoga!

Već dan poslije te žalosne svečanosti spopade Friedelova konja, koji je slijedio otraga privezan za kola, bolest Velda. Moradoše ga prepustiti njegovoj sudbini.

Uboga životinja preživjela je svoga gospodara samo za nekoliko sati.

XIV.

Na sjeveru Limpopa.

Trebalo je tri dana istraživanja i pretraživanja, dok se je našao prelaz u koritu Limpopa. Pa i sada teško, da bi ga bili otkrili, da nije nekoliko Macalaccas-Kafera, koji su švrljali uz obalu rijeke, uzeo na se, da pokažu ekspediciji put.

Ti su Kaferi bokci otočani, koje vladajuće pleme Bečuana drži u ropstvu, pritežući ih na rad bez ikakove odštete, postupajući s njima najvećom okrutnošću i prijeteći im se suviše smrću, ako bi jeli meso. Nesretni ti Makalačani smiju po volji ubijati divljač, na koju se namjere putem, ali samo pod uvjet, da sve donesu vladarima i gospodarima. Ovi im ostavljaju samo utrobu, — po prilici onako, kako to čine evropski lovci sa svojim lovačkim psima.

Nijedan Makalačan ne posjeduje ništa svoga, pače ni kolibe, ni tikve. Skoro je sasvim gol, mršav, bez mesa, sama kost i koža noseći o prevjesu nekoliko bivolskih crijeva, koja iz daleka izgledju kao kobasice krvavice, a zapravo nisu ništa drugo, nego posve jednostavne mješine, u kojima nose svoju zalihu vode.

Bardikova trgovačka sposobnost pokaza se u spretnosti, kojom je znao od ovih jadnika izmamiti priznanje, da oni kraj sve nevolje svoje posjeduju nekoliko nojevih pera, koje su brižno sakrili u obližnjem grmlju. On im ponudi, da će ih kupiti, i ugovori s njima da će se u tu svrhu jošte iste večeri sastati.

»U tebe dakle ima novaca, da im ga dadeš u zamjenu?« zapita Cyprien dobrano zatečen.

Bardik se glasno nasmija i pokaže mu punu šaku bakrenih puceta, što ih je sabrao tijekom jednoga ili dva mjeseca, a nosio ih uza se u platnenoj vrećici.

»To nije pravi novac,« odgovori Cyprien, »i ja ne mogu trpjeti, da ovim siromašnim ljudima plaćaš s nekoliko tuceta starih puceta!«

Bilo mu je ali nemoguće uvjeriti Bardika da je njegova namjera pokudna.

»Ako Makalači prime u zamjenu moja puceta za svoje perje, tko bi mogao tome prigovarati?« odgovori on.. »Vi znadete dobro, da ili perje nije stajalo drugog truda doli da ga pokupe. Oni pače nemaju ni prava da ga posjeduju a mogu ga samo kriomice prodavati. Puce, naprotiv, korisna je stvar, mnogo korisnija od nojeva perja! Zašto bi mi dakle bilo zabranjeno da im ponudim jedan ili pače dva tuceta puceta u zamjenu za isto toliko perja?«

To mudrovanje bilo je doduše lijepo, ali nije vrijedilo mnogo. Što je mladi Kafer previdio, bilo je to, što makalačanima nije bilo do njegovih bakrenih puceta da ih upotrebe, jer nisu nosili nikakova odijela — već radi predmijevane vrijednosti, što su ju pridavali tim okruglim komadima, tako sličnima novcu. U tome slučaju bijaše to dakle očita prevara.

Cyprien morao je ipak uvidjeti, da je to razlikovanje bilo odviše fino, a da bi ga divljački taj razum mogao shvatiti kod sklapanja pogodaba, pa zato ga pusti da radi kako ga volja.

Uveče, pri svijetlu baklja uslijedio je Bardikov trgovački posao. Makalačani bili su očito u zdravome strahu, da će ih prodavaoci prevariti, jer se ne zadovoljiše sa svijetlom što su ga bijelci zapalili, već donesoše svežnje kukuruzovine, koju zapališe, zataknuv ju prije u zemlju.

Nato donijeshe urodjenici nojevo perje i dadoše se na to da ispitaju Bardikova puceta.

U taj čas započe medju njima uz vrlo živahne kretnje i veliku viku, vrlo živa rasprava o naravi i vrijednosti tih okruglih kovnih pločica.

Nitko nije ni riječce razumio od toga, što su si govorili u svojem neartikulovanom jeziku, ali je dostajalo pogledati njihova zažarena lica, njihovo rječito cerenje i vrlo ozbiljnu srdžbu, da budeš siguran e je ta rasprava za njih od velike važnosti.

Najednoć bude ta strastvena rasprava prekinuta neočekivanom pojavom.

Crnac vitka uzrasta — zaogrnut dostojanstveno starom kabanicom od crvene tkanine, čela ukrašena nekom vrsti dijadema od ovčjih crijeva, što ga obično nose kaferski ratnici — istupi iz grmlja, pred kojim se je raspravljalo o kupoprodaji i stade s drškom koplja udarati po Makalačanima, koje je uhvatio na zabranjenom činu.

»Lopépe!... Lopépe!...« vikahu nesretni divljaci, raštrkav se na sve strane kao čopor parcova.

Ali cijeli krug crnih ratnika, koji nenadano iskrsnuše iz grmlja, što je okružavalo logorište, opkoli ih sa svih strana i zakrči im put.

Lopépe dade si odmah izručiti puceta; promatraše ih pomno kod svijetla gorućeg kukuruzinja, i stavi ih s očitim zadovoljstvom u svoju kesu.

Tada podje prema Bardiku, i uzev mu iz ruku već predano perje, prisvoji si ga, kao što je to učinio s pucetima.

Bijelci bijahu dosada pasivni gledaoci cijeloga toga prizora i nijesu znali, je li uputno, da se umiješaju, kadli Lopépe presječe čvor, pošav prema njima. Nato, približiv se na nekoliko koračaja držao im je zapovjedajućim glasom odulji govor, koga naravski nijedan od njih nije razumio.

Jamesu Hiltonu — pošto je razumio nekoliko riječi bečuanskoga jezika — uspjelo je ipak, da shvati bar smisao tog govora, pa ga je preveo svojim drugovima. U glavnom tužio se kaferski poglavica na to, što se je Bardiku dozvolilo, da trguje s Makalačanima, koji ne mogu ništa vlastitoga posjedovati. Na koncu izjavio je, da zaplijenjuje kriomčarenu robu, te upita bijelce, što imadu na to da kažu.

Medju ovima bila su mnijenja podijeljena o tome, što da se čini. Annibal Pantalacci htio je da se odmah popusti, da ne dodje do svadje s bečuanskim poglavicom.

James Hilton i Cyprien prem su uvidjeli da je takav postupak opravdan, bojali su se, ako se pokažu odviše popustljivima u toj stvari, da će podariti bezobraznost Lopepe-ovu, a možda, ako bi odviše daleko pošao u svojim zahtjevima, da bi došlo do neizbježive svadje.

Nakon kratkog vijećanja u pol glasa zaključiše, da se puceta prepuste bečuanskome poglavici, ali perje da se natrag traži.

To je James Hilton nastojao da mu razjasni, nešto znakovima a nešto pomoću nekoliko kaferskih riječi.

Lopépe poprimi najprije diplomatsko lice i činilo se, da okljeva. Ali cijevi evropskih pušaka, što ih je vidio u polutami kako svjetlucaju, ubrzo ga sklonuše da je povratio perje.

Odsada bio je taj uistinu vrlo inteligentni poglavica mnogo meklji. On ponudi bijelcima, pa i Bardiku i Li-u, prstovjet duhana iz svoje velike burmutice i spusti se do njih uz vatru. Čaša rakije, kojom ga je Napolitanac ponudio, udobrovolji ga posvema, a kad je ustao nakon sjednice, koja je potrajala sat i pol, a s jedne i druge strane protekla gotovo posve šutljivo, pozva on karavanu da ga posjeti sjutradan u njegovom kraalu.

Putnici obećaše i nakon što su si stisnuli ruke, povuče se Lopèpe veličanstveno natrag.

Malo iza njegova odlaska polegoše svi, osim Cypriena, koji je sanjario promatrajući zvijezde, zamotav se prije u svoj pokrivač. Bijaše noć bez mjesečine, ali osvijetljena bezbrojnim zvijezdama. Vatra se utrnula, a da toga mladi inžinir nije ni opazio.

Mislio je na svoje, koji u taj čas ni ne slute, kakav ga je čudnovati doživljaj bacio u ovu pustinju južne Afrike; na tu dražesnu Alicu, koja je moguće takodjer promatrala zvijezde i napokon na sve one, koji mu bijahu srcu dragi. I, prepustiv se tim slatkim sanjama, kojima je duboka tišina pustinje podavala još veću poeziju, pomalo zadrijema, kadli ga topot kopita i osebujni nemir, dolazeći s one strane gdje su bili smješteni bivoli potprege, razbudiše i dignuše na noge.

Cyprienu se činilo, da razaznaje u tmini neku mnogo nižu, mnogo zdepnastiju prikazu od njihovih bivola, koja je bez dvojbe prouzročila sav taj nemir. Ne razmišljajući dugo što bi to moglo biti, dohvati Cyprien bič, što mu bijaše pri ruci, te podje oprezno prema ležaju životinja.

Nije se prevario. Baš posred bivola pojavila se nenadano neka zvijer, koja im je pomutila san.

Još u polusnu, ni ne promisliv prije što radi, zamahnu Cyprien svojim bičem, onako na sreću, i ošinu provalnika čvrsto preko gubice.

Strašno rikanje odgovori smjesta na taj napadaj. Bijaše to lav, s kojim je mladi inžinir postupao kao s jednostavnim kudrovom.

Ali jedva što je smogao toliko vremena, da segne za jednim od revolvera, što ih je nosio za pojasom i da žurno odskoči na stranu, kadli se zvijere, koje je nanj zaskočilo a da ga nije zahvatilo, ponovno baci na njegovu ispruženu ruku.

Cyprien oćuti, kako mu pandže zadiru u meso i strovali se sa strašnim žutanom u pijesak. U isti čas prasne hitac. Tielo se lava savijalo u užasnim bolima, nato se pruži i klonu nepomično.

Rukom što mu je ostala slobodna namjerio je Cyprien, ne izgubiv prisutnosti duha, svoj revolver u uho grdosije, a raspršljivo tane razmrska joj glavu.

Medjutim prispješe ostali, probudjeni rikom i praskom, na mjesto borbe. Izbaviše Cypriena, napola zgnječena težinom goleme zvijeri, pregledaše mu rane, koje su srećom bile tek jače ogrebotine. Li ih jednostavno poveza s nekoliko platnenih krpa, što ih je namočio u rakiju, u kolima mu spremiše najudobnije mjesto, i doskora opet usnuše svi osim Bardika, koji se ponudio, da će stražiti sve do jutra.

Jedva što se je razdanilo, kad im vapaj Jamesa Hiltona, koji si je drugove zazivao u pomoć, navijesti novu neku upadicu. James Hilton ležao je poprijećke, posve obučen sprijeda u kolima, i govorio tonom najvećega straha a da se nije usudio ni maknuti.

»Oko mojeg desnog koljena, ispod hlača, ovila mi se zmija!« govoraše on. »Ne mičite se, inače sam izgubljen! Medjutim gledajte, može li se što učiniti.«

Njegove se oči od straha raširile, a lice osulo mrtvačkim bljedilom. U jednakoj visini s njegovim desnim koljenom razabiralo se doista pod modrim platnom njegovog odijela neko strano tijelo — nalik na uže, omotano oko noge.

Položaj bio je ozbiljan. Kako je James Hilton rekao, mogla ga je zmija ujesti, da se samo i najmanje makne!



Cyprien! .... Jadni moj prijatelju! (Pogl. XVIII.)

No, sred toga straha i sveopće neodlučnosti, spremi se Bardik na posao. Trgnuv tiho lovački nož svoga gospodara, približi se Jamesu Hiltonu jedva primijetljivom crvolikom kretnjom. Nato upraviv pogled onamo, gdje je bila zmija, činilo se, kao da nekoliko časaka brižno proučava položaj tog opasnog gmaza. Bez dvojbe hotio je da ustanovi, gdje se nalazi glava zmije.

Iznenada osovi se brzom kretnjom, ruka mu se naglo spusti i oštrica noža pogodi koljeno Jamesa Hiltona.

»Možete otresti zmiju! Mrtva je!« reče Bardik, pokazujući smiješeći se svoje bijele zube.

James Hilton posluša makinalno i potrese nogom... Gmaz mu ispade do nogu.

Bila je to ljutica crne glave od jedva pol palca promjera, ali najmanji njen ujed dostajao je da zada smrt. Mladi Kafer skinuo joj je neobičnom vještinom glavu. Na hlačama Hiltonovim opažao se tek zarez od jedva šest centimetara duljine, a koža mu ne bijaše ni najmanje ozlijedjena.

Čudnovato, a to je Cypriena duboko povrijedilo. James Hilton nije ni pomišljao na to, da se zahvali svome spasitelju. Sada, sada je bio izvan opasnosti, smatrao je ovu pomoć sasma naravnom. Nije mu moglo niti pasti na um, da stisne ruku jednoga crnca, pa da mu rekne: Ja vam zahvaljujem život!

»Vaš nož zaista vrlo je oštar!« opazi jednostavno, dok ga je Bardik stavljao u korice, ne pokazujući nimalo, e bi podavao kakovu važnost onome, što je učinio.

Zajutrak je ubrzo izbrisao tragove ove nemirne noći. Sastojao se toga dana samo od jednoga na maslacu ispečenog nojevog jaja, koje je ali dostajalo, da utiša glad svih petero suputnika.

Cyprien imao je laku groznicu, a i njegove rane zadavale su mu nešto boli. Unatoč tomu htio je da prati Annibala Pantalaccia i Jamesa Hiltona u Lopèpeov kraal. Logorište povjeriše dakle paski Bardikovoj i Li-ovoj, koji su bili zaposleni skidanjem kože s lava — prave grdosije — od one vrsti, što ju zovu lav s pasjom gubicom. Ona tri konjanika dadoše se sami na put.

Poglavica bečuanski dočeka ih na ulazu svoga kraala, okružen svim svojim ratnicima. Iza ovih u drugom redu postaviše se znatiželjno žene i djeca, da vide strance. Nekoje od tih crnih domaćica držale su se ipak ravnodušno. Sjedeći pred svojim polukružnim kolibama nastavile su svoj posao. Dvije ili tri od njih prele su niti iz dugih vlati trave, koje su onda splitale u konop.

Sveopći utisak bio je nepovoljan, prem su kolibe bile dosta dobro gradjene. Lopèpeova koliba, veća od ostalih, a iznutra obložena slamnatim prostiračima, uzdizala se je gotovo usred kraala.

Poglavica uvede onamo svoje goste, ponudi im tri stolčića a sam sjedne pred njih, dok se je njegova počasna straža poredala u polukrugu iza njega.

Započelo se izmjenom običajnih učtivosti. U cijelosti sastojao se je ceremoniel u piću neke skisnute tekućine, što ju je sam amfitrion pripravio. Ali da dokaže, kako ta učtivost ne krije nikakovih izdajničkih nakana, prinesao bi on svagda čašu na svoja velika usta, prije nego li ju je predao strancu. Smrtnom uvredom smatralo bi se, kad gost na tako uljudan poziv ne bi pio. Naša tri bijelca popiše dakle to kafersko pivo, pri čem se lice Annibala Pantalacci-a užasno nacerilo, jer on bi bio volio da popije čašu »Lacryma-Christi«, nego li ovaj neukusni napitak bečuanski.

Na to dodje govor na poslove. Lopépe htio je da si nabavi pušku. Ali te mu želje nikako ne mogahu da ispune, premda im je u zamjenu za nju nudio prilično dobrog konja i sto pedeset funti slonove kosti. Kolonijalni bo zakoni u tom su pogledu vrlo strogi i zabranjuju Evropejcima, da prepuste bilo kakovo oružje pograničnim Kaferima, bez izrične dozvole guvernera. Da mu se ali ipak oduže, doniješe naša tri gosta Lopépe-u vunenu košulje, ocjelni lanac i bocu ruma, sjajan dar za njega, koji ga je očito razveselio.

Poglavica Bečuana pokaza se potpuno spremnim, da im dade sve obavijesti, za koje su ga pitali, pri čem je James Hilton služio kao tumač.

Ponajprije, putnik neki, čiji se opis potpuno slaže s Matakitovim, prošao je prije pet dana kroz kraal. To je bila prva vijest, što ju je ekspedicija nakon dva tjedna o bjeguncu dobila, pa zato ju i primi s veseljem. Mladi je Kafer morao izgubiti nekoliko dana tražeći prelaz na Limpopu, a sada je krenuo prema gorju na sjeveru.

»A je li treba mnogo dana da se dodje do onog gorja?«

»Najviše sedam do osam.«

»Je li Lopépe prijatelj vladara onih krajeva, u koje su Cyprien i njegovi drugovi nakanili da se zapute?«

Lopépe se pohvali time. U ostalom tko ne bi htio da bude vidjeni prijatelj i vjerni saveznik velikog Tonaie, toga nepredobivoga osvajača zemlje Kafera?

»Hoće li Tonaia bijelce dobro primiti?«

»Hoće, jer i on i svi poglavice ove zemlje znadu, da bijelci ne propuštaju nikada a da ne osvete uvredu nanesenu jednomu od njihovih. A koja korist boriti se protiv bijelaca? Nisu li oni uvijek jači, hvala njihovim puškama, koje se same odapinju? Probitačnije je stoga živiti s njima u miru i dobro ih primati i pošteno trgovati s njihovim trgovcima.«

To su bile u glavnom obavijesti, što im ih je Lopépe dao. Jedna samo imala je za njih veću važnost; a to je bilo, da je Matakit izgubio nekoliko dana, dok mu je uspjelo preći rijeku, i da su mu još uvijek u tragu.

Kad su se Cyprien, Annibal Pantalacci i James Hilton povratili u logorište, nadjoše Bardika i Li-a vrlo uzrujane.

Po njihovu pripovijedanju, pohodila ih je cijela četa kaferskih ratnika, koji nisu pripadali Lopépeovu plemenu; oni su ih najprije opkolili a onda podvrgli pravom pravcatom preslušavanju. Pošto su došli u ovaj kraj? Da nije za to, da uhode Bečuance, da si sakupe obavijesti na njihov račun, da saznadu koliko ih ima, kolika im je snaga i kakovo oružje? Stranci da krivo čine, ako se upuštaju u takova poduzeća. Neka znadu, da veliki kralj Tonaia nema ništa da kaže, sve dogod ne zadju u njegovo područje; ali kad bi imali nakanu da i onamo prodru, tada bi mogao stvar i s druge strane uzeti na oko.

To je eto bio glavni smisao njihovih izjava. Kinez, činilo se, nije bio više uzrujan nego što je potrebno. Ali Bardika, inače tako mirna i u svakoj prigodi tako hladnokrvna, zahvatio je, kako se činilo, pravi užas, što si Cyprien nije mogao da protumači.

»Vrlo zlobni ratnici«, reče on prevraćajući svoje velike oči, »ratnici, koji mrze bijelce i koji će s njima načiniti kuik!«

Taj izraz rabe svi polucivilizovani Kaferi, kad hoće da izraze pojam silovite smrti.

Što da se čini? Je li bilo nužno, da se na tu upadicu polaže osobita važnost? Ne, bez dvojbe. Ratnici ovi, prema izvještaju Bardikovom i Kinezovom njih trideset na broju, premda su ih iznenadili neoboružane, ne učiniše im ništa na žao, niti su po-

kazali bilo kakovu nakanu da robe. Njihove grožnje bile su bez dvojbe onako bačene u vjetar, kako to divljaci običavaju činiti naprama bijelcima.

Dostajati će dakle, ako velikom poglavici Tonai-i iskažu svoje počitanje, ako mu otvoreno kažu povod, koji trojicu bijelaca vodi u njegovu zemlju, pa da tako rasprše svaku njegovu sumnju, ako ju imade, i da si osiguraju njegovu naklonost.

Zaključiše dakle jednoglasno, da nastavi put.

Nada, da će doskora dostići Matakita i oduzeti mu ukradeni dijamant, učini, da su zaboravili na sve druge brige.

XV.

Zavjera.

Putujući tako tjedan dana, prispjela je ekspedicija u predjel, koji ni u čemu nije bio nalik na krajeve, kojima su dosele prošli počam od granica Griqualanda. Sad su se približavali onomu lancu bregova, koji su prema svim obavijestima, što su ih primili o Matakitu, bili vjerojatni cilj, kamo je htio da stigne. Susjedstvo visočina, kao i množina potočića, što su se s njih spuštali, da se sliju u Limpopo, naviještala je flora i fauna, sasma različita od one u ravnici.

Jedna od prvih dolina, što se otvorila pred očima putnika malo prije zalaza sunca, pružila im je prizor vrlo bujan i prijatan.

Izmedju dvije smaragdno zelenkaste livade, vijugala se riječica tako bistra, da se je posvuda vidilo dno njena korita. Voćke raznobojnog lišća prikrile su bočine brježuljaka, što su okruživali ovu kotlinu. Po dolovima od sunca obasjanim, a u hladu ogromnih baobaba, pasla su mirno stada crvenih antilopa, zebra i bivola. Nešto podalje zaputio se bijeli nosorog, prelazeći teškim korakom široku čistinu, polagano prema obali rijeke i roktao od veselja na pomisao, da će ju zakaliti valjajući po njoj svoju mesnatu trupinu. Za grmljem sakrivena, zijevala je od dosade nekakova zvijerka. Divlji magarac revao je, a tisuće majmuna natjeravalo se po drveću.

Cyprien i njegova dva druga ustaviše se na vršku brježuljka, da promatraju taj za njih tako novi prizor. Vidjeli su, da su napokon došli u jedan od onih djevičanskih krajeva, gdje su divlje životinje — još uvijek nepreporni gospodari zemlje — živu tako

sretno i tako slobodno, da nemaju niti pojma o bilo kakovoj opasnosti. Što je bilo napadno, ne bijaše samo mnoštvo i mirnoća tih životinja, nego i raznolikost faune, koju su one reprezentirale u tom dijelu Afrike. Gotovo bi rekao, da je to jedna od onih osebujnih slika, na kojoj se je slikaru prohtjelo, da na malenom prostoru naslika sve glavne tipove iz životinjskoga carstva.

Žiteljstva medjutim bijaše malo. Istinabog, da su Kaferi na tako ogromnom području mogli samo vrlo raštrkani živiti. To je pustinja ili bar malo fali tome.

Zadovoljan i kao učenjak i kao umjetnik, rado bi Cyprien povjeřovao, da je prenesen u predhistorijsko doba megaterija i ostalih antediluvijalnih životinja.

»Samo još slonovi manjkaju, da uveličaju svečanost!« klikne.

Ali u isti gotovo čas ispruži Li ruku, i pokaza mu nasred neke prostrane čistine mnoštvo sivih masa. Izdaleka rekao bi da su to pećine, ne samo radi njihove nepomičnosti, već i radi njihove boje. Uistinu bilo je to stado slonova. Velika ravnica kao da je bila prekrivena njima na nekoliko milja.

»Ti se dakle razumiješ u slonove« upita Cyprien Kineza, dok su si spremali noćište.

Li žmirnu svojim nakosim očima.

»Boravio sam dvije godine na otoku Ceylonu kao gonič lovaca«, odgovori on jednostavno i onom suzdržljivošću, koju je pokazivao kod svega, što se ticalo njegove osobe.

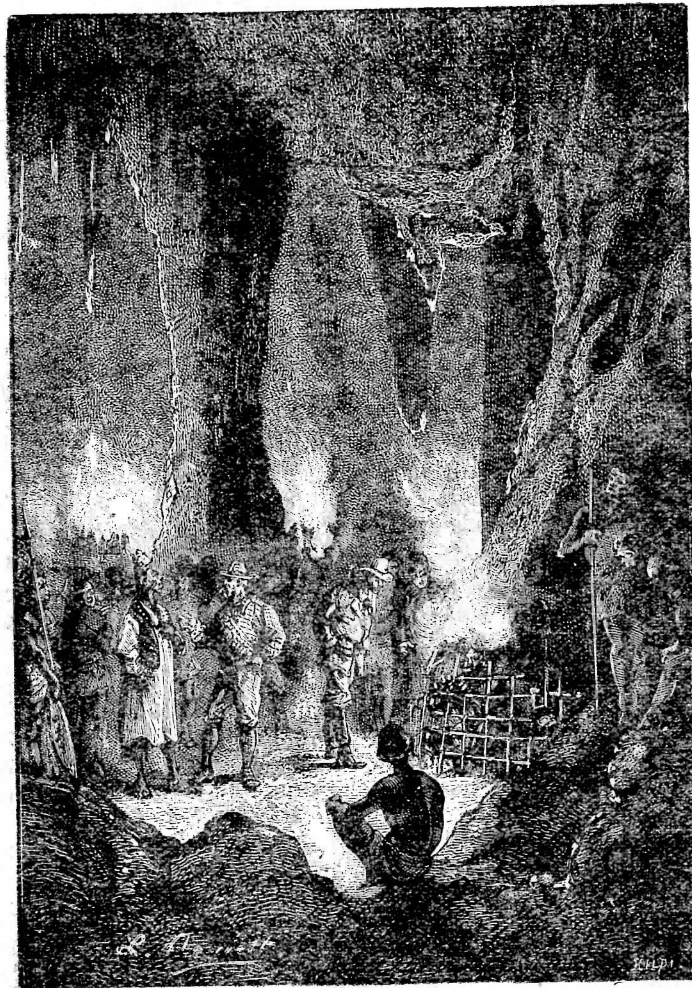
»Ah! kad bi mogli jednoga ili dvojicu povaliti!« kliknu James Hilton, »to bi bio vrlo zabavan lov . . .«

»Da, vrlo zabavan, gdje je lovina vrijedna utrošena praha«, dometnu i Annibal Pantalacci. »Dvije slonove kljove lijepa su lovina, a mi bismo ih lako mogli i tri do četiri tuceta spremiti otraga u našim kolima! Znate li, druzi, da bi to bilo dovoljno, da pokrije sve troškove našega putovanja!«

»Divna misao!« kliknu James Hilton. »A zašto da to ne pokušamo sutra u jutro, prije našega odlaska?«

O tom se pitanju raspravljalo i bude zaključeno, da će odmah zorom krenuti da pokušaju sreću u dolini, gdje su se zadržavali slonovi.

Pošto su ovo ustanovili, te brzo povečerali, zavukoše se svi pod pokrov kočije na počinak, osim Jamesa Hiltona, na kojemu je te noći bio red da straži kraj vatre.



Iza rešetke od drva — bio je neki sužanj. Pogl. XIX.)

Dva sata po prilici sjedio je tako sam i već ga hvatao drijem, kad ga neko gurne laktom. Otvori oči. Annibal Pantalacci sjedio je kraj njega.

»Ne mogu da spavam, pa stoga mnijem, da će biti bolje, ako vam pravim društvo«, reče Napolitanac.

»To je vrlo lijepo od vas«, odvrati James Hilton pretežući se, »nekoliko sati sna ne bi bilo na odmet! Ako vam je pravo, možemo se lako pogoditi! Ja ću zauzeti vaše mjesto pod pokrovom, a vi stražite tuj mjesto mene!«

»Ne!... ostanite!... Imam da govorim s vama!« prihvati Annibal Pantalacci pridušenim glasom.

Bacivši plahi pogled naokolo, da se osvjedoči, jesu li uistinu sami, nastavi:

»Jeste li već lovili slonove?«

»Jesam«, odgovori James Hilton, »već dva puta.«

»Dobro! Onda znadete, kako je to opasan lov! Slon je pametan, lukav i dobro oboružan. Vrlo je rijedak slučaj, da čovjek ne podlegne u borbi protiv njega.«

»Priznajem! Ali vi govorite o nespretnjakovićima!« odgovori James Hilton. »S dobrom puškom, nabitom raspršljivim tanetima, ne treba se baš mnogo bojati.«

»To znadem i ja«, odvrati Napolitanac. »Medjutim, nesreće često se dogadjaju!... Uzmimo, da sjutra zadesi Francuza, bila bi to zaista velika nesreća za znanost!«

»Zaista velika nesreća!« potvrdi James Hilton.

I nasmija se zlobno.

»Za nas to ne bi bila baš tako velika nesreća!« primijeti Annibal Pantalacci, obodren smijehom svoga druga. »Preostali bi samo nas dvojica, da progonimo Matakita i njegov dijamant! Dvojica mogu se uvijeke sporazumiti...!«

Obojica zašutiše časkom, zagledav se u žeravicu, a misli su im se gubile za zločinačkim namjerama.

»Da!... dvojica mogu se uvijeke sporazumiti!« opetova Napolitanac. »Medju trojicom to je već teže!«

I opet časovita šutnja.

Najednoč dignu Napolitanac naglo glavu, nastojeći da pogledom prodre tamu, što ih je okružavala.

»Niste li vi ništa vidjeli?« upita naglo. »Pričinilo mi se kao da sam vidio sjenu iza onog baobaba!«

James Hilton zagleda se takodjer, ali ma kako mu vid bio oštar, nije opazio ništa sumnjiva u okolišu logorišta.

»Nije ništa!« reče. »Tek rubenina, što ju je Kinez rasprostro, da ju jutarnja rosa izbijeli!«

Naskoro nastavi se razgovor ortaka, ali sada u po glasa.

»Mogao bih mu povaditi naboje iz puške, a da toga ni neopazi!« govoraše Annibal Pantalacci. »Nato, kad bi navalio na slona, opalio bih ja iza njega pušku tako, da bi ga životinja smjesta opazila... što ne bi dugo trajalo!«

»Ipak je to vrlo škakljiva stvar, što ju predlažete!« nabaci James Hilton slabim otporom.

»Pah! pustite vi meni, da sve udesim, pa da vidite kako će sve ići ko po loju!« odgovori Napolitanac.

Sat kasnije, kad je Annibal Pantalacci opet zauzeo svoje mjesto pod pokrovom, zapali oprezno žigicu, da se uvjeri nije li se tko maknuo. Vidio je, da su Cyprien, Bardik i Li ležali u dubokom snu.

Bar su tako izgledali. Ali da je Napolitanac bio malo lukaviji, morao bi opaziti, da je glasno hrkanje Liovo bilo ishitreno i varavo.

U cik zore bili su već svi na nogama. Annibal Pantalacci upotrijebio je zgodu, dok je Cyprien pošao do obližnjeg potočića, da se tamo opere, i izvadi mu naboje iz puške. To je bilo djelo od dvadeset sekunda. A bio je posve sam. Bardik prigotavljao je kavu, a Kinez je sakupljao rublje, što ga je kroz noć razvjesio po svojem glasovitom konopu izmedju dva baobaba.

Popiv kavu, posjedaše na konje, dok su kola i marvu ostavili pod Bardikovim nadzorom.

Li je molio, da smije pratiti jahače, a oboružao se samo lovačkim nožem svoga gospodara.

Za neko pola sata prispješe lovci do mjesta, gdje su sinoć opazili slonove. No danas morali su malo dalje poći da ih nadju i da stignu do prostrane čistine, koja se sterala na podnožju brijega a na desnoj obali rijeke.

U čistom i svježem zraku, obasjanom od sunca što se radjalo, na ogromnom ćilimu fine trave, vlažne još od jutarnje rose, spremalo se krdo slonova — najmanje oko dvije do tri stotine komada baš zajutarku. Mladunčad jogunasto je skakutala oko svojih matera ili ih je mirno sisala. Veliki pako, prignuv glave, pasli su svojim rilima gustu prairijsku travu. Skoro svi hladili su se velikim ušesima, što su naličili kožnatim plaštevima, mašući njima kao indijski punkasi.

U toj tišini ovog kućnog mira bilo je nešto tako sveta, da je Cypriena duboko ganulo, pa je predložio svojim drugovima, da odustanu od naumljena pokolja.

»Zašto ubijati miroljubive ove životinje?« reče on. »Nije li bolje, da ih pustimo u miru, u njihovoj samoći?«

Iz više negoli jednog razloga, nije ovaj prijedlog mogao prijati Annibalu Pantalacciu.

»Zašto?« odvrati on porugljivo. »Da napunimo naše lovne torbe, da si pribavimo nekoliko kvintala bijelokosti! Zar se vi, gospodine Méré, možda bojite tih velikih životinja?«

Cyprien slegne ramenima, ne hoteći da uzvrati ovaj bezobrazluk. Medjutim, kad je vidio, da je Napolitanac sa svojim drugom pošao prema čistini, podje i on.

Sva trojica bili su sada udaljeni po prilici dvije stotine metara od slonova. Što ove pametne životinje, tako fina i osjetljiva sluha, nisu primijetile dolazak lovaca, ima se odbiti na to, što je vjetar duvao s protivne strane i što su bili zaklonjeni gustim drvikom baobaba.

Medjutim jedan od slonova poče pokazivati znakove nemira, i podiže rilo poput upitnika.

»Sad je na dobi«, reče potiho Annibal Pantalacci. »Ako želimo imati uspjeha, valja nam se porazmjestiti te svaki uzeti svoga na nišan, a onda na dani znak opaliti, jer na prvi hitac razbježati će se čitavo stado.«

Taj prijedlog bude prihvaćen i James Hilton podje na desno. Istodobno skrenu Annibal Pantalacci na ljevo, a Cyprien osta u sredini. Na to se sva trojica stanu polako šuljati prema čistini.

U taj par osjeti Cyprien, na najveće svoje začudjenje, kako ga dvije ruke čvrsto obujmiše, dok mu Li-ov glas šaptaše u uho:

»Ja sam!... Uspjelo mi je da skočim na konja, vama za ledja! Ne govorite ništa!... Odmah ćete saznati zašto!«

Cyprien upravo je prispio na rub drvika, te se nalazio kojih trideset metara od slonova. Već je podigao pušku, da bude spreman za svaki slučaj, kadli mu Kinez prišapnen:

»Vaša puška je prazna!... Ali ne uznemirujte se zato! Sve će dobro proći!... Sve će dobro proći!...

U taj čas začu se oštar fićuk, to je bio znak za općenitu navalu a skoro istodobno prasnu hitac jedan jedini neposredno iza Cypriena.

Ovaj se naglo okrene i opazi Annibala Pantalaccia, koji je nastojao da se sakrije iza jednoga drveta.

Ali u isti gotovo čas svrati mu se pozornost na jednu mnogo ozbiljniju stvar.

Jedan od slonova bez dvojbe ranjen i bijesan od boli zaleti se prema njemu. Ostali, baš kako je to Napolitanac predvidjao dadoše se u bijeg i to takovim topotom, da se je zemlja potresla na dvije tisuće metara u okrug.

»Sada pazite!« povika Li, koji še još uvijek grčevito držao Cypriena. »U onaj čas kad će životinja da se baci na vas obodrite Templara da skoči na stranu. Na to ga skrenite oko ovoga grma, te dajte, da vas slon progoni!... Ostalo moja je briga!«

Cyprien jedva je imao toliko vremena, da makinalno izvrši danu mu uputu. Uzdignutim rilom, krvavim očima, otvorenom gubicom i naperenim kljovama, nasrnu pachyderma na nj nevjerojatnom upravo brzinom.

Templar ponio se kao stari prokušani konj. Pokoravajući se začudnom točnošću pritisku koljena svoga gospodara, poskoči u pravi baš čas naglom kretnjom na desno. Slon, koji se bio silno zaletio projuri a da nije nikoga zahvatio — baš onuda, gdje je čas prije stajao konj s jahačem.

Medjutim je Kinez ne rekav ni riječi, trgnuo nož iz korica spustio se na zemlju, i naglim se kretom bacio za grm, koga je prije bio pokazao svome gospodaru.

»Tako!... Tako!... Skrenite oko ovog grma... Dajte da vas progoni!« Povika još jedamput.

Slon, sav bijesan što nije uspio, prvom navalom, zaleti se opet prema Cyprienu.

Cyprien, ako i nije posvema shvaćao svrhu manevra, što mu ga je Li označio, ipak ga je najtočnije proveo. On skrenu oko grma, progonjen osopljenom životinjom i dva puta već osujeti njenu navalu nenadanim skokom svoga konja. No kako dugo je ovakvà taktika mogla imati uspjeha? Zar se je Li nadao, da će utruditi životinju.

Tako se je pitao Cyprien, a da nije mogao naći povoljna odgovora. Kadli iznenada — na veliko njegovo čudo — slon klonu na kolena.

Neprispodobivom spretnošću izrabio je Li pravi čas, te se u visokoj travi došuljao slonu ispod nogu i jednim mu jedinim

udarcem lovačkog noža prerezao mišicu na peti, što ju kod ljudi zovu Ahilovom mišicom.

Tako postupaju Hindi, kad love slonove, a Kinez sigurno je već često, na Ceylonu, okušao taj manevar, jer ga je izveo takovom sigurnošću i začudnom hladnokrvnošću.

Povaljen i nemoćan slon ni da bi se maknuo, tek glavu je valjao po visokoj travi. Potok krvi što mu je tekao iz rane, pomračio mu vid.

»Hura!... Bravo!« viknuše u jedan mah Annibal Pantalacci i James Hilton, pojaviv se na bojištu.

»Valja mu tane prosvirati kroz oko i skončati ga!« reče James Hilton, kojega je prevladala neodoljiva želja, da i sam odglumi kakovu ulogu u toj drami.

Rekav to, namjeri i opali.

Odmah nakon toga čulo se, kako se je tane rasprsnulo u tijelu ogromnoga četveronošca. Još jedan zadnji trzaj. a na to osta nepomičan, nalik na sivu na tle povaljenu pećinu.

»Svršeno je!« kliknu James Hilton, potjerav svoga konja posve blizu do životinje, da bolje vidi.

»Pričekajte!... Pričekajte!«... kao da je govorio lukavi pogled Kineza, kojim je pogledao na svoga gospodara.

Nije trebao dugo čekati na užasni i neizbježivi svršetak toga prizora.

I doista, jedva što se je James Hilton približio slonu, nagnu se u svom stremenu i kao za porugu digne mu jedno od njegovih velikih ušesa. Ali životinja nenadanim kretom podigne svoje rilo i spusti ga na drskoga lovca, smrvivši mu hrptenjaču i razmrskavši mu glavu prije, negoli mu je koji od prenerazenih svjedoka toga strašnoga svršetka mogao priskočiti u pomoć.

James Hilton jedva je dospio da kriknu. Za tri sekunde bio je tek krvava masa, na koju se je izvalio slon, da se više ne digne.

»Znao sam ja, da će to biti njegova smrt!« reče Kinez podigav glavu. »Slonovi ne propuštaju nikada prilike, ako im se takova pruži.«

To je bilo nadgrobno slovo za Jamesom Hiltonom. Još uvijek pod dojmom izdaje, čijom je žrtvom imao pasti, nije mladi inžinir mogao a da u tome ne vidi pravednu kaznu jednoga od onih nitkova, koji su ga bez obrane izručili bijesu tako strašne životinje.

Što se Napolitanca tiče, bile mu misli kakove mu drago, smatrao je shodnim da ih zadrži za sebe.

Medjutim je Kinez već započeo da s lovačkim nožem kopa jamu u tratini prairije, u koju je pomoću Cyprienovom malo za tim spustio izobličene ostatke njegova neprijatelja.

Sve to oduzelo je nešto vremena i sunce je na nebu već visoko odskočilo, kad se preostala trojica lovaca dadoše na put u logorište.

Došav onamo, kako li se uznemiriše!... Bardika je nestalo!

XVI.

Izdaja.

Šta se dakle dogodilo u logorištu za odsutnosti Cyprienove i njegovih drugova? Bilo bi to teško odgonetati, ako se mladi Kafer ne povrati.

Čekali su dakle na Bardika, dozivali ga i tražili ga na sve strane. Nikakav trag nije mu se mogao pronaći. Zajutrak, što ga je započeo priredjivati, a ostavljen na vatri što se utrnula, dao je naslućivati, da ga je nestalo tek pred dva do tri sata.

Cyprien se je dao u nagadjanja, koji bi tome mogao biti razlog, ali sva njegova nagadjanja nisu dovela do nikakvoga razjašnjenja. Da je mladog Kafera napala kakva divlja zvijer nije bilo vjerojatno, jer se nije našao ni najmanji trag bilo kakovoj krvavoj borbi, pače ni neredu u okolini. Da je pobjegao da se vrati u svoj kraj, kako to često rade Kaferi, bilo je još manje vjerojatno, kod tako odanog momka, pa zato je mladi inžinir odlučno odbio tu sumnju, koju je nabacio Annibal Pantalacci.

Ukratko, nakon poldnevnoga traženja, ne nadjoše mladoga Kafera, i njegovo izginuće osta nerazjašnjenom tajnom.

Annibal Pantalacci i Cyprien održaše vijeće. Posavjetovav se, zaključiše, da pričekaju do sutra ujutro, prije nego će dignuti logorište. Možda da se za to vrijeme Bardik povrati, ako je možda zabludio tjerajući divljač, koja je pobudila u njemu želju za lovom.

Sjećajući se ali posjeta, kojim ih je iznenadila četa divljaka, u jednom od prijašnjih noćišta, i vodeći račun o pitanjima, što su ih stavljali na Bardika i na Li-a, a sve u bojazni da su to stranci,

a možda i uhode, koji hoće da provale u područje Tonaíe, mogli su se zapitati, a ne bez razloga, nije li Bardik, ako je pao u ruke ovih urodjenika, po ovima odveden u sjedište njihovog poglavice.

Dan prošao je žalosno, a večer još tužnije. Činilo se, kao da sad ekspediciju prati nesreća od koraka do koraka. Annibal Pantalacci bio je bijesan i mučaljiv. Njegova dva ortaka Friedel i James Hilton bijahu mrtvi, a sada osta on sam protiv svoga mladoga suparnika, više no igda odlučan, da se riješi protivnika, s kojim nije htio da ima posla ni u pogledu dijamanta ni u pogledu ženidbe. A oboje za njega nije bilo drugo već posao.

Što se tiče Cyprienna — kojemu je Li ispripovijedio sve, što se je odnosilo na odstranjenje naboja — valjalo mu je biti na oprezu dan i noć i paziti na svoga suputnika. Istina bog, Kinez je rado preuzeo jedan dio te zadaće na sebe.

Cyprien i Annibal Pantalacci sproveli su večer pušeći i šutke uz vatru, a na to se bez »lake noći« povukoše pod pokrov u kola. Na Li-u bio je red da straži kod plamteće vatre i da odbija divlje zvijeri.

Sjutradan, u cik zore, mladi se Kafer još nije bio povratio.

Cyprien rado bi bio pričekao još dvadeset i četiri sata, da slugi svome dade zadnju priliku da se povrati, ali Napolitanac odlučno je tražio, da smjesta podju dalje.

»I bez Bardika ići će posve dobro,« govoraše on, »a svako otezanje znači izvrgavati se pogibelji, da Matakita uopće već ne stignemo!«

Cyprien popusti, a Kinez podje da sakupi bivole kako bi dalje pošli.

Nova nedaća i to vrlo teška! Bivola nije već bilo, nisu mogli da ih nadju. Sinoć uveče, još su polegli po visokoj travi oko logorišta! Sada bilo je nemoguće da otkriju ma samo i jednoga od njih.

Sada tek mogli su prosuditi od kolikoga bje zamašaja za ekspediciju gubitak Bardikov! Da je taj inteligentni sluga još bio na svome mjestu, on, koji je poznavao navike bivolske pasmine u Južnoj Africi, zacijelo ne bi bio propustio, da životinje koje su se jedan cijeli dan otpočivale, sveže uz drveće ili uz kolce. Redovito, kad bi poslije naporna dnevna putovanja gdjegod zastali, bio je takav oprez suvišan; bivoli, oslabljeni od napora ne misle na drugo, nego da se gdje u blizini kola napasu,

a zatim lijegaju na počin, a kad se probude ne udaljuju se dalje od koje stotine metara. Drugačija je ali stvar, ako su dan prije počivali i nasitili se.

Očevidno, da je prva briga tih životinja, kad su se probudile bila ta, da potraže sočniju travu od one, kojom su se nahranile dan prije. Skitajući se tako, udaljivale su se sve više i više, izgubile logorište iz vida i vodjene prirodjenim nagonom, koji ih vuće u staje, vjerojatno je, da su, jedna slijedeći drugu, jednostavno krenule natrag prema Transvaalu.

To je nesreća, koja ako i često zadesi ekspedicije u nutrinji Afrike, zato ipak nije manje ozbiljna, jer bez tegleće marve ne vrijede ni kola, a kola su za afričkoga putnika u isti mah i stan i spremište i tvrdjava.

Veliko bijaše dakle razočaranje Cyprienovo i Annibala Pantalacci-a, kad su nakon dva do tri sata naporna trkanja za bivoljim tragom morali uvidjeti, da im valja napustiti svaku nadu da će ih stići.

Položaj je bio silno otešćan, pa je valjalo ponovno učiniti vijeće. Pod ovakovim prilikama nije im preostalo drugo, nego da napuste kola, da se opskrbe sa hranom i strijeljivom koliko je pojedinac samo mogao nositi, te nastaviti put na konjima. Ako im posluži sreća, možda nadju kakovog kaferskog poglavicu, koji bi bio spreman, da im proda novu bivolju potpregu za pušku ili naboje. Što se Li-a tiče, taj je zajašio na James Hiltonovog konja, koji je, kako znademo, bio bez gospodara.

Svi se dakle dadoše na to, da natrgaju crnogoričina granja, pa da njime prekriju kola, da budu sakrivena kao pod nekom vrsti umjetnoga granja. Nato si svaki natovari svega koliko mu je stalo u džepove i torbu, poglavito rubenine, kutija s konzervama i strijeljiva. Na veliku žalost svoju, morao se je Kinez odreći da ponese sa sobom svoj crveni kovčeg, jer je bio pretežak, ali nemoguće je bilo sklonuti ga, da ostavi svoj konop, koji si je omotao oko bokova, pod haljinom, poput pojasa.

Dovršiv te pripreme i baciv još jedan pogled na tu dolinu, u kojoj ih zadesiše tako tragični dogadjaji, krenuše naša tri konjanika dalje prema brdinama. Put što je onamo vodio, bio je kao i svi drugi u ovome kraju, tek jednostavni nogostup, utrt po divljim zvijerima, po kojem bi svaki dan, najkraćim putem polazile do svojih napajališta.

Već je prošlo podne, a u sunčanoj pripeci jašili su Cyprien, Annibal Pantalacci i Li oštrim kasom sve do večeri. Kad su se nato utaborili u jednoj dubokoj uvali, zaštićeni velikom pećinom, a oko dobre vatre od suhoga drvlja, priznaše si, da gubitak kola ipak nije tako nenadoknadiv.

Dva dana putovahu tako dalje, ne dvojeći da su u tragu onome koga su tražili. I doista, podvečer drugoga dana nešto prije zalaza sunca, kad su se polagano jašeći približavali skupini drveća, pod kojim su nakanili prenoćiti, ote se iznenada Li-u grlen povik:

»Hugh!« i pri tom pokaza prstom na malu crnu točku, koja je u sumračju polako odmicala prema horizontu.

Cyprien i Annibal Pantalacci naravski da su se odmah zagledali pravcem, kojim je Li pokazivao.

»Putnik!« kliknu Napolitanac.

»To je Matakit glavom!« izjavi Cyprien, koji se je požurio, da digne dalekozor na oči. »Sasvim jasno raspoznajem njegova kola i njegovog noja!... To je on!«

I pruživši dalekozor Pantalacciu, da se i on uvjeri o istinitosti te tvrdnje.

»Što držite, kako daleko je taj čas od nas?« upita Cyprien.

»Najmanje sedam do osam milja, može biti i deset,« odgovori Napolitanac.

»Onda nam se valja odreći nade, da ćemo ga još danas dostići.«

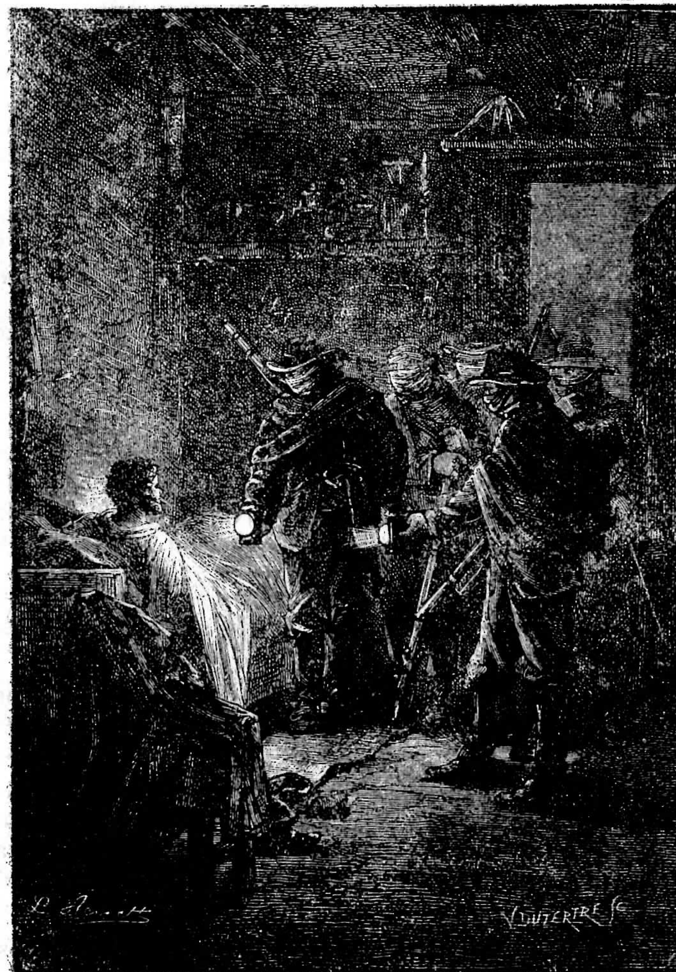
»Zacijelo,« odgovori Annibal Pantalacci. »Za pol sata biti će duboka noć, pa se ne može ni pomisliti na to, da se podje ma i korak dalje u tom pravcu!«

»Dobro! sutra smo sigurni da ćemo ga dostići, ako naime rano krenemo!«

»To je sasvim i moje mnijenje!«

Konjanici stigoše do šumice te sadjoše s konja. Po stalnom običaju svome bijaše im prvo da otaru konje travom i da ih očiste prije nego li ih privežu uz kolce, da se pasu. Za to je vrijeme Kinez potpalio vatru.

Dok su se pripremali spusti se noć. Kod večere bili su možda nešto veseliji, nego li prošla tri dana. Ali jedva što su povečerali, zamotaše se u svoje pokrivače, te legoše sva trojica glavom o sedlo uz vatru, na koju su nabacali granja da im bude za cijelu noć. Ta valjalo je rano uraniti i dvostruko porenuti da dostignu Matakita.



Petero zakrabuljenih ljudi provali u sobu. (Pogl. XXI.)

Cyprien i Kinez usnuše odmah ko zaklani, što možda baš nije bilo vrlo pametno od njih.

Napolitanac ali nije spavao. Dva ili tri sata valjao se nemirno na svome ležaju, kao da ga muči neka teška misao. Opet je spremao nekakovu lopovštinu.

Napokon, ne mogav više izdržati digne se posve tiho. Odšulja se do konja, te si osedla svojega, zatim odveže Templara i Kinezovog konja, prihvati ih za uzde i odvede u povodu. Meka trava što je prekrila zemlju, sasvim je prigušila korake tih triju životinja, koje su se, zatečene tim nenadanim urankom, nekom glupom rezignacijom podale svome udesu. Annibal Pantalacci povede ih na dno doline, na čijoj su obrežini udarili noćište, te ih priveže o jedno drvo, a nato se povrati u logorište. Nijedan od obojice spavajućih nije se ni maknuo.

Napolitanac pokupi dakle svoj pokrivač, pušku streljivo i nešto hrane; nato ostavi sasvim hladnokrvno i promišljeno svoja dva druga usred pustinje.

Misao, što mu se već od zapada sunca vrzla glavom, smjerala je na to, da odvedavši oba konja, onemogući Cyprienu i Li-u da stignu Matakita. To je dakle značilo, osigurati si pobjedu. Niti odvratnost te izdaje, niti lopovluk, kojim je tako orobio svoje drugove, od kojih je uvijeke samo dobro primao, nije moglo da suzdrži ove hulje. Vinuv se u sedlo, i povukav za sobom ona dva konja, što su već nesrtpljivo hrzala na mjestu gdje ih je ostavio, odjaše kasom a pri tom svijetlio mu mjesec, koji se upravo pomolio iznad brežuljaka.

Cyprien i Li spavahu još uvijek. Oko tri sata jutrom probudi se Kinez i pogleda na zvijezde, štono su na istoku već stale blijediti.

»Vrijeme je da pripravim kavu!« reče sam sebi.

I bez oklijevanja, zbaciv pokrivač u koji se je bio zamotao, skoči na noge, te započe svoju jutarnju toiletu, koju nije zanemarivao ni u pustinji, kao ni u gradu.

»A gdje je Pantalacci?« upita se najednoč.

Već je počelo svanjivati, a predmeti oko logorišta postadoše sve to izrazitiji.

»Pa ni konja već nema ovdje!« govoraše si Li. »Da nije možda čestiti taj drug...

I predmnijevajući ono, što se je moglo dogoditi, potrča prema kolcima, za koje su sinoć privezali konje, predje cijelo logorište,

i jednim se pogledom uvjeri, da je s Napolitancem nestalo i čitave njegove prtljage.

Stvar je bila jasna.

Čovjek bijele rase, sigurno ne bi bio mogao odoljeti posve prirodnoj potrebi, da probudi Cypriena i da mu smjesta dojavi tu vrlo ozbiljnu novicu. Kinez ali bio je čovjek žute rase, pa je držao, da nije nimalo prešno, kad se radi o tome, da se najavi kakova nesreća. Zato se posve mirno dade na to, da skuha svoju kavu.

»Još je vrlo ljubezno od toga lupeža, da nam je ostavio naš živež!« reče sam za sebe.

Procjediv pomno kavu kroz platnenu vrećicu što ju je baš u tu svrhu načinio, napuni Li njome dvije šalice, sačinjene iz ljuske nojevog jajeta, što ih je obično nosio ovješene o zapućku; nato pridje do Cypriena, koji je još uvijek čvrsto spavao.

»Evo vaše kave, gotova je ćaćko»' reče uljudno, potreptavši ga po ramenu.

Cyprien otvori oči, pretegne se, nasmiješi se Kinezu i uspraviv se, srkaše dimeću se tekućinu.

Tek sada opazi odsutnost Napolitančevu, čije mjesto bijaše prazno.

»A gdje je Pantalacci?« zapita.

»Odmaglio je, ćaćko!« odgovori Li tako ravnodušno, kao da se radilo o najobičnijoj stvari.

»Kako?... Odmaglio?«

»Da, ćaćko, sa sva tri konja!«

Cyprien se brzo izmota ispod pokrivača, te razgledav se naokolo, shvati sve.

No bio je odviše ponosan a da pokaže svoj nemir i svoje ogorčenje.

»Vrlo lijepo« reče, »ali lopov taj neka si ne utvara da će imati posljednju riječ!«

Zadubljen u svoje mišli, ushodao se je Cyprien neko pet do šest koračaja amo tamo, razmišljavajući što im je činiti.

»Moramo smjesta krenuti!« reče Kinezu. »Sedlo, ulare i sve što bi nas sprječavalo ili bi nam teško bilo, ostaviti ćemo ovdje, a ponijeti samo puške i preostali živež. Budemo li čvrsto hodali, možda ćemo jednako brzo naprijed, a možda i kraćim putem!«

Li se požuri da ga posluša. Za nekoliko minuta bili su pokrivači smotani a torbaci prebačeni preko ledjiju; sve ostalo

pako, što im je valjalo ostaviti na tom mjestu, skupiše na kup i pokriše gustim granjem, a nato smjesta krenuše na put.

Cyprien je imao pravo kad je govorio, da je u nekom pogledu možda udobnije pješice putovati. Mogao je tako odabrati kraće puteve prevaljujući strmine, kojima se nijedan konj ne bi mogao uspeti — ali s koliko napora!

Bijaše od prilike oko jedan sat po podne, kad njih dvojica stigoše do sjevernih obronaka gorskoga lanca, kojim su već tri dana proslijedili bili.

Prema obavijestima, što im ih je dao Lopèpe, nije morala već biti daleko prijestolnica Tonaje. Na nesreću ali bijahu te upute glede puta, kojim će poći tako nejasne, a pojmovi o udaljenosti, u jeziku Bečuanaca, tako pobrkani, da nisu znali ako podju dalje, hoće li trebati dva ili pet dana da onamo stignu.

Kad su se Cyprien i Li spuštali niz bočine prve doline, što se pred njima otvorila, kad su prešli vršak brijega, ote se potonjemu kratak smijeh.

»Ah, žirafe!« rekne.

Cyprien pogledav dolje, opazi doista oko dvadeset tih životinja, kako pasu na dnu doline. Nema ništa dražesnijega, nego izdaleka gledati njihove duge vratove, uspravljene poput jarbola ili ako su ih pružile poput dugih zmija po travi, na tri do četiri metra daleko od svoga, žutim pjegama posutoga tijela.

»Mogli bismo si uzeti jednu od ovih žirafa, da nam nadoknadi Templara,« opazi Li.

»Jahati na žirafi! Ej! tko je to još igda vidio?« klikne Cyprien.

»Ne znam da li je to već tko vidio, ali samo do vas je, da to vidite«, odvrati Kinez, »ako mi pustite slobodne ruke!«

Cyprien, koji nije nikada ništa držao nemogućim samo zato što je to za nj bilo nešto nova, izjavi se pripravnim da podupre Li-a u njegovou pothvatu.

»Vjetar duva od žirafa prema nama, a to je vrlo dobro, jer kako je u njih vrlo fini njuh, bile bi nas inače već odavna nanjušile! Ako biste dakle htjeli da podjemo nadesno, te ih jednim hitcem iz puške poplašite i tako prema meni svrnete, tad ne treba ništa više, a ostalo moja je briga!«

Cyprien požuri se da odloži na zemlju sve, što bi ga moglo smetati u njegovim kretnjama, i oboružan s puškom podje da izvrši, kako ga je sluga uputio.

Ali niti ovaj nije dangubio. Trkom spusti se niz strminu u dolinu, dok nije stigao na neki utrti puteljak. Sudeći po ono nebrojeno otisaka od papaka, bio je to očito put, kojim su prolazile žirafe. Tu se Kinez sakri iza jednog velikog stabla, razmota svoj dugi konop, koji je uvijeke sa sobom nosio, i razrezav ga na dvoje, načini od njega dva, svaki u duljini od trideset metara. Nakon što je na kraj svakoga od ovih konopa privezao po veliki kamen — i tako si pripremio izvrstan lasso — pričvrsti drugi kraj o donje grane stabla. Omotav si slobodne dijelove tih dvih naprava oko svog lijevog lakta, sakri se iza debla i čekaše.

Još nije prošlo ni pet časaka, kadli nedaleko prasnu hitac. Odmah nato odavao je nagli topot, čija je buka, nalik na onu konjaničke eskadrone, od sekunde do sekunde rasla, da su se žirafe razbježale, kako je to Li predvidjao. Dolazile su ravno prema njemu svojim običnim putem, ni ne sluteći neprijatelja, koji se je nalazio pod vjetrom.

Sa svojim visoko uzdignutim nosovima, sa svojim malim prestrašenim glavama i svojim isplaženim jezicima, izgledale su ove žirafe zaista krasno. Što se Li-a tiče, taj ih nije promatrao. Kao zasjedu mudro si je odabrao mjesto kraj neke uzine puta, gdje su životinje mogle samo po dvije uporedo prolaziti, pa tako je trebao samo da čeka.

Najprije pusti njih tri ili četiri da prodju mirno, nato uze na oko jednu što je bila osobito velika i zabaci prema njoj svoj prvi lasso. Konop zviznu zrakom, omota se životinji oko vrata, ona potrča još nekoliko koraka, ali konop se smjesta nape stegnu joj dušnik i ona zasta.

Kinez nije gubio vremena, da to promatra.

Jedva što je vidio, da mu je prvi lasso polučio svoj cilj, dohvati drugi i baci ga za drugom jednom žirafom.

I ovaj put imao je sreću. Sve to nije potrajalo ni pol minute. Preplašeno stado razbježa se na sve strane, a one dvije žirafe napola ugušene i trzajući se ostadoše zasužnjene.

»Dodjite samo bliže, ćaćko!« vikne Kinez Cypriena, koji dotrča, slabo vjerujući da bi stvar uspjela.

Pa ipak morao je da povjeruje. Tuj su bile dvije krasne, velike, jake, potkožene životinje, tankih nogu i sjajnih ledja. Nu Cyprien ih je samo promatrao i divio im se, misao, da se upotrijebe za jahanje, nije mu se činila izvedivom.

»Zaista, kako se čovjek uzdrži na takovim ledjima, koja se prema stražnjem dijelu spuštaju na šezdeset centimetara priklona?« reče smijući se.

»Ta zajaši se na ramena a ne na slabine životinje«, odgovori Li. »Zar je uostalom tako teško pod stražnji dio sedla pričvrstiti smotani pokrivač?«

»Ta mi i nemamo sedla.«

»Vaše ću ja odmah donijeti.«

»A kakove ćemo uzde staviti u te gubice?«

»To ćete vidjeti!«

Kinez znao je na sve da odgovori, a s odgovorom slijedilo je odmah djelo za riječima.

Još nije došlo doba niti objedu, kad je već od jednoga dijela svoga konopa načinio dva jaka ulara, kojima je zaulario žirafe. Uboge životinje bile su svojom nedaćom tako preplašene, a kraj toga tako blage ćudi, da se nisu nimalo opirale. Ostali komadi konopa imali su poslužiti kao uzde.

Dovršiv te pripreme bilo je lako odvesti ta dva sužnja u povodu. Cyprien i Li okrenuše natrag, i vrativši se u jučerašnje logorište, da uzmu sedla i predmete što su ih morali tamo ostaviti.

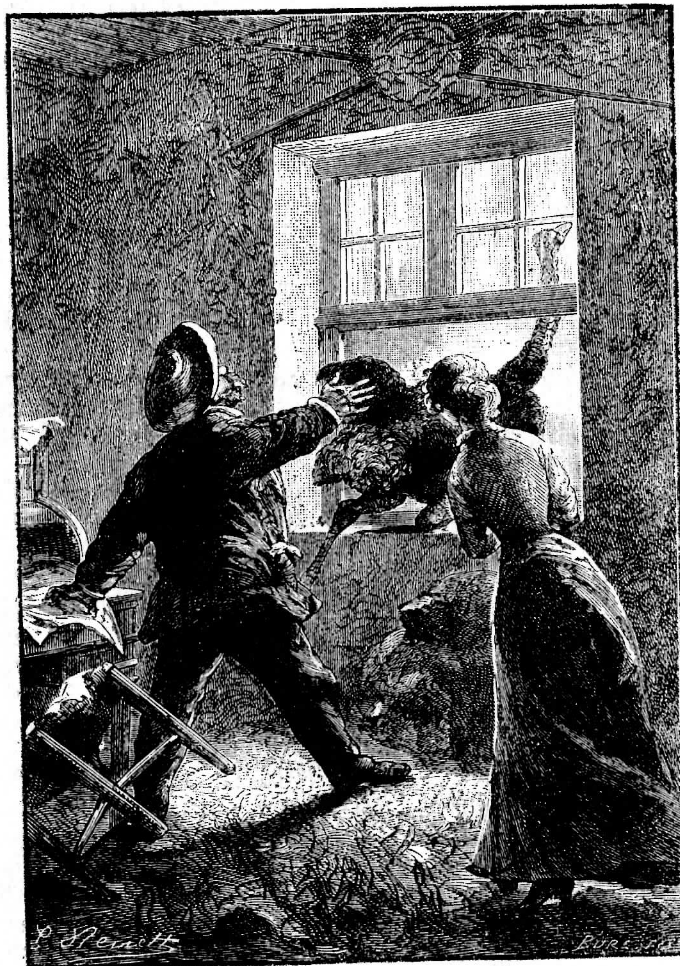
Večer je protekla dovršivanjem svih priprema. Li pokazao je odista vanrednu spretnost. Ne samo da je Cyprienovo sedlo ubrzo tako preudesio, da se je moglo vodoravno smjestiti na hrbat jedne od žirafa, nego je i sebi načinio sedlo od granja; povrh toga, opreza radi, upotrijebio je skoro pola noći u to, da skrši svaki pokušaj otpora tih dvih žirafa, zajahav ih naizmjenice, dokazujući im odlučnim argumentima, kako im se valja pokoravati.

VXII.

Afrički steeple-chase.

(Utrka sa zaprekama.)

Pogled na ta dva jahača, kad su se sutra ujutro spremili na polazak, bio je doista čudan. Dvojbeno je, bili se Cyprien u takovoj napravi ikada pokazao pred Miss Watkinsovom na glavnoj cesti Vandergaardskog logorišta. Ali nužda zakon mi-



Nojevica umaknu kroz prozori (Pogl. XXII.)

jenja. Ta bili su u pustinji, a žirafe nisu bile čudnije jahaće životinje od dromedara. Njihov hod imao je pače neku sličnost s onim »ladja pustinje«. Bio užasno tvrd, a usto tako ljuljav, da je u obojice suputnika prouzročavao laku »morsku bolest«.

Ali nakon dva tri sata priučiše se Cyprien i Kinez na to. Kako su žirafe dobro zagrabile a pokazale se vrlo poslušne, nakon nekih pokušaja otpora, koji su bili smjesta svladani, teklo je sve da ne može bolje.

Sad se radilo o tome, da što brže nadoknade vrijeme, što su ga izgubili zadnja tri, četiri dana. Za to vrijeme morao je Matakit već daleko poodmaknuti! Da ga nije Annibal Pantalacci već dostigao? Bilo kako mu drago, Cyprien ne htjede propustiti ništa a da postigne svoj cilj.

Nakon trodnevnoga putovanja prispješe naši konjanici ili bolje reći »žirafari« u ravni kraj. Jahali su sada uz desnu obalu prilično vijugaste rijeke, koja je tekla ravno prema sjeveru — a bila je bez dvojbe neki uzgredni pritok rijeke Zambezi. Žirafe, potpunoma ukroćene, što više, oslabljene dugim hodom kao i mršavom hranom, kojom ih je Li sistematski trapio, dale su se ravnati velikom lakoćom. Cyprien mogao je sada svojoj žirafi pustiti duge uzde i ravnati je jednostavnim pritiskom koljena.

Riješiv se ove brige, upravo ga je veselilo, što ostavlja ove divlje i puste krajeve, kojima su sada prolazili i gdje se opažaju na sve strane tragovi napredovale već civilizacije. Bijahu to, od razmaka do razmaka, vrlo pravilno obradjena manioc- ili taro-polja, a natapana cijevima od bambusovih trstika, kojima se je dovadjala voda iz rijeke, putovi široki i dobro utrti — ukratko slika sveopćega blagostanja. Na brežuljcima, što okruživahu horizont, uzdizale se bijele kolibe, slične košnicama, u kojima je obitavalo narijetko rasijano stanovništvo.

Pa ipak osjećali su, da su na granicama pustinje, ako po ničem, a ono po izvanrednom mnoštvu divljih zvijeri, preživača i drugih životinja, štono su napučavale ovu ravan. Tu i tamo zamračivala bi sunce nebrojena jata ptica svake vrsti i oblika. Sretali su čitava stada gazela i antilopa, koja su im križala put; pokadšto bi koji ogromni vodeni konj podigao svoju glavu iz vode, zahrzao bučno i opet zaronio šumom vodopada.

Sav zaokupljen ovim prizorom, slabo je Cyprien pazio na to, što mu je spremio slučaj na zaokretu malenog brežuljka, kojim je sa svojim drugom proslijedio bio.

Nije to bilo ništa manje nego Annibal Pantalacci glavom, koji je još uvijek na konju i spuštenim uzdama proganjao Matakita. Najviše jedna milja dijelila ih jednoga od drugoga, dočim ih je od Cypriena i Kineza dijelilo još četiri milje.

Pri jasnome sjaju sunca, čije su zrake skoro okomito padale, na toj ravnici okupanoj u blještavu svijetlu, u atmosferi, koju je jaki vjetar, što je još uvijeke duvao — očistio, nije moglo biti ni najmanje dvojbe o tome.

Obojica bijahu tako ushićeni s toga otkrića, da su ga u prvoj navali htjeli proslaviti pravom arapskom »fantazijom«. Cyprien zaori veselo »hura«, a Li svoj »hugh«, što je imalo jedno te isto značenje. Nato potjeraše svoje žirafe najoštrijim kasom.

Očevidno, da je Matakit zamijetio Napolitanca, koji mu se je počeo približavati; ali svoga gospodara i bivšega druga iz Kopje nije mogao opaziti, jer su bili još vrlo daleko na rubu ravnice.

Mladi Kafer, opazivši Napolitanca, koji ga zacijelo ne bi poštedio i koji bi ga bez mnogo okolišanja ubio kao pseto, potjera svoja nojem potpregnuta kolica, što ih je mogao brže.

Brzonoga životinja odmicala je, kako se veli, poput vjetra. Odmicala je tako brzo, da se je najednoć spotakla o veliki neki kamen. To je prouzročilo tako jaki sraz, da se je osovina kolica, i onako oštećena dugim napornim putovanjem, posvema skršila. Ujedno je i jedan kotač spao s osovine, a Matakit se nadje zajedno s kolima u prahu nasred ceste.

Nesretni Kafer strašno se je padom ozlijedio. Ali strah, koji mu je ušao u kosti, odoli i ovakovom udarcu, što više podvostruči se. Čvrsto uvjeren da mu se radi o glavi, ako ga okrutni Napolitanac uhvati, pridigne se brzo, ispregne noja, i zajašiv na nj, potjera ga trkom.

Sada započe vratolomna utrka, kakove svijet još nije vidio od doba igara u rimskim cirkusima, gdje su utrke izmedju nojeva, žirafa i drugih životinja često ispunjale pojedine točke programa.

I doista, dok je Annibal Pantalacci progonio Matakita, dali su se Cyprien i Li za tragom jednoga i drugoga. Ta bili su živo zainteresovani da se domognu obojice: mladoga Kafera da raščiste pitanje o ukradenom dijamantu, a nitkova napolitanskog, da ga po zasluzi kazne.

Žirafe, natjerane po svojim jahačima, koji su zamijetili što se je dogodilo, u najoštriji kas, poletile su brzo poput punokrvnih konja, ispruživši svoje dugačke vratove, otvorenih ustiju, natrag povinutih ušiju, podbadane, bičevane i tjerane, da postignu najveću brzinu, koju su uopće postići mogle.

Što se tiče Matakitovog noja, njegova je brzina bila upravo začudna. Nije bilo pobjednika u Derby-u niti za veliku nagradu grada Pariza, koji bi se mogao takmiti s njime. Njegova kratka krila za let nesposobna, ipak su mu služila da pospješi trk. Sve to odigralo se tako brzo, da je mladi Kafer za nekoliko minuta već dobrano odmaknuo od svoga progonitelja.

Ej! Matakit si je, kad se je riješio za noja, odabrao vrlo dobrog trkača! Ako bi samo četvrt sata mogao da izdrži u toj brzini bio bi konačno van dohvata i sačuvan od pandja Napolitančevih.

Annibal Pantalacci pojmio je dobro, da bi ga svako i najmanje zadocnjenje moglo lišiti sve njegove prednosti. Razmak izmedju bjegunca i njega povećao se već znatno. Onkraj kukuruznog polja i preko kojeg se je nastavio taj divlji lov, rasprostrla je u nedogled svoj tamni obrub gusta guštara trišlja i indijskih smokava, što su se ljuljale na lakom povjetarcu. Ako se je Matakit dohvati, bilo bi nemoguće tamo ga pronaći, jer se više ne bi mogao vidjeti.

Jašući podjednako u skok, pratili su Cyprien i Li lako pojmljivim zanimanjem ovu utrku. Napokon stigoše do podnožja briježuljka i udariše preko polja, ali još uvijek dijelile su ih tri milje i od lovca i od lovine.

Ipak mogli su opaziti, da se je Napolitanac nečuvenim naporom opeta približio bjeguncu. Bilo, da se je noj utrudio, bilo da je udario o kakav panj ili kamen, brzina njegova postajala je naočigled sve to manja. Annibal Pantalacci bio je jedva još tri stotine stopa udaljen od Kafera.

Medjutim ali stigne Matakit do ruba gustika, i smjesta ga nesta u njem; a u isti čas skotrlja se Annibal Pantalacci izbačen iz sedla, na zemlju, dočim mu konj pobježe preko polja.

»Matakit nam je umakao!« povika Li.

»Jest! ali ta hulja Pantalacci u našim je rukama!« odgovori Cyprien.

Obojica pospješiše trk svojih žirafa.

Pol sata kasnije, prošav skoro cijelo kukuruzno polje, bili su jedva još pet stotina koraka udaljeni od mjesta, gdje je pao

Napolitanac. Sad se je radilo o tome, da saznadu, da li se je Annibal Pantallaci mogao podići i domoći se trišljavog gustika ili je još ležao na zemlji teško padom ranjen — a moguće i mrtav!

Nitkov taj bijaše ali još tu. Stotinu koraka po prilici pred njim zaustaviše se Cyprien i Li. Evo, što se je dogodilo!

U žurbi, da mu Kafer ne umakne, nije Napolitanac opazio ogromnu mrežu, što su je razapeli Kaferi, da pohvataju ptice, koje su njihovim usjevima nanosile velike štete. U tu se mrežu dakle zapleo Annibal Pantallaci.

To ali ne bijaše mreža malenog objema. Na svakoj strani mjerila je najmanje pet stotina metara, a bilo je u njoj već više tisuća ptica svake vrsti, svake veličine i perja, a medju ostalima i pol tuceta onih ogromnih gypaeta čija raširena krila znadu mjeriti i jedna metar pedeset, a nadju se pokadšto i u krajevima južne Afrike.

Pad Napolitančev medju taj ptičji svijet, naravski da je prouzročio silnu graju.

Omamljen ispiva padom, pokušao je Annibal Pantallaci da se odmah podigne. Ali njegove noge i ruke tako su se čvrsto zaplele u očice mreže, da mu u prvi mah nije uspelo da se oslobodi.

Medjutim nije imao kada da dangubi. Strašno je trzao i svim mogućim silama navlačio mrežu, podizao ju, trgao s kolaca, kojima je bila pripeta o zemlju, dočim su ptice velike i male, radile isto da pobjegnu.

No što se Napolitanac više naprezao, to se više zaplitao u čvrste očice ogromne zamke.

Medjutim, najteže poniženje čekalo ga još. Jedna od žirafa dostigla ga, a onaj koji ju je jašio ne bijaše nitko drugi nego Kinez. Li skoči na zemlju i hladnokrvnom zloradošću, držeći da će si najbolje osigurati uhvaćenika tako, ako ga posvema dobije u mrežu, podje s protivnoga kraja odveže mrežu i da ju prebaci preko njega.

Ali najednoč dogodi se iznenada nešto neočekivanoga.

U taj čas podiže se naime tako strašan vihor, da je savijao susjedno drveće, poput vijavice.

Zdvojnim naporom uspjelo je već Annibalu Pantalacciu, da istrgne iz zemlje nekoliko kolaca, što su držali donji kraj mreže.

Predvidjaći svoje neminovno uhićenje, stao ju je još bijesnije natezati.

Uto navali oluja nenadano pojačanom žestinom i razdera mrežu. Zadnje spone, koje su još pritezale k zemlji to ogromno pletivo konopa, popucaše, a pernata družba, što je bila uhvaćena, pozdravi zaglušnom grajom taj dogodjaj. Manjim pticama uspjelo je da pobjegnu, velike ali ptice, čije su se pandže zaplele u očice, kad su oćutile da su im njihova ogromna krila slobodna, razmahaše ih strašnim zamasima u isti gotovo mah.

Sva ta ujedinjena zračna vesla, sve te prsne mišice, stavljene istodobno u gibanje, proizvele su, poduprte još bijesom oluje toliku snagu, da im stotinu kilograma nije bilo teže od perča.

A mreža, istrgana, smotana i sva zapletena, dajući ipak mjesta navalama vjetra, nadje se zajedno s Annibalom Pantalaccijem, kojemu su i ruke i noge bile sputane, iznenada podignuta neko dvadesetpet do trideset metara nad zemlju.

U taj čas stiže i Cyprien, ali je mogao tek da prisustvuje tome uzašašću svoga neprijatelja u carstvo oblaka.

U taj čas je pernato jato gypaeta, izmučeno prvim naporom, očito nastojalo da se spusti, opisujući dugu parabolu. Za tri časa stiže na rub gustika od trišlja i indijskih smokava, štono se prostirao zapadno od kukuruzova polja. Nakon što mu je okružilo vrške, tri do četiri metra nad zemljom, podignu se još jedamputa u zrak.

Prestrašeni gledahu Cyprien i Li nesretnika, što je visio u toj mreži, i kojega je čudna snaga ovih letača, potpomagana olujom, ponijela više od stopedeset stopa visoko.

Nenadano popusti nekoliko očica uslijed naprezanja Napolitančeva. Vidilo se, jedan čas, kako viseći na rukama, nastoji da se domogne konopa mreže... Ali ruke mu se rastvoriše, on ispusti mrežu, pade poput teške mase i razmrska se o zemlji.

Olakšana za taj teret poleti mreža još jednom u vis i pade nekoliko milja dalje na zemlju, dok su gypaete iznova poletjele nebu pod oblake.

Kad je Cyprien pritrčao da pomogne svome neprijatelju, bio je ovaj već mrtav... usmrćen tako užasnom smrću!

I sada preostao je on jedini od ona četiri suparnika, štono se zaputiše kroz ravnice Transvaala da dostignu isti cilj.

XVIII.

Noj što govori.

Poslije ove užasne katastrofe bila je jedina misao Cyprienova i Li-ova da ostave mjesto, gdje se je ista dogodila.

Zaključiše dakle da podju duž gustika prema sjeveru, te jašući tako nešto više od jednog sata, dodjoše do isušenog korita jedne rijeke, koje je tvorilo prolaz kroz šumu trišlja i indijskih smokava i dopuštalo da krenu njime.

Ovdje ih je čekalo novo iznenadjenje. Rijeka ova uticala je u dosta veliko jezero, čija je obala bila obrubljena bujnom vegetacijom, koja im se je sve do ovog časa otela pogledu.

Cyprien bio bi rado krenuo natrag da podju rubom tog jezera, ali obala bila je mjestimice tako strma, da je morao odustati od toga nauma. Ali da se vrate istim putem kojim su došli, lišili bi se svake nade, da opeta nadju Matakita.

Na protivnoj medjutim obali dizali su se brježuljci, koji su valovito tekli prema dosta visokom gorju. Cyprien je držao da će imati širi pregled, ako se popne na jedan od njih, i da će tada moći stvoriti novu osnovu.

Li i on dadoše se dakle na put da obadju jezero. Jer nije bilo nikakova puta, bio je to pothvat vrlo naporan, a poglavito s toga, što su bili često prisiljeni da žirafe vode u povodu. Povrh toga trebali su više od tri sata, da prevale put od sedam do osam kilometara zračne linije.

Kada su obašav jezero, napokon stigli do točke, što je bila od prilike nasuprot onoj, s koje su bili pošli na protivnoj strani, spustila se već noć. Iznemogli od napora, zaključiše da ovdje prenoće. Ali s ono malo sredstava s kojima su raspolagali, nije to prenoćište moglo biti osobito udobno. Li se je medjutim prirodjenim mu marom latio posla, a kad je sve dovršio, pristupi k svome gospodaru.

»Ćaćko« reče mu umilnim i utješnim glasom, »vidim, da ste vrlo umorni! Naša je hrana skoro sasvim iscrpljena! Pustite me da podjem i potražim koje selo, gdje me ne će odbiti da nam priskoče u pomoć.«

»Da me ostaviš, Li?« povika Cyprien u prvi čas.

»Mora da bude ćaćko!« odgovori Kinez. »Uzeti ću jednu od žirafa i poći prema sjeveru!... Prijestolnica onoga Tonaie, o kojemu nam je govorio Lopépe, ne može već biti daleko, i ja ću tamo sve udesiti da vas lijepo dočekaju. A onda povratiti ćemo

se u Griqualand, gdje se ne ćete trebati više bojati onih nitkova, koji su sva trojica nastradali prigodom ove ekspedicije.

Mladi inžinir stade razmišljati o prijedlogu, što mu ga je učinio odani Kinez. U jednu ruku uvidjao je, ako bi bilo moguće opeta naći mladoga Kafera, da će to biti samo u ovome kraju, gdje su ga vidjeli dan prije, pa zato da ga ne smiju ostaviti. U drugu ruku ukazalo se potrebnim, da se sadanje nedostatne zalihe hrane obnove. Cyprien odluči se dakle, ako i vrlo teško, da se rastane s Li-om, te se dogovoriše, da će ga na istome mjestu čekati četrdeset i osam sati. Za četrdeset i osam sati mogao je Kinez na svojoj brzoj žirafi prevaliti velik put kroz ovaj kraj i opeta se povratiti u logorište.

Dogovoriv se tako, nije Li htio ni časka da izgubi. Da otpočine, slabo mari. Lako će se odhrvati snu! Oprosti se dakle s Cyprienom, poljubi ga u ruku, dohvati svoju žirafu, vine se na nju i nestade ga u tami.

Po prvi puta otkako je otišao iz Vandergaart-Kopje, nadje se Cyprien posvema osamljen usred pustinje. Osjećao se vrlo žalostan, a kad se je zamotao u svoj pokrivač, nije mogao preprječiti a da ga ne salijete tužne slutnje. Osamljen, skoro pri kraju sa živežnim sredstvima i strijelivom, što će biti od njega u nepoznatoj ovoj zemlji udaljenoj više stotina lieu-a od svake civilizacije? Do dostigne Matakita, za to je bio slab izgled! Nije li se ovaj možda nalazio samo pola kilometra daleko od njega, a da on toga i ne sluti? Zaista, ova ekspedicija bila je kobna i puna tragičnih dogadjaja! Skoro svakih prevaljenih sto milja stajalo ih je života jednoga člana! Sada je samo još jedan preostao... on!... Zar je i njemu bilo sudjeno da tako jadno zaglavi kao i ostali?

Takove žalosne misli morile su Cypriena, ali napokon ipak usnu.

Svježina jutarnja i počinak, koji ga je okrijepio, uliše mu mislima, kad se je probudio, više pouzdanja! Čekajući Kinezov povratak, odluči da se popne na vrh brežuljka, na čijem se je podnožju bio ustavio. Odanle mogao je razgledati velik dio okolice, a pomoću svoga dalekozora možda otkriti i koji trag Matakitov. Ali da to izvede, morao se je neminovno rastati sa svojom žirafom jer nijedan još prirodoslovac nije uvrstio ove četveronošce u red penjača.

Cyprien započe time, da joj je skinuo ular, što ga je Li tako umno spleo; nato ju priveza za goljen o jedno drvo, okruženo krmivom i bujnom travom, pustiv joj dovoljnu dužinu konopa, da se je mogla po volji pasti. I doista, ako se je priračunala duljina njena vrata duljini konopa, nije to graciozno živinče bilo previše skopčeno u svojim kretnjama.

Dovršiv te pripreme, objesi Cyprien na jedno rame svoju pušku, a preko drugoga prebaci svoj pokrivač, i nakon što je svoju žirafu prijazno potapšao za oproštaj, počne se uspinjati uz brijeg.

Uspon taj bijaše dug i tegoban. Cijeli dan potrošio je u to, da se popne uza strmine, da obidje grebene i neprohodne vrhunce, da od istoka ili juga ponovno pokuša, što je bez uspjeha pokušao od sjevera ili zapada.

Kad se spustila noć, dopro je tek do polovice visine, pa je morao da do sutra odgodi nastavak uspona.

Krenuv dalje u cik zore, osvjedočiv se prije pomnim promatranjem, da se Li još nije povratio u logorište, stigne napokon oko jedanaest sati na vrhunac brijega.

Tuj ga dočeka gorko razočaranje. Nebo se bilo jako naoblačilo. Gusti oblaci motali se oko donjih bočina. Uzalud se je trudio Cyprien da pogledom prodre taj veo i pregleda susjedne doline. Cijeli kraj gubio se u gomili bezobličnih para, tako da nije mogao razaznati što je ispod njih.

Ali Cyprien čvrsto ustraja i čekaše, nadajući se sveudilj da će se nebo razvedriti, pa će moći pregledati daleki horizont, kako je to naumio, no zaludu! Što je dan više odmicao, oblaci kao da su postajali sve to gušći a kad se spustila noć, okrenu vrijeme još i na kišu.

Mladog inžinira zateče ta prozaička upadica baš na vršku golog zaravanjka, gdje nije bilo ni jednog drveta pače ni jedne pećine, kamo bi se mogao skloniti. Ništa, do gola isušena zemlja, a svuda naokolo mračna noć, protkana sitnom kišom, koja je malo pomalo promočila sve, pokrivač, odijelo i prodirala sve do kože.

Položaj bijaše kritičan, no ipak valjalo se u njemu snaći. Da sadje pod takim prilikama, bilo bi više no ludo. Cyprien odluči dakle, da se dade promočiti sve do kože, računajući, da će ga sjutradan sunašce božje već osušiti.

Kada ga je minula prva neugoda, reče si Cyprien kao za utjehu za zlu si sreću, da ta osvježujuća kiša nije nimalo neugodna poslije suše minulih dana; ali najgore je bilo to, što je hranu morao ako i ne sasvim sirovu a ono barem sasvim hladnu jesti.

Da naloži vatru, pače da samo i žigicu zapali, nije smio ni da pomisli kod takova vremena. Zadovolji se dakle time, da si otvori kutiju konzerviranog mesa i da ga pojede onakovo, kakovo je bilo.

Sat, dva kasnije, sav ukočen od hladne kiše, usnu ipak mladi inžinir, glavom o veliki kamen, koji je pokrio svojim prokislim pokrivačem. Kad se je ujutro probudio — tresla ga je jaka vručica.

Uvidiv, da je izgubljen, bude li primoran da dulje ostane pod takovom kolijevkom — jer kiša je neprestance padala ko iz kabla, sakupi Cyprien svu snagu, podigne se na noge i podbočivši se o svoju pušku kao o štap, stade silaziti s brježuljka.

Kako će dolje doći, toga si i sam teško da bi znao reći. Čas, kotrljajući se niz razmočene bočine, čas sklizući se po mokrom kamenju, sav isprebijan, zaduvan, napola slijep tresući se od groznice — ipak je nekako nastavio svoj put, tako da je oko podneva prispio do logorišta, gdje je ostavio svoju žirafu.

Blaščeta je nestalo. Bez dvojbe nestrpljivo što je ostalo samo, a možda i natjerano gladom, — jer uokrug, dokle mu je to konop dopuštao, bila je sva trava popasena, — stalo je najzad glodati konop, kojim je bilo privezano, dok ga nije preglodalo.

Cyprien bio bi taj novi udarac hude sreće mnogo teže osjetio, da se je nalazio u normalnom stanju; ali od skrajnjeg umora i iznemoglosti nije mu dostajalo snage. Prispjevši dolje, mogao je još da se baci na svoju nepromočivu putnu torbu, koju je na svu sreću našao, pa da se presvuče u suho odijelo, a nato da se sruši pod jedan od baobaba što su zasjenjivali logorište.

Sad započe za nj perioda čudnovata polusna, vrućice i delirija, gdje mu se pobrkaše sve predstave o vremenu, prostoru i udaljenosti, — koje za nj već ne postojahu. Je li bila noć ili dan, da li je sjalo sunce ili padala kiša? Je li se tuj nalazio kojih dvanaest ili šezdeset sati? Je li još živio ili je već mrtav? O tome on ništa ne zna. Dražesni sni i teške more izmijenjivahu se neprestance na pozornici njegovih utvara. Pariz, rudarska škola, rodno mu ognjište, farma u Vandergaart-Kopje, Miss Watkinsova, Annibal Pantalaccci, Hilton, Friedel, bezbroj slonova, Matakit i velika jata ptica, što su prekrila neizmjerno nebo, svi osjećaji, sve antipatije, sve što je ljubio i mrzio, sve se to komešalo nesavezno i bez reda u njegovu mozgu. Tim grozničavim prikazama pridružili se pokadšto i vanjski utisci. Najužasnije ali bilo je, kada je besvjesni bolesnik, sred oluje laveža šakala, miaukanja

ocelota a cerenje hijena, naporno prateći roman svojih utvara, držao da čuje hitac iz puške, iza kojeg je nastala duboka tišina. Nato se je taj pakleni koncerat još jače ponovio, da potraje sve do jutra.

Osvanulo je jutro, kiša već nije padala, a sunce je već dosta visoko odskočilo na obzorju. Cyprien otvori oči. Opazio je, a da ga to nije začudilo, ogromnoga noja, koji mu se približio, te se zaustavio dva, tri koraka pred njim.

»Da to nije Matakitov noj?« zapita obuzet još uvijek svojom fiksnom idejom.

Krakonožac glavom, odgovori mu na to — što više — dobrom francuštinom.

»Ne varam se!... Cyprien Mére!... Jadni moj prijatelju, koga vraga ali radiš ti ovdje?«

Noj, koji je govorio francuski, noj koji je znao za njegovo ime, zacijelo bio bi iznenadio i čovjeka razumna i zdravih ćutila. Cypriena ali nije ni najmanje uzrujala ta neobična pojava, dapače činila mu se posve prirodnom. Ta vidio je on tijekom prošle noći u snu još i drugih stvari. Sve to činilo mu se tek posljedicom duševnog poremećenja.

»Vi baš niste učtivi, gosparu, noju!... odgovori on. »Kojim pravom me »tikate«?

Govorio je to onim suhim, isprekidanim glasom, kako to običavaju bolesnici u vrućici, i koji nije dopuštao dvojbe o njegovom stanju, — koje se, kako se činilo, vrlo kosnulo noja.

»Cyprien!... prijatelju!... Ti si bolestan i sam u toj pustinji!« povika noj, baciv se na koljena do njega.

To bijaše jednako čudnovata fiziološka pojava u tih krakonožaca baš kao i govor, jer pregibanje koljena jest kretnja, koju im priroda redovito ne dozvoljava. Ali u svojoj vrućici nije se Cyprien ni tomu čudio. Njemu bijaše sasma prirodno, da je noj ispod svoga lijevog krila izvadio kožnatu bocu, napunjenu svježom vodom, pomiješanom s nešto konjaka, te mu grljak stavio na usta.

Jedino, što ga je čini se ipak zateklo, bilo je kad se je ta čudnovata životinja pridigla, da zbaci na zemlju neku vrst pokrova od marabuova perja, štono je izgledalo kao njegovo vlastito perje, a zatim i dugi vrat, na komu bijaše ptičja glava. Lišen tog posudjenog nakita, prikaza mu se noj kao visok, čvrst, snažan

momak, koji ne bijaše nitko drugi nego Pharamond Barthés, veliki lovac pred Bogom i pred ljudima.

»Eh! pa da, ja sam to!« povika Pharamond. »Nisi li mi prepoznao glas po prvim riječima, što sam ih na te upravio?... Čudiš se mojoj krabulji?... To je ratna varka, kojom se služe Kaferi, da se uzmogne približiti pravim nojevima, da ih laglje pogode džilitom!... No govorimo o tebi, ubogi moj prijatelju!... Kako dolaziš ti ovamo, ovako bolestan i o stavljen?... Samo pukim slučajem našao sam te, švrljajući ovuda i ne sluteći, da se ti nalaziš u ovome kraju!«

Cyprien, koji još nije bio u stanju da vodi duge razgovore, mogao mu je dati o sebi tek vrlo kratak izvještaj. Pharamond Barthès uvidiv, da je tu najpotrebnije da bolesniku pruži pomoć, koja mu je dosele manjkala, dao se na to, da mu pomogne kako je najbolje mogao.

Iskustvo što ga je smjeli lovac stekao u pustinji, bilo je veliko, a od Kafera naučio je kako se vrlo uspješno liječi močvarna groznica, koja mu je spopala jadnoga druga.

Pharamond Barthes iskopa dakle u zemlji jamu, koju napuni drvima i ostaviv na njoj otvor, da može zrak u nju. Kad su potpaljena drva izgorila, pretvorila su jamu u pravu krušnu peć. Pharamont Barthés položi Cypriena unutra, zamotav ga prije brižno tako, da mu je samo glava ostala vani. Još nije prošlo ni deset minuta, a bolesnika obli obilni znoj, što ga je prigodni liječnik pojačao sa pet do šest šalica čaja, svarenog od poznatih mu trava.

Cyprien usnu doskora u tom parilu blagotvornim snom. Kad je o zapadu sunca otvorio oči, bilo je bolesniku znatno laglje, da je zahtijevao jesti. Njegov domišljati prijatelj znao je i tomu lijeka: odmah mu pružio izvrsnu juhu, što ju je pripravio od najtečnije lovine svoje i raznoga korjenja. Pečeno dropljino krilo, čaša vode pomiješane konjakom, upotpuniše taj ručak, koji je podao Cyprienu nešto jakosti i oslobodio mozag njegov opojnosti, koja ga je bila opojila.

Po prilici jedan sat poslije tog okrepljujućeg ručka, sjedio je Pharamod Barthés, koji je i sam slasno ručao, kraj mladoga inžinira i pričao mu, kako je došlo do toga, da se je ovdje našao posve sam, i u toj čudnoj napravi.

»Ti znaš«, reče, »što sam kadar učiniti, da iskušam koji novi način lova! U vremenu od šest mjeseci ubio sam toliko slonova, zebra, žirafa, lavova i druge divljači svake dlake i perja — a da

ne zaboravim i jednog orla ljudoždera ponos moje zbirke, — da me je prije nekoliko dana obuzela želja, da promijenim svoju cinegetičku zabavu! Sve dovle putovao sam uvijeke u pratnji mojih Basuta — oko trideset odlučnih momaka, koje mjesečno plaćam vrećicom staklenih kruglica i koji bi za svoga gospodara išli kroz vatru. Ali nedavno, kad sam bio gostom Tonaie, velikog poglavice ove zemlje, i u nadi da će mi dozvoliti lov na svom području — na koje je pravo ponosan poput kakovog škotskoga lorda — privolio sam na to, da mu posudim svoje Basute i četiri puške za neku navalu, što ju je zasnovao protiv jednoga od svojih susjeda. To oboružanje učinilo ga naravski nepobjedivim, te je nad neprijateljem svojim iznio vrlo znatnu pobjedu. Iz toga postoji izmedju Tonaie i mene savez na život i smrt! Siguran, da me odsele nitko ne će smetati na čitavom njegovom posjedu, pošao sam prekjučer u lov na tigre i nojeve. Imao sam sreću te prošlu noć ubio jednoga tigra i samo bi me čudilo, kada ne bi bio čuo one buke, što je tome prethodila. Predstavi si, da sam si kraj trupla dan prije ubijenog bivola načinio zaklonište, u čvrstoj nadi, da ću oko ponoći ugledati tigra mojih sanja! I doista tepac nije propustio da dodje na ročište, jer ga je privlačio miris svježega mesa; nesreća ali htjede, da je dvije ili tri stotine šakala, hijena i ocelota gojilo iste želje kao i on! Iz toga se razvi paklenski upravo koncerat, koji se morao i do tebe čuti.

»Rado vjerujem da sam ga čuo!« odgovori Cyprien. »Držao sam dapače da se daje meni u čast!«

»Nipošto, čestiti prijatelju!« povika Pharamond Barthés. »Bilo je to u čast bivoljeg trupla u dolini, što ju vidiš tamo na desno. Kad je svanulo jutro, preostale su samo još kosti tog golemog preživača! Pokazati će ti ga; lijep je anatomski preparat! Vidit ćeš i moga tigra, najljepša zvijer, što sam ju ubio otkako lovim po Africi! Već sam mu ogulio kožu, pa mu se krzno suši na jednom drvetu!«

»Ali čemu ona čudna naprava, što si je jutros nosio?« upita Cyprien.

»Bilo je to odijelo noja. Kako ti već rekoh, upotrebljuju Kaferi često tu varku, da se približe tim krakonošcima, koji su vrlo plahi i vrlo ih je teško bez toga ubiti!... Ti ćeš mi odgovoriti da imadem izvrsnu pušku!... To je istina, ali šta ćeš? Prohtjelo mi se jednom loviti po običaju Kafera, a to mi je ujedno donijelo sreću, da tebe u pravi još čas nadjem, nije li tako?«

»Zaista u pravi čas, Pharamonde!... Čvrsto sam uvjeren, da me bez tebe već ne bi bilo na ovome svijetu!« odgovori Cyprien stisnuvši srdačno prijatelju si ruku.

Sad je već bio izvan svoga parila i udobno je ležao na krevetu od lišća, što mu ga je drug priredio pod baobabom.

Čestito momče nije se time zadovoljilo. Hotio je, da potraži u susjednoj dolini svoj šator, što ga je uvijek na svojim izletima sa sobom nosio, i četvrt sata kasnije već ga je razapeo nad dragim si bolesnikom.

»A sad«, reče on, »da čujemo tvoju pripovijest, prijatelju Cypriene, ako te ne će odviše izmučiti da mi ju ispričaš!«

Cyprien osjećao se dovoljno jakim, da udovolji posve prirodnoj znatiželji Pharamonta Barthésa. Ukratko mu ocrta što se je zbilo u Griqualandu i zašto je ostavio taj kraj, naime da podje u potjeru za Matakitom i svojim dijamantom zatim, glavne dogodjaje za svoga putovanja, trostruku smrt Annibala Pantalaccia, Friedela i Jamesa Hiltona, iščeznuće Bardikovo i napokon da očekuje povratak svoga sluge Li-a, s kojim se ima na ovom mjestu sastati.

Pharamont Barthés slušao ga je napetom pozornošću. Na pitanje, nije li sreo mladoga Kafera, čiju mu je vanjštinu Cyprien točno opisao — a odnosilo se na Bardika — odgovori on niječno.

»Ali«, doda, »našao sam konja bez gospodara, koji bi mogao da bude tvoj!«

I nadušak gotovo ispripovijedi Cyprienu, pod kojim je prilikama taj konj zapao u njegove ruke.

»Ima tomu baš dva dana«, reče on, »što sam sa trojicom mojih Basuta lovio po južnim bregovima, kadli vidjeh gdje je iz jednoga klanca banuo krasan siv konj, koji nije na sebi imao ništa osim ulara, a uzde je vukao za sobom. živinče očito nije znalo šta da započne; ali ja ga zovnem, pokažem mu komadić šećera i ono pridje k meni! Tako sam eto zarobio konja, krasno živinče, srčano i vatreno, a »soljeno« kao butina...«

»To je moj konj!... To je Templar!« klikne Cyprien.

»Eh, pa dobro, prijatelju moj. Templar je tvoj«, odgovori Pharamond Barthés, »i mene će osobito veseliti, da ti ga povratim! Ali sada laku noć! Ispavaj se dobro! Sutra o osvitku ostavit ćemo taj kraj slasti.«

Nato, da pravilo utvrdi primjerom, zamota se Pharamond Barthés u svoj pokrivač i legne kraj Cypriena na počinak.

Tačno sjutradan povrati se Kinez u logorište s nešto hrane. Nakon što se je Pharamond Barthés, još prije nego se je Cyprien probudio, dao o svemu izvijestiti, preporuči mu, da bdije nad svojim gospodarom, dok on ode po konja, čiji je gubitak bio tako osjetljiv za mladoga inžinira.

Poglavlje XIX.

Čarobna špilja.

Bio je to zaista Templar, što ga je Cyprien vidio pred sobom, kad se je sjutradan ujutro probudio. Taj sastanak bio je vrlo dirljiv. Moglo se reći, da se je konj isto tako veselio kao i jahač, što je opet našao vjernog putnog druga.

Cyprien se je poslije zajutarka osjećao dovoljno jakim, da se vine u sedlo, pa da odmah podju dalje. Slijedstvom toga smjesti Pharamond Barthes svu prtljagu Templaru na ledja, primi ga za uzde i tako podjoše prema prijestolnici Tonainoj.

Usput ispripovijedaše Cyprien svome prijatelju potanko glavne dogodjaje ekspedicije, otkad je ostavio Griqualand. Kad je spomenuo, kako mu je konačno nestalo Matakita, kojega je točno opisao, prasnu Pharamond Barthés u smijeh.

»Ah, čekaj malo!« reče on, »eto opet nešto nova i ja držim, da ti mogu dati obavijesti o tvome tatu, ako i ne o tvome dijamantu!«

»Što hoćeš time reći?« upita Cyprien vrlo začudjen.

»To«, odvrati Pharamond Barthés, da su moji Basuti, nema tomu ni dvadeset i četiri sata, doveli sužnja, nekog mladog Kafera, koji je ovuda tumarao i predali ga sputana na nogama i rukama mome prijatelju Tonai-i. Uvjeren sam, da bi se ovaj mogao s njime gadno poigrati, jer se vrlo boji uhoda, a taj Kafer, pripadajući očito plemenu, koje živi u neprijateljstvu s njegovim ne bi se mogao s ničega optužiti doli s uhodarstva. No dosada poštediše mu život! Na svu njegovu sreću saznalo se, da umije nekoliko čarolija i da uživa glas vračara.«

»Ej, sad ne dvojim više ni časa o tom, da je to Matakit!« kliknu Cyprien.

»No, tad si može čestitati što je tako jeftino prošao«, odvrati lovac. Zatim nastavi: »Tonaia izumio je za svoje neprijatelje toliko vrsti kazna, što si ih samo poželiti možeš! Ali ja ti opetujem, možeš biti bez brige za svoga staroga slugu! Čuva ga svojstvo vraćara, i mi ćemo ga večeras još vidjeti čila i zdrava!«

Nije nužno isticati, kako je ta vijest uvelike zadovoljila Cypriena. Njegov cilj bio je posve vjerojatno postignut, i on nije nimalo dvojio o tome, da će Matakit, ako se još nalazi u posjedu John Watkinsova dijamanta, pristati da ga povrati.

Čavrljajući tako čitav dan, prolazila su oba prijatelja cijelom ravnicom, koju je Cyprien prije nekoliko dana projahao na leđima žirafe.

Iste još večeri ukaza im se prijestolnica Tonaia, koja se poredala u polukrugu na jednoj uzvisini, što je zatvarala horizont prema sjeveru. Bio je to pravi grad od deset do petnaest tisuća stanovnika, s dobrim cestama i prostranim skoro otmjenim kolibama, te odavaše neki napredak i blagostanje. Palača kraljeva sama, okružena visokim koljem i čuvana po crnim ratnicima, zauzimala je četvrtinu površine čitavog grada.

Pharamond Barthés trebao se samo pokazati i već su se pred njim spustile sve prepreke, a on odmah zajedno s Cyprienom poveden kroz cijeli niz prostranih dvorišta sve do svečane dvorane, u kojoj se nalazio »nepobjedivi osvajač« posred brojne družine, u kojoj nije manjkalo ni časnika ni straža.

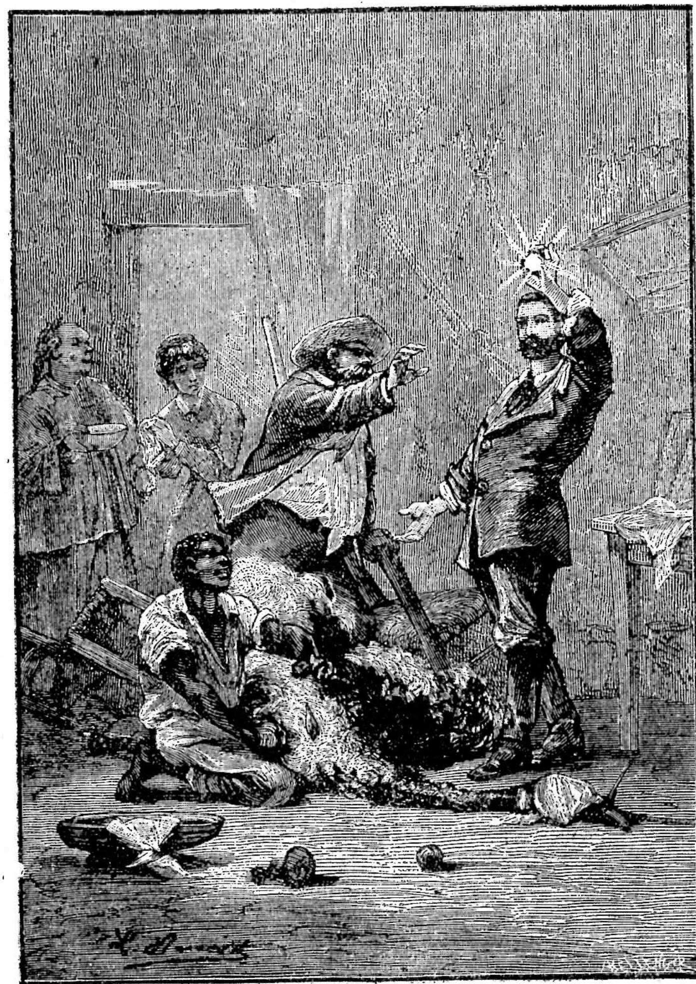
Tona-i moglo je biti oko četrdeset godina. Bijaše visok i čvrst. Na glavi imao je neku vrst dijadema od veprovih zubi, odijelo mu sastojalo se od košulj́ca bez rukava iz crvenog sukna i od pregače iste boje, bogato izvezenih staklenim biserjem. Na rukama i nogama nosio je brojne bakrene narukvice. Izraz lica bio mu je inteligentan i otmjen, ali podmukao i strog.

»Pharamonda Barthésa, koga nije vidio već nekoliko dana, dočeka sasvim svečano, a Cypriena kao prijatelja vjernog mu saveznika, sa velikim počitanjem.

»Prijatelji naših prijatelja i naši su prijatelji!« reče, kako bi to rekao i svaki obični malogradjanin.

A kad je čuo, da je novi mu gost bolestan, požuri se Tonaia da mu odstupi jednu od najboljih soba svoje palače, te naloži da mu donesu izvrsnu večeru.

Prema savjetu Pharamonta Barthésa nisu odmah pitali za Matakita, već to ostaviše za sutradan.



Podigne predmet što ga je zahvatio — bijaše to — Zvijezda juga! (Pogl. XXII.)

Drugoga jutra bio je Cyprien već posvema zdrav, tako da je mogao opeta osvanuti pred kraljem. U velikoj dvorani palače bio je okupljen cijeli dvor. Tonaia i oba mu gosta nalazili su se usred dvorane. Pharamond Barthés započe smjesta pregovaranje u jeziku onoga kraja, kojemu je bio potpuno vješt.

»Moji Basuti«, reče on kralju, »doveli su ti nedavno mladoga Kafera, što su ga zasužnjili. Sada se je ispostavilo, da je taj mladi Kafer sluga moga prijatelja, velikoga učenjaka Cypriena Méré-a, koji očekuje od tvoje plemenitosti, da ćeš mu ga izručiti. Stoga se usudjujem ja, njegov i tvoj prijatelj, da poduprem njegovu opravdanu molbu«.

Kod prvih riječi, mislio je Tonaia, da mora poprimiti diplomatsko držanje.

»Veliki bijeli učenjak dobro mi je došao!« odvrati. »Nu šta nudja on kao otkupninu za moga sužnja?«

»Izvrsnu pušku, deset puta deset naboja i vrećicu staklenih kruglijica«, odgovori Pharamond Barthés.

Zadovoljno mrmljanje prodje slušateljstvom, koga se je živo dojmila sjajna ta ponuda. Samo Tonaia, uvijek vrlo diplomatičan, pričinio se kao da nije nimalo iznenadjen.

»Tonaia veliki je knez«, prihvati on ustavši sa svog kraljevskog stolca, »i bogovi ga čuvaju! Ima tomu mjesec dana što su mu poslali Pharmonda Barthésa s njegovim junačkim ratnicima i puškama, da mu pomognu svladati neprijatelja! Zato — ako to Pharamond Barthés zahtijeva — neka se taj sluga izruči njegovome gospodaru čil i zdrav!«

»A gdje se on sada nalazi?« zapita lovac.

»U svetoj špilji, gdje ga straže dan i noć!« odgovori Tonaia onom svečanom važnošću, koja je dolikovala jednomu od najmoćnijih vladara kaferske zemlje.

Pharamond Barthés požuri se da priopći Cyprienu ovaj odgovor, a nato zamoli u kralja dozvolu, da smije s prijateljem si potražiti sužnja u spomenutoj špilji.

Na te riječi nasta nezadovoljno mrmljanje u čitavom skupu. Zahtjev ovih Evropljana prelazio je sve mjere. Nikada još ni pod kojom izlikom nije bio strancu kojemu dozvoljen pristup u ovu tajnovitu špilju. Po staroj nekoj predaji imalo se carstvo Tonaino onim danom survati u prah, kad bijelci saznadu za tajnu.

Kralj ali nije trpio, da mu se dvor daje na prosudjivanje bilo koje njegove odluke. Baš to mrmljanje potaklo ga je, u tiranskom

mu hiru, da je dozvolio nešto, što bi inače po svoj prilici bio odbio, da nije bilo izbilo ono općenito negodovanje.

»Tonaia izmijenio je krv sa svojim saveznikom Pharamondom Barthésom«, odgovori on zapovijedajućim glasom, »i ne treba pred njim već ništa sakrivati! Tvoj prijatelj i ti umijete li vi održati zakletvu?

Pharamond Barthés potvrdi to znakom.

»Dobro dakle!« nastavi crnački kralj, »tada se zakunite, da se ne ćete ničesa taknuti, što ćete vidjeti u onoj špilji!... Zakunite se da ćete se, kada ostavite špilju u svakoj prilici tako držati, kao da nikada niste znali da uopće postoji! Zakunite se, da nikada ne ćete pokušati da opeta udjete u nju, niti ići za tim, da joj opet nadjete ulaz! Zakunite se napokon, da ne ćete nikomu ni riječce reći o tom, što ćete vidjeti!«

Podigav ruku opetovahu Pharamond Barthés i Cyprien riječ poriječ obrazac nametnute im prisege. Nakon što je Tonaia tihim glasom izdao neke odredbe, podiže se cijeli dvor, a vojnici poredaše se u dva reda. Nekoliko sluga donese komade finoga platna, da njima zavežu oči obim strancima; nato se kralj glavom smjesti izmedju njih u pozadinu velikog slamnatog palankina, što ga je nekoliko tuceta Kafera podiglo na svoja ledja i povorka se stavi ugibanje.

Put bijaše prilično dug — trajao je najmanje dva sata. Po truckanju palankina doskora mogli su Pharamond Barthés i Cyprien razabrati, da ih nose u neki bregoviti kraj.

Nato im je velika hladnoća zraka i zvučna jeka koraka pratnje, štono se odbijala od vrlo blizih zidova, odavala, da su ušli u neki podzemni prostor. Napokon uvjeri i zapah smolastog dima, što im je udarao u lice, oba prijatelja da su se zapalile baklje, da osvijetle put.

Put je trajao još četvrt sata; našto spustiše palankin na zemlju. Tonaia pusti svoje goste da sidju i zapovijedi da im skinu poveze.

Zabliješteni nenadanim svijetlom, što im je nakon oduljeg prekinuća vidnih funkcija udarilo u oči, držali su Pharamond Barthés i Cyprien, da su pali žrtvom ekstatičke halucinacije, jer tako sjajan i neočekivan bijaše prizor, što se je pružao njihovim očima.

Nadjoše se naime nasred ogromne špilje. Pod joj je bio posut finim pijeskom, što se laštio kao zlato. Svod, visok kao u

gotske crkve, gubio se je u nedoglednoj dubljini. Stijene ove prirodne podzemne gradjevine bile su prekrite stalaktitima nevidjene krasote i različitosti tonova, što su se u odsjevu baklja blještali duginim bojama, ispremiješanima šarom talioničke peći i zrakama sjeverne zore. Najsjajnije boje, najčudnovatiji oblici i nevidjena još veličina, karakterizirali su, bezbrojne te lece. Ne bijahu to, kao u većini špilja, tek jednostavne gomile siga, koje se jednolično i dosadno opetuju. Ovdje je priroda pustila svojoj fantaziji slobodne ruke i kao da je uživala u tom, da iscrpi sve kombinacije boja i efekata, zašto je to ostaklenje njenih bogatih mineralija tako podesno bilo.

Pećine od ametista, zidovi od sardoniksa, balvani od rubina, igle od smaragda, stupovi od safira, visoki i vitki poput jelovih šuma, ledenjaci od akvamarina, žirandole od tirkiza, ogledala od opala, žice od ružičaste sadre i lapis lazulia sa zlatnim žilicama — sve što carstvo ledaca može pružiti najdragocjenijega, najredjega, najprozirnijega i najsjanijega služilo je kao gradja ovoj čarobnoj gradjevini. Što više, svi mogući oblici, pače iz bilinskoga svijeta, kao da su poslužili za ovu gradnju, koja je nadmašivala sve tvorevine ljudske mašte. Sagovi mineralne mahovine, mekaniji od najfinije tratine, kristalno drveće osuto cvjetovima i plodovima od dragocjena kamenja, sjećali su mjestimice na vilinske vrtove, štono ih Japanci tako naivno slikaju na svojim slikarijama.

Tamo dalje pružilo se umjetno jezero, od jednoga jedinoga dijamanta, dvadeset metara dugog, štono je bio uronjen u pijesak, a naličilo je areni, udešenoj za zabave sklizača. Zračne palače od kalcedona kioski i zvonici od berilja i topaza dizali su se kat po kat tako visoko, da ih oko, zabliješteno od tolikog sjaja, već nije moglo slijediti. Zrake napokon, što su se lomile kroz tisuće prizma, vatromet iskara, što su se odasvud sipale i u pramenima natrag padale, tvorile su najdivniju simfoniju svijetla i boja, koja je mogla da zablješti ljudsko oko.

Sada Cyprien nije više dvojio. Našao se u jednoj od onih tajnovitih spremnica, čiji je opstanak već davno slutio, i u kojoj je škrta priroda zgrnula i kristalizovala na jednom kupu sve te skupocjene dragulje, od kojih prepušta ljudima i u najbogatijim nalazištima samo pojedine neznatne odlomke. Već je htio da podvoji je li doista zbilja što pred sobom vidi, ali kad je prolazeći kraj nekog ogromnog kristalnog balvana po njemu potegnuo prstenom, što ga je na prstu nosio, ubrzo se uvjeri, kako odoljeva svakoj grebotini.

To bijahu dakle dijamanti, rubini safiri, što ih je u sebi krila ova golema špilja i to u tako raskošnoj količini, da im se vrijednost, prema cijeni kojom ljudi procjenjuju te rudne supstance, uopće nije mogla odrediti. Samo astronomski brojevi mogli bi ju približno a i to vrlo teško procijeniti. I doista, ovdje ležahu pod zemljom zakopani nepoznati, beskorisni trilijuni, kvadrilijuni milijarda vrijednosti!

Da li je Tonaia i slutio to neizmjerno bogatstvo, što mu je ovdje bilo na raspolaganje? To je bilo jedva vjerojatno, jer kako se činilo i sam Pharamond Barthés, slabo upućen u te stvari, nije ni časka pomislio na to, da su ovi čarobni leci najdragocjenije kamenje. Bez dvojbe, crnački se je kralj smatrao samo gospodarom i čuvarom ove osebujne špilje, čiju mu je tajnu branilo otkriti neko proroštvo ili drugo koje tradicijonalno sujevjerje.

Taj nazor potvrdio se još i time, što je Cyprien doskora opazio veliko mnoštvo ljudskih kosti, što su mjestimice bile nagomilane u stanovitim kutovima špilje. Da li je ona bila plemensko groblje ili je, što je bilo strašno i pomisliti — a ipak je vrlo vjerojatno — prije ili još i sada služila za priredbu groznih, tajnovitih svečanosti, kod kojih se je prolijevala ljudska krv, možda u kanibalske svrhe?

Pharamond Barthés bio je potonjega mnijenja i prišapne to svome prijatelju.

»Uostalom, Tonaia me je uvjeravao, da takove ceremonije, otkako je on zasio na prijestolje, nije više bilo!« dometnu. »Priznajem ali, da je pogled na ove kosti dobrano uzdrmao moje povjerenje!«

Pri tom pokaza na veliku hrpu kostiju, koja kao da je tek nedavno zgrnuta bila, i na kojima su se vidno opažali tragovi prženja.

Taj se je utisak imao nekoliko časaka kasnije još više učvrstiti.

Kralj i oba mu gosta prispješe do kraja špilje, a pred otvor neke udubine nalik na prostrane kapele, što su prigradjene donjem dijelu bazilike. Iza rešetke od vrsta drva, što je zatvarala ulaz, bio je zatvoren neki sužanj u drvenom kavezu, upravo toliko prostranom, da se je u njemu mogao sćućuriti, odredjen — očevidno — da se utovi za skoru kakovu gozbu.

Bijaše to Matakit.

»Vi!... Vi!... Ćaćko!« povika nesretni Kafer, čim je opazio i prepoznao Cypriena. »Ah! povedite me sa sobom!... Oslobodite me!... Radije volim, da se povratim u Griqualand, pa ako me tamo i objese, nego da ostanem u ovom kokošinjcu, oče-

kujući groznu smrt, što mi ju sprema okrutni Tonaia, prije nego me proždere!«

To je rekao tako plačnim glasom da je Cyprien bio duboko potresen slušajući ga.

»Dobro, Matakite!« odgovori mu. »Ja ti mogu priskrbiti slobodu, ali ovog kaveza ne ćeš ostaviti prije, dok ne povratiš dijamanta.

»Dijamant, ćaćko!« povika Matakit. »Dijamant! Ja ga nemam!... Ja ga nisam nikada ni imao!... Kunem vam se!... Kunem vam se!«

Ovo je izrekao tako uvjerljivim glasom, da Cyprien više nije mogao dvojiti o njegovom poštenju. Uostalom zna se, da mu je od početka teško bilo vjerovati, da bi Matakit počinio takovu kradju.

»Ako dakle», zapita ga, »nisi ti bio onaj, koji je ukrao dijamant, zašto si se onda dao u bijeg?«

»Zašto, ćaćko?« odgovori Matakit. »Zato, jer kad bi moji drugovi izdržali kušnju s prutovima, reklo bi se, da tat ne može biti nitko drugi nego ja, i da sam se poslužio lukavštinom, da svalim sa sebe sumnju! U Griqualandu pako, kad se radi o Kaferu, to vi dobro znate, vrlo se brzo osudjuje i vješa, a da ga se ni ne presluša! To mi je eto utjeralo strah u kosti, pa tako pobjegoh poput zločinca kroz Transvaal.

»Što ovaj jadnik veli, čini mi se da je istina«, opazi Pharamond Barthés.

»Ni ja ne dvojim više«, odgovori Cyprien, »i evo moj ni krivo, što se uklonio pravdi Griqualanda!

»Nato obrativ se Matakitu, reče:

»Dobro dakle, ja ne dvojim o tome, da nisi skrivio kradju s koje te optužuju! Ali u Vandergaart-Kopji ne će nam možda vjerovati toga, ako mi i potvrdimo nedužnost tvoju! Hoćeš li se dakle izvrgnuti opasnosti, te se onamo povratiti?«

»Da!... sve ću pokušati... samo da ne ostanem dulje ovdje!« povika Matakit, kojemu je — kako se činilo — strah ušao u sve kosti.

»Mi ćemo urediti tu stvar,« odgovori Cyprien, »i evo moj prijatelj, Pharamond Barthés, zauzeti će se za to!«

I doista, lovac koji nije gubio vremena, živo je već pregovarao s Tonaiom.

»Reci iskreno!... Što tražiš u zamjenu za tvoga sužnja?« zapita on crnačkog kralja.

Ovaj premišlavaše časak i napokon se izjavi:

»Tražim četiri puške, deset puta deset naboja za svaku pušku i četiri vrećice staklenih kruglica. To valjda nije previše, zar ne?«

»To je dvadeset puta previše, nu Pharamond Barthés tvoj je prijatelj, i učiniti će sve, samo da ti ugodi!«

Tada zašuti i on za čas, a onda nastavi:

»Slušaj me, Tonaia! Ti ćeš dobiti četiri puške, četiri stotine naboja i četiri vrećice staklenih kruglica. Ali zato ćeš nam ti pribaviti potpregu s volovima, da sve ove ljude otpremimo kroz Transvaal, a k tome nužni živež i počasnu pratnju.«

»Svršena stvar!« odgovori Tonaia izrazom potpunog zadovoljstva.

Zatim nastavi povjerljivim glasom, nagnuv se Pharamondovom uhu:

»Volovi su se već našli!... Pripadaju onim ljudima, što su ih moji momci sreli, baš kad su htjeli da ih vrate u staju — i koje su dotjerali u moj kraal! ... To bijaše dobar ratni plijen, zar ne?«

Sužnja pustiše smjesta na slobodu. Bacivši još jedan pogled na krasote ove špilje, dadoše si Cyprien, Pharamond Barthés i Matakit bez prigovora zavezati oči, i vratiše se opet do Tonaine palače, gdje bje priredjena velika gozba u slavu sklopljene pogodbe.

Napokon složiše se u tom, da se Matakit odmah ne pojavi u Vandergaart-Kopji, već da ostane negdje u blizini i da ne stupi opeta u službu mladog inžinira dok ovaj ne bude siguran, da to može bez opasnosti učiniti. Doskora pokazati će se, da to nije bila izlišna opreznost.

Sjutradan krenuše Pharamond Barthés, Cyprien, Li i Matakit sa mnogobrojnom pratnjom opet prema Griqualandu. Sada ali nije se već nitko mogao podavati varavim nadama. »Z v i j e z d a j u g a« bila je zauvijeke izgubljena i Mr. Watkins je nije mogao poslati u londonski »Tower«, da tamo sjaji medju najljepšim draguljima Engleske!

XX.

Povratak.

Nikada nije John Watkins bio tako zlovoljan kao od odlaska one četvorice suparnika, što su se dali u potjeru za Matakitom. Svakim danom, svakim minulim tjednom kao da mu se je umanjivala nada, da će ikada već natrag dobiti dragocjeni dijamant. Osim toga manjkali su mu njegovi svakidanji drugovi, James Hilton, Friedel, Annibal Pantalacci, pače i Cyprien, koje je bio vičan vidjeti oko sebe. Zato si je vrijeme kratio svojim vrčem gina, i moramo reći, da tolika količina alkohola, što ju je popio, nije bila nimalo podesna da ublaži njegov karakter!

U drugu ruku, imali su na farmi dovoljno razloga, da budu zabrinuti za sudbinu preživivših članova ekspedicije. Bardika naime, kojega je uhvatila jedna četa Kafera — kako su to njegovi drugovi i predmnijevali — uspjelo je, da im nekoliko dana kasnije umakne. Vrativ se u Griyualand javio je Mr. Watkinsu smrt Jamesa Hiltona i Friedelovu. To nije nimalo slutilo na dobro ni za preživivše članove ekspedicije Cypriena Méré-a, Annibala Pantalacci-a i Kineza.

I Alice bila je veoma nesretna· Nije više pjevala, a i glasovir njezin zamuknuo je posvema. Jedva da je još nešto pažnje posvećivala svojim nojevima. Pače ni Dada nije više bila kadra da ju nasmije svojom proždrljivošću, pa je nekažnjena proždirala, a da ju u tome nitko nije ni kušao da priječi, najraznovrsnije predmete.

Miss Watkinsovu morio je sada dvostruki strah, a mašta joj ga od dana u dan povećavala: prvo, da se Cyprien već nikad ne će povratiti s te proklete ekspedicije, a drugo, da ne bi Annibal Pantalacci, najodvratniji od njenih triju prosaca, donio natrag »Zvijezdu juga« tražeći nagradu za svoj uspjeh. Misao da bi mogla biti osudjena da postane ženom ovog zlobnog i surovog Napolitanca, ulijevala joj je nesavladivu odvratnost, pogotovo otkako je upoznala i naučila cijeniti čovjeka uistinu uzvišena kakav je bio Cyprien Méré. Na to mislila je danju, o tome sanjala jenoću, i njeni svježi obrazi poblijediše, a modre joj se oči prekriše sve tamnijom i tamnijom koprenom.

Prošla su već tri mjeseca što je tako čekala tiha i tužna· Ove večeri sjedila je pod zaslonom svjetiljke do svoga oca, koji je bio čvrsto zaspao uz vrč gina. Sagnuv glavu nad vezivo, što ga je bila započela, kao odmjenu za odnemarenu glazbu, zavezla se u tužne misli.

Najednom trgne ju lagano kucanje iz dubokog snatrenja.

»Unutra!« zovnu ona prilično zatečena, pitajući se tko bi u to doba još mogao doći.

— To sam samo ja, Miss Watkinsova!« odgovori joj glas, na koji je zadrhtala — Cyprienov glas.

I doista, to bijaše on, što se povratio blijed, mršav, opržen od sunca, duge brade, da si ga jedva prepoznao, a odijela otrcana od dugog putovanja, ali svedjer bodar, svedjer učtiv, svedjer prijazna pogleda i nasmijanih usana.

Alice dignu se kriknuv od čuda i radosti. Jednom rukom nastojala je da smiri udaranje svoga srca, a drugu pruži mladome inžiniru, koji ju stisnu u svojoj. Uto se probudi Mr. Watkins iz svoga polusna, protare si oči, te upita što li ima nova.

Trebalo je dobre dvije ili tri minute, dok se je farmer pravo snašao. Ali jedva što mu je sinuo tračak svijetla, ote mu se krik — krik baš od srca.

»A dijamant?«

»Dijamant nažalost! taj se nije povratio.«

Cyprien ispriča ubrzo sve razne doživljaje ekspedicije· Spomenuo je smrt Friedelovu, pa Annibala Pantalaccia i James Hiltona, potjeru za Matakitom i njegovo sužanjstvo kod Tonaije, ali ni riječi o njegovom povratku u Griqualand, — natuknuv medjutim razloge, koji su ga uvjerili o potpunoj nedužnosti mladoga Kafera. Nije zaboravio da oda poštu odanosti Bardikovoj i Li-ovoj, prijateljstvu Pharamonda Barthésa, da spomene sve što je imao da zahvali tome vrijednome lovcu i kako se je, njemu hvala, mogao sa svoja dva sluge povratiti s putovanja, tako ubitačna za ostale njegove drugove. U uzbudjenju, koje je njime za pripovijedanja tih tragičnih dogodovština ovladalo, rado je bacao koprenu na krivice i zločinačke namišljaje svojih suparnika, ne hoteći u njima vidjeti ništa drugo već žrtve pothvata, što su ga zajednički poduzeli. Od svega što se je dogodilo ne zataji ništa doli ono, na što je prisegao da će čuvati kao tajnu, to jest opstanak one špilje i njenog mineralnog blaga prema kojemu su svi dijamanti Griqualanda bili obično kamenje bez vrijednosti.

»Tonaia«, tako završi svoju pripovijest, »tačno je održao na što se je obvezao. Dva dana iza moga dolaska u njegovu prijestolnicu bilo je sve spremno za naš povratak: i živež i potprega i pratnja. Pod vodstvom samoga kralja, pratilo nas je po prilici tri

stotine crnaca, natovarenih brašnom i sušenim mesom do mjesta, gdje ostavismo kola a nadjosmo ih u dobrome stanju pod rpom granja, kojim bijahu prekrita. Nato se oprostismo od našega domaćine, nakon što smo mu predali pet pušaka umjesto pogodjenih četiri, što ga je učinilo najmoćnijim vladarom čitavoga kraja izmedju Limpopa i Zambezia.«

»Ali vaše putovanje kad ste krenuli od onog mjesta?« upita Miss Watkinsova.

»Naše putovanje natrag bilo je polagano, ako i lako i bez neprilika«, odvrati Cyprien. »Pratnja ostavi nas tek na granici Transvaala, gdje se i Pharamond Barthés sa svojim Basutima odijeli od nas, da krene put Durbana. Nakon četrdesetdnevnog putovanja kroz Veld, eto nas napokon ovdje, ali ni za korak bliže cilju, nego što smo bili prije odlaska.«

»Zašto je Matakit uopće pobjegao?« upita Mr. Watkins, koji je sa živim zanimanjem slušao to pričanje a da uostalom nije pokazivao osobite sućuti za onu trojicu, što se već nikada nijesu imali vratiti.

»Matakit pobjegao je, jer ga je spopala bolest »strah« zvana!« odvrati mladi inžinir.

»Nema li možda pravice u Griqualandu?« odgovori farmer slegnuv ramenima.

»O! često puta i odveć sumarne pravice, gospodine Watkins i vjere mi, ja ne mogu da prekoravam tog krivo optuženoga jadnika, što je htio da se ukloni prvome bijesu, što ga je pobudilo iščeznuće dijamanta!«

»Niti ja!« doda Alice.

»Svakako, opetujem vam, on nije bio kriv, i nadam se, da će ga u buduće pustiti na miru!«

»Hm!« promrsi John Watkins, koji kao da baš nije bio o tome potpuno uvjeren. »Vi dakle ne vjerujete, da je taj lukavac Matakit tek hinio strah, da izmakne rukama redara?«

»Ne!... on je nevin!... Moje je osvjedočenje u tom pogledu nepokolebivo«, reče Cyprien malo resko »i ja sam ga mislim, dosta skupo platio!«

»Oh! Vi možete pridržati svoje uvjerenje!« viknu John Watkins. »Ja, ja ostajem kod svoga!«

Alice uvidi da bi se razgovor mogao izroditi u prepirku, pa zato se požuri da ga svrne drugamo.

»Apropos, gospodine Cyprien Méré«, reče ona, »znate li, da je vaš claim za vašega odsuća postao upravo sjajan i da je vaš drug Thomas Steele na putu, da postane jedan od najbogatijih kopača u Kopji?«

»Vjere mi ne znam!« odgovori Cyprien prostodušno. »Moj prvi posjet bijaše namijenjen vama, Miss Watkins, i ja ne znam uopće ništa o svemu onome, što se dogodilo za moga odsuća.«

»Možda niste još ni večerali?« kliknu Alice sa instinktom prave domaćice, što je ona uistinu i bila.

»Priznajem!« odvrati Cyprien i zarumeni se, premda baš nije imao zašto.

»Oh! Vi ne smijete otići odavle a da ne založite štogod gospodine Méré!... Vi, rekonvalescent... poslije tako napornog puta!... Pomislite, da je već jedanaest sati po noći!«

I ne osvrtajući se na njegovo prosvjedovanje, otrči u smočnicu, te se povrati s pladnjem, prekrivenim bijelim ubrusom, a na njemu nekoliko tanjura s hladnim mesom i lijepom breskovom prohom, što ju je sama priredila.

Sve to stavi pred Cypriena, koji je bio u sto neprilika. A kad se je ovaj skanjivao, da zareže u slasni »biltong«, neku vrst nojeve konzerve, zapita Miss Watkinsova, pogledav ga pri tom veselim smiješkom.

»Bi li vam narezala?«

Doskora zatraži i farmer, kome je ta gastronomska izložba podražila tek, da mu se dade tanjur i jedan odrezak »biltonga«. Alice nije mu dala da dugo čeka pa je i sama, kako reče, jedino društvu za volju, počela hrskati bademe.

Improvizirana ova večera bila je izvrsna. Nikada nije mladi inžinir jeo s tako velikim tekom. Uzeo si je tri puta od breskove prohe, popio je dvije čaše konstancijskog vina, pače, pristao je i na to, da kuša od Mr. Watkinsovog gina. — Ovaj je medjutim doskora opet usnuo.

»A što ste radili vi za ovo tri mjeseca?« zapita Cyprien Alicu. — Bojim se, da ste zaboravili svu vašu kemiju!«

»Ne, u tome se varate, gospodine!« odgovori Mis Watkins nešto prijekornim glasom... »Nasuprot, ja sam marljivo učila, pače dozvolila sam si, da u vašem laboratoriju načinim nekoliko pokusa. Oh! budite mirni, ništa nisam razbila, i sve sam opeta u red stavila! Ja uistinu kemiju vrlo volim i da vam pravo kažem, ja ne mogu da razumijem, kako ste vi mogli napustiti tako lijepu znanost, te postati kopačem odnosno trkačem u Veldu!«

»Ali, vi dobro znadete, okrutna Miss Watkins, zašto sam ja napustio kemiju!«

»Ja ne znam ništa o tome«, odvrati Alice i zarumeni se, »samo znadem, da to nije pravo! Na vašem mjestu ja bih pokušala stvarati dijamante! To vam i više dolikuje, nego da ih tražite pod zemljom!«

»Je li to vaša zapovijed, što mi ju dajete?« zapita Cyprien a glas mu malo zadrhta.

»O! ne«, odgovori Miss Watkins smijući se, — »tek molba... Ah, gospodine Méré«, nastavi ona, da popravi olaki ton svojih riječi, »kad bi vi znali, kako sam bila nesretna, znajući da ste izvrgnuti tolikim naporima i opasnostima, u koje ste srtali! Pojedinosti mi doduše nisu bile poznate, ali uglavnom držim da sam ih pogadjala. Čovjek kao vi, rekoh si, tako uman, tako neobično spreman da izvrši najljepša djela i učini najveća otkrića, zar se je morao izvrći opasnosti, da jadno pogine u pustinji od ujeda zmije ili od pandže tigrove, a sve bez ikoje koristi po znanost i čovječanstvo?... Zaista, to bijaše zločin, što vam se je dozvolilo da otputujete!... A gle, kako sam imala pravo!... jer napokon, nije li to naprosto čudo, da ste nam se uopće povratili? I da nije bilo vašega prijatelja, gospodina Pharamonda Barthésa, Bog ga blagoslovio...«

Ona ne dovrši izreke, ali dvije krupne suze, što joj orosiše oči, dopuniše njenu misao.

I Cyprien sam bijaše duboko dirnut.

»Evo, ove dvije suze vrijede mi više od svih dijamanata ovoga svijeta i radi njih zaboravio bih i mnogo veće napore!!... rekne on jednostavno.

I nasta šutnja, koju mlada djevojka prekine prirodjenim joj taktom, svrnuvši opet razgovor na kemijska pitanja.

Prošla je već ponoć, kad se Cyprien odluči da podje kući, gdje ga je čekao kup listova iz Francuske, koje je Mis Watkinsova brižno postavila na njegov pisaći stol.

Kako to obično biva nakon dugog odsuća, jedva se je usudio da ih otvori. Da mu ne nose vijesti o kakovoj nesreći!... Njegov otac, njegova majka, njegova mala sestrica Jeanne!... Što li se je sve moglo da dogodi u ova tri mjeseca!...

Kad se je mladi inžinir, preletiv žurno pisma uvjerio, da mu nose samo dobre i radosne glase, odlanulo mu kod srca. Svi njegovi mili bili su zdravi. Njegova pretpostavljena oblast iz-

razila mu je vrlo toplo priznanje za njegovu duhovitu teoriju o postanju dijamanata. Dozvolila mu je da još za pola godine produlji svoj boravak u Griqualandu, ako misli, e je to korisno po znanost. Sve je dakle bilo u najboljem redu, pa tako usnu Cyprien ove noći spokojna srca, kako to već odavna nije.

Sjutradan do podne dao se na to, da obadje svoje prijatelje, u prvome redu Thomasa Steela, kojemu je doista uspjelo nekoliko sjajnih nalaza u zajedničkom claimu. Uza sve to, dočeka čestiti ovaj Lancashireman svog poslovnog druga vanredno srdačno. Cyprien dogovori se s njime da Bardik i Li opeta otpočmu svoj posao kao i prije. Podjedno ishodi, da im se, ako ih posluži sreća, osigura jedan dio, kako bi si za neko vrijeme stvorili malenu glavnicu.

Što se njega samoga tiče, to je čvrsto odlučio da već ne će tražiti sreću svoju u majdanu, gdje mu je oduvijek bila tako nesklona, i po Alicinoj želji riješi se, da opeta započne sa svojim kemijskim istraživanjima.

Razgovor s mladom djevojkom samo ga je još većma utvrdio u njegovim vlastitim namjerama. Već odavna govorio si je, kako za njega nije taj teški ručni posao kao ni onо pustolovno vrludanje. Odviše pošten i čovjek od riječi a da i pomisli na to da zlorabi povjerenje Tonaino i da se okoristi time, što je znao za golemu izdubinu, nakrcanu kristaliničkim tvorbama, nazrijevao je u toj eksperimentalnoj izvjesnosti vrlo dragocjenu potvrdu svoje teorije o postanku dragulja, što ga je nukalo da se još većim žarom dade na istraživanje.

Cyprien se dakle i opet prihvati posla u laboratoriju, ali nije htio da skrene s puta, kojim je prvi puta pošao i polučio uspjeh, pa zato se odluči, da ponovno izvede prijašnje pokuse.

Imao je za to razloga i to mnogo važnijega, negoli bi to tko i mislio.

Otkako se je naime moglo držati, da je umjetni dijamant zauvijeke izgubljen, nije Mr. Watkins, mada je prije možda i mislio da pristane na brak izmedju Cypriena i Alice, sada o tome ni riječi više spominjao. Bilo je dakle vjerojatno, da će farmer, ako mladome inžiniru uspije da ponovno načini drugi dragulj izvanredne vrijednosti, možda od nekoliko milijuna, i opet doći na prijašnju svoju misao.

Toga radi odluči Cyprien da se bez oklijevanja dade na posao — a da toga nije ni sakrivao pred kopačima Vandergaart-Kopje — možda i premalo.

Nakon što si je nabavio novu cijev, velike otpornosti, prihvati se i opet posla a pod istim uslovima.

»No, ono što manjka, da dobijem kristalizovani ugljik to jest dijamant,« govoraše on Alici »jest prikladno topivo, pomoću kojega bi se bud isparivanjem bud ohladnjivanjem dao ugljik ulediti. Za aluminij našlo se je takovo topivo u sumporougljiku. Radi se dakle, da se analogno tome, pronadje i za ugljik, kako se je našlo i za slična tjelesa, kao što su bor i kremik«.

Medjutim, ako i nije imao ovog topiva, ipak se je Cyprien svim marom latio posla. Umjesto Matakita, koji se opreza radi još nije smio da pokaže u logorištu, zapalo je Bardika da dan i noć podržaje vatru. Taj nalog vršio je on s istim marom kao i njegov prešasnik.

Predvidjajući, da će se kad mine vrijeme produljenog mu boravka u Griqualandu, možda morati da povrati u Evropu želio je Cyprien da u medjuvrijeme obavi još jedan posao, što ga je bio spomenuo u svome izvještaju, i koji dosle nije mogao da izvrši — naime da točno odredi položaj neke ulceknine tla na sjeveroistočnoj strani ravnice, za koju je držao da je služila kao žlijeb za otok vodama davne epohe, u kojoj su se izgradile dijamantne tvorbe ovoga okružja.

Pet ili šest dana iza svoga povratka iz Transvaala, dao se je na to odredjenje onom pomnjom, što ju je pokazivao u svim stvarima. Već jedan sat je tako mjerio i unašao pronadjene tačke u vrlo točni tloris, što si ga je pribavio u Kimberleyu i čudnovato, posvuda je nalazio u svojim brojkama velike pogrješke ili barem nesuglasje s ovim tlorisom. Napokon, ipak se nije mogao više oteti uvjerenju, da je tloris bio zlo snimljen; da su mjere duljina i širina bile krive.

Da ustanovi geografsku duljinu mjesta, poslužio se je Cyprien točno o podne, izvrsnim, na pariškoj zvjezdarnici reguliranim kronometrom. Potpuno uvjeren o nepogrješivosti svoje buzole i deklinacionog kompasa, morao je napokon konstatovati, da je karta, prema kojoj je sravnjivao svoj nalaz, bila naskroz pogriješna i to uslijed znatne pogrješke u odredjenju položaja. Sjever naime, označen po britanskom običaju prekrštenom strijelicom, nalazio se na ovoj karti uistinu sjeverozapadno, odnosno, nije tome mnogo manjkalo. Uslijed toga bile su naravski sve oznake na toj karti u istom omjeru pogriješne.

»Sad vidim što je na stvari!« kliknu najednoč mladi inžinir. »Ti osedlani magarci, koji su stvorili taj majstorluk, pustili su jednostavno s vida otklon magnetičke igle! A ovdje iznosi taj otklon najmanje 29 stupnjeva prema zapadu!... Iz toga slijedi, da sve njihove oznake širine i duljine, da budu ispravne, moraju od središta karte opisati luk od 29 stupnjeva u pravcu od zapada prema istoku!... Mora se držati, da Engleska nije poslala baš svoje najsposobnije geometre, da zgotove te snimke!«

I nasmija se toj zabludi.

»Dobro! Errare humanum est! Neka onaj prvi baci kamen na te čestite mjerače, koji nije nikada pogriješio u životu, pa bilo to samo jedamputa!«

Cyprien medjutim nije imao nikakova razloga da bilo pred kim zataji taj ispravak, što ga je preduzeo u pogledu odredjenja pravoga položaja dijamantnih nalazišta okružja. Još istoga dana, vraćajući se prema farmi i sastav Jakoba Vandergaarta, priopći mu to.

»Zaista vrlo je čudnovato« doda, »da se već prije nije opazila tako velika geodezijska pogrješka, koja upliviše na sve nacrte distrikta! To znači, da valja provesti znatne ispravke na svim kartama ovoga kraja.«

Stari kamenar pogleda Cypriena čudnim pogledom.

»Govorite li istinu?« povika živahno.

»Zacijelo!«

»I bili biste spremni da potvrdite tu činjenicu i pred sudom?«

»I pred deset njih ako ustreba.«

»A ne će li biti moguće oboriti vaše navode?«

»Nipošto, jerbo dostaje ako navedem razlog pogriješci. A taj je, vjere mi, dosta jasan! Pustiti iz vida otklon magnetske igle kod ustanovljivanja položaja!«

Jakob Vandergaart oprosti se ne rekav ni riječi, a Cyprien je brzo zaboravio s kolikom je osebujnom pozornošću primio do znanja činjenicu, da su uslijed geodezijske jedne pogrješke svi tlorisi okružja pogrješni.

Ali dva ili tri dana kasnije, kad je Cyprien došao da posjeti kamenara, nadje vrata zatvorena. Na pločici što je o kvaku obješena bila, čitao je ove, tek nedavno napisane riječi:

»Odsutan u poslu«.

XXI.

Mletačko sudovanje.

Slijedećih dana bio je Cyprien živo zabavljen time, da prati razne faze svoga ponovnoga pokusa. Uslijed nekih preudezbi što ih je preduzeo u konstrukciji peći, a naročito pomoću bolje udešenog propuha, nadao se je da će za fabrikaciju dijamanta trebati mnogo manje vremena negoli prvi puta.

Razumije se samo po sebi, da se je Miss Watkinsova živo zanimala za taj drugi pokus, tim više, što je ona u neku ruku bila začetnicom istoga. Često puta pratila bi mladog inžinira do peći, kojoj je ovaj po više puta na dan prigledavao i tuj bi kroz okance promatrala vatrenu jaru, što je unutra hučala.

John Watkins zanimao se takodjer za ovaj pokus kao i njegova kćerka, ali iz posve drugih razloga. Težio je na to, da ponovno dodje u posjed dijamanta, vrijednog nekoliko milijuna. Bojao se je, da pokus ne će po drugi puta možda uspjeti, i da je kod prvog uspjeha veliku ulogu igrao puki slučaj.

Ako su ali Mr. Watkins i Miss Watkinsova poticali Cypriena da proslijedi i dovrši fabrikaciju dijamanta, bili su kopači Griqualanda posve drugih nazora. Mada Annibala Pantalaccia, Jamesa Hiltona i Herr Friedela nije više bilo na svijetu, ostavili su dosta drugova, koji su u tom pogledu bili posvema stoga mišljenja kao i oni. I židov Nathan nije propustio da potajno rovari i nahuška vlasnike »claimova« na mladoga inžinira. Ako li se ta umjetna fabrikacija doskora ostvari, odzvonilo je trgovini s naravnim dijamantima i svim ostalim draguljima. Već prije pravili su se bijeli safiri ili korindoli, ametisti, topazi pače i smaragdi, a svi ti dragulji ne bijahu drugo, već uledjeni glinik, različito obojadisan kovnim kisovima. Već prije djelovalo je to nepovoljno na trgovačku vrijednost tih dragulja, koja je sve to više padala. Ako bi dakle uspjela umjetna fabrikacija dijamanata, tad bi to bila propast Kapskih, a i svih ostalih dijamantonosnih poduzeća.

Sve to iznosilo se već kod prvoga pokusa mladoga inžinira, a sada se sve to opetovalo, ali s mnogo više oštrine, s mnogo više žestine. Kopači držali su povjerljive sastanke, koji nisu ništa dobra značili za Cyprienove radnje. No njega to nije nimalo smetalo, jer je čvrsto odlučio da izvede svoj pokus do kraja, rekli ili činili oni što mu drago. Ne! on nije htio da uzmakne pred javnim

mnijenjem, a o svojem otkriću nije ništa tajio, jer je imalo biti svima od koristi.

Ali dok je on nastavljao svoj posao, bez ikakova otezanja, bez ikakova straha, dotle se je Miss Watkinsova, saznavši za sve što se je dešavalo, počela bojati za njega. Prekoravala se je, što ga je naputila na taj posao. Pouzdati se u redarstvo Griqualanda, da će ga ono zaštititi, značilo je, pouzdati se u vrlo slabu zaštitu. Zločin brzo je izveden i prije negoli bi tko posredovao, mogao je Cyprien platiti glavom štetu, kojom su njegove radnje ugrožavale kopače južne Afrike.

Alice bijaše dakle veoma uznemirena i nije mogla da svoju bojazan zataji pred mladim inžinirom. On je umirivaše koliko je samo mogao, hvaleći joj za brigu kojom je pratila njegov rad. U tom zahimanju, što ga je mlada djevojka za nj pokazivala, vidio je on dokaz mnogo toplijega osjećaja, koji uostalom ne bijaše već nikakova tajna medju njima. Ako ni za što drugo, a ono si je Cyprien čestitao na tom, što je njegov pokus u Miss Watkinsove izazvao taj vrlo intimni izliv — i on nastavi hrabro svoj posao.

»To što ja ovdje radim, gospodjice Alice, činim za nas oboje!« opetovano bi joj govorio.

Ali Miss Watkinsova, imajući na umu ono što se je govorkalo po »claimovima«, živila je u neprestanom strahu.

A i ne bez razloga! Protiv Cypriena kovala se čitava urota, koja baš nije morala ostati kod pukih prigovora i grožnja, već je mogla doći i do nasilja.

I doista, jedne večeri, kad je Cyprien došao da prigleda svojoj peći, nadje da je sve razrušeno. Za odsuća Bardikova, posluživ se mrakom, uništilo je nekoliko ljudi za nekoliko minuta sav trud od nekoliko dana. Zidarske naprave bijahu porušene, peć razorena, vatra utrnuta, a orudje uništeno i porazbacano. Od svega, što je mladoga inžinira stojalo toliko truda i muke, nije preostalo ništa. Sve je morao da počne iznova — ako je bio jak da prkosi sili, — ili je trebalo da napusti cijelu stvar.

»Ne!« povika on, »ne! Ne popuštam, i sutra podnijeti ću prijavu proti nitkova, koji su uništili moje vlasništvo. Vidjeti ćemo ima li pravice u Griqualandu!«

Bilo je doduše pravice, ali ne onakove s kojom je računao mladi inžinir.

Ne rekav nikome ni riječce o tome što se je dogodilo, pače niti Miss Watkinsovoj, bojeći se, da je ne bi zatjerao u novi strah, vrati se Cyprien svojoj kolibi i legnu na počin, odlučiv čvrsto, da će sutra podnijeti prijavu, pa makar morao poći i do guvernera Kaplanda.

Spavao je možda koja dva ili tri sata, kadli ga iznenada probudi buka na vratima, što se otvoriše.

Petero u crno zakrabuljenih ljudi, oboružanih revolverima i puškama provalilo je u njegovu sobu. Snabdjeli su se nekom vrsti svjetiljka s izbočenim staklom, što ih u engleskim krajevima zovu »Bull's eyes«, — volujskim očima — te se šutke poredaše oko njegova kreveta.

Cyprien nije niti časka pomišljao na to, da ovaj više ili manje tragičan nastup ozbiljno shvati. Držao je, da je to nekakova šala, pa se je isprva i nasmijao, akoprem, da pravo reknem, nije bio ni najmanje raspoložen za to, nalazeći tu lakrdiju posve neumjesnom.

Ali surova jedna ruka spusti mu se na rame, a jedan od zakrabuljenih ljudi, razmotav papir, što ga je držao u ruci, stade glasom, koji nije bio nimalo ugodan, čitati slijedeće:

»Cyprien Méré!

Ovime vam javljamo, da vas je tajno sudište Vandergaartskog logorišta, sastojeće od dvadesetidva člana i radeći u općenitom interesu, danas, u dvadeset sati i dvadesetipet minuta noću, jednoglasno osudilo na smrt.

»Okrivljeni ste i dokazano je, da ste nezgodnim i protuzakonitim otkrićem svojim ugrozili sve ljude, koji se, bilo u Griqualandu, bilo drugdje bave traženjem, brušenjem i prodajom dijamanata — u njihovim interesima u njihovom životu i životu njihovih obitelji.

»Sudište, ustanoviv to u mudrosti svojoj, zaključilo je, da se takav izum mora uništiti, i da je svakako bolje da umre pojedinac, nego li mnoge tisuće ljudskih bića.

»Ono je zaključilo dati vam deset minuta da se pripravite na smrt, ovu da si možete sami odabrati, svi vaši papiri da se imadu spaliti izuzev onakova otvorena priopćenja, koja kanite upraviti na vaše najbliže rodjake, te napokon, da se vaš stan imade sravniti sa zemljom.

»Tako se neka dogodi svim izdajicama!«

Slušajući ovu osudu, pokoleba se pomalo Cyprienovo prvotno pouzdanje, i on se zapita, poznavajući divlje običaje ovoga kraja, nije li glupa ta komedija ipak mnogo ozbiljnija, nego što je on to mislio.

Čovjek koji ga je držao za rame spremao se da mu rasprši i posljednju dvojbu u tom pogledu.

»Ustanite smjesta!« reče mu surovo. »Ne gubimo vremena!«

»Ta to je prosto umorstvo!« odgovori Cyprien i skoči odlučno s kreveta da baci na se nešto odijela.

Bio je više ogorčen, negoli uzrujan, i sve je svoje misli sabrao oko onoga što se je dešavalo onom istom hladnokrvnošću, kojom je riješavao matematičke probleme. Tko bijahu ovi ljudi? Nije mogao da ih prepozna, pa ni po boji njihova glasa. Bez dvojbe, da su oni, koje je poznavao osobno, ako su bili medju njima, mudro šutjeli.

»Jeste li već odabrali način, kako hoćete da umrete!....« prihvati opet zakrabuljeni čovjek.

»Ja nemam ništa da odabirem već prosvjedujem protiv gadnog zločina, kojim se kanite ogriješiti!« odvrati Cyprien čvrstim glasom.

»Prosvjedujte, ali zato ćemo vas ipak objesiti! Imadete li još kakovu želju i hoćete li da je napišete?«

»Nikakovu, koju bi htio da povjerim svojim ubojicama!

»Naprijed dakle!« zapovijedi vodja.

Dva čovjeka uzeše mladoga inžinira medju se, a povorka se svrsta, da krene prema vratima.

U taj se čas ali dogodi nešto posve neočekivanoga. Nasred ovih sudaca Vandergaart-Kopje, stvori se jednim skokom nekakav čovjek.

Bijaše to Matakit. Mladi Kafer koji je vrlo često noću švrljao oko logorišta našao se instinktivno ponukanim da podje za ovim okrabuljenim ljudima i to onim časom kad su krenuli prema Cyprienovoj kolibi, da joj provale vrata. Ondje je čuo sve, što se govorilo i shvatio opasnost, što je prijetila njegovome gospodaru. Brzo i bez oklijevanja, pa dogodilo se što mu drago., gurnu na stranu kopače i baci se na koljena pred Cyprienom.

»Ćaćko zašto te ovi ljudi hoće da ubiju«? povika on, prihvativ se grčevito za svoga gospodara, unatoč svemu nastojanju okrabuljenih ljudi, da ga od njega otrgnu.

»Jer sam načinio umjetni dijamant!« odgovori Cyprien, stisnuv ganuto Matakitove ruke, koji se nije dao od njega odkinuti.

»Oh, ćaćko, kako sam nesretan, i kako se stidim zbog onoga, što sam učinio,« ponavljaše plačući mladi Kafer.

»Što hoćeš time da kažeš?« kliknu Cyprien.

»Da! ja ću priznati sve, jer te hoće da ubiju!« povika Matakit. »Da! . . . mene bi trebalo ubiti . . . jer ja sam onaj, koji sam stavio u peć onaj veliki dijamant«.

»Odstranite toga brbljavca!« zapovijedi četovodja.

»Opetujem vam, da sam ja bio onaj, koji sam dijamant stavio u peć!« ponovi Matakit pravdajući se. »Da . . . ja sam bio onaj, koji sam ćaćka zavarao! . . . Ja sam bio onaj, koji sam htio da povjeruje, kako mu je pokus uspio! . . .«

Govorio je tako divljom odlučnošću, da su zaključili saslušati ga.

»Govoriš li istinu?« zapita Cyprien, sav iznenadjen i razočaran s toga, što je netom čuo.

»Pa da! . . . I po sto puti da! . . . Istinu govorim!«

Sada sjednu na zemlju a svi ga slušahu, jer to što je rekao, podavalo je sasvim drugi izgled cijeloj stvari.

Onoga dana, kad se je ono urušila zemlja i mene pokopala pod ruševinama svojim, našao sam onaj veliki dijamant . . . . Držao sam ga u ruci i mislio, kako da ga sakrijem, kadli se odjednom sruši stijena na mene da me kazni za griješnu tu namisao. Kad sam se osvijestio našao sam taj kamen na krevetu, u koji me je ćaćko dao položiti! . . . Htjedoh mu ga uručiti, ali sam se stidio priznati mu, da sam tat, pa tako sam čekao na zgodnu priliku! I doista, malo vrijeme tome postojalo kadli ćaćko htjede da pokuša načiniti dijamant, a meni naloži, da podržajem vatru! Drugi dan ali, kad sam bio sam kraj peći, raspukne se naprava strašnim praskom, te nije mnogo manjkalo, da me koji komad nije usmrtio . . . Tada sam pomislio, kako će se ćaćko žalostiti što mu se je pokus izjalovio! . . . Metnuo sam dakle u cijev, koja se raspuknula onaj veliki dijamant dobro obavit šakom ilovače i požurio se, da sve uredim oko peći tako, da ćaćko ne bi ništa opazio! . . . Tada sam ne rekav nikome ni riječi, čekao, a kada je ćaćko našao dijamant, bio je silno veseo!«

Grozotan smijeh, od kojega se ona zakrabuljena petorica ne mogahu suzdržati, popratiše zadnje riječi Matakitove.

Cyprien se naravski nije smijao, već si od jada grizao usne.

Uvjerljivi ton mladoga Kafera nije dopuštao nikakove dvojbe. Njegova pripovijest bijaše nedvojbeno istinita!

Badava se je Cyprien naprezao da u svojim mislima i u svojim predstavama nadje nekakav povod da podvoji o njegovoj tvrdnji i da ga utjera u laž! Badava si je govorio:

»Pravi dijamant izvrgnut vrućini kakova je vladala u peći, morao bi se rasplinuti . . .«

Zdrav mu je ali razum kazivao, da se dragulj, obavit ilovačom, lako mogao odupnijeti vrućini ili da je ona samo djelovala na nj djelomično! Možda je baš tome prženju imao i da zahvali svoju crnu boju! Možda se je i rasplinuo u onoj ljuski pa ponovno kristalizovao!

Sve te misli rojile su se u glavi mladoga inžinira neizmjernom brzinom. Bio je sav osopnut!

»Sjećam se vrlo dobro«, opazi jedan od zakrabuljenih, kad se je smijeh malo slegao, da sam na dan urušenja vidio u ruci Kafera grudu zemlje. Pače, tako ju je grčevito prstima stiskao, da se je moralo odustati od toga, da mu se izvine!«

«Ej! sada nema o tome već ni najmanje dvojbe!« reče drugi. »Zar je moguće, fabricirati dijamante? Zaista, pravi smo ludovi, da smo i časak mogli vjerovati u to! . . . Kao kad bi tko kušao da pravi zvijezde!«

I opeta prasnuše svi u smijeh.

Cyprien je zacijelo mnogo više trpio od njihovog smijeha, negoli od njihove surovosti.

Nakon što su se ona petorica potiho posavjetovala, prihvati im vodja opet riječ:

»Mi držimo, Cyprien Méré, da se izvršenje protiv vas izrečene osude ima odgoditi. Vi ste slobodni! Ne zaboravite ali, da ta osuda još uvijek lebdi nad vama! Jedna vaša riječ, jedan znak da obavijestite redarstvo i vi ste izgubljeni! To si dobro upamtite!«

Rekav to podje sa svojim drugovima prema vratima.

U sobi zavlada opet mrak. Cyprien mogao se je pitati nije li to sve bio samo san i pusta tlapnja. Ali jecanje Matakitovo, koji

se bacio na pod i glasno plakao, uhvativ se rukama za glavu, nije mu dalo, da dulje dvoji o tom, kako je ono, što se je zbilo, bila kruta zbilja.

Bilo je dakle istina! Smrti je doduše izbjegao ali uz cijenu tako sramotnog poniženja! On, rudarski inžinir, on, djak politehničke škole, odlični kemičar i priznati već geolog, dao se je zavarati nespretnom lukavošću jednoga Kafera!

Što više, njegova vlastita taština, njegov smiješni ponos skrivili su tu besprimjernu glupost! U svojoj zaslijepljenosti pošao je tako daleko, da je htio postaviti cijelu teoriju o kristalničkim tvorbama!.. Ne bijaše li to više nego smiješno?... Nije li to stvar prirode same, da ona tijekom stoljeća dotjera takova djela? Pa ipak, tko se ne bi dao zavarati onim, skroz vjerojatnim činjenicama? . . . On se nadao uspjehu, sve je pripravio da si ga osigura, pa je posve logički mogao vjerovati, da ga je i postigao!.... Već sama neobična veličina dijamanta bila je podesna, da podržaje tu iluziju!.. Ta i sam Depretz bio bi se prevario!... Ne dogadjaju li se ovakove zablude svaki dan? . . . Ne vidi li se da i najiskusniji numizmatici drže krivi novac pravim?

Cyprien kušao je da se na taj način utješi. Ali iznenada protrnu s jedne misli:

»A moje izvješće na akademiju! . . . Samo ako si ga oni lopovi nisu prisvojili!«

Zapali svijeću. Nisu! Bogu hvala, njegovo izvješće bijaše ovdje! Nitko ga nije vidio! Kad ga je spalio odlanulo mu.

Matakitova žalost bijaše medjutim tako velika, da ga je morao umiriti. To nije ni bilo tako teško. a prvu ljubaznu riječ ćaćka jadno momče kao da je nanovo oživilo. Ako mu je ali Cyprien morao obećati, da se više ne ljuti na njega i da mu opraštа iz sveg srca, učinio je to pod uvjet, da se više nikada ne usudi da takova šta opet počini.

Matakit zakle se na sve što mu je najsvetije a na to mu gospodar opet legnu na počinak, pa i on takodjer.

Tako svrši ovaj noćni prizor, koji umalo da se nije pretvorio u tragediju!

No ako se je tako svršilo gledom na mladog inžinira, nije tako baš moralo biti i gledom na Matakita.

I doista, sutradan, kad se je saznalo, da je »Z v j e z d a j u g a« prirodni dijamant, da je taj dijamant našao mladi Kafer, koji mu je vrlo dobro poznavao vrijednost, sva se sumnja još većom snagom svali na njega. John Watkins derao se u sav glas: »Samo Matakit mogao je biti tat ovog neprocjenivog kamena! Kad je jedamputa već pomišljao na to, da si ga prisvoji — ta nije li sam to priznao? — bilo je očito, da ga je on ukrao za svečanosti u dvorani«.

Uzalud je Cyprien prosvjedovao i zalagao se za poštenje Kaferovo; nije ga se slušalo, što mu je bilo najboljim dokazom, kako je Matakit, koji se je kleo, da je posvema nevin, imao po sto puta pravo kad je pobjegao, a po sto puta krivo što se je povratio u Griqualand.

Ali mladi inžinir, koji nije htio nikako da napusti stvar, iznese jedan argumenat, kome se nitko nije nadao i koji je po njegovome mišljenju morao spasiti Matakita.

»Ja vjerujem u njegovu nedužnost«, reče on Johnu Watkinsu, »uostalom, kad bi i bio kriv, to se ne tiče nikoga do mene! Bio dijamant prirodan ili umjetan, pripadao je meni prije nego li sam ga poklonio gospodjici Alici . . .«

»Ah! vama da je pripadao? . . .« odgovori Mr. Watkins neobično porugljivim tonom.

»Bez dvojbe!« odvrati Cyprien. Zar nije nadjen u mom claimu a po Matakitu, koji bijaše u mojoj službi?«

»Posve pravo«, odgovori farmer, »i baš zato pripada on meni, prema ustanovama našega ugovora, da se prva tri dijamanta što se nadju u vašoj koncesiji, imadu predati meni kao moje vlastništvo«.

Sav osopnut, nije Cyprien znao što da odgovori na to.

»Je li moj zahtjev pravedan?« zapita Watkins.

»Posve pravedan!« odgovori Cyprien.

»Bio bih vam vrlo zahvalan, da mi pismeno priznate to, moje pravo, za slučaj, ako nam uspije prisiliti toga lopova, da povrati dijamant, što ga je tako bezobrazno ukrao«.

Cyprien dohvati list bijeloga papira i napisa:

»Priznajem ovime, da je dijamant, nadjen u mojem »claimu« po Kaferu, što je u mojoj službi prema ustanovama koncesionog ugovora, vlastnišvo M. Johna Stapletona Witkinsa.

Cyprien Méré«.

Mora se priznati, da je ta okolnost jednim mahom uništila sve sanje mladoga inžinira. Jer, ako bi se ikada dijamant opeta našao, to je on pripao ne kao dar, već kao vlasništvo John Watkinsu, i tako je izmedju Alice i Cypriena zinuo novi jaz, koji se je mogao prejaziti samo milijunima.

No, ako je potraživanje farmerovo bilo štetno po interese ovo dvoje mladih ljudi, bilo je ono daleko više po Matakita! Sad je to bio John Watkins, kojemu je učinio krivo! . . . John Watkins bio je okraden . . . A John Watkins nije bio čovjek, koji bi napustio progon, pogotovo kad je držao da ima tata u rukama.

Pa tako bje jadnik uhićen, zatvoren i još nije prošlo ni dvanaest sati, bio je već osudjen na vješala, unatoč svega onoga, što je Cyprien mogao navesti u njegovu obranu . . . ako se ne bi odlučio ili ne bi mogao da povrati »Z v i j e z d u j u g a«.

Pošto ga ali on uistinu nije mogao da povrati, jer si ga nikada nije ni prisvojio, bila je stvar jasna i Cyprien nije više znao što da započne, kako bi spasio jadnika u čiju krivnju nije nikako mogao da vjeruje.

XXII.

Majdan posve nove vrsti.

Medjutim saznala je Miss Watkinsova za sve što se je bilo dogodilo, jednako za onaj prizor sa zakrabuljenim ljudima, kao i za ostale neugodnosti, što su zadesile mladoga inžinira.

»Ah! gospodine Cyprien«, reče mu ona, kad ju je točno obavijestio o svemu, »zar vaš život nije vrijedniji od svih dijamanata ovoga svijeta?«

»Draga Alice . . .«

»Ne govorimo više o tome, i okanite se u buduće ovakovih pokusa!«

»Vi mi to nalažete?« . . . zapita Cyprien.

»Jest! jest!« odgovori mlada djevojka. »Sada vam nalažem da ih napustite, kako sam vam prvi puta naložila, da ih poduzmete . . . kad već hoćete da primate od mene samo naloge!«

»Baš kao što hoću, da ih sve i izvršim!« odgovori Cyprien prihvativ ruku, što mu ju pružila Miss Watkinsova.

Kad joj je ali Cyprien priopćio osudu, koja je izrečena nad Matakitom, bila je sva satrvena, pogotovo kad je saznala, koliko je toj osudi kriv baš njezin otac.

Ta ona sama nije vjerovala u krivnju ubogoga Kafera! I ona bila bi zajedno s Cyprienom rado učinila sve, samo da ga spasi! Ali kako da to započnu, a pogotovo kako da umilostive

Mr. Watkinsa, toga neumoljivog tužitelja, prema tome jadniku koga je on sam najnepravednijim optužbama obasuo!

Primjetiti se mora da farmeru nije uspjelo, da istisne iz Matakita bilo kakovo priznanje, niti pokazivanjem za nj spletena konopca, niti obećavanjem milosti, ako bude govorio.. Kako je dakle morao da napusti svaku nadu e će ikada više pronaći »Z v i j e z d u j u g a«, spopade ga grozan bijes. Nije mu se moglo već ni blizu· Ipak htjede njegova kći da još jednom pokuša, kako bi ga umilostivila.

Dan poslije izrečene osude, jer ga je kostobolja nešto manje no obično mučila, upotrijebio je Mr. Watkins tu okolnost na to, da si uredi svoje papire. Sjedeći za velikim, valjkastim stolom od ebanovine, a uloženim žutim drvom, — prekrasnim ostatkom iz holandeških vremena, što je nakon mnogih prilika i neprilika zabludio u ovaj zabitni kraj Griqualanda, — pregledavao je raznovrsne svoje vlasničke papire, svoje ugovore i dopise svoje.

Iza njega sjedila je Alice, nagnuv se nad svoj posao i vezući, a da se nije mnogo brinula za svoju nojevicu Dadu, koja se je svojim običajnim dostojanstvom šetala po sobi, pogledavajući sad kroz prozor, sad promatrajući svojim velikim, regbi ljudskim očima kretnje Mr. Watkinsa i njegove kćerke.

Iznenadni povik farmerov ponuka Miss Watkinsovu, te je živahno digla glavu·

»Ova živina već je nesnosna!«!« reče on. »Eto, baš mi je odnijela jednu ispravu! . . . Dada! . . . Ovamo! . . . Hoćeš li to smjesta povratiti!«

Jedva što je to proustio, kadli se sasu prijegršt psovaka,

»Ah! gadna životinja, progutala ju je! . . . Ispravu od najveće važnosti! . . . Izvornik dekreta, kojim mi se dozvoljava iskopavanje u mojoj Kopji! . . . To se već neda podnositi! Ali prisiliti ću ja nju da izvrne svoju putaču, pa makar ju i zadavio!«

Crven od bijesa i sav izvan sebe dignu se John Watkins naglo. Potrčao je za nojevicom, koja je najprije dva do tri puta okružila sobu, a nato umaknula kroz prozor, što je bio u istoj razini sa tlom.

»Dragi oče«, molila je Alice, neutješiva s tog novog nedjela svoga ljubimca, »umiri se, molim te! Slušaj me! · . . Ti ćeš opet oboljeti!«

Ali bijes Mr. Watkinsa bijaše na vrhuncu. Taj bijeg nojevice samo ga je još pojačao.

»Ne!« viknu on, daveći se od bijesa, »to je previše! . . . Tome mora biti jednom kraj! . . . Ja se ne mogu odreći jedne od

najvažnijih isprava o mome vlastništvu! . . . Jedno tane u glavu, opametit će tata! . . . Ja ću dobiti svoju ispravu, za to ti jamčim!«

Plačući podje Alice za njim.

»Molim te dragi oče, smiluj se na jadnu tu živinu!« govoriše ona. »Zar je taj papir zbilja tako važan? . . . Ne možeš li dobiti dvogupku? . . . Hoćeš li da me teško ožalostiš, pa da na moje oči ubiješ moju jadnu Dadu, radi takove malenkosti?«

Ali John Watkins ne htjede ništa da čuje, već se ogledavaše na sve strane, tražeći svoju žrtvu.

Napokon ju opazi, kako bježi prema onoj strani, gdje je stajala kućica, u kojoj je stanovao Cyprien Méré. Smjesta prinese pušku k licu i namjeri. Dada ali kao da je slutila, da je ništa dobra ne čeka, pa zato, jedva što je primijetila taj kret, požuri se, da se klone u kuću.

»Čekaj samo! . . . Dostići ću ja tebe, prokleta živino!« bijesnio je Mr. Watkins, i skrenu prema kući.

I Alice, u velikome svome strahu pošla je za njim, da još jednom pokuša sreću.

Tako prispješe oboje do kućice mladoga inžinira, te je obidjoše. Nojevici ni traga! Dade je nestalo! Medjutim niz brežuljak nije se mogla spustiti, jer bi ju inače morali vidjeti u blizini farme. Morala se je dakle skloniti u kućicu, kroz koja stražnja vrata ili prozor.

To si eto reče Mr. Watkins, pa zato se požuri natrag, i pokuca na glavnim vratima.

Sam Cyprien dodje te im otvori.

»Gospodine Watkins! . . . Miss Watkinsova! . . . Ushićen sam, što vas vidim kod sebe! . . .« reče prilično iznenadjen tim neočekivanim posjetom.

aSv zaduvan, razloži mu farmer ukratko stvar, — ali s ko-liko bijesa!

»E pa dobro, ajde da potražimo krivca!« odgovori Cyprien, ponudivši Mr. Watkinsu i Alici da udju u kuću.

»A ja vam jamčim, da će se stvar brzo riješiti!« ponovi farmer, mašući svojom puškom kao s tomahawkom.

U isti čas kazivao je Cyprienu moleći pogled mlade djevojke sav onaj užas, što ju je obuzeo s te namjeravane egzekucije. Odmah je znao što mu je činiti, pa tako jednostavno odluči: da nojevice ne će naći.

»Li«, viknu on francuski Kinezu, koji je ušao, »držim da je nojevica u tvojoj sobi! Sveži ju, ali učini to tako, da može lako umaći, dok gospodina Watkinsa odvedem na protivnu stranu«.

Nažalost, lijepa ta osnova stvorena bje na krivoj pretpostavci. Nojevica se je zaletila upravo u prvu sobu, u kojoj je započela potraga. Tuj ju nadjoše, sva se je zgurila, glavu je turila pod jedan stolac, no inače ostade sasvim vidljiva kao sunce posred bijela dana.

Mr. Watkins baci se na nju.

»Ah! lijo, dolijala si!«

Medjutim kakogod bijaše bijesan, ipak je časak prezao da odapne pušku, a k tome još u kući, koja, ako i prolazno, više ne bijaše njegova.

Alice se plačući odvrnu da ništa ne vidi od svega toga. Njena velika žalost dovede mladoga inžinira na sretnu misao.

»Gospodine Watkins«, reče on najednoč, »vama je samo do toga, da dobijete natrag vaš papir, zar ne? . . . Dobro dakle, sasvim je nepotrebno da radi toga ubijete Dadu! Dosta je, ako joj se otvori želudac, jer isprava još nije mogla iz njega izaći! Hoćete li mi dozvoliti, da izvedem ovu operaciju? Polazio sam jedan tečaj na zoološkom muzeju, pa držim, da ću prilično dobro položiti taj kirurški ispit!«

Bilo da je ova vivisekcija godila osvetoljubivosti farmerovoj, bilo da se je njegov bijes počeo stišavati, ili ga je, sve protiv njegove volje, ganula iskrena žalost njegove kćerke, dao se je sklonuti, i prista na predloženo mu sredstvo.

»Svoje isprave ali ne će da izgubi!« izjavi odlučno. »Ako se ne bi našla u želucu, ima se drugdje da potraži! On ju mora dobiti pod svaku cijenu!«

Operacija ipak nije bila tako lako izvediva, kako bi se to u prvi mah mislilo, sudeći po pokornom držanju uboge Dade. Noj, pa i ne bio on baš velik, snadbjeven je strašnom upravo snagom. Jedva što bje nožem prigodnoga kirurga odstranjeno perje, bilo je sigurno da će se bolesnica početi buniti, da će bijesniti i otimati se svim silama. Zato Cyprien dozva Li-a i Bardika, da mu pomognu kod operacije.

Najprije se složiše u tome, da će nojevicu čvrsto svezati. Ovo učiniše pomoću konopaca, što ih Li uvijek imao u svojoj

sobi na zalihi. Ubrzo je cijeli sistem spona i uzlova sapeo noge i kljun nesretne Dade, te joj tako onemogućio svaki pa i najmanji otpor.

Cyprien se ali time još nije zadovoljio. Da poštedi tankoćutnost Miss Watkinsove, hotio je da i njenoj nojevici uštedi svaku bol. Zato joj omota glavu rupcem namočenim u kloroform.

Kad je to bilo gotovo, dade se na posao, da izvede operaciju, ipak nešto uznemiren, gledom na možebitne posljedice.

Alice uzrujana već tim pripremama i blijeda kao smrt, povukla se u pokrajnu sobu.

Cyprien opipa ponajprije rukom cijeli vrat životinje, da pronadje točni položaj putače. To nije bilo ni teško, jer ta je putača tvorila na gornjem dijelu prsišta prilično veliku, tvrdu i otpornu masu, koju je izmedju ostalih mekih dijelova, lako napipao prstima.

Pomoću oštroga noža razreza oprezno kožu na vratu. Bila opuzla i mlohava kao u purana, a prekrivena sivim pahuljicama, koje su se dale lako odstraniti. Zarez taj jedva je malo prokrvario i bude mokrom krpom pomno otrt.

Cyprien opazi sada dvije do tri jake žile kucavice, i pomakne ih brižno na stranu pomoću malene željezne kukice, što ju je Bardik imao da pridrži· Zatim raspori neko bijelo mišičje, što se prelijevalo kao sedef, a zatvaralo je veliku šupljinu iznad ključice i doskora se ukaza putača nojevice.

Predočimo si putaču kokoši ali objemom, debljinom i težinom postostručenu, pa ćemo si moći stvoriti prilično jasnu sliku ovoga spremišta.

Putača Dadina bila je nalik na smedju kesu, vrlo rastegnutu hranom i stranim predmetima, što ih je proždrljiva životinja progutala tijekom dana ili možda još i davno prije. Jedan samo pogled na taj mesnati, jaki i zdravi organ, bijaše dovoljan da ga uvjeri, kako nema nikakove opasnosti da ga odlučno zahvati.

Velikim lovačkim nožem, što ga je Li dosele pod pazuhom držao, a prije bio dobro naoštrio, zareza Cyprien duboko u tu masu.

Kroz taj zarez mogao je lako da segne rukom sve do dna putače.

U isti gotovo čas bude pronadjena i izvadjena po Mr. Watkinsu tako željkovana isprava. Bila je smotana poput kruglje, nešto zgužvana doduše, no inače posve neozlijedjena.

»Imade unutra još i drugih stvari,« reče Cyprien, posegnuv i opet rukom u šupljinu, odakle je ovaj puta izvukao kruglju od bjelokosti.

»Ta to je kruglja Miss Watkinsove za krpanje!« kliknu on. »Pa kad se pomisli, da je tome više od pet mjeseci što ju je Dada progutala! .... Očito nije mogla da izadje na donji otvor!«

Pošto je kruglju uručio Bardiku, nastavi opet svoje istraživanje poput arkeologa po ostacima rimskog logorišta.

»Bakreni svijećnjak!« povika preneražen, izvadiv skoro istodobno jednu od tih skromnih naprava, svu izgrebenu, zgnječenu, stlačenu i izjedenu, koja se je uza sve to mogla da raspozna.

Sada prasnuše Bardik i Li u tako bučan smijeh, da mu se ni Alice, koja je opeta bila ušla u sobu, nije mogla oteti.

»Komadi novca!« ·.. Ključ!... Rožnati češalj!« javljao je Cyprien, vadeći dalje sadržaj.

Najednoć problijedi. Pod svojim je prstima osjetio predmet neobičnog oblika! ... Ne! ... Nije moguće više da dvoji o tome, što bi to moglo da bude! A ipak se nije usudio da povjeruje u takav slučaj.

Napokon ipak izvadi ruku iz šupljine, te podigne predmet, što ga je tamo zahvatio ...

Kakav li se krik ote ustima Johna Watkinsa:

»Z v i j e z d a j u g a«!

Jest!... glasoviti taj dijamant nadjen je opeta neozlijedjen, ništa nije izgubio od svoga sjaja i kresio se pri danjem svijetlu kod prozora kao blistava zvijezda!

Samo je, čudnovatim načinom, što je svim prisutnim odmah palo u oči, — promijenio boju.

Kako je prije bila crna, sada bijaše »Z v i j e z d a j u g a« ružičaste boje i to tolike krasote, da je to njenu prozirnost i sjaj po mogućnosti samo još povećalo.

»Ne mislite li, da mu ovo smanjuje vrijednost?« zapita živahno Mr· Watkins, koji je sada tek smogao riječi, jer mu je ispočetka od iznenadjenja i radosti, bilo nestalo daha.

»Niti najmanje!« odgovori Cyprien. »Nasuprot, to je jedna osebina više, koja taj kamen uvrštava u tako rijetku vrst »kameleonskih dijamanata! Svakako, nije moralo biti hladno u Dadinoj putači, jer takova promjena boje obojenih dijamanata nastaje redovno naglom promjenom temperature, o čemu je bilo već dosta govora u znanstvenim krugovima.«

»Ah!... Bogu budi hvala; evo te opet nadjoh prekrasni moj!« ponavljaše Mr. Watkins, stiščući dijamant u svojoj ruci, kao da se hoće uvjeriti, e to nije san.

»Ti si mi svojim iščeznućem zadala dosta briga, ti nezahvalna zvijezdo, a da bi te već ikada pustio od sebe!«

I on ga podigne prema svijetlu, milujući ga pogledom i činilo se kao da ga kani progutati, kao ono Dada.

Medjutim naloži Cyprien Bardiku, da mu donese iglu sa jakim koncem, kojim je opet pomno sašio nojevičinu putaču; a kad joj je s nekoliko niti sašio i zarez na vratu, oslobodi ju spona, koje su ju sprečavale u svakoj kretnji.

Vrlo oslabljena spusti Dada glavu, ne pokazujući nimalo volje da pobjegne.

»Držite li, da će se oporaviti, gospodine Cyprien?« zapita Alice, koja se je više brinula za boli svoga ljubimca, negoli za pronalazak dijamanta.

»Kako, gospodjice Watkins, da li držim, hoće li se oporaviti!« odgovori Cyprien. »Zar mislite, da bih bio poduzeo operaciju, kad ne bih bio siguran za to?... Za tri dana ne će se već ništa opažati, a ne će proći ni dva sata i Dada dati će se na to da ponovno napuni svoju čudnovatu kesu, koju smo joj netom ispraznili!«

Umirena ovim obećanjem, pogleda Alice mladoga inžinira zahvalnim pogledom, koji ga je nagradio za sav trud i muku.

U taj čas ostavi Mr. Watkins, koji se je napokon uvjerio, da je još kod zdrave pameti i da je uistinu opet našao svoju čarnu zvijezdu, prozor.

»Gospodine Méré«, reče on dostojanstvenim i svečanim glasom, »vi ste mi eto iskazali veliku uslugu, i ja ne znam, kako da vam se odužim!«

Cyprienovo srce poče žestoko da kuca.

Da mu se oduži!... Ej! Mr. Watkins imao je vrlo jednostavno sredstvo za to! Zar mu je bilo tako teško da održi svoje obećanje i da mu dade svoju kćerku, što ju je bio obećao onome, koji bi mu opet donio »Z v i j e z d u j u g a«! I doista, ne bijaše li to isto, kao da ju je donio s kraja Transvaala?

Ovako si je eto mislio, no bio je odviše ponosan, a da tu misao glasno izrekne, držao je naime više nego sigurnim, da će se ta misao sama poroditi u farmerovoj glavi.

Medjutim John Watkins ne spomenu ni riječi o svemu tomu, već namignuv kćerki, da podje za njim, ostavi kućicu i vrati se svome domu.

Naravski, da je Matakit odmah pušten na slobodu. No vrlo malo je manjkalo, pa bi ovaj siromah platio Dadinu proždrljivost svojim životom, a uistinu sretno se je izmaknuo.

XXIII.

Komanderova odredba.

Presretni John Watkins, sada najbogatiji farmer u cijelom Griqualandu, kako je spremio prvu gozbu da proslavi rodjenje »Z v i j e z d e j u g a«, tako nije mogao na ino, već da spremi i drugu, da proslavi njeno uskrsnuće. Samo ovaj puta, razumije se samo po sebi, poduzele su se sve mjere, da je ne bi i opet nestalo, pa i Dada nije bila ovaj puta pozvana na svečanost.

Pa tako bijaše sutradan popodne svečanost već u punome toku.

Već od ranoga jutra pozivao je John Watkins s brda i s dola svoje goste, naručio je kod mesara okružja toliko mesa, da bi s njime mogao nahraniti cijelu satniju pješaka, u smoćnici svojoj nagomilao je toliko jestvina, kutija konzerva, boca vina i stranih likera, koliko su ih okolišne kantine samo dobaviti mogle.

U četiri sata bio je stol u velikoj dvorani prostrt, boce lijepo na postolniku poredane, a čitave se četvrti vola, odnosno ovna pekle na ražnju.

U šest sati stali su dolaziti uzvanici u svojim najljepšim odijelima. U sedam se je sati već tako razmahala zabava, da bi i trublja teško nadglasala buku i žamor.

Tu je bio Mathis Pretorius, sada mnogo mirniji, jer se već nije trebao bojati neslanih šala Annibala Pantalaccia; Thomas Steel, snažan i zdrav ko drijen, prekupac Nathan, te mnogi farmeri, kopači, trgovci i časnici od redarstva.

Na molbu Aličinu nije mogao ni Cyprien da odbije poziva na tu svečanost, pošto je mlada djevojka bila prisiljena da joj i ona prisustvuje. Ali oboje bijahu vrlo žalosni, jer — to im bijaše posve jasno — pedeseterostruki milijunaš Watkins nije mogao više misliti na to, da svoju kćer dade neznatnome inžiniru, koji nije znao niti da fabricira dijamante! Jest, taj sebičnjaković dao je to jasno osjetiti mladomu učenjaku, kojemu je zapravo imao da zahvali taj svoj veliki imetak!

Gozba tekla je dalje u neobuzdanom veselju gostiju.

Pred sretnim se je farmerom — ovaj puta ne više iza njega — krijesila u sjaju svijeća »Z v i j e z d a j u g a«, smještena na malom jastučiću od modrog baršuna, ali dvostruko zaštićena: kovnom mrežom i poklopcem od stakla.

Već se je izredalo deset zdravica u slavu njene ljepote, njene neprispodobive čistoće i njenog sjaja, kome nije bilo premca.

Pomalo postajalo je nesnosno vruće posred te buke. Miss Watkins kao da ništa i ne čuje. Oči njene počivale su na Cyprienu, koji je bio jednako pokunjen kao i ona, i tek da joj se ne zališe suzama.

Tri jaka udarca o vrata dvorane prekinuše naprasno bučnu zabavu i zveku čaša. »Unutra!« viknu John Watkins promuklim glasom. »Tko bio da bio, dolazi u dobar čas, samo ako je žedan!«

Otvoriše se vrata.

Na pragu pokaza se duga i suha pojava Jakoba Vandergaarta.

Svi se gosti zgledaše vrlo zatečeni s te neočekivane prikaze. U cijelome kraju svaki je vrlo dobro znao za povod neprijateljstvu, koje je vladalo medju susjedima Johnom Watkinsom i Jakobom Vandergaartom, pa zato nastade oko stola žamor. Svatko je iščekivao nešto vrlo važna.

Duboka tišina nasta. Sve se oči uprle u staroga sijedoglavoga kamenara. Ovaj, stojeći prekrštenih ruku, šeširom na glavi, ogrnut svojim dugim crnim kaputom iz boljih dana, izgledao je kao utjelovljena odmazda.

Mr. Watkinsa spopade neki neodredjeni strah i tajna zebnja. Problijedio je sve do pod naslagu rumenila, koje mu se je uslijed dugotrajnog užitka alkohola čvrsto uhvatilo lica.

Farmer je ali nastojao da svlada to čudno čuvstvo, koje si nije mogao razjasniti.

»Ej! vrlo je dugo tome, susjede Vandergaart«, reče obrativši se on prvi na Jakoba, »što nisam imao sreću da vas vidim kod sebe! Koji vas dobri vjetar večeras amo nosi?«

»Vjetar — pravice, susjede Watkins!« odgovori starac hladno. »Dolazim da vam javim, kako je pravo nakon punih sedam godina ipak pobijedilo i izašlo na vidjelo! Dolazim da vam obznanim, kako je kucnuo čas, da mi se dade zadovoljština i opeta vrati ono, što je moje, i da je Kopje, koja je uvijek zadržala moje ime, u buduće moje zakonito vlastništvo, kako je to po božjem i ljudskom pravu oduvijek bila!... Johne Watkinsu, vi ste me izbacili iz moga posjeda i vlastništva!... Danas ste to vi, kojega zakon baca iz posjeda i osudjuje, da mi vratite ono, što ste mi oteli!«

Kakogod je John Watkins u prvi čas protrnuo s nenadane prikaze Jakoba Vandergaarta, sluteći u tome neku neodredjenu opasnost, tako je ipak odgovaralo njegovoj nagloj i nasilnoj ćudi, da se prkosno odupre svakoj izravnoj i točno odredjenoj pogibelji.

Bacivši se natrag u svoj naslonjač, prasnu u prezirań smijeh.

»Taj je dobričina poludio!« reče, obrativši se svojim gostima. »Ja sam već odavna slutio, da kod njega nije sve u redu... Ali od nekoga vremena čini se, kao da je posvema šenuo umom!«

Svi gosti povladjivahu toj nezgrapnoj šali, Jakob Vandergaart ali osta ozbiljan.

»Tko se posljednji smije, najbolje se smije!« reče ozbiljno, izvadiv iz žepa neki papir. »Vi znadete, Johne Watkinsu, da su vam pravomoćnom osudom, potvrdjenom po našem sudištu, koju ni sama kraljica ne bi mogla više da ukine, dosudjena u ovom okružju zemljišta, što leže zapadno od dvadesetpetoga stupnja duljine, istočno od Greenwicha, a meni da su doznačena ona što leže istočno od toga meridijana.

»Upravo tako, vrijedni moj brbljavče!« povika John Watkins. I zato biste bolje učinili, da podjete kući i legnete u krevet ako ste bolesni, nego da dolazite smetati kod ručka čestite ljude, koji nisu nikome ništa skrivili!«

Jakob Vandergaart razmota svoj papir.

»Ovdje je jedno očitovanje«, prihvati posve mirnim glasom. — »očitovanje katastralnoga povjerenstva, supotpisano po guverneru, a izdano u Viktoriji pod jučerašnjim datumom, kojim se konstatuje stvarna pogrješka, koja je sve dosele bila unesena u svim tlorisima Griqualanda. Ta pogrješka, a skriviše ju geometri, kojima bje povjerena izmjera okružja prije desetak godina, jer se nisu obazirali na otklon magnetske igle prigodom ustanovljivanja prave sjeverne točke, pogrješka ta, rekoh, iskrivila je sve karte i sve tlorise, koji se temelje na njihovom nalazu. Prema ispravku, što je sada preduzet, pomaknut je navodni dvadesetpeti stupanj duljine na našoj paralelci za tri milje prema zapadu. Ovaj sada službeni ispravak stavlja me opet u posjed vama priznate Kopje. — jer prema nazoru svih pravoznanaca, pa i predstojnika pravosudja glavom, sama osuda ne će ništa izgubiti od svoje snage! Evo, Johne Watkinsu, to dodjoh da vam kažem!«

Bilo da farmer od svega toga nije upravo ništa razumio, bilo da hotimice nije htio da razumije, pokuša on još jednom da odgovori starome kamenaru prezirnim smjehom.

Ali ovaj puta zvučio je taj smijeh nekako prisiljeno, i nitko mu se ne odazva oko stola.

Zabezeknuti, buljili su svi svjedoci ovoga prizora u Jakoba Vandergaarta; činilo se, kao da ih se je živo dojmila njegova ozbiljnost, uvjerljivost njegovih riječi i nepokolebiva sigurnost, koja se izbijala iz cijele mu pojave.

Prvi se oglasi prekupac Nathan, kao tumač općega mnijenja:

»U tome, što ovdje navadja gospodin Vandergaart, nema na prvi pogled ništa smiješna«, opazi on obrativ se prema Johnu Watkinsu. »Ova pogrješka u dužini mogla se je uistinu dogoditi, pa možda bi napokon bilo bolje da prije, negoli se o tome izjavimo, pričekamo na točnija razjašnjenja?«

»Da čekamo na razjašnjenja!« viknu Mr. Watkins i udari čvrsto šakom po stolu. »Što meni trebaju razjašnjenja! Baš me je briga za kakova razjašnjenja! Jesam li ja ovdje kod kuće ili nisam?.... Nije li mi posjed Kopje dosudjen konačnom osudom, čiju je pravomoćnost priznao i ovaj stari krokodil?.... Dakle! Što me se sve ostalo tiče?... Ako me hoće tkogod da smeta u mome posjedu i vlastništvu, to ću se, kako sam već jednom učinio, obratiti na sud, pa ćemo vidjeti, tko će dobiti pravo!«

»Sudovi su već izrekli svoje«, odvrati Jakob Vandergaart nepokolebivim mirom. »Sve se sada svadja na jedno tek pitanje: da li dvadesetpeti stupanj duljine prolazi crtom, koja je označena u katastralnim tlorisima ili ne? Sada je službeno utvrdjeno, da se je u tom pogledu dogodila pogrješka, a otuda neminovno slijedi, da Kopje prelazi opet u moje vlastništvo!«

Rekav to pokaza Jakob Vandergaart službenu potvrdu, što ju je držao u ruci, snabdjevenu svim biljezima i pečatima.

Neugoda Johna Watkinsa naočigled je rasla. Vrtio se na svom stolcu amo tamo, kušao je da se porugljivo nasmije, ali slabo mu je uspjelo. U taj čas pade mu slučajno pogled na »Z v i j e z d u j u g a«. Pogled taj kao da mu je povratio pouzdanje, što ga je već bilo počelo ostavljati.

»Pa kad bi i bilo tako«, povika on, »kad bih se proti svakom pravu i pravici morao odreći toga vlastništva, koje mi je bilo zakonito doznačeno i što ga mirno uživam već sedam godina, što mi je napokon do toga? Nemam li nešto, što će me utješiti, nije li to ovaj jedini dragulj, što ga mogu odnijeti u džepu moga prsluka i zaštititi protiva svih opasnosti?«

»I u tome se varate, Johne Watkinsu«, uzvrati Jakob Vandergaart suhoparno. »Z v i j e z d a j u g a« odsada je moje vlastništvo s istoga naslova kao i svi produkti Kopje, što se nadju u vašim rukama: kao pokućtvo ove kuće, kao vino u ovim bocama, kao jestvine, što su preostale na ovim zdjelama! . . . Sve ovo moje je vlastništvo, jer potječe od prevare, kojoj sam pao žrtvom!.... I nemajte zato brige,« nastavi, »ja sam preduzeo sve što treba«.

Jakob Vandergaart zapljeska svojim dugim suhim rukama.

Odmah osvanuše na vratima redarstvenici u crnim odorama, a neposredno za njima jedan šerifov časnik, koji žurno udje i položi ruku na jedan od stolaca.

»U ime zakona«, reče on, »proglašujem predbježno posvojenim sve pokretnine i vrijednote uopće, što se nalaze u ovoj kući«.

Svi se digoše izuzevši Johna Watkinsa. Sav poništen i kao gromom ošinut, klonuo je farmer u svoj drveni stolac.

Alice bacila mu se oko vrata, te pokušala da ga ohrabri umilnim svojim riječima.

Jakob Vandergaart nije ga medjutim pustio s vida. Promatrao ga je s više smilovanja, negoli mržnje, pazeći pri tom i na »Z v i j e z d u j u g a«, koja se posred te nesreće krijesila sjajnije no ikada prije.

»Propao! . . . Propao! . . .«

To bijahu jedine riječi, što su se mogle oteti drhtavim usnama Mr. Watkinsa.

U taj čas ustade Cyprien i reče ozbiljnim glasom:

»Gospodine Watkins, pošto je blagostanje vaše ugroženo neotklonivom katastrofom, to mi dozvolite, da u tome vidim samo mogućnost, da se približim vašoj kćerki! . . . Čast mi je zaprositi u vas vašu kćerku, miss Alicu Watkinsovu.

XXIV.

Zvijezda koja gasne.

Ova molba mladoga inžinira proizvela je velik utisak. Ako i nisu, uslijed svoje poludivlje ćudi, bili osobito tankoćutni, ipak ne mogahu gosti John Watkinsovi na ino, a da ne izraze svoje živahno odobravanje. Tolika nesebičnost ih je sve dirnula.

Otvorenih očiju kucajućeg srca, pribila se Alice šuteći uz svoga oca, možda jedina, koju nije iznenadio korak mladoga inžinira.

Još posve smrvljen od strašnoga udarca, što ga je zadesio, podigao je nesretni farmer glavu. Ta dosta je dobro poznavao Cypriena, pa je znao, ako mu dade svoju kćer, da je time osigurao budućnost i sreću Aličinu — ali zasada još nije pa ni najmanjim znakom htio da pokaže, kako nema više nikakova prigovora protiv ovoga braka.

Ponešto u neprilici radi javnoga istupa, na koji ga je nagnala vruća ljubav spram Alice, osjećao je i sam Cyprien čudnovatost svoga ponašanja, te se počeo prekoravati, što se nije mogao svladati.

Usred ove sveopće i lako pojmljive zabune pristupi Jakob Vandergaart k farmeru.

»Johne Watkinsu«, reče on, »ne ću da izrabim svoju pobjedu i ne spadam medju one, koji svog neprijatelja još i nogama gaze! Ako sam tražio svoje pravo, učinio sam što svaki čovjek treba da čini! Znadem ali iz iskustva, što je i moj odvjetnik naglasio, da je strogo pravo često puta očita nepravda, pa ne bih htio da nedužni nose posljedice pogrješaka, kojih nisu počinili! A k tome ja sam samac na ovome svijetu i jednom nogom već u grobu! Šta bi mi koristilo toliko blago, kad ga ne bih mogao da podijelim s drugima? . . . Johne Watkinsu, ako vi pristanete na svezu ovo dvoje djece, to ih molim, da prime od mene kao miraz ovu »Zvijezdu juga«, koja je za mene i onako bez svake vrijednosti!... Ja se nadalje obvezujem, da ću ih učiniti svojim baštinicima i tako po mogućnosti popraviti nehotičnu krivicu, što sam ju nanio vašoj dražesnoj kćerki!«

Na ove riječi nasta medju prisutnima ono, što parlamentarni izvještaji zovu »živahno odobravanje i povladjivanje«. Sve je uprlo oči u Johna Watkinsa. Njegove oči odjednom se ovlažiše i on ih pokri drhtavom rukom.

»Jakobe Vandergaart!« kliknu napokon, ne mogav više da svlada svoje osjećaje. Jest!.... Vi ste poštenjak i osvećujete se plemenito za nepravdu, koju sam vam nanio, gradeći sreću ovo dvoje djece!«

Niti Alice niti Cyprien ne mogahu da što reknu, bar ne glasno, ali pogledi njihovi govorili su umjesto njih.

Starac pruži ruku svome protivniku, a John Watkins toplo je stisnu.

Oči svih prisutnih orosiše se, pa i one nekoga staroga sijedoga redara, koji je inače bio tvrd kao brodski dvopek.

Što se tiče Johna Watkinsa, taj se je sasvim promijenio. Izraz njegovog lica bio je sada tako dobroćudan i tako ljubezan, kako je prije bio tvrd i himben.

I strogo dosele lice Jakoba Vandergaarta poprimi običajni svoj izraz, vedre naime dobrote.

»Zaboravimo sve«, kliknu on, i »pijmo u zdravlje ove djece, ako nam to naime dozvoli gospodin šerifov časnik — od vina, što ga je zaplijenio!«

»Šerifov časnik imade više puta dužnost, da zabrani prodaju oporezovanih pića«, reče činovnik smijući se, »ali on se nije nikada protivio njihovu potrošku!

Poslije ovih riječi, izrečenih šaljivim tonom, zaredaše su boce iznova i doskora zavlada opeta u dvorani neobuzdano veselje.

Jakob Vandegaart sjedeći o desnu Johna Watkinsa, kovao je s njime osnove za budućnost.

»Prodat ćemo sve i poći ćemo za djecom u Evropu!« reče. »Nastanit ćemo se do njih, na selu, i doživiti još lijepe dane!«

Alice i Cyprien, sjedeći jedno do drugoga, zavezli se u tihi razgovor na francuskom jeziku — u razgovor, koji mora da je bio vrlo zanimljiv, sudeći po živahnosti oboje njih.

U dvorani postalo je silno vruće. Vrućina i nesnosna sparina osušila je usne već na rubu čaša i stvorila od gosti munjevne naprave, spremne da se odapnu. Badava su otvorili sva vrata i prozore. Ni najmanji vjetrić nije rasplamsao svijeća.

Svatko je osjećao, da je ta sparina samo preteča oluje s grmljavinom i silnim pljuskom, koja u južnoj Africi naliči uroti svih prirodnih sila. Tu oluju očekivahu i željkovahu svi, kao neko olakšanje.

Najednoć sijevnu munja i obasja zelenkastim svjetlom sva lica, a odmah zatim navijesti jaka grmljavina, što se razlijegala ravnicom, da je koncerat otpočeo.

U taj čas dunu iznenada dvoranom jaki vjetar i utrne sve svijeće. Nato se bez prelaza otvoriše mješine nebeske a kiša spusti se poput bujice.

»Jeste li čuli odmah iza grmljavine, kratko, suho pucketanje?« zapita Thomas Steel, dok su drugi na vrat na nos zatvarali prozore i opeta napaljivali svijeće· »Moglo bi se reći, da je staklena kruglja puknula!«

Instinktivno svratiše se svi pogledi na »Zvijezdu juga«.

Dijamanta je nestalo.

Medjutim ni željezna krletka ni stakleno zvono, što ga pokrivahu ne bijahu pomaknuti smjesta, i bilo je očito nemoguće, da bi se je itko mogao dotaknuti.

Činilo se, te se dogodilo čudo.

Cyprien, koji se je brzo nagnuo naprijed, opazi na modrome jastuku od baršuna umjesto dijamanta sivkasti prašak. Nije mogao da priguši poklič začudjenja i s malo riječi razjasni što se zbilo:

»Zvijezda juga« rasprsnula se je!« reče.

U Griqualandu znade svatko, da je to posebna bolest kapskih dijamanata. O tom ali nitko ne govori, jer bi to im znatno umanjilo cijenu: ali to stoji, da se najdragocijeniji dragulji, uslijed neobjašnjenog još molekularnog poremećenja, često puta rasprsnu kao jednostavne petarde. U takovim slučajevima ne preostane od njih ništa do nešto prašine, prikladne jedino za industrijalne svrhe.

Mladoga inžinira očito je više zanimala znanstvena strana tog slučaja, negoli golemi gubitak, koji ga je time zadesio.

»Što je napadno«, reče on u općoj zabuni, »nije to, što se je kamen taj rasprsnuo pod današnjim prilikama, već to, da je na to sve do danas čekao! Obično se takova šta dogadja mnogo ranije, a najviše deset dana poslije brušenja. Nije li tako, gospodine Vandergaart?«

»Potpuno ispravno! i eto, to je prvi puta u mome životu, što vidim, da se je dijamant tri mjeseca poslije brušenja rasprsnuo!« izjavi starac uzdahnuvši. »Ali bilo je tako sudjeno, da »Z v i j e z d a j u g a« ne pripane nikome!« doda. »A kad pomislim; te bi bilo dovoljno, da se kamen providi s lakom naslagom masti, da se zapriječi ta nesreća . . .«

»Uistinu?» kliknu Cyprien zadovoljstvom čovjeka koji je napokon našao riješenje zagonetke. »U tome slučaju sve je jasno. Krhka zvijezda posudila si je ovu zaštitnu naslagu iz Dadine putače i to ju je sačuvalo do danas! Zaista, bolje bi bila učinila, da se je rasprsnula pred četiri mjeseca, te nam tako uštedila sav onaj put, što smo ga prevalili kroz Transvaal!«

U taj čas zamijetiše svi, kako se je John Watkins, sav zlovoljan uzvrpoljio na svom stolcu.

»Kako možete tako olako uzeti takovu nesreću?« lanu napokon sav crven od negodovanja· Poštenja mi, vi govorite o ovo pedeset u prah pretvorenih milijuna, kao da se radi o jednostavnoj cigareti!«

»To samo dokazuje, da smo filozofi«, odgovori Cyprien. »Kad je nužno, treba da smo pametni!«

»Budite filozofi, koliko vas volja!« odvrati farmer, ali pedeset milijuna pedeset su milijuna, ne nadju se na cesti! · . . . Ah! Jakobe, vi ste mi danas, a da i niste mislili na to, iskazali veliku uslugu! Ja držim, da bi se i ja raspuknuo poput kestena, da je »Z v i j e z d a j u g a«. još moje vlastništvo!«

»Što ćete?« prihvati Cyprien, zagledav se milo u svježe lišce Miss Watkinsove, što je sjedjela do njega. »Ja sam večeras našao tako dragocjen dijamant, a da bi me gubitak bilo kojega dijamanta mogao uznemiriti!«

Tako je kao u kazalištu dostojno povijesti svoje, završila kratka i burna karijera najvećega brušenoga dijamanta, što ga je svijet ikada vidio.

Takav završetak, naravno, da je nemalo doprineo tome, da utvrdi sujevjerna mnijenja, što su o njemu kolala po Griqualandu. Više negoli ikad vjerovali su Kaferi i kopači u to, da tako veliko kamenje može donijeti samo nesreću.

Jakob Vandergaart, koji se je ponosio time da ga je izbrusio i Cyprien, koji ga je namjeravao pokloniti rudarskoj školi, bili su daleko više razočarani s tog neočekivanog riješenja negoli što su to htjeli priznati. Medjutim svijet je i dalje pošao svojim redovitim tokom i ne bi se moglo reći, da je time baš mnogo izgubio.

No svi ti dogodjaji, ta bolna uzrujavanja, gubitak imetka, a k tome još i gubitak »Z v i j e z d e j u g a«, teško se dojmiše Johna Watkinsa. Legao je u krevet, kunjao nekoliko dana, i napokon izdahnu. Ni nježna skrb njegove kćerke, ni Cyprienova, kao ni muževno bodrenje Jakoba Vandergaarta, koji se nije micao od njegovog kreveta, žrtvujući svoje vrijeme kako bi ga obodrio, ne mogahu da oslabe taj strašni udarac. Uzalud mu je sjajni taj čovjek razvijao svoje osnove za budućnost, govoreći o Kopji kao o njihovom zajedničkom vlastništvu, pitajući ga za mnijenje glede mjera, što bi ih valjalo preduzeti, i učiniv ga dionikom svih svojih poduzeća.

Stari farmer bijaše povrijedjen u svome ponosu, u svojoj vlasničkoj monomaniji, u svojoj sebičnosti i u svim svojim navikama; osjećao je da je svemu kraj.

Jedne večeri dozva on k sebi Alicu i Cypriena, položi im ruku u ruku, i ne prozboriv ni riječi, ispusti dušu. Svoje ljubljene »Z v i j e z d e« nije preživio ni petnaest dana.

I doista, kao da je postojao neki uski savez izmedju sreće toga čovjeka i sudbine čudnovatoga kamena· Sve u svemu, medjusobni odnosi bijahu takovi, da su donekle objašnjavali, ako i nisu pred zdravim razumom opravdavali sujevjerno mišljenje, što je u tom pogledu vladalo u Griqualandu. »Z v i j e z d a j u g a« nedvojbeno je »donijela nesreću« svome vlasniku, jer od to doba, otkako se je taj neprispodobivi dragulj pojavio na pozornici svijeta, stala je jenjati sreća staroga farmera.

Što ali brbljavci u logorištu nisu progledali, bilo je to, da se je pravi uzrok ovoj nesreći imao tražiti u vlastitim pogrješkama, koje su, kao da je sudjeno bilo, nosile u sebi klicu nedaća i propadanja.

Mnogo se nesretnika na ovome svijetu smatra žrtvom tajnovite neke sudbine, ali kad dublje zagledamo, vidimo, da trpe radi vlastite krivice svoje. Ima i neiskrivljenih nesreća, dopuštamo, ali mnogo je više takovih, koje se po neumoljivoj logici, kao zaključak u silogizmu iz danih predpostavka, izvode iz dotičnog subjekta samoga. Da je John Watkins bio manje pohlepan za dobitkom, te da nije podavao tako pretjeranu i malne kažnjivu važnost onim malenim ,lecima ugljika, što ih zovu dija-

mantima, to bi ga nalazak kao i ščeznuće »Zvijezde juga« ostavio sasma hladna, kako je ostavio Cypriena, — i njegovo fizično kao i moralno zdravlje ne bi bilo ovisno o milosti i nemilosti takovog dogodjaja. On je ali posvetio cijelo svoje srce samo dijamantima: pa zato je morao i po dijamantima propasti.

Nekoliko tjedana kasnije proslaviše Cyprien Méré i Alice Watkinsova sasvim tiho svoje vjenčanje na veliko veselje sviju. Alice bijaše sada supruga Cyprienova. — Što je još mogla da si zaželi na tome svijetu?

Mladi je inžinir uostalom bio mnogo bogatiji, negoli je ona to slutila a on sam vjerovao. U istinu je njegov claim, a da on o tome ni sanjao nije — uslijed nalaska »Zvijezde juga« znatno porastao u vrijednosti. Dok je on putovao po Transvaalu nastavio je Thomas Steel s kopanjem, a ta iskapanja pokazala se vrlo unosnima, d su mu za prekup njegovog dijela stigle brojne ponude. Pa tako ga je, prije svoga odlaska u Evropu, prodao za više od sto tisuća franaka u gotovom.

Alice i Cyprien nisu više oklijevali, da ostave Griqualand, te da se povrate u Francusku; ali prije toga osiguraše budućnost Li-ovu, Bardikovu i Matakitovu — dobro djelo, kod kojega je htio da da sudjeluje i stari Jakob Vandergaart.

Stari kamenar prodao je svoju Kopje nekom društvu, ustrojenom po bivšem prekupcu Nathanu. Poslije sretno provedene likvidacije, pošao je u Francusku k svome posinku i pokćerki, koji su si, hvala redu Cyprienovu, njegovim priznatim zaslugama i dočeku, što mu ga je o povratku priredio učeni svijet, osigurali blagostanje, nakon što su si osigurali sreću svoju.

Što se tiče Thomasa Steela, taj se je povratio s dvadeset tisuća funti sterlinga u Lancashire, oženio se te lovi lisice kao kakav gentleman i isprazni svaku večer svoju bocu vina. Što boljega ne može si on ni zamisliti.

Vandergaart-Kopje nije još iscrpljena, te daje svake godine najmanje petinu svih iz Capa izveženih dijamanata; no nijedan od kopača nije više doživio sreću ili nesreću, da nadje još koju »Zvijezdu juga«.

Konac.

SADRŽAJ

Tiskara „Merkantile" Zagreb